

IZVORUL SOMEȘULUI

Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț

Director fondator: GRIGORE COTUL

Redactor-șef: LEON-IOȘIF GRAPINI

ANUL III, Nr. 9 *** SEPTEMBRIE 2023 *** 108 PAGINI *** www.acris.ro

◆ *Pledoarie pentru lectură*

◆ **Proză:** Radu Țuculescu, Radu Ilarion Munteanu, Melania Cuc, Alexandru Jurcan, Icu Crăciun, Viorel Dădulescu, Iacob Naroș, Leon-Iosif Grapini, Aurel Domide-Șanțanu, Adela Cotul, Grigore Cotul, Cornel Udrea, Valer Pop

◆ **Poezie:** Ioan Pinteș, Ioan-Pavel Azap, Iulian Patca, Ovidiu Purdea-Someș, Al. D. Funduianu, Gabriela Marin, Laura Cîrcu Munteanu

◆ **Festivalul Național de Epigramă „La izvorul Someșului”**

◆ **Pagina elevului** ◆ **Cronică literară** ◆ **Teatrul lui Marin Preda** ◆ **Ioan Slavici și Artemiu Publiu Alexi**

◆ **Pictură:** Alexia-Ioana Hădărău ◆ **Folclor** ◆ **Obicei de nuntă în comuna Șanț** ◆ **Din presa vremii** ◆ **Compoziția rasială a populației din Șanț**

◆ **Cărți și divertisment**

ASOCIAȚIA CULTURALĂ REVISTA „IZVORUL SOMEȘULUI”

Cuprins

- Ana-Floarea Hanciuc:** Pledoarie pentru lectură/1
- Radu Țuculescu:** Blitz-proze/2
- Radu-Iarion Munteanu:** Aici, lângă cer/4
- Melania Cuc:** Catalina se oprește din citit/6
- Alexandru Jurcan:** Salonul Lynda; Un pat în buricul târgului/9
- Icu Crăciun:** La bal/10
- Viorel Dădulescu:** Un om foarte ciudat/12
- Iacob Naroș:** Zăpezi întârziate/14
- Leon-Iosif Grapini:** La un pahar de vorbă/17; Norocoșii/20
- Aurel Domide-Șanțanu:** Din lacrița cu amintiri/24
- Adela Cotul:** Pompierul/25
- Grigore Cotul:** Ritualul recoltării scamelor/27
- Cornel Udrea:** Onisâm's Stories/28
- Valer Pop:** Din spital/29
- Ioan Pinte:** Poezii/30
- Ioan-Pavel Azap:** Poezii/31
- Iulian Patca:** Poezii/32
- Ovidiu Purdea-Someș:** Poezii/33
- Al. D. Funduianu:** Poezii/34
- Gabriela Marin:** Poezii/35
- Grigore Cotul:** Fabulă/36
- Valer Pop:** Haiku/36
- Laura Cîrcu Munteanu:** Poezii/37
- Festivalul Național de Epigramă „La izvorul Someșului”/38**
- Valentin David:** Epigrame despre dietă/42
- Grigore Cotul:** Definiții epigramatice/43
- Pagina elevului:** Prietena mea poezia/44
- Icu Crăciun:** Cartea cu îngeri a lui Menuț Maximilian/46
- Vasile V. Filip:** Prin focul Sodomei contemporane/47
- Macavei Al. Macavei:** Surâsul enigmatic al Giocondei lui Leonardo da Vinci și al NOREI lui Tofeni/50
- Liviu Păiuș:** Cartea vieții unui cărturar/52
- Icu Crăciun:** Teatrul lui Marin Preda/53
- Constantin Moldovan:** Căutări.../56
- Alexandru Dărăban:** Ioan Slavici și Artemiu Publiu Alexi/58
- Alexia-Ioana Hădărău/64**
- Dănilă Filipoi:** Făcătura din Șesuri/68
- Valer Pop:** O propunere interesantă/69
- Liviu Păiuș:** Pinte Viteazul; Grădina Zânelor/70
- Cornel-Leontin Moisil:** Obicei de nuntă în comuna Șanț/71
- Valer Pop:** Flori perene/81
- Lucian Claudiu Grapini:** Șorecarul comun și acvila de munte/82
- Mircea Daroși:** Scrisorile de pe front ale unui veteran de război/86
- Vasile Iuga de Săliște:** Ștefan Buzilă/87
- Pescuitul la Șanț (Năsăud)/88**
- „Regna” și adunarea generală din 30 martie/90**
- Valer Pop:** Poezie populară din Șanț/91
- Valer Pop:** Despre moartea memorandistului Gherasim Domide/92
- Valer Pop:** ASTRA la Rodna Nouă (Șanț)/93
- Echipele regale în țară/93**
- Alexandru Dărăban:** Locuitori din actualul județ Bistrița-Năsăud înaintați în centrul de triere al unităților de muncă (U.M.) în comuna Tudor Vladimirescu, județul Ilfov/94
- Compoziția rasială a populației din Șanț (Năsăud)/98**
- Lucian Claudiu Grapini:** Vorbe de la Șanț/104
- Marian Avramescu:** Nouă personalități din fotbal/106
- Divertisment/107**
- Comuna Șanț în imagini/108**

Ana-Floarea Hanciuc

Pledoarie pentru lectură

„Copiii noștri nu mai citesc!” – o realitate, o actualitate, un strigăt, o imputare, o scuză, dar, paradoxal, în aceste vremuri agitate, în care „timpul nu mai are răbdare cu noi”, elevii găsesc încă, în interiorul lor, dorința de a citi.

De aceea, profesorul de limba română are un rol important. Acela de a-i stimula, de-a găsi în permanență noi metode de a-i incita la lectură. Desigur, totul trebuie să pară un joc, destindere și relaxare. A citi de dragul de a citi. Nimic impus. Totul se reduce la curiozitatea copiilor, la interesul pe care îl au pentru un anumit gen de carte.

Am reținut dintr-un articol publicat în revista „Dilema veche”, semnat de Maria Iordănescu, următorul pasaj: „Învăță din povești să-i respecte pe cei mai în vârstă, precum o respectă Harap-Alb pe Sfânta Duminică? Se poate. Dar, și mai bine, și mai motivat, o va face dacă mă va vedea pe mine, părintele sau educatorul lui, oferindu-i exemple și atrăgându-i atenția asupra acestui aspect”.

O soluție în acest sens poate fi înființarea unui cerc de lectură. Cercul, deschis celor naivi, dar și inițiaților, urmărește „instigarea la lectură”, trezirea interesului pentru carte prin intermediul lecturii de plăcere. Se vorbește tot mai mult despre faptul că elevul contemporan nu citește nimic, nu vrea să citească sau chiar disprețuiește lectura. Rolul literaturii în societatea contemporană ar trebui să fie la fel de important ca și cel al științei. Literatura impulsionază sensibilitatea copilului, educă prin puterea exemplului particular. Și atâta timp cât oamenii vor comunica prin vorbire, va exista și literatura.

E nevoie mai mult ca oricând să ridicăm bariera între copil și carte. Îndepărtarea lor de lectură trebuie să fie un semnal de alarmă. Cred cu tărie că fiecare copil are disponibilitatea sufletească necesară apropiării de lectură. Imaginația lor atât de bogată trebuie valorificată. Și copiii răspund chemării întotdeauna. Reușesc să te surprindă, se gândesc de multe ori la unele lucruri care, mie, profesorului de română, nici nu-mi treceau prin cap. Aceste impulsuri sau sclipiri, aș putea spune, trebuie încurajate. Elevii au nevoie mereu de alternative, în loc de idei, rezumate, pot alcătui jurnale de lectură care să

permită evidențierea sinelui. Discuțiile nerestricționate pot da senzația de libertate totală.

Tocmai acesta este rolul profesorului de literatură română: plecând de la gestul personajului să construiască pentru elev o situație pe care acesta o întâlnește în realitatea din jurul său, iar prin analiza ei să-i ofere un sfat care să-l motiveze pe elev să acționeze ca atare.

A oferi locul cuiva în călătoria școală – casă, într-un mijloc de transport, a purta politicos o conversație cu o persoană de orice vârstă într-un parc sau într-o sală de teatru. În carte se găsesc toate acestea.

Pe de altă parte, în cărți mă caut pe mine, îmi caut propria persoană, propriul eu. Îmi caut noi și vechi prieteni, părinții și frații, bucuriile și tristețile, aventurile din timpul liber sau din camera mea, minunile petrecute în banca din sala de clasă sau pauzele din curtea școlii. Îmi caut sentimentele, stările sufletești, emoțiile... Mă autoeduc pentru a fi eu însămi.

Idea acestei cunoașteri de sine am transmis-o elevului. Acesta are nevoie de un îndrumător care să-i arate calea spre carte, care să-i deschidă prima ușă a labirintului lecturii, pentru ca pe restul să le deschidă singur. Acesta devine scopul întâlnirilor din cadrul cercului de lectură. Îndrumătorul nu trebuie să fie doar profesorul de română. Poate prelua acest rol un alt elev, un alt profesor, un invitat: scriitor, actor, fost elev etc.

Pătruns în acest labirint, elevul își va lăsa pașii conduși de cartea însăși, căci ea va deveni acel musafir poftit care se va așeza pe scaun și se va povesti: cu copilăria sa, cu familia sa, cu aventurile sale.

Lectura trebuie să devină o provocare.

„Reîntoarcerea la textele care ne preced, precum și conexiunile provocate de textele intrate în orizontul lecturilor contemporane constituie Biblioteca, universul activ, cartea cărților, arhetipul construit din totalitatea cărților. Modelul e o carte: revenim la ea, tindem să o depășim, iar transcenderea ei înregistrează actul permanentei înnoiri a lecturilor prin rememorarea celor anterioare. E un ceremonial...” (Ion Vlad, *În labirintul lecturii*)

Radu Tuculescu

BLITZ - PROZE

Uscătoria de partid

Soția mea a spălat ieri trei brațe de rufe, cu detergent de export mirosind a primăvară. Mai exact, a folosit mașina de spălat „Automatic” care face numeroase operații. Dar nu usucă. Soția m-a rugat să car rufele sus, în uscătoria blocului, uscătorie aflată deasupra apartamentului nostru. M-am mirat. Era prima oară când își exprima o asemenea dorință. De regulă, uscam rufele pe balcon. Dacă tot le spălăm în familie, de ce să le amestecăm apoi cu altele străine. N-am comentat. Treaba soției, e sectorul în care ia hotărâri în exclusivitate. Am pornit-o pe scări, cu ligheanul aburind în brațe. În fața ușii de la uscătorie, am înțepenit de uimire. Se auzeau voci puternice, răstite. S-or fi certând vecinii din cauza funiilor! Te pomenești că nu mai am loc să-mi atîrn lenjeria, mi-am zis.

Am deschis ușa cu sfială. Înăuntru, fum gros de țigări fine. Numeroși bărbați stăteau înghesuiți pe bănci de lemn, în scunda încăpere mohorâtă. Unul dintre ei se repezi asupra mea, ca un vultur flămînd și zbieră:

- Ce cauți, bă, aici?

- Păi, dom'le, am bîiguit eu arătînd ligheanul, am venit cu rufele.

- Tîmpitule, eu sînt tovarăș, asta în primul rînd, a șuierat el, iar, în al doilea rînd, tu nu vezi că -i ședință?

În momentul acela am avut o revelație. L-am recunoscut după mutră și limbaj. Era un fost acti-

vist expert, pe vremuri, în toate domeniile de activitate atît umană, cît și... animală, care nu apucase, în aceste timpuri noi, niciun oscior de ros, așa cum apucaseră alți foști colegi de-ai săi.

- Dar aceasta este uscătoria noastră, i-am zîmbit eu, proprietate personală...

- La naiba, a rînjit el, nu pentru multă vreme, băiețaș. Tocmai dezbăteam punctul unu al mărețului nostru program pus în slujba poporului. Adică, naționalizarea pe care o vom înfăptui în timp optim, după ce vom ajunge, iarăși, sus!

I-am vîrit ligheanul în burtă. A icnit scurt. I-am șoptit la ureche:

- Sus... adică pe acoperiș, așa-i tovarășe? Dar ia spune, la uniforme nu v-ați gîndit?

S-a holbat la mine, roșu în obraji.

- Ai dreptate, viermișor, a replicat. De asta am uitat. Fac imediat propunerea. O supunem dezbaterilor.

Cu aceste ultime cuvinte mi-a trîntit ușa în nas. Am coborît și i-am povestit soției, rîzînd cu poftă, cum uscătoria noastră de bloc s-a transformat în uscătorie de partid și ce idei mărețe bîntuie prin ea. Cum se țin ședințe printre chiloței și izmene. Soția nu a schițat un zîmbet. Preț de cîteva minute a curățat cartofi fără să scoată o vorbă. Apoi a șoptit.

- Va trebui să ne mutăm.

N-am îndrăznit să o întreb unde anume.

Zero

De cîteva zile ploaia mărunț și monoton, fără oprire. Pe acoperișul de tablă, răpăitul înălța consecvent aceleași sunete, înfundate, rostogolindu-le apoi, fără grabă, pe străzile îmbibate cu apă.

Popică a stat un timp la fereastră și a privit ploaia. Crezu că-l va încînta ca și altădată. Apoi se învîrți prin cameră. Scoase din rafturile bibliotecii cîte o carte și încercă să citească cu aceeași bucurie cu care citise pînă atunci. Dar după prima pagină o punea înapoi, cu o inexplicabilă lipsă de elan. Fu-

sese, dintr-odată, aruncat într-o stare amorfă, fără să știe motivul.

Se hotărî să iasă. Plimbările în ploaie îi erau un prilej de bucurie. Se trezi că așteaptă în stația de autobuz, el care refuzase de mult să se mai înghesuie în aceste vehicule. Popică dădu din umeri fără a-și pune întrebări.

Urcă într-un autobuz care-l duse direct la gară. Acest loc împînzit de lume pestriță fusese pentru Popică, întotdeauna, o ocazie cînd își imagi-

na o sumedenie de aventuri fabuloase, năstrușnice, surprinzătoare. Acum i se dezvăluie anost, lipsit de culoare și, în special, foarte murdar, învăluit într-un aer umed și greu.

Se așază la rînd, în dreptul unui ghișeu cu geamul pătat de muște și de degete unsuroase. Așteptă, în timp ce înainta, golit de gânduri. Încet, ca un melc fără cochilie.

Auzi o voce grăbită:

- Dumneavoastră pînă unde doriți?

- Pînă unde doriți dumneavoastră, răspunse Popică.

- Ascultă, domnule, te rog să nu-ți bați joc de mine, zbieară casierul, că mai așteaptă și alții în urma ta!

- Dar nu-mi bat joc deloc, răspunse fără a ridica vocea Popică. Dați-mi un bilet pînă unde vreți și-n ce direcție vă place mai mult. Mie îmi este indiferent.

- Indiferent, hîm?!

Brusc, casierul se liniști, iar buzele i se lăți-

ră a zîmbet. Îi făcu semn, foarte amabil, să intre pînă la el. Popică intră printr-o ușă scorjtită și mîncată de carii. Casierul îl invită să ia loc. Închise ghișeul, ca și cum era dispus să stea de vorbă cu Popică toată ziua.

Se scuză o clipă, deoarece va dispărea după două cafele. Popică, rămas singur, își roti privirile în jur, mîngîind cu ele pereții parcă îngălbeniți de spaimă. Nu-l încerca nimic altceva decît o înfiorătoare stare de lehamite și plictiseală.

Casierul se întoarse, nu prea repede, cu două cafele și cu doi prieteni îmbrăcați foarte curat, suspect de curat în comparație cu ceilalți de prin gară.

Prieteni casierului îl mîngîiară, un timp, pe Popică pe cap, drăgăstos, îl lăsară să-și bea cafeaua, apoi îl gîdilară sub bărbie, îngînînd melodii vesele și, în cele din urmă, îl urcară într-o mașină albă și-l duseră într-un loc foarte curat și alb unde Popică fu scăpat de lehamite și de plictiseală și transformat într-un simplu popic.

Așteptându-l...

Acum e o plăcere să stai în gară și să aștepti trenul. Difuzorii de presă te îmbie cu tot soiul de publicații una mai atractivă decît cealaltă. Pe prima pagină, femeii frumoase îți trag cu ochiul. În paginile din mijloc, alte femei îți arată sîinii năucitori, pîntecul fremătător, coapsele desfăcute șagalnic... Cele mai pudice își arată doar fesele. Ești copleșit de plăcere și uimire. Pînă mai ieri, asemenea forme credeai că există doar la capitaliști. Ba se pot cumpăra și romane format de buzunar, palpitate, incitante, educative, cum ar fi *Dragoste cu forța ori Dacă te prind să vezi ce-ți fac sau Agentul Ako Sanyoko își ascute privirea*.

Tocmai mă încălzeam răsfoind o broșură puternic ilustrată și ingenios intitulată *Dacă poți... pot*, cînd aud la difuzoare următorul anunț: *Rapidul 36 întîrzie necunoscut!* Din cauza căldurii interioare, crezusem că auzul meu o luase razna. Dar anunțul s-a repetat cu aceeași voce nazală și indiferentă: *Rapidul 36 întîrzie necunoscut*. Așa era rapidul meu. M-am repezit la ghișeul de informații, împreună cu alți călători contrariați. Pe mine necunoscutul, în general, mă sperie și-mi produce frisoane pe șira spinării.

Duduia din spatele geamului nici nu ne-a lăsat să deschidem gura.

- Pe mine să nu mă întrebați nimic, a șuierat ea, așa a trebuit să anunț, stimați cetățeni ori domni, că altcumva nu vă mai pot numi! Dacă veți

aștepta o oră, sau o zi, habar n-am. Am vorbit cu stația X, abia i-am prins, și nici ei nu știu mai mult decît că întîrzie, iar cu alte stații n-are sens să mă chinui să iau legatura, telefoanele-s date dracului, țiuie, păcăne, scot sunete extraterestre, parcă au înnebunit, nici în oraș nu poți vorbi, știti prea bine. Semnal la mobile nu avem, de ce dracu să avem!! Important e să plătim abonamentul! Rapidul ăsta a plecat din gara de pornire, asta-i sigur, dar undeva, între stații, întîrzie... Pe cîmp, printre lanuri, dracu știe! Mai mult nu vă pot spune!

- Bine, dar... noi ce facem? îndrăznesc să întreb, timid.

- Nu sînt agenție de dat sfaturi, îmi trîntește duduia replica. Acum sînteți liberi! Faceți ce vreți.

Măi, ce idee! mi-am zis. Ce-ar fi să deschid o agenție particulară de dat sfaturi? Aș fi primul... Da, dar pe mine necunoscutul mă cam sperie. Am cumpărat romanul *Dacă te prind să vezi ce-ți fac* și m-am așezat în sala de așteptare. Tot vine rapidul ăla pînă la urmă, mi-am zis și am început să citesc. Dacă voi termina romanul, iar rapidul nu va sosi atunci.. Atunci, oare, ce-o să fac? Dumnezeule, cît de incomodă este libertatea asta! Mai bine să ți se ordone cum să te îmbraci, cum să umbli pe stradă, cum să rîzi, cum să-ți faci planul, cum să aplauzi și... cum să aștepti trenurile care întîrzie necunoscut.

Radu-Flarion Munteanu

Aici, lângă cer

Unui poem omonim...

Lavrenti Palâci, mai ai 17 secunde până la manevra la 18:00 SCT, care îți ia cu totul aproape un sfert de oră, regulamentul acceptat nu-ți permite să întrerupi partida, ești oricum în criză de timp, așa că hotărăște-te să accepți sau nu sacrificiul lui Mișa Gavrilâci și fă manevra pe timpul lui de gândire. Nu-mi place să fiu prizonierul crizei mele de timp, rusian boy, dacă greșesc vreau să fie greșeala gândirii mele, nu a pripelii mele. De ce te lași să ajungi în situații care nu-ți plac, Lavrenti Palâci, ricană, cu un surâs ambiguu, cel numit „băiat rus”. Caraghioasă poreclă, pentru suta lui de kile și mustața stufoasă, de borlak na Volghe. Schimbul de replici consumă 13 din cele 17 secunde. În penultima dintre secunde rămase, Laurențiu tastă cu o anume bruschete mutarea, oferind un surprinzător contrasacrificiu de nebun, apoi, cu aceeași mișcare a mâinii stângi, declanșează manevra ce orientează stația spațială prin zona de turbulență de la limita centurii Van Allen. Efectul exploziilor solare, al căror maxim urma să fie înregistrat peste câteva luni, asupra fluctuațiilor câmpului magnetic terestru, presupunea o complexitate ce excludea folosirea stațiilor robot. Rostul omului era să decidă cele mai eficiente trasee de măsură, pentru a ajusta modelele existente ale configurației câmpului. Derularea proiectului era mult îngreunată de parazitarea nu numai a comunicațiilor bazate pe unde electromagnetice, ci, într-o anume ineluctabilă măsură, chiar a aparatului. Și... nu în ultimul rând... a minții umane. Protocolul de un sfert de oră al manevrei transfera timpul de gândire partenerului de joc. Dacă acesta ar fi mutat între timp, recepția mesajelor era blocată și ambele ceasuri de control își suspendau măcinarea timpului. Dacă, însă, Laurențiu n-ar fi mutat, întreruperea comunicării surprinzându-l la mutare, timpul s-ar fi scurs, prin regulamentul convenit, pe contul lui. Stația geamănă, aflată acum de partea cealaltă a planetei, avea propriul program de întreruperi, adaptat la configurația magnetică locală. Cu toată atenția solicitată de manevră, Laurențiu continua să analizeze mental partida. Jocul combinativ în care-l atrăsese Féher Mihály era o provocare, dacă nu chiar o amicală șicană pentru maniera lui strategică, defensivă, evitând, pe cât posibil, riscurile, pe care o adoptase de când... de când se născuse a doua oară?... de când

ceva murise ireversibil în el? Echipajele celor trei stații care făceau măsurători în zona turbulentă a centurilor Van Allen, în timpul exploziilor solare, fuseseră selectate din oamenii cei mai experimentați, iar întâmplarea făcea să fi absolvit cu toții, în aceeași grupă, cursurile postdoctorale, de operatori spațiali. Daaa, cu toții..., își înăbuși Laurențiu o contracție respiratorie... de undeva, dintr-un unghi ce păruse vid, icoana mamei îl întrebă, pentru a 273-a oară: „de ce suspini, maică, ce-ai pe suflet?” Manevrelor din protocolul măsurătorilor nu-i consumau lui Laurențiu mai mult de 17% din potențialul mental. O parte din memoria sa emoțională îl trăgea să re trăiască ad infinitum prima ieșire în spațiu, cealaltă parte, conjugată cu condiționarea ce-i ținea echilibrul psihic sub control trăgea înapoi. Nu vei găsi nicio soluție retrăind perpetuu momentul acela, îi spunea partea lucidă a minții. Nu toată partea lucidă. Memoria emoțională își găsisese un neașteptat aliat în buna și bătrâna lui încăpățănare. De ce bătrâna, când toate echipajele erau în plenitudinea vârstei de mijloc? Nu e treaba povestașului de serviciu să scotocească în motivațiile plasate în filamente mentale subțiri ca locul geometric al centrelor secțiunilor circulare prin firul de păr. Astea sunt detalii de culoare, pe noi ne interesează ce-l mâna pe el în luptă. De fapt ce-o mâna în luptă pe acea parte încăpățănată a minții lui Laurențiu, care retrăia la nesfârșit climaxul primei misiuni spațiale. Dar să vedem, alături de sufletul minții lui, filmul, asta da, avem voie. Până la un punct contextul fusese asemănător. Diferențe neesențiale. 4 stații spațiale autonome în loc de 2, ca acum. Cu un spațiu de manevră limitat, coordonarea mișcărilor fiecăreia fiind condiționată spațial, astfel încât să formeze vârful unui tetraedru regulat. Fiecare în parte destul de departe de zona de intensitate mare a magnetosferei terestre, încât fețele tetraedrului să fie tangente la centura Van Allen exterioară. Muchiile tetraedrului trecând relativ departe de aceste limite ale spațiului toroidal exterior, în care circulau pe traiectorii spiralate, în câmpul magnetic terestru, electroni de mare energie, erau practic neperturbate pentru comunicațiile radio directe. Orice mesaj emis de oricare stație era receptat în ceva mai puțin de o secundă de celelalte 3. Amănunt care nu trebuie trecut cu vederea. Rostul dispozitivului spațial era supravegherea precedentei perioade de

maxim al activității solare. Atmosfera astrului vieții fierbea. În fiecare oră excrescențe de 3000 de kelvini atingeau orbita lui Mercur. Interacția cu magnetosfera micuței prime planete provoca desprinderea unui nor de particule fierbinți, energia norului fiind echivalentă cu a câtorva mii de bombe termonucleare ca cea de la Bikini. Câtă vreme Mercur se afla în opoziție cu Terra, de partea cealaltă a Soarelui, aceste bombe de plasmă treceau la distanțe suficient de mari de planeta noastră pentru a nu fi periculoase. Dar cum revoluția planetei ce poartă numele mesagerului zeilor e cu puțin sub 3 luni, cele 2 planete ajung în conjuncție în 55-56 de zile de la opoziție. Următoarea conjuncție vine după circa 33-34 de zile. În general, revoluția Terrei fiind cu puțin mai mare decât quadruplul revoluției lui Mercur, momentele de conjuncție sunt mai mult sau mai puțin neregulate, dar în medie destul de apropiate. Astfel, sistemul electromagnetic de protecție al planetei noastre e supus curent impactului cu mase gigantice de plasmă fierbinte, dacă adăugăm celor deflectate de magnetosfera lui Mercur pe cele pornind direct din atmosfera solară. Până la un anumit nivel energetic, scutul magnetic total al planetei noastre deviază astfel de mase fierbinți, există un interval de valori energetice în interiorul căruia bombele de particule penetrează parțial scutul și, desigur, și un nivel critic de la care încolo o astfel de rămășiță a atmosferei solare ar putea atinge, cu consecințe previzibile, chiar suprafața planetară. Fatalitatea făcuse ca primul dispozitiv de supraveghere, compus din cele 4 stații spațiale, fiecare cu un echipaj de 2 specialiști, să se confrunte, într-o perioadă de maxim solar mai puțin accentuat decât cel așteptat la prezentul povestirii, cu evenimentul improbabil al unui astfel de colet solar care amenința să înghită întreg Pământul, cu scutul său magnetoelectric cu tot. Cum timpul în care un asemenea bolid gazos ajunge la orbita terestră e de 3-4 zile, cele 4 echipaje îl observaseră părăsind atmosfera solară, desprins dintr-o protuberanță ce depășise mult orbita lui Mercur și să-i evalueze proprietățile: temperatura, similară cu cea a atmosferei solare, cantitatea totală de energie și viteza. Determinările duraseră câteva ore, apoi conferința strategică alte câteva. Pământul nu dispunea de niciun fel de mijloace care să poată influența într-un fel bolidul. Impactul cu suprafața planetară ar fi scos din uz tot ce se baza pe utilizarea electromagnetismului. Blocarea comunicațiilor era nimica toată față de explozia previzibilă a unui număr de centrale nucleare pe mai bine de o jumătate din suprafață. Cât despre scutul magnetic, ar fi fost destabilizat și nici Jupiter Tonans n-ar fi putut prevedea dacă și în cât timp s-ar fi restructurat. Comunicarea cu centrul terestru de coordonare nu aduse nicio idee mai mult. Tetraedrul stațiilor se rotea lent. Celor 8 le deveni limpede că exact vârful în al cărui

echipaj se afla Adelina, soția lui Laurențiu, cu care se căsătorise în ziua absolvirii, după o idilă ce evoluase din prima zi de pregătire, va întâmpina pseudosfera fierbinte. Peste exact 37 de ore, urmând să ajungă în centrul de foc peste 41 de ore. Celelalte 3 urmau să se afle, în acele ore de foc, de partea cealaltă a Pământului. Nimic de făcut. Adelina, care, conform algoritmului, se afla în tura decizională, întrerupsese unilateral comunicarea cu stațiile colege și porni propulsoarele proprii. Nu-i trebuiseră, ei și colegului de echipă, mai mult de jumătate de oră ca să orienteze stația astfel ca să ajungă exact în centrul norului ucigaș. Laurențiu nu avu, la fel ca celelalte două echipaje, la dispoziție, decât un radar cu raze X. La limita leșinului, urmăreau pe ecranele radar evoluția unui punct. Știa ce va face Adelina. Fiecare stație fusese proiectată cu un dispozitiv termonuclear. Fusese condiția pusă de Pentagon pentru a coopera la proiect. Eufemism pentru a nu bloca proiectul. Înjuraseră fiecare pe limba lui luni de zile condiția absurdă, pe care imanentul humor negru o făcuse a deveni acum unica șansă a miliardelor de semeni ai membrilor echipajelor. Cei 6 coechipieri urmăreau radarul X, cronometrele de bord și telescoapele optice. Pe care le dotaseră cu filtre, ca la eclipsele solare. Cu nicio secundă întârziere, după trecerea celor mai lungi 41 de ore din viață lor, filtrele telescoapelor nu putură împiedica lumina orbitoare a exploziei să le ardă retinele. Aveau să-și revină peste alte luni de tratament, dar energia exploziei dispase masa de particule fierbinți în așa măsură încât o fracție îndeajuns de mică din ea zgudui magnetosfera. Cele 3 stații fură aruncate care încotro. Dar pagubele erau minime, energia concentrată în norul solar fusese disipată în spațiu. Laurențiu visă, de atunci, ani de zile, inclusiv în orele de somn programate în actuala misiune de supraveghere, că miliardele de miliarde de miliarde de particule care umpluseră sistemul solar, pentru a se pierde în spațiul cosmic, duceau, fiecare, câte o fărâmă din sufletul Adelinei lui. Trează, se simțea privit de miliarde de miliarde de miliarde de ochi bleu verzui și auzea, chiar în timpul celor mai puternice furtuni cu trăsnete și tunete, fraza repetată mereu și mereu: Oricare dintre noi ar fi făcut la fel, iubitele, inclusiv tu. Mulțumesc cerului că m-a ales pe mine. Iar dacă Laurențiu ar fi fost ce nu era, adică fan hard rock, și ar fi urmărit concertul celei mai celebre formații de gen lipit de o boxă de sute de wați, ale cărei infrasunete i-ar fi distrus ficatul, tot fraza asta ar fi auzit-o mereu și mereu. Dar lui Laurențiu îi plăcea jazzul. Mai exact îi plăcuse. În fiecare an, la ora exactă, asculta, într-un ritual solitar, Khaddish transpus pe jazz de un prieten muzician. Înregistrare făcută într-o pastilă compactă cât un bob de linte, în dublu exemplar, pentru fiecare ureche. E lesne acum de înțeles scopul noii misiuni: diagnosticarea protecției

transparente în condiții generale cât de cât asemănătoare. Pentru a oferi modelelor ajustate la câteva luni odată, în anii ce trecuseră de atunci, ale datelor raportate de sateliții automați. Sfertul de oră de manevră se terminase. Albul Mike, cum era poreclit partenerul de șah, acceptase contrasacrificiul. Laurențiu privi melancolic imagina holografică a tablei. Russian boy, scoate vodka, șopti el. Nici nu mă gândesc, nu ești pe buza prăpastiei, te rostogolești în hău fără coardă, ricană Ilya Leonovici. Cum drakku ați dominat voi șahul mondial în evul mediu, până ce v-a dărâmat Bobby Fischer, răspunse Laurențiu, amuzându-se posomorât. Scoate vodka dacă spun. Mike va fi mat imparabil în cinci mutări. Suta de kile a băiatului rus se ridică, de parcă asta i-ar fi ușurat analiza poziției. Urmă un alt sacrificiu, de turn, care elibera un schimb de cai, cel al lui Laurențiu dând șah, ceea ce făcea acceptarea sacrificiului obligatorie. Pionul ce luase calul sacrificat deschise calea celei de-a doua ture, care dădea iarăși șah. Tura fu luată de al doilea cal. Urmă sacrificiul suprem: dama pătrunse pe culoarul diagonal deschis, dând al treilea șah, cum dama adversă era blocată pe flancul ei, iar regele nu avea spațiu de manevră, un pion luă dama. Eliberă astfel câmpul pe care ultima piesă a lui Laurențiu, al doilea cal, dădu mat. Nemernicule, ai reușit o operă de artă, îngăimă, sufocat, uriașul căruia i-am putea spune Ilie, dacă i-am traduce numele pe limba lui Laurențiu. Partida asta, dincolo de partea ei artistică, spectaculară, e metafora perfectă a sacrificiului Adelinei. Nu te-a lăsat inima să nu inventezi ceva care s-o nemurească într-o formă artistică, una care să fie simultan luptă și calcul rece. Tu știi ce e azi, întrebă Laurențiu. Doamneeee!, cum am putut să uit!. Hai, scoate vodka. De acum n-o să mă mai bântuie visele, poate într-o zi o să trebuiască să fac ceva la fel și nici mintea, nici sufletul nu trebuie să-mi tremure. Laurențiu comută imaginea holografică, centrând-o pe partenerul său de șah. Toți 3 făcuseră parte din echipajele celorlalte 3 stații, atunci. Mihály dragom, renunță măcar o dată la barack palinka, ia un pahar de vodka, știu că ai. Vom cânta peste șase minute Khaddish, fiecare pe limba lui, dar în cor. Apoi ne vom concentra la următoarea manevră de un sfert de oră.

Melania Cuc

Catalina se oprește din citit

Mecanicul auto o avertizase că mașina, cu care ea se mândrise destul, era bună de pus pe butuci. Catalina nu l-a ascultat și, de la mijlocul drumului spre metropolă, unde trăia ca vrabia în colivie, s-a văzut nevoită să lase automobilul într-un service, să ia primul tren, să ajungă acasă târziu, după miezul nopții.

În răstimp, singură fiind în vagon, a avut timp berechet să-și analizeze viața, dar mai ales să vadă în *perspectivă*, ca într-un glob de cristal. Nu era mulțumită de ce i se arăta, și simțea o oarecare teamă. Nu de oameni, nici de necunoscut, frica era de ceva ce încă nu-și putea explica. Când era aproape de Ploiești, a luat hotărârea brusc, așa cum i se întâmpla mereu, când constata că i s-a cam umplut paharul. Da, va onora contractul pe care, prin agenția de muncă, îl semnase cu viitorul său patron, un om bogat din Germania.

Coincidență sau nu, numele aceuia era Abell Winzer.

- Ș-apoi?! Doar imaginația mea este de vină. Abell Winzer, ofițer SS, fost iubit al Evei Evian din tinerețe, nu mai are cum să fie în viață. Până și sora lui, mătușa Emma Erden, a murit cu îndoială în suflet. „L-am visat, și visele nu mă înșală. Abell este mort! În lăzile trimise de el din Odesa, se vor fi împuiat moliile. Trebuie să le deschidem”, a zis Emma și a adus la vila Erdenilor pe cel mai priceput lăcătuș al orașului, fost șuț, fost spărgător de seifuri, ins cu ani grei de ocnă în spate.

Catalina nu mai știa dacă în ziua aceea mătușa ei reușise să deschidă cuferele lui Abel, sau se răzgândise, pentru că mai avea o speranță, aștepta ca acela să se întoarcă acasă. Unii îl condamnau fără judecată, ziceau că ar fi fost criminal de război. Alții, dimpotrivă, că ofițerul SS ar fi fost un înger de om.

Eva Evian jurase, îi spusese Catalinei, că, din câte știa ea, fratele ei nu făcuse exces de zel, nu își depășise condiția de subordonat. Cine mai știa acum, după decenii, ce ordine primise el, ce hârtii învinovătorii existau sau, dimpotrivă, ce dovezi de umanitate se mai ascundeau prin arhive.

Catalina nu se temea de ce ar fi putut găsi ajungând în Germania, era doar nesigură, exista posibilitatea ca pandemia să-i încurce planurile, să fie oprită, întoarsă de la frontieră, pusă în carantină.

Trenul oprise în halta Periș. Ea verifică legătura wi-fi pe mobil. Căută pe Google harta Odesei, deși nimic nu mai părea a avea legătură cu locul acela. Accesase de atâtea ori, în documentarea ei, acel loc, încât motorul de căutare părea să o ducă acolo ca și singur.

- O domniță interesată de hărți militare?!! Sigur sunteți profesor, istoric.

Cel care i se adresase era un tovarăș de călătorie, un anonim ce se holba indiscret pe ecranul smartphoneului ei.

Catalina era gata să-l repeadă, dar bunul-simț și experiența în gazetărie o făceau să-i cânte în strună. Nu părea nici politician, nici negustor, dar nici universitar, mai mult un tată de familie. Desigur, purta masca sanitară, din când în când scotea și flaconul cu dezinfectant pentru mâini.

- Istoria este doar un hobby pentru mine, răspunse Catalina.

- Eu cu nevastă-mea ronțăm biscuiți, și ne uită Dumnezeu în fața televizorului. Prindem tot! History Amanet, Paprika, Animal Planet... Decât *Știri*, mai bine vedem locuri unde nu vom ajunge niciodată. Ați vizionat cumva „Patrimoniul Pierdut”? Ce emisiune!!! Au dat iama în buncărul lui Hitler. Ce-am văzut acolo nu-ți pot descrie nici până când trenul ăsta ajunge în Gara de Nord. Pradă de război, soro! Evident, trebuie catalogată, musai să ajungă la proprietarii de drept. Că, ce? Nu mai există?! Au urmași, bre. Ai naibii naziștii, aveau o evidență-cristal, cu nume de familie, adrese, ani, tot-tot. Nu știu ce va fi mai departe cu atâta *Artă* ciordită.

- Eu nu prea disting un Picasso de un pictor de târg.

- Glumiți, desigur! Eu sunt Doctorul Boby, dar, nu, nu asta e important pentru omenire. Mă interesează istoria ca termen de comparație între epoci diferite, de aceea zic, nazismul a ieșit basma aproape curată din haznaua Istoriei. Ca și teutonii, ei s-au reabilitat din mers. Așa și trebuie. Frumos! Uite, Germania frântă în două s-a reunit, a progresat, e tot mai puternică, și tot noooi suntem cei care le desfundăm chiuvetele la bucătărie, le facem curat în grădină. Foștii naziști, ajunși la senectute, se plimbă în croaziere prin lume. V-ați gândit vreodată că îngrijitoarele, infirmierele lor sunt fiicele și nepoatele acelor care au fost carne de tun în războiul stârnit de Führer? Nu, nu v-ați gândit, pentru că gândurile prea complicate ne dor ca dinții când sparg gingia. Noi, soro, suntem o nație fatalistă. Să nu-mi zici de măreția domnitorilor medievali, colo, câțiva, să-i numeri pe degete, da, au fost bravi. Restul... Ei, dar eu nu fac critică, doar regret până la Dumnezeu.

Trenul oprise la capătul liniei. Catalina îi zise *la revedere* călătorului cam prea vorbăreț, își luă bagajele, dar gândurile tot nu o lăsau în pace. Simțea că nu va avea somn în noaptea următoare.

*

Apartamentul ei, cât o cutie de pantofi, dar cu o multitudine de dispozitive electronice, o aștepta mereu cu ledurile clipind ca ochii pisicilor sălbătice. Apa la duș era destul de rece, așa că nu zăbovi cât ar fi vrut. Încă o cafea fără zahăr, un pahar de apă alcalină, și era gata să lucreze, să scrie până în zori.

Îmbrăcase halatul cu mâneci largi, își legase părul în prosopul cu model marin, o amintire de vacanță. Se așeză în pat, cu laptopul în brațe. Mașinăria

aceea infernal de deșteaptă nu se potrivea defel cu pernele dantelate, cuvertura brodată și cu cearșafurile albe și foarte apretate. Catalina era încă o femeie care prefera să doarmă într-un pat de modă veche, deși avea casa modernizată.

În computer era toată munca ei de o vară, documentarea la roman. Erau întâmplări reale sau imaginare, oameni din hârtie și alții care existaseră în realitate: inși ambițioși, politicieni alunecoși, afaceriști cu datorii la bănci, iubiți de conjunctură, puriști și homosexuali, pupători de moaște, până și morți de Covid 19 de pe vremea în care erau vii și cu păcate ca toți contemporanii. Pe fiecare separat și laolaltă îi păstra ca într-un insectar cu capac de sticlă, o colecție la care mai adăuga câte un exemplar, alegea eșantioane care se potriveau cu clișeul ei literar.

Spiritele și oamenii vii făceau front comun în arhiva Catalinei Erden. Avea la îndemână jurnalul cu memoriile profesorului Vasile Erden.

Cel care ar fi putut să-i dea explicații, acolo unde ea găsea doar spații albe, murise cu mai bine de un an înainte. De atunci, lucrarea Catalinei devenise și mai complexă, umbrele oamenilor păreau să fi prins carne pe oase, uneori chiar respirau, și ea le numea Personaje.

În caietul răposatului Vasile Erden, evenimentele, mai mult sau mai puțin importante pentru memoria colectivă, se întindeau pe aproape optzeci de ani. Asta însemna ceva mai mult decât ziceau statisticienii că ar fi șansa vieții românului.

Vasile Erden fusese excepția care întărea regula, trăise, cu bune și cu rele, aproape o sută de ani.

- Doamne, parcă aș plănuși să ridic o catedrală! Ce poate fi greu în a vorbi despre păcatele și iertarea oamenilor? Mereu privesc peste umăr, văd simboluri peste tot și nu cred că aș putea să mă iau după însemnările unchiului Vasile. Omul a fost, clar, subiectiv. A scris un *Jurnal* pentru că nu se putea spovedi preotului.

Voi începe pagina cu o zi de toamnă. Era în septembrie 1940. Căzuse brumă subțire peste colinele ce ascundeau satul din care profesorul Vasile Erden fusese luat și încorporat în Regimentul 82 Mureș. Ajunsesse un militar silitor și cu școală destulă, calități care l-au ajutat, peste un timp, să primească tresele de sublocotenent.

Din însemnările lui, la data cedării Ardealului de Nord Ungariei horthyste, pe el l-am fi putut întâlni în Munții Maramureșului, comandant al plutonului ce construia fortificații, aproape de granița de Vest a României Mari.

De ce acele cazemate, tranșeele nu au fost folosite niciodată de armata română? Nu găsesc niciun răspuns.

Catalina deschise alt caiet, răsfoi, citi filele fragile și îngălbenite. Descifra ușor textul, pentru că Vasile Erden nu își scrisese, își caligrafiasse cu grijă toate însemnările de pe zonă.

„Trupele horthyste au intrat cum intră cuțitul în brânză, în Ardealul nostru sfânt. Eu am ajuns printr-o minune în cazarma de la Târnăveni. Apoi, în uniformă de locotenent al Armatei Române, am plecat direct pe frontul de Est. I-am fost loial Țării și Mareșalului. Am crezut în Antonescu și în Rege ca în Dumnezeu.

Astfel, m-am pomenit prins în încleștarea de la Stalingrad. Am fost luat prizonier de soldații Armatei Roșii din primele săptămâni de front. Păcat? Ghinion? N-am de unde s-o știu. Destin! Oricum, nu am fost singurul care a căzut în mâinile lor. Toți prinșii am fost duși, puși să lucrăm în minele de cărbune din Dombas. Când credeam că nu putea fi ceva mai greu pe lume, rușii ne-au transferat într-o zonă minieră din Siberia. Acolo, ca în purgatoriu am fost. Nici nu am crezut că voi scăpa cu viață. Să mă simt vinovat pentru că mi-am dorit să trăiesc? Eram tânăr, abia o cunoscusem pe Rosa. Ea era dăscăliță, și hotărâserăm să aveam o familie. Să mă ia naiba, dacă am cerut de la Dumnezeu prea mult!

Și rușii siberieni erau plini de nevoi, dezbrăcați și flămânzi. Nu erau toți oameni răi. Propaganda bolșevicilor te putea schimba din leu-paraleu, în câine ce linge mâna stăpânului.

Pe zi ce trecea, se tot subția linia dintre eroismul meu, naționalismul meu, și convingerea că sovieticii nu ne cereau să ne vindem sufletul diavolului.

Și mujicii lor se rugau la icoane, băteau mătâanii. Eu nu-i consideram a fi dușmani. Poate că aveau chiar dreptatea lor, lumea trebuia să se schimbe, să mănânce tot omul o pâine.

Că cine eram eu să îl judec pe Lenin, pe Stalin!? Un copil de țăran cu diplomă de profesor în buzunar, nu eram eu salvatorul Planetei!”

Catalina transpirase pe frunte, citind și recitind textul. Era datat la 5 mai 1970, anul cu oarece deschidere a României spre Occident și cu declararea fățișă a autonomiei față de politica Kremlinului. România avea încă din 1965 o Constituție, care confina: „Întreaga putere a Republicii Socialiste Romania aparține poporului, liber și stăpân pe soarta sa”.

Se simțea ca un preot căruia tocmai i se mărturisise un bolnav de moarte. Nu știa ce să creadă. Poate că unchiul ei Vasile fusese disperat, nebun, bolnav sau avusese dreptate, dreptatea lui. De ce i-ar fi urât sau iubit pe sovietici? Numai Dumnezeu știe să aleagă sămânța de neghină.

Încea să se convingă că în condiții la limită coloana vertebrală a oricărui om s-ar putea frânge.

Ea fusese educată în plin comunism. Fără termeni de comparație cu o altă lume, o crescuse mai mult Rosa cu Vasile Erden în casa bunicului Simon, cel care fusese național-țăranist, crezând și văzând în Iuliu Maniu mântuitorul Ardealului. Tot unchiul Vasile Erden o hrănise și o îmbrăcase, și îi cumpărase prima rochie mai dichisită, pentru banchetul de absolvire. Omul pe care îl știa ea nu era rău la suflet, dar mai avea și el nervi, zile proaste.

Încercă să-l înțeleagă, nu prea reuși. Nu își dorea să-i găsească păcate, acum când el nu se mai putea apăra.

Ca nepoată, nu intenționa să scoată *Dosarul* lui Vasile Erden din Arhivele Securității. Refuza din principiu să creadă că acela fusese o *unealtă* a sovieticilor. Nu știa de ce ea personal se simțea vinovată. Poate pentru că, fiind copil, îi plăcuseră filmele și cărțile cu eroi sovietici, despre care, mai târziu, a aflat că sunt maculatură de propagandă.

Își șterse transpirația de pe față, citi mai departe din caietul cu memoriile lui Vasile Erden:

„Nu aveam cum să mă lupt eu cu Uniunea Sovietică. Adică, să fi provocat carambol în mină, să fac greva foamei?! Și așa eram lihnit, așteptam noaptea să dorm, să uit de toate. Da, da, compromisul acela a fost forma mea de luptă pentru supraviețuire. Asta face orice vierme, ține cu dinții de bucățica lui de viață.

Lumea nu era dreaptă. Sovieticii spuneau că proletarii lumii ar fi trebuit să se unească. Și eu eram un fel de proletar. O, nu, nu aș fi fost niciodată de acord cu vărsare de sânge. Îmi era frică de revoluții. Dar cine să mă întrebe pe mine ce este rău, ce e bine în lume?!

În Siberia fiind, toți oamenii, nu doar noi, prizonierii, eram ca stafiile. De jur-împrejur, numai pus-tiu. Unde să fugim? Cei băgați la muncă silnică eram la mâna rușilor, care ne cereau să facem norma în fiecare zi. Pe zi ce trecea, eram tot mai convins că îmi vor putrezi oasele în mina aceea de nichel. Când unul dintre ortaci cădea în galerie, surpam peste el tot malul. Altminteri, afară, la minus 35 de grade, cine i-ar fi săpat mormântul. Oricum, de preot nici nu putea fi vorba, ori de lumânare. Vara, da, vara mai adunam miere de la stupii sălbatici, asta, când eram norocoși, nu ne copleșea roiul ucigaș. Din ceară, făceam alifii pentru rănile obrintite și lumânări cu fitil din fibra cojilor de mesteacăn. Necazul te face inventator pe viață.”

Catalina se opri din citit. În ferestrele-termopan apăruse lumina unei alte zile. Simțea frison de la oboseala acumulată săptămâni la rând.

Stinse becul lampadarului. Pregăti o cafea la ibric, în care, din greșeală, scăpă prea mult zahăr. Nu mai avea răbdare să-și prepare alta. Luă ceașca, o așeză pe noptiera de lângă patul care o aștepta cu cuvertura gata trasă.

Prinsă de gânduri uită de cafea, de lumea care o aștepta dincolo de ușa apartamentului ei. Încea să înțeleagă, cât de cât, situația prizonierilor de război deportați în Siberia. Nu reușea. Totul devenea clișeu, filmul în care nu îl putea dezvolta nici pe unchiul ei Vasile Erden, nici pe Ioan Delean, cel care fusese tatăl ei.

Alexandru Jurcan

Salonul Lynda

Toată viața Olivia și-a dorit propriul salon de frumusețe. De coafură. Soțul său, Domin, a încurajat-o mereu. După câțiva ani de agitație, bani, facturi, salonul ei botezat Lynda (după numele cățelușei pe care a adorat-o și care s-a înecat cu un os de pește) strălucește și cheamă clientele spre vitrina ademenitoare. Domin e mereu prezent, glumește cu damele, le face cafele și chiar ochi dulci, așa cum i-a poruncit Olivia. După un an de zile, se adunaseră bani frumoși în cont și, deodată, Olivia trecu la o experiență nouă. Prima femeie cobai a fost prietena ei Diana, care a acceptat imediat tratamentul secolului. Așadar: Olivia tunde clienta la zero, spală bine chelia cu substanțe enigmatice, apoi aplică o perucă de lux, care protejează de boli, de gelozie, de bătrânețe. Aduce perucile dintr-un trib din Africa. Are relații Olivia și stârnește valuri. Se face coadă la salon. Aproape toate femeile vor perucă magică, chiar dacă prețul e exorbitant. Orașul primește o frenezie precipitată, bărbații se miră de farmecul crud al nevestelor. Câțiva au remarcat o oarecare briză afrodisiacă, atunci când se întâlneau sub plapumă cu șuvițele parfumate. Se apropiau sărbătorile de iarnă. Doamnele știau că nu aveau voie să scoată peruca, deși o mâncărime a pielii capului se făcea tot mai simțită. Unele s-au dus la Olivia, să ceară sfaturi, dar salonul era închis. Mâncărimea devenea insuportabilă, și atunci, una după alta, damele au smuls peruca. Fiecare perucă scoasă se transforma într-o gelatină verzuie, scârboasă. Prima femeie cheală, privindu-se în oglindă, a făcut infarct. Au urmat o sumedenie de divorțuri, iar sărbătorile au fost jalnice. Câteva femei mai războinice s-au dus în toi de noapte și au dat foc salonului diabolic. Deodată au zărit deasupra flăcărilor trupul Oliviei, care plutea impasibil spre întunecimi fioroase. Au auzit și râsul ei sinistru, zguduind copacii înveliți în zăpadă.

Un pat

în buricul târgului

Dragă mamă, îți trimit scrisoarea de față pe Natalia, că vine în România pentru două săptămâni. Păcat că tu nu ești cu mail-uri, cu laptop, ești total depășită, așa e generația voastră. Te rog mult să crezi că o duc bine aici la Paris. Nu trebuie să spui la toată lumea ce job am. Contează că am un pat în buricul târgului... și ce târg! Un oraș râvnit, magnific. Da, am făcut două facultăți, dar nu am găsit ceva ce să mă reprezinte..., mă rog, e foarte greu să obții un post sigur. De ce n-am rămas în țară? Păi, știi tu, mamă, cât câștig eu aici? Așadar, m-am angajat la o doamnă celibatară să-i păzesc câinele. Ți se pare umilitor? Mie nu. Animalele sunt adesea superioare omului. Doamna Amelia lucrează la un birou, iar eu stau cu câinele Cleo în apartament, într-un lux total. Doamna mă sună des, să afle cum o duce Cleo, dacă i-am făcut griș cu lapte, dacă l-am periat. Ce nu-mi place... că trebuie să-l șterg la fund foarte des..., dar port mănuși parfumate. Uneori Amelia vrea să i-l dau la telefon pe Cleo, adică să-i audă respirația, să se asigure că scumpul e în ordine. Sunt puțin șmecheră, mamă, că am înregistrat mârâitul lui Cleo, mai ales că ies singură în oraș la cafenea. Nu-și dă seama doamna că micuțul Cleo e departe... Să-ți spun: Amelia l-a trecut pe numele meu, deoarece eu sunt responsabilă, orice s-ar întâmpla. Mamă dragă, am ajuns la vestea cea mare: i-am spus Ameliei că revin în țară, că i-l las pe Cleo dacă-mi dă o sumă mare de bani, că doar e pe numele meu. După ce doamna și-a revenit din leșin, m-a amenințat cu tribunalul, dar știe bine că nu va avea câștig de cauză. Sunt sigură că îl va cumpăra de la mine. Îți voi aduce bani cu grămada și de pe acum te rog să nu-mi ții predici cu bani nemunciți, că doar l-am șters pe Cleo la cur de mi-am tocit unghiile. Vaiiii..., în timp ce-ți scriam, Cleo a dispărut în parc... dacă nu-l găsec chiar mă sinucid, că el e averea mea trudită aici, în acest oraș unic. Fug! Ține-mi pumnii să-l găsec!! Pupici! A ta fiică, Oana.

Icu Grăciun

La bal

Încă nu trebuie să fac efort de memorie. Cu alte cuvinte n-am memoria scurtă; de aceea, nu necesită mare efort ca să-mi aduc aminte. Eram în ultima vacanță de vară de licean. Hormonii fierbeau în mine ca laptele într-o oală cu presiune. Împușcatorul preluase puterea de doi ani, și treburile se mai relaxaseră puțin în patrie. Balurile se transformaseră în întruniri tovărășești, dar noi comunicam tot ca-nainte: „Mergi diseară la bal?” sau „Am cunoscut o tipă la bal de-ți cădeau plombele, dacă ai fi văzut-o!”, „Ne vedem sâmbătă la bal”, și alte chestiuni pe această temă, când stăteam la câte o parolă.

Am primit invitația prietenului de ștregării și colegului de internat cu mult entuziasm. El locuia în satul vecin, la o jumătate de oră de mers cu bicicleta, ba se ocupa și de muzică, fiind singurul din zonă care avea un magnetofon Tesla, cu difuzoare, primit de la o rudă din străinătate. Sâmbăta se umplea căminul lor nu numai cu tineret localnic, ci și cu lătureni, veniți din satele megieșe. La noi, de pildă, la cămin, cânta la acordeon Aurel Orbul, și lumea dansa după melodiile sale până te îmbătați de cap. Tangoul „Aprinde o țigară” era cel mai solicitat, deoarece dansai la sentiment cu partenera, iar cele două becuri mari se stingeau, rămânând doar unul chior pe scenă. Sora mea mi-a pregătit hainele (cămașa și pantalonii), mi-a văcsăluit cu îndemănare pantofii – asta era plăcerea ei –, eu m-am spălat a doua oară pe dinți, ea m-a parfumat cu parfum dintr-o sticlută de-a ei, tip motorăș, m-a învățat pe toate părțile și mi-a dat avizul: „Bun de dans!” Mama m-a atenționat să nu stau până târziu, asta însemnând până dimineața. Mamele, pricepute și în treburile casnice, au intuiții și instincte pe care fiii lor nu le pot avea.

Înainte de a mă urca pe bicicletă, mi-am pus un ac de siguranță la pantalonii călcați la dungă, deasupra de manșetă să nu mi-i prindă lanțul, că nu aveam apărătoare și, sprinten și plin de chef, în lumina molcomă a înserării, însoțit de câțiva vălătuci de nori pipirii, un sobor de greieri și niște cănepari cu gușă purpurie – cum zice poetul –, am pedalat lejer până în satul vecin, fără niciun incident. Câteva codobaturi au zburat razant cu luciul apei acompanindu-mă vreo sută de metri. Pe drum, nu știu de ce, m-am gândit că două-trei generații înaintea mea se

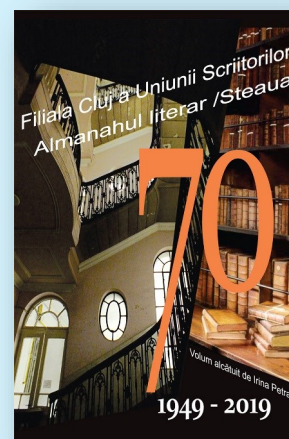
distrau dansând la plăci de gramofon și, mai aproape de copilăria mea, la plăci de vinilin, la câte un pick-up căruia i se tocea foarte des acul și trebuia schimbat. Am lăsat vehiculul în custodia părinților amicului, mi-am aranjat hainele, m-am pieptănat cu cărare în oglinda purtată în buzunarul de la piept și am luat – o încetșor spre căminul cultural. Soarele apusese, dar încă nu trebuiau aprinse becurile. Amicul m-a întâmpinat cu jovialitate ca să-mi treacă timiditatea și mi-a oferit un scaun lângă sculele lui. Am început să iau la inventar perechile care dansau înfierbântate de propriile lor închipuiri și, încetul cu încetul, m-am acomodat cu sala și cu publicul. La intervale neregulate, din difuzoare răzbătea muzică străină, englezească, franțuzească și italienească, lucru rar pe vremea aceea. Se dansa tango, shake, foxtrot și, mai rar, câte o învățată de pe la noi. Am studiat tipele, foarte puține n-aveau parteneri și stăteau sfioase și intimidată, cu privirile ațintite în pământ.

M-am mirat că cea mai discretă și frumoasă fată dintre cele prezente nu este invitată de nimeni la dans. Am cercetat-o cu de-a amănuntul. Părul blond, mătăsos, coborât pe umeri, siluetă, frunte atrăgătoare, nefardată, buzele cărnoase, ten măsliniu, cu sâni incitanți, mari ca niște lubenițe care abia așteaptă să de înfrupți, că ar fi putut înnebuni un pluton de răguși. Ce mai! risipea frumusețea jur-împrejurul ei, sau cum zicea un alt fost coleg: „de-ți săreau plombele!” Și totuși, nu era băgată în seamă. Mă gândeam cât de negliobi pot fi de ignoră o ființă atât de atrăgătoare și plină de voluptate. O scânteie s-a aprins în mine când am văzut-o stând stingheră într-un colț, în partea dreaptă, aproape de scenă. Am privit-o insistent până când privirile ni s-au întâlnit. Între mine și ea s-a petrecut o transfuzie magnetică de dorințe irezistibile, lucru care, pe mine, m-a cucerit. Făcând pe înfigărețul și împins de pintenul iubirii la prima vedere, m-am îndreptat ată spre ea, fără să aștept să-mi facă cineva cunoștință, să nu mi-o fure altcineva, și am întrebat-o direct: „Dansați, domnișoară?” „Da”, mi-a șoptit languros, deosebit de afabilă, îmbărbătându-mă, și, din clipa aceea, absent la ceea ce se petrecea în jurul meu, n-am mai lăsat-o din mâini, decât aproape de miezul nopții, când s-a scuzat că trebuie să iasă până undeva. Îmi inspira mare încredere. N-a făcut pe năzuroasa, pe

mofturoasa, cum fac, de obicei, fetele răsfățate. Pur și simplu mi s-a tăiat respirația când i-am atins șoldurile tari ca piatra. Oricine mi-ar fi putut ghici gândul atunci. Mari pofta fierbeau în mine. În rest, amețit de surescitare, am ținut-o strâns în brațele mele, eu zic că m-am descurcat onorabil, dansând la sentiment, melancolic, cu tresăriri temperamentale incontroabile; avantajată de aspectul ei fizic, deloc reținută, și-a activat senzualitatea lăsată, strategic, în stand-by, aruncându-mi priviri voluptoase și iscoditoare, ca o pisică suspicioasă, s-a lipit de mine ca marca de scrisoare, acționând ca un stimulent necunoscut mie, am transpirat amândoi încărcăți de dorințe și fantezii arbitrare – testosteronul ne dăduse în clocot –, am discutat vrute și nevrute, practicând o spoială de curtoazie cum se făcea la baluri pe vremea aceea, ne-am amuzat copios, – una este să vorbești din vârful buzelor și alta, din inimă –, i-am propus să ieșim puțin să ne răcorim, afară ne-am antrenat în discuții intime, căutând să evităm expresiile triviale, cu ochii arzători ca două vâpăi, am pupat-o îndelung, n-a făcut nazuri, într-un cuvânt ne-am simțit bine. Nu ne era foame, nu ne era sete. Dacă am fi avut condiții, s-ar fi putut întâmpla și altceva la cât de înfocați eram amândoi. În ochii ei, am descoperit un grăunte strălucitor de lumină. Chipul meu ascundea o bucurie secretă. Sămânța unei pasiuni violente și primejdioase mă parfuma atât de dulce, încât pur și simplu uitam de mine. Am avut resurse să insist, dar m-am gândit că e mai bine să mă opresc și bine am făcut. Brusc, mi se făcuse dor de amiezile sufocante, zăpușitoare, să stau toropit cu burta la soare, iar fata asta, apetisantă, să ațipească pe pieptul meu. Prima care a plecat a fost zâna mea, n-a insistat s-o conduc, motivând că locuiește la o aruncătură de băț, dar am stabilit să ne întâlnim sâmbăta viitoare, mi-a făgăduit că va veni, eu am mai rămas cu prietenul care a început să mă studieze cu atenție. „E clar, și ție ți-a dat lapte. Nostimă situație!” a izbucnit cu o privire pătrunzătoare, zâmbind cu subînțeleș, în timp ce-și număra câștigul din seara aceea. „Ce vrei să spui?” am întrebat contrariat. „Uită-te la pieptul tău!” zise coborând vocea de parcă ar fi intrat într-o capelă. M-am uitat și am rămas surprins când am văzut două pete rotunde, ude, de o parte și de alta, pe margini întărindu-se ca și când cineva mi-ar fi pus apret. „Fata asta a născut de trei săptămâni și n-a mers la timp să-și alăpteze bastardul! Nici ea nu știe cu cine l-a făcut, dar asta n-are nicio importanță... se ține bine, îi ademenitoare” a remarcat cu timbrul său înalt, ușor amorțit, și îl pufnise râsul. Am plecat ochii în pământ și, stânjenit, m-am închis într-o tăcere încăpățanată. Total indispus, eram incapabil să protestez. Prin mintea necoaptă încă mi se perindau fel de fel de gânduri. Nu, nu eram în apele mele. Am aruncat o privire retrospectivă asupra seriei care tocmai se încheiase și am oftat cu inima însângerată, stingherit, dezumflându-mă ca o cameră de bicicletă. Contrar aparențelor, n-aveam de unde să știu ce fel de obligații casnice trebuia să presteze? Brusc, timpuria mea iubire s-a sfârșit ca talazurile mării involburate izbite de maluri stâncoase. De-atunci mi se trage faptul că, uneori, n-am încredere în propria-mi judecată și mă străbate un sentiment ciudat de îndoială. Parcă trăiesc ca într-o scoică. Pentru mine, ceea ce a fost între noi în acea seară n-a fost puțin lucru, dar n-am vrut să recunosc că eram un biet diletant. Câte capcane pândesc sufletul unui om! O, sancta simplicitas!

Viața este plină de neprevăzut – zic bătrânii –, iar eu le-am dat dreptate. Am privit spre cerul fără stele, gol și părăsit, m-am urcat pe bicicletă și m-am întors acasă cu cămașa deja asprită bine în anumite părți. În spatele meu, o mogâldeață cu ochii aprinși m-a urmărit până la intrarea în sat. Peste două săptămâni, frunzișul dintre cele două sate urma să fie pișcat de brumă.

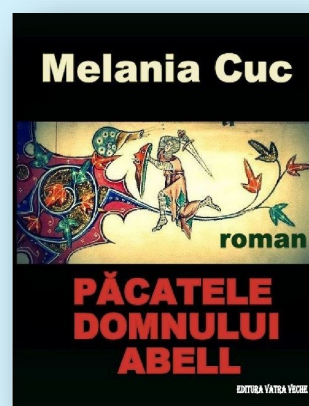
Cărți primite la redacție

70. Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România. Almanahul literar / Steaua, Volum alcătuit de Irina Petraș, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019

Radu-Illarion Munteanu, *Chirurgie temporală*, Editura Neuma, Cluj-Napoca, 2023

Melania Cuc, *Păcatele domnului Abell*, Editura Vatra Veche, Târgu Mureș, 2023

Viorel Dădulescu

Un om foarte ciudat

... și i-am zis:

– Salut, Ioane! Ce mai faci dom'ne, că nu te-am mai văzut de-un car de vreme. Mai bei o bere? Stai, că dau eu tura asta. Da' cum de-ai apărut pe aici, că nu te-am mai văzut prin zonă? Pe frate-tău? Mă, i-am zis, nici nu știam că ai un frate. Păi, dacă vine aici, mai stai, nu? Hai noroc... Dă-mi și mie o țigară, că ăștia n-au la bar, și mi-e lene să mai caut pe undeva la ora asta. Naiba știe unde mai e deschis, parcă au înnebunit toți de închid pe la opt... Fii atent, uită-te un pic la tipul ăla de la capătul mesei din stânga. Îl vezi? Da, măi, pe ăla. Ăla care nu-i nici înalt, da' nici scund. De fapt, îi cam nicicum, așa-i? N-are nimic care să te facă să-l ții minte. Are, așa, o figură anostă, un tip obișnuit, cărunt, trecut de cin'zeci, nu-l prea bagi în seamă. Naiba știe pe unde l-am întâlnit prima dată, pe aici pe undeva, cred. Uite, acuma parcă îmi aduc aminte... cred că s-a nimerit să stăm împreună odată la masă, fix aici, nu stau nici eu întotdeauna singur, am mai schimbat vreo două vorbe, așa, chestii aiurea, de una, de alta, știi cum se întâmplă... parcă era ceva meci la televizor, habar n-am care, în fine, n-are importanță... Oricum, chestia a fost de vreun an-doi... Și pe urmă ne-am mai întâlnit pe aici prin cartier, țin minte că l-am mai văzut la o coadă la pâine... da, la coadă, atunci băgau pâine caldă de casă, și chiar aștepta lumea la coadă, acuma de unde să mai iei pâine de casă?... am vorbit și atunci nu știu ce, cert e că după aia ne tot salutăm. Foarte politicos, omul. Vă salut cu respect, chestii din astea... Stai, ai răbdare, că o scurtez... Ce, te grăbești? Oricum, n-a venit frate-tău. Așa... și cum îți spun, omul meu era foarte politicos, da' și eu la fel, și ne tot salutăm când ne vedeam, mai și schimbam câte o vorbă, pe drum, prin stație, pe terasă la bere, pe unde o fi fost. Asta, până odată. Stătea pe aici pe undeva la o masă, și când am trecut pe lângă el am zis – normal –, bună seara. El, nimic... Nu, mă, sigur nu. S-a uitat la mine, direct la mine, e clar că m-a văzut... Păi, sigur că m-am gândit că ceva nu-i în regulă. Mi-am zis că o fi avut omul ceva în plus la bord, în fine, n-am dat multă atenție... M-am așezat în altă parte – ce naiba să fi povestit cu el dacă era mangă? – și cu asta

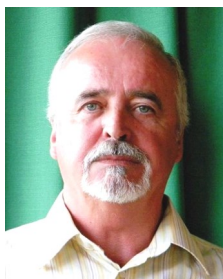
basta. Asta a fost prima dată. Da' pe urmă figura s-a repetat. Când stătea de vorbă cu mine, când nu mă băga în seamă. Nu, mă, nu l-am confundat, ce-ți veni? Ce, dacă vii tu la mine la masă te confund cu altu'? Mai bem o bere? Lasă, că dau eu, dai tu data viitoare. Chestia e că omul începuse să mă amuze. Când îl vedeam, puneam, așa, un pariu, vorbim azi, nu vorbim... Mă rog, uneori saluta el primul... da, da, tot vă salut cu respect, asta-i vorba lui... câteodată salutăm eu, uneori îmi răspundea, alteori nu. Da' tot nu i-am dat prea multă atenție... adică ce?, până la urmă e un tip din cartier, doar n-o să fiu amic cu toți. Da' chestia îi că l-am ținut minte. Mi se părea așa, un ciudat. Și, cum ți-am spus, omul nu mă deranja, chiar mă amuza. A, te amuză și pe tine? Stai așa, să vezi. Nu mă deranja, nu mă deranja, până odată. Măi, Ioane, era plin peste tot. Acuma ce era să fac? Iar era meci și zbierau toți de nu te puteai înțelege om cu persoană, lângă omul meu mai era un pic de loc la masă, așa că am luat un scaun de undeva și l-am întrebat și eu, cum se întrebă, așa de formă, dacă pot sta acolo. Sigur, zice el, e în regulă – m-am gândit – încă știe câte prune are-n traistă, așa că i-am spus mersi, m-am așezat, și p-o urmă l-am întrebat dracu' știe ce, ceva așa, de complezență, ce mai face sau cum îi merge la serviciu. Da, da, îmi spusese odată unde lucrează, e ceva pe la RATUC, parcă... Hai, mă Ioane, sigur că știu unde lucrezi, ți-am spus că mă interesez să aflu ceva ca lumea pentru tine, n-am uitat... Mă, și numa' ce-l aud că zice, da' de când ne cunoaștem noi de mă întrebați de servicii, domnu'? Era, totuși, politicos, da' știi, avea un ton... În prima secundă nici n-am priceput ce vrea să zică, am luat-o ad litteram, ca sa zic așa, și m-am gândit ca boul de câtă vreme îl cunosc. Dar asta a durat numai o secundă, că avea tonul ăla... și se și uita la mine, așa, cumva, de parcă era clar că nu ne-am mai întâlnit veci pururi, amin. Măi, m-am blocat. Nici măcar n-am avut replică, și nici nu mai țin minte ce-am bâiguit, eram ultra-jenat, se uitau toți ăia de la masă la mine de parcă aș fi fost tâmpit de tot sau beat de ar fi trebuit să mă adune de pe jos în clipa următoare... Atâta doar că omul meu se uita la mine, așa, foarte senin, că altfel îi ziceam ceva nasol, să nu

stea cu basca-n cap în fața mea... nu, mă, nu poartă bască, umblă cu șapcă tot timpul, neagră sau maro... în fine, dă-o în mă-sa de șapcă, m-am simțit penibil de tot atunci. Da' așa era de senin, că o clipă aproape că am crezut că am făcut o gafă. Mă rog, n-ar fi fost prima dată. Cu meseria asta, în care tot cunosc oameni zi de zi, de la milițieni – mă rog – polițiști, la bancheri, politicieni și la delincvenți... așa-i, așa-i, ai dreptate, îs la fel, îs toți o apă ș-un pământ... până la urmă-i normal să-i mai și uit. Acuma, fie vorba între noi, mi se întâmplă tot mai des să uit cum arată unii și să nu-i salut. Oameni pe care îi cunoșteam, sau cel puțin așa susțin ei ori, mai degrabă, ele. Da, măi, tot felul de cucoane, de prietene a lu' maica-mea, care îi spun iarăși nu m-a salutat fiu-tău pe drum, iar mama îmi reproșează, iar te-ai îmbătat, cum nu?, lasă nu-mi povesti mie, uite ieri tanti Vichi mi-a zis că nu i-ai dat bună ziua, și era chiar pe strada cu blocul tău, cum e posibil să nu vezi oamenii pe stradă?, iar te-ai dus băut acasă, nu știu cum de te mai suportă fata aia, să fi fost în locul ei te lăsam dracului de mult, cum care tanti Vichi?, hai nu mai fă pe prostul, tanti Vichi, colega mea de la Miniera, am stat patru ani în același birou până s-a mutat la facturare. În fine, îți dai seama, nu m-ar crede nicicum că n-o mai știu pe tanti Vichi sau pe tanti Cati sau pe oricare altă tanti cu care a fost colegă de serviciu, în mintea ei am rămas cumva tot ăla micu' care salută cuminte cu sărut-mâna orice tanti. Acuma degeaba i-aș mai spune că nici atunci nu le știam pe tantile alea, că le ziceam sărut-mâna doar fiindcă îmi atrăgea ea atenția – cel mai des mă scutura de mână – le salutam așa, automat. Mai dați-ne o bere, domnișoară, vă rog. Hai, măi, și ce dacă-i a treia? Ioane, și-am mai zis că și medicii spun că fiecare om trebe să bea măcar doi litri de lichid pe zi, or noi, cu asta, a treia, suntem doar la un litru jumate. Nu-ți fă treabă, plătesc eu, ce naiba... Deci, le salutăm așa, că eram – cum să zic? – ca dresat: cum simțeam o scuturătură, cum ziceam sărut-mâna, reacționez ca și câinii lui Pavlov, dar cum să îi explic mamei așa ceva, oricum n-are niciun rost, că nu m-ar crede. Să fiu al naibii că, de groază ca să n-o mai aud, vreo două-trei zile după o chestie din asta îi salutăm buimac pe stradă pe toți și pe toate care îmi păreau că au o figură cât de cât cunoscută. Când zăream o față care-mi dădea de bănuț, îmi scormoneam prin minte căutând să-mi amintesc dacă nu cumva mura aia grăsulie îi aparținea lui nenea Gelu, ori dacă roșcata aia rujată nu era tanti Neli. Bineînțeles că mă înșelam de fiecare dată: ori se uitau șui la mine, ori, în cel mai bun caz, mă alegeam cu câte un zâmbet îngăduitor sau cu un bună ziua din colțul gurii, și asta tot dura până când mă enervam și îi dădeam în mă-sa pe toți nenii și pe toate tantile și nu mai salutăm aiurea pe

nimeni. Evident, nu trecea multă vreme și iar nime-ream pe drum peste una dintre tantile care o cunoșteau pe mama... Hai că am luat-o pe după pruni. Îți mai iau o țigară, bine? Da' de când ai trecut pe Kent? Hai, mă Ioane, mai las-o, că tot cu Viceroy te știu... Așa, și după ce-mi face tipu' figura asta am devenit mult mai circumspect. Circumspect, pe dracu'. Adevăru' îi că dacă ne întâlneam cumva, pe undeva, nici vorbă să-l mai salut ori alte alea, dimpotrivă, mă uitam prin el, așa, sfidător, ca să-și dea seama că s-a purtat ca un căcat. Da' el – nimic. Era fix ca înainte: politicoș, vă salut cu respect, alea-alea. Oricum, pe urmă l-am evitat. Da, așa-i, sigur că ceva-ceva nu era în regulă. Am băgat și eu de seamă. Da', nu știam ce. Oricât ai fi de beat, dar chestii de astea nu se fac. Mai bine nu saluți omu', nu stai niciodată de vorbă cu el, decât să fii măgar. Da' într-o zi, toamna asta, când mergeam spre casă, am dat de el. Adică, vorbă să fie – de el. Numai ce aud vă salut cu respect și, când mă uit, nu-mi dau seama care a zis, ăla cu șapca maro sau ăla cu șapca neagră. În rest erau identici. Identici și la fel, să mă trăsnească dacă te mint. Măi, Ioane, și mișcărilor erau la fel – mergeau unul lângă celălalt, așa, cu grijă, de parcă ar fi pășit pe gheață – și chiar și hainele de pe ei erau la fel: pantaloni negri și scurte bleu-marin închis. Tot, tot era la fel, și păru' cărunt, și figura aia anostă, obișnuită, de tip trecut de cin'zeci, pe care nu-l prea bagi în seamă. Sigur că sunt gemeni, gemeni monozigotați, parcă așa li se zice, nu? Da' nu-i poți întâlni prea des, tu câți ai văzut până acuma? Hai noroc. Mai luăm una, ca să ajungem la ăia doi litri regulamentari, că avem timp până apare frate-tău, așa-i?... Ce cursă, mă? Hai, măi, Ioane, fii serios, ce cursă să pierzi, cât dracu ai băut până acuma, de aici faci doi pași până acasă, stai liniștit, vin io cu tine dacă nu găsești singur drumu'...

Mă, și numa' ce-l aud: Nu cred că Ion mai vine. Îl aștept de vreo trei ore, cine știe ce s-a întâmplat iarăși... Văd că sunteți prieteni și pot să-ți spun... Probabil că iar s-a certat cu nevastă-sa și i-a făcut aia scandal că să nu plece de acasă. Așa e el, bleg cât îl știi de mare, în loc s-o lase dracului sau să-i tragă una când o apucă să-i facă circ, stă cu ea să-l toace la cap. Aia nu mă suportă, de asta nici nu mă duc la ei. Acum chiar trebuie să plec, că altfel pierd și ultima cursă de Răscruți.

L-am privit cum ieșea pe ușă și chiar și din spate arăta exact ca Ion. Să mă trăsnească dacă te mint, dar se și mișca la fel – îl știi pe Ion cum merge, așa, ușor adus de un umăr într-o parte, de parcă ar purta tot timpul cu el o povară – și chiar și hainele îi erau cam la fel: niște blugi, o cămașă în carouri și geacă maro de piele. Mai bem o bere, da? Lasă, tu dai data viitoare.

Jacob Naroș

Zăpezi întârziate

Motto:

„Și cât am așteptat aceste zăpezi
Ș-acum când ninge atât de trist îmi pare
Muntele închis cu sârmă ghimpată
Pe care-l privesc din depărtare.”
(Ileana Mălăncioiu, *Laudă muntelui*)

Iulie – lună neobișnuit de caldă a unui an dintr-un deceniu impar și plin de neprevăzut, mi-a prilejuit o ieșire în masivul Munților Rodnei, undeva, aproape de vârful Ineu, cel cu zăpada eternă, după cum zic cronicile locului. Întâmplarea a făcut să fiu numai cu fiul meu, de fapt, era o tabără de munte, anume destinată pentru cei din zona sudică, mai precis, de pe litoralul constănțean, asta cu scopul nemărturisit de a se face un schimb convenabil pe termen lung între cele două zone. Am petrecut câteva zile minunate, de neuitat, de altfel, doar două întâmplări mai aparte îmi revin mereu în minte, chiar dacă au trecut atâția ani de-atunci. Ele mi-au rămas întipărite în memorie obsedant, una după alta, în ciuda faptului că nu se întrevădea, la prima vedere, vreo legătură între ele. Prima imagine, un petic murdar de zăpadă rămas în mod miraculos la picioarele unui versant abrupt al Ineuțului, petic care contrasta vizibil cu vegetația din jur, cu căldura toridă a zilei și, mai ales, cu trupurile încordate de efort și bronzate ale cățărilor de ocazie. Sub noi, sufletul muntelui rățacea fără noimă prin galeriile croite cu trudă sisifică de mineri și apoi abandonate uitării și paraginii generale. Doar cunoscătorii îi auzeau tânguirile șuierate și pline de năduf ale acestuia, din cauză că a fost sfărțec atât de crud și fără rost, ba, pe deasupra, nici măcar rănile de suprafață n-au putut să fie cât de cât atenuate. Intrările în subteran, întocmai unor monștri din alte lumi, se holbau la noi cu ciudă și mirare, hăururile negre, abia ghicite din spatele lor, trimiteau spre exterior chemări și dojeniri sinistre, deși știau cât sunt de neputincioase în fața sorții și că nu mai impresionează pe nimeni.

Al doilea moment, n-aș putea spune precis când l-am sesizat, a fost privirea aceea tristă, aparte a ochilor ce aveau în ei tălăzuirea albastră-verzuie a mării și azurul pur al piscurilor de peste două mii de metri înălțime. Ochii aceia, cu toate că erau spălați cu apa proaspătă a muntelui, păreau ireali, copleșiți de priveliștea din jur, sau poate obosiți de prea multă lumină, dar poate și speriați de atâta spațiu liber; ei neavând nimic sigur de jur-împrejur de ce să se sprijine, de ce să se agațe, unde să se oprească; doar ce-

rul la fel de albastru și deschis o întovărășea în visa-re ei, ireală pentru cei din jur.

Era în ultima zi de tabără și ceasurile până la despărțirea grupului cam pestriț, ce-i drept, se puteau număra pe degetele unei singure mâini. Toate s-ar fi desfășurat normal, dacă n-ar fi intervenit neprevăzutul, întâmplarea pur și simplu, și anume, faptul că mașinile destinate coborârii grupului până în localitatea cea mai apropiată cu gară C F R n-au ajuns sus, la ora fixată, ci cu o întârziere de câteva ore bune, punând la îndoială posibilitatea de-a mai prinde vreo legătură spre casă în timp rezonabil, fiind vorba și de bilete de drum și vagon rezervat pentru o asemenea distanță. Panica plutea în aer, nimeni n-avea curajul să-o concretizeze în vreun fel, asta și din cauză că toți aveau un tonus optimist după zilele petrecute la munte. Dar cu cât treceau minutele mai repede, cu atât fizionomiile unora sufereau transformări dintre cele mai neobișnuite, motivate într-un fel logic și simplist că, dacă tot sunt pe picior de plecare, nu mai are rost să afișeze acea complezență formală față de cei care rămăneau în urma lor, fiind siguri că n-o să se mai întâlnească vreodată față-n față. Fiind din partea locurilor, bineînțeles că nimic din toate acestea nu mă mișca, doar o ușoară jenă că lucrurile nu s-au terminat așa cum erau planificate, doar o ușoară jenă începuse să nu-mi dea pace. Bănuiam că șoferii în cauză vor grăbi toate etapele, chiar să mărească viteza după ce ajungeau jos, ca să se-ncadreze în cele promise, nu de ei, ci de firmă. Pe de altă parte, mă încerca nostalgia muntelui pe care n-aveam să-l mai văd până la anul sau cine știe când. Știam, de asemenea, ce-ți poate trece prin cap în astfel de momente limită, când, după ce toate merg ca pe roate, intervine acel ceva neplanificat. Ca atare, am început să-i privesc mai atent, pe fiecare în parte, cu alți ochi. Primul care mi-a căzut la îndemână, aflat mai aproape de mine, pe care l-am poreclit Mefisto, era un bărbat voinic, trecut de prima tinerețe, cu o fire adolescentină înșelătoare, el avea o bărbățiță albă-argintie de vacanță care-i dădea un ușor aer balcanic. Suplu în mișcări, el nu trăda prin nimic că l-ar interesa ceva în mod deosebit în afară de propria-i persoană. Profesor de matematică în orașelul C. din sud-estul țării părea sigur pe sine, poate prea rațional pentru unii. În afară de nelipsita-i țigară pe care o fuma cu o voluptate turcească, de fapt, după cum îmi povestise într-o seară, visul vieții lui fusese să facă o călătorie în Turcia, vis pe care îl realizase în urmă cu vreo șapte ani. Ceea ce reținusem din sporovăielile lui era următorul fapt:

muntean din tată-n fiu, un împătimit al înălțimilor carpatice, nici el nu mai știa cum ajunsese tocmai la malul mării, atât de departe de locurile copilăriei. Din privirile lui calme am înțeles că nimic nu-l va scoate din această stare de fericire, că orice întârziere în aceste locuri care-i amintea de meleagurile natale, de copilăria pierdută și trădată, nu-i puteau face decât bine. Alături de el, impasibil, privind mereu în jur, parcă luându-și rămas bun de la toate, se foia fiul său, Rențiu, student de capitală, nu de dragul unei plecări cât mai rezezi, ci mai mult de dragul prelungirii aventurii în care era prins. În acest colț de țară, cu un an în urmă, undeva aproape, mai precis, în stațiunea balneară renumită doar prin apele ei minerale și tămăduitoare, cunoscuse o făcuță din partea locului cu prilejul unei tabere studențești din vacanța de iarna trecută. Alături de un alt tânăr, Ristean, fire visătoare, absolvent doar al unei trepte serioase de liceu de mate-fizică din centrul de județ, cu care puneau la cale, probabil, o nouă ieșire în forță pe versantul cel mai abrupt al vârfului Ineu sau se gândeau la o partidă de remy cu bucătăresele mai tinerele care -și permiteau să stea până la ore târzii în noapte și care aveau rezerve serioase de țigări, cafea și alte cele... Pentru ei nu conta, practic, nicio alternativă, a rămâne sau a pleca părea la fel de simplu ca și cum nimeni și nimic nu le-ar fi putut impieta visele adolescentine de zi și de noapte.

Mă căzneau să pricep ce-i putea lega pe cei doi, de fapt, cei mai tineri dintre cei mari. Să fi fost solidaritatea adolescentină în fața dădăcelii ad-hoc administrate pe rând, de cei din familie, apoi de ghi-zii montani, de cei care răspundeau de tabără? Unele dintre ele sunau aiurea pentru ei, atât din cauza educației primite de la părinți, cât și a experienței prin care trecuseră cu brio din viața la oraș. Iată câteva asemenea avertismente șablonarde care-i scoteau din sărite: Nu vă urcați singuri pe stâncile golașe!, Nu beți apă foarte rece!, Nu vă depărtați de grup!, Nu fumați în timp ce urcați!, Nu vă jucați cu focul ! ș. a. Să fi fost de vină faptul că cei doi proveneau din sfere total diferite, sau faptul că ei înșiși erau firi la fel de deosebite. Ristean, care era visător până la enervare, în aparență, chiar insolent, deși licean fiind, era cu un cap mai mare decât ceilalți, căruia nu i-ai fi scos un cuvânt în plus chiar dacă s-ar fi despicat muntele, și, pe de altă parte, celălalt, Rențiu, student cu vechime, era de o sobrietate rară, impasibil, aidoma unui adult. Amândoi iubeau sportul, primul încă oscilând între handbal și atletism, cel de-al doilea excelând deja în judo și carate. Pentru ei urcarea cea mai abruptă era o joacă, traseele lor erau nuanțate cu tot felul de adăugiri pe care le parcurgeau pe cont propriu. Singura idee care i-ar fi tentat și pe care n-au avut când s-o facă ar fi fost coborârea forțată, de-a dreptul pe scurtătură, de la înălțimea de 1300 de metri, până la aproape 400 de metri. După cum aflasem mult mai târziu, cei doi tineri nu se lăsaseră im-

presionați nici de asalturile fetelor de la bucătărie care erau eleve în vacanță, rude ale celor din administrație, nici de nea Ferigă, bucătarul taberei de bază, cel care le vorbise atât de patetic despre viață, exemplificând cu propriu-i destin, dar și cu câte un pământ de „tărie locală” ținută, n-am priceput de ce, cu mare sfînțenie, în frigider.

Mizdrache, alt component al grupului ad-hoc, era economist la o întreprindere prăfuită din orașelul M. de pe malul Dunării, arăta că are o fire veselă, scund de statură, cu un început de chelie pe cinste, fost fotbalist în tinerețe, folositor pentru grup în arbitrarea întâlnirilor sportive între echipele de băieți și fete, uneori chiar între județe. Nu arăta prin înălțime și alură că este atât de pasionat de fotbalul care-i devorase existența, momentan, el părea preocupat de un singur lucru, își revizua cu ochii minții bogata adunătură de plante medicinale pe care ar fi dorit să-i fie cât mai completă. Așa că orice clipă de întârziere îl bucura dându-i prilejul să adauge o nouă specie la ierbar sau se gândea cum ar fi fost mai bine să-și catalogheze componentele florei montane în așa fel încât să-i fie ușor de folosit. Cum s-o fi mutat de la pasiunea către fotbal înspre plantele medicinale, n-am reușit să înțeleg, mai ales că, din câte povestise în momentele de euforie din jurul focului, în seara de adio, hobby-ul lui se transferase în direcția contabilizării fondurilor necesare fotbaliștilor din vechea lui echipă și a găsirii soluțiilor salvatoare de supraviețuire în divizia secundă. Această preocupare obsedantă îl făcea să se mândrească la fel de mult ca de o echipă similară marilor cluburi. De fapt, singurul care-l asculta cu sfînțenie era însoțitorul său din aceste zile, Buleandă, asistent medical care, din lipsă de activitate, deoarece cazurile deosebite necesitau intervenții urgente de specialitate cu ajutorul salvării întreprinderii miniere din zonă, mai spera ca în ultimele momente să aibă ocazia de a-și dovedi, totuși, priceperea la ceva. Brunet, bine făcut, jovial, el nu prea înțelegea esența grupului, dar căuta în măsura posibilităților să devină util tuturor, asta și ca să nu-și dezamăgească consoarta, ditamai profesoară de nu știu câte limbi mai vechi și mai noi, ba chiar și de una moartă, limbi pe care le strunea de vreo câteva decenii; ca atare, tot ce mișca în jur, pe o arie apreciabilă, trecea prin controlul ochelarilor ei fumurii și severi.

Dintre toți cei care se foiau în așteptarea mașinilor întârziate se detașa singura ființă feminină „la înălțime”, și la propriu, și la figurat. Nu degeaba fusese până nu cu mulți ani în urmă jucătoare de baschet în liga națională, o poreclisem imediat „Ioli Doi”. Cu toate acestea, trăsăturile feței, aspectul prim, gesturile ei largi nu trădau așa de ușor a fi o sportivă încă în acțiune. Se putea observa, din partea unui fin analist, efortul făcut din partea ei să pară o simplă ființă obișnuită, cu preocupări comune asemenea celorlalți. Cei mai mari în înălțime care puteau să se apropie cât de cât de ea erau doar doi, unul

fiind Ristean, cu câțiva centimetri mai puțini, asta și datorită faptului că exersase câțiva ani ca ghid montan. Al doilea s-ar părea a fi chiar propria-mi persoană, deși cu sportul nu mă prea omoram în ultima vreme, fiind dedicat lecturii ca filolog ce eram. Femeia în cauză schița o atitudine severă, adeptă a înviorării totale de dimineață, acest obicei părea lucru neobișnuit pentru noi, cei de-ai locului. Avea o voce mecanică, puțin forțată, încât nu puteai sesiza în ce măsură ceea ce făcea era ceva normal sau impus de capriciile personale ridicate la altitudinea unde ne aflam cu toții. Dacă n-aș fi cunoscut-o personal și îndeaproape cu ocazia escaladării vârfului Ineu, totul ar fi decurs normal, banal chiar. Necunoscuta cu pricina își impusese încă din start ideea logică, de altfel, ca amatorii care nu ar rezista urcușului, să abandoneze din vreme, asta în timp ce se uita fix și zeflemitor la o tipă dezinvoltă, încălțată cu sandale în care piciorul îi juca în voie. Părerile au fost împărțite, oricum, până la urmă, cei în cauză s-au retras de bună voie. Odată grupul constituit, plecarea s-a făcut la îndemnul ei, cât mai devreme, cunoscându-se capriciile vremii pe aceste înălțimi. Personal, nu eram într-o formă fizică bună, mă convinsesem de acest lucru după o primă rundă de urcări, nu puteam da înapoi, ca atare, trebui să dau tribut serii anterioare ce se lăsase stropită cu lichide dintre cele mai ademenitoare, nu neapărat asta îmi era în intenție, ci trebuia să fiu pe plac celor din grup de parte bărbătească. Așadar, pornisem precaut din tabără cu o oarecare întârziere calculată pentru a-mi impune un ritm adecvat situației. Cei tineri zburdau deja în avans în frunte cu Ristean care cunoștea traseul și ardea de nerăbdare să fie în frunte. La primul asalt mai serios al unui versant destul de abrupt, de fapt, prima probă de foc a traseului, ordinea s-a stabilit astfel: imediat după ghidul cel tânăr, s-a instalat ea, fata fără nume de la malul mării. Urmărind-o din spate, mi-am dat seama că, în ciuda celor ce gândisem despre ea înainte, știa cum să urce destul de lejer, dovadă că era inițiată, și încă destul de bine, în arta urcușului. Curios, mă gândeam când mai avusese timp și pentru așa ceva. Și astfel am aflat povestea vieții ei și anume că, o primă parte, cea mai bogată în amintiri, și-o petrecuse tot în Ardeal, nu departe de zona noastră...

Dacă cineva mi-ar fi spus cândva că până și trupurile noastre mai puțin tinere, dar încă vii și simțitoare simțeau nevoia unei comunicări aparte, a unui dialog intim iscat din senin, nu l-aș fi crezut, ba chiar l-aș fi luat în derâdere. Iată că este posibil și așa ceva, indiferent de ani, de conjunctură, de mentalități, de locuri, ba chiar de altitudine... Aidoma unor adolescenți întârziți, ele, trupurile, se caută, își transmit mesaje de tatonare, de provocare, pe căi neștiute. Și, când prind momentul, se dezlănțuie fără nicio noimă. Mai întâi se măsoară cu neîncredere unul pe celălalt, care e mai înalt, care e mai bronzat, care are sau nu are burtică; apoi, cu înfrigurare, încep să se inventa-

rieze cu minuțiozitate, centimetru cu centimetru, spre a vedea din ce sunt făcute, dacă ochii sunt la locul lor, dacă gura e la fel ca a celui alt, dacă nasul e în vânt, cărn sau ascuțit, dacă un braț e mai puternic decât celălalt, dacă... Tatonarea se face cu toate simțurile posibile ce se pot stârni repede sau pendelete, cu efect imediat sau întârziat. Astfel că nu va rămâne niciun loc necercetat, comparat, cartografiat, luat în posesie pe termen scurt sau pe veci. Bucuria acestora că încă sunt plăcute, admirate, sărutate și mângâiate este fără margini. Extazul și euforia lor capătă, pe neașteptate, dimensiuni tinerești; totul se învâlmășește în jocul lor concentric, se contopesc, se desfac, se strâng, se ghemuiesc, se-ntorc pe toate fețele, ca și cum nu s-ar fi văzut niciodată. Ochii, toți patru, reflectă o lumină și-o strălucire magică, armonizări estetice se succed ca-ntr-o paradă de zile mari. Călătorii visate de-atâția ani au loc și dintr-o parte și din alta, de la talpa piciorului în sus, pe albul imaculat al pielii catifelate de pe coapsa interioară a feminului și până la pieptul păros și viguros al bărbatului pereche, coborând spre mijloc, o mie de drumuri, o mie de variante ocolitoare se întretaie, se întovărășesc, se pierd, se refac, se repetă, se desfac, se-nfundă sau se-mpotmolesc la capăt de linie...

– Hei! Pe unde hoinărești cu amintirile? Nu vezi că suntem pe punctul de-a pleca? La ce te gândeai atât de profund că nu mai percepi nimic din jurul tău? Nici chiar pe mine nu mă mai vezi, deși te-am atins ușor, te-am luat de braț fără să vreau... Să nu-mi spui că... Mi-ai promis ceva, încă de dimineață...

Am tresărit ca ars, până să-mi dau seama unde sunt și ce fac. M-am dezmeticit destul de greu, farmecul și amploarea trăirilor onirice de moment aproape că m-au dat gata...

Apoi toate s-au derulat ca-ntr-un „deja vu”, o îmbrățișare mecanică, scurtă și disperată, un schimb dureros de priviri de la scurtă distanță, amândouă pline de speranțe pe termen lung, o schițare discretă de rămas-bun și, după plecarea precipitată a mașinilor, în jur, s-a instalat o liniște cum numai pe munte o poți găsi. Mai țin minte că am stat pironit locului încă o vreme până când, revenit din visare, am zărit pentru o ultimă oară, dâra alburie de praf lăsată de mașinile ajunse aproape de drumul în serpentine ce cobora în satul aflat la poalele muntelui. N-a mai venit nicio altă vară la fel, peste vale și țară s-a abătut vânzoleala așa-zisei revoluții, ca atare, praf s-a ales de toate. N-am mai revăzut locurile de unde, peste munți și peste văi, vedeam alte țărâmuri mult mai curate și atât de promițătoare, o altă lume lipsită de violențe, de minciună. Nici baschetbalista de ligă n-a mai apărut, se pare că, aflată în iureșul evenimentelor tulburi din capitală, a fost aleasă ca țintă, pentru că enerva prin înălțime, prin îndrăzneala ochilor ei scânteietori și, mai ales, pentru faptul că se ghicea, chiar și de la distanță, că nu-i era frică de nimeni și de nimic.

Leon-Josif Grapini

La un pahar de vorbă

(Poveste pentru oameni mari)

Mă uit la voi și nu pricep, tineri sunteți, faini sunteți, voi altceva nu știți să faceți decât să stați cât îi ziua de lungă cu ochii băgați în telefon, vă pierdeți vremea și tinerețea cătând bazaconii în jucăria asta, tare nu v-aș sfădi, că lumea a bolunzit amu, vezi câte -o babă că mere la boldă ori la biserică având mobilul în trăistuță ori în buzunarul șurțului, îi piuie taman când popa spune predica din amvon, că-l stânjenește pe părinte e una, dar sar din moțaială celelalte babe, speriate de le stă inima-n loc, că se trezesc din somn nu-i bai, doară au venit s-asculte slujba, bai ar fi ca din sperietură să dea ortul popii, hâd lucru, cică să dea telefon acasă de pățește ceva, dacă, bunăoară, moare, că pățanie mai mare nu-i, cum dă de știre, apoi, dragii moșului, dacă tot m-ați chemat la masa voastră, bag seama că nu m-ați chemat să mă uit la toți trei cum stați cu nasul în drăcovenia asta, ci să stăm la taclale, ia ascultați voi la mine, la făgădău vii să bei un gais și să schimbi o vorbă, nu să taci chitic, pe tine te știu, ești nepotul lui Țaigăr, cum îl poreclește satul, priceput om, am fost și eu la el, să tot fie vreo cincă, șase ani de-atunci, am fost nu ca să mă aflu în treabă, nici ca să văd ce mai face, că nu suntem prieteni, m-am dus cu ceasul din perete, avea o hibă, ori el, ori cucu, de cântat cânta, însă nu se arăta la vedere, mi-i drag să-l ascult, dar și să-l văd, mi l-a dres la fix, bun meseriaș, bată-l cucu, că și pe-al meu l-a bătut cumva de se-arată amu la față, și pe tine te cunosc, mai bine, pe moșu-tău, fain om, și hâtru, am fost cătane laolaltă, să-i spui sănătate din partea mea, c-am auzit că-i beteag, dacă vă ține răbdarea am să vă povestesc o pățanie cu el din cătănie, ție ți-a povestit vreodată, nu ți-a povestit, nici n-avea cum, o să vezi din ce pricină, pe tine nu prea te știu, nu ești cumva de-al dogarului de sub coastă, no, vezi că nu m-am înșelat, ce mai meșterește amu, că doage nu cred că mai face, butoaietele de lemn, bărbânțele și budăcile nu mai sunt de trebuință, lumea îi într-o doagă, ține brânza la îngheț în frigider și curechiul la murat în butoaie de plastic, dar să mai închinăm un păhăruț, hai, noroc, și când ne-o fi mai rău tot așa să ne fie, dau eu de băut, lăsați-vă crăițarii, vi-s buni la altele, crășmare, mai adă un șnaps și trece-mă-n catastif, vin mâine cu plata, că n-am știut că-i voi omeni pe voinicii ăștia,

când ziceam că vi-s buni la altele, aveam în cuget fetișcanele, numai cu ochi dulci nu le ții aproape, cele de azi nu-s ca alea de ieri, le place să le distrezi, să le faci daruri, eu, pe-a mea, iertată să fie, că s-a dus, săraca, n-am cadorisit-o mai deloc, nu că n-aș fi vrut ori că n-aș fi avut cu ce, nu era mofturoasă de fel, n-avea pretențiuni, era din alt sat, așa a fost pe timpurile alea, se aflau și la noi, în sat, destule, însă mai umblam și prin alte părți la pețit, am cunoscut-o iarna, și primăvara ne-am luat, atunci împărțeam cu părinții aceeași odaie, puține case aveau două încăperi, nu pun la socoteală tinda, în tindă țineam fel de fel, nu era încăpere de locuit, când se amesteca iarna cu primăvara și mai dădea câte-un frig mare, băgam și mieluții în tindă, să nu înghețe în staul, unii, care aveau grajd friguros, băgau și vaca, da, da, nu vă mirați, nu se uitau la televizor ca amu, se uitau la vacă, și cum ziceam, stăteam cu ai mei, într-un pat se culcau ei, în celălalt, eu cu muiera, faină muieră, nu că era a mea, însă n-o întrecea una în mândrețe, noi, ca toți tinerii, când ne așezam la somn, am fi făcut ceva, că ne ardea tare, dar bătrânii, că bătrâni erau, m-au avut după multă vreme, așa a fost să fie, adormeau târziu și se trezeau devreme, ba, mama avea și tălantul de-a se ridica din pat când și când să vadă dacă îi încuiată ușa, că ne ardea e una, dar să și faci ceva e alta, greu de făcut, după cum v-am spus, când eram siguri că dorm duși și ne era lumea mai dragă numai ce-o auzeam pe mama întrebând, mă, copii, ați pus rătezul la ușa grajdului, când auzi una ca asta te înspăimânți de-ți pieri pofta de drăgosteală, nu mai ești bun de nimic, ne mai cătam, ziua, prin șură, prin podul cu fân, ori când se nimerea ca ei să fie duși pe la vecini, în grabă, să nu dea buzna peste noi, într-o zi m-am burzului la tata, tată, eu nu mai pot așa, îmi fac casă, tata nu s-a supărat de răscularea mea, prost nu era și tânăr a fost și el, și el, la vremea lui, se ferea de părinți, mai apoi, când eram țânc, se ascundea de mine, cum puteri să ridicăm altă casă nu aveam, am adăugat încă o încăpere în partea cealaltă de tindă, mă, dragii moșului, să știți de la mine, că-s om bătrân, trecut prin viață, drăgosteala e cu plăcere, dar și cu griji și bătăi de cap, prima oară te ferești de părinți, apoi, de copii și, mai târziu, de nevastă, no, hai, noroc, mă, ție nu ți se

cam împăienjenesc vederile, de băut n-ai băut mult, să nu zici că te prinde ațipeala, ia să vă zic alta, poate vă sare somnul, odată, sunt ceva ani de-atunci, mă întrebă vărul meu din deal, Omul cu Boii, cum îl știe lumea, că a rămas singurul căruțaș din sat care mai leagă la car asemenea dobitoace, azi toți au cai ori tractoare, alte vremuri, cu porecla asta vărul s-a învățat, nu-l supără, ce-l supără e numele dat dealului unde șade, Doi Boi, n-are îndoieli că cine i-a pus numele asta nu s-a gândit la animalele lui, ci la el și la nevastă, că n-au pe nimeni, și nimeni nu stă prin preajmă, așadar, vărul mă întrebă dacă nu mă duc cu el la târg, la târgul la care mere lumea și azi, cum să nu, zic, treabă n-am, chiar să fi avut, tot mai câștigat ești la târg decât acasă, îți mai clatini ochii cu ce se-arată pe-acolo, una, alta, o sporovăială, un rămășag, ce mai, zis și făcut, am mers cu cursa, că de ne porneam cu boii lui, se găta târgul, și nu eram ajunși, am împins aerul pe-acolo, el și-a cumpărat o coasă, eu, o coadă de secure, și dăm la întors, cursă ioc la ceasurile alea, ne-am pornit pe jos, a trecut un motor de asta domnesc, multe nu erau pe-atunci, dar n-am făcut cu mâna, nu se cădea ca doi țărani de la coada vacii să-i stânjenească pe domni, că numai domnii aveau așa ceva, amu are multă lume, din câte știu și ție ți-a luat tată-tău unul, bine-a făcut, tu fă bine și ai grijă de el, dar mai cu seamă de tine, că unii le mână ca și cum n-ar fi nimeni pe drum, cine să-i ia la rost, omul legii e în cârdășie cu ei, mă rog, treaba lor, să ne întorcem la oile noastre, veneam spre sat, am mers o dărabă bună de drum când, ca la un semn, Cel de Sus atunci a crezut de cuviință că n-ar strica o ploaie, n-a crezut rău, că arșița mai că pune stăpânire peste ogoare și fânețe, însă ne strica nouă voia bună și straietele de sărbătoare, doară nu te duci la târg ca la coasă, te pui la rând, altfel, te ia lumea în răspăr, ploua ca cu cofa, ne-a udat până la piele, unde să te-ascunzi, câte-o răchită, cum știți, mai era pe margine, dar nu făcea față ropotului, noroc de noi că a venit un camion, șoferul, om cumsecade, oprește în dreptul nostru și ne zice să urcăm sus, cabina era plină, urcăm în spate, sus, ce să vezi, un copârșeu în mijloc, cu capacul pus, văd că te uiți lung, de sicriu e vorba, și doi băietani stând într-un colț, înfricoșați de mama focului, cred că de știau lângă ce urcă, rămâneau pe jos, motorul odată pornit, ce să mai facă, aveau de ce fi îngroziți, lângă mort, fie el și astupat, nu ești în apele tale, cum nu eram nici noi, vărul se uită la mine, eu, la el, ne tragem unul lângă altul ca să ne dăm curaj, dintr-odată ploaia a conținut, mai bine nu contenea, că ce-a urmat ne-a băgat în toate boalele, numai ce vedem capacul copârșeului că se dă la o parte, iese mâna mortului afară, și auzim un glas înfundat că întrebă, mai plouă, ce să-i răspunzi, cât ai clipi din ochi, am sărit jos, eu cu vărul, pe o parte, băietanii, pe ailaltă, luând-o la sănătoasa, care pe unde a apucat, slavă Domnului că nu ne-am rupt țurloaiele ori altceva,

coasa și coada de secure ni le-a adus acasă un băietan trimis de șofer, de treabă om, ca să aflăm a doua zi că mortul a fost unul ce s-a adăpostit de ploaie în copârșeu, un zănatic, că numai un zănatic se dedă la o asemenea drăcovenie, ce zici, că ai mai auzit povestea și de la alții, păi cum să n-o auzi, că am spus-o și altora, zici că alții au pățit asta, poate li s-o fi întâmplat și lor, eu de mine și de spusesele mele nu mă îndoiesc, ridicăți paharele, hai, să trăim, fricos n-aș spune că sunt, însă de morți și de morminte mă cam feresc, odată nu m-am ferit, nu aveam cum, și spaimă mai mare nici c-am tras vreodată, trebuie să ascultați povestea ca să pricepeți, vă interesează, no, bine, dară v-o spun, eram neînsurat, umblam la fete și pe alte sate, cum v-am spus, meream câte doi, trei, uneori chiar mai mulți, zăboveam ce zăboveam în casa fetei și, după miezul nopții, o luam îndărăt, să nu ne prindă zorile pe coclauri, ne întorceam făcând râsuri și horind, pe cine să conturbăm, între sate nu stă nimeni, într-una din nopți, cum eu o pețeam pe viitoarea nevastă, am mai zăbovit la povești și la dulcegării în târnaț, văd că ți se aprind ochii, nu-ți meargă mintea la prostii, ne pupam și noi, ce-i drept, lung și de multe ori, să ne țină până când ne-om mai vedea, să știți un lucru, când inima ți-ai dat-o unei fete, umbli cu capu-n traistă, uiți de tine, cum am uitat eu de mine în acea noapte, ortacii erau departe, am mărit pasul, am luat-o și la fugă, în zadar, nu i-am mai ajuns din urmă, de unul singur prin pădure, chit că veneam pe drum, nu eram în apele mele, mă cam strângea cămașa în spate, cum, la cotul din sus de sat, e o scurtătură prin țințirim, n-am avut de ales, am luat-o pe cărare, decât să ocolesc, mai bine pe scurtătură cu frica-n oase, drept să vă spun, de la o vreme aveam vedenii, întunecime, cât să-ți bagi degetele-n ochi, nu zăream cărarea, meream pe băjbăite, hădă treabă să treci printre morminte noaptea, mă mai potoleam cu gândul că măcar nu le văd, când, dintr-odată, cad într-o groapă, spaimă mai mare nici că-mi trebuia, o groapă afundă, după cum aveam să-mi dau seama mai târziu, lată și lungă atâta câtă îi trebuie răposatului să încapă în ea, Doamne sfinte ce înfricoșare m-a prins când mi-a venit cugetul ăsta, încerc să ies, da de unde, mă întindeam cu mâna și nu ajungeam la buza gropii, peretele de lut, ca sticla, greu pătrundea unghia în el, era iarnă, o iarnă uscată și friguroasă, mă tuplic să cat o piatră, să sap niște găuri, să mă prind de ele și să mă salt sus, cum cotrobăiam eu cu mânurile pe jos, numai ce aud, cați zadarnic, nu ai cum ieși, stai molcom, ne va găsi cineva mâine-dimineată, l-o fi găsit pe el, eu, cât ai zice pește, eram nu afară din groapă, ci departe de ea, mort n-a fost, o fi fost un alt hăbăuc căzut acolo, care, văzând că se căznește fără folos să iasă, aștepta ajutorul cuiva, ce spui, că puteam eu să-i întind mâna și să-l ajut, e lesne amu să-ți dai cu părerea, tu ai fi putut, te întreb, păi vezi, spaima îți tulbură mințile, cum, și pe asta ați auzit-o, no, atunci iată una neș-

tiută fără doar și poate, v-o povestesc, stați să mai aduc eu o glajă de pe stălajă, crășmarul ăsta văd că are altă treabă, i-oi spune c-am luat-o când s-a întoarce, apoi, dragii moșului, când am fost asentați, din sat am plecat doi, eu și moșu-tău, amândoi însurați, cum, n-ați auzit de asentare, n-aveți nicio vină, azi flăcăii nu se mai înrolează, vinovați sunt conducătorii țării, că lasă bărbații neinstruiți pentru luptă, războaiele oricând pot bate la ușă, dacă nu știi folosi o pușcă, n-ai cum să te păzești de dușman, te poți ascunde de el, dar de moarte nu, că dușmanul te cată nu să te mădărească, ci să-ți ia viața, așa-i la război, care pe care, de va fi război, Doamne ferește, eu știu să trag cu pușca, dar nu mă mai ia nimeni în două bețe, însă asta nu-i treaba mea, treaba mea e să vă țin de vorbă, multe așa avea a vă povesti din armată, despre zurlia de la infirmerie care aduna soldații bețegi pe coridor, îi alinia și cu o vergea de la pușcă îl lovea pe fiecare în parte acolo unde-l doare pe bărbat mai rău, de la un timp infirmeria era goală, nu mai vedeai unul beteag, câțiva, care-și cătau boli ca să mai chiulească de la instrucție, i-au venit de hac, într-o noapte au prins-o și-au silit-o, pe rând, să se dea învinsă, și s-a lecutit, ori când am sărit gardul tot plutonul și ne-am dus la cârciuma din vecinătatea cazarmii, nu-i cazarmă fără cel puțin una prin preajmă, terci ne-am făcut, de-a fost musai să vină ofițerul de gardă cu camionul după noi, ne-a adus ca pe lobde, unul peste altul, nu-i vorbă că am plătit cu vârf și îndesat pocinogul făcut, n-am mai pupat permisia de sărbătorile de iarnă, și tare mă chinuia dorul după muier, ori aia cu Somnorici, batăr că mai vâjit ar fi fost numele de ocară Somnorilă, că era o matahală de om, un camarad dat în boala somnului, unde apuca se trântea și trăgea la aghioase, când dormea puteai să tai lemne pe el că n-avea treabă, într-o noapte l-am legat de pat și l-am scos afară, pe locul de adunare a regimentului, a dormit buștean până-n zori când l-a trezit ofițerul de gardă și l-a dus la arest, fără pat, i-a dat un prici, cum e acolo, batăr că n-avea nicio vină, am plătit și atunci scump boro-boța, două săptămâni am făcut instrucția la câmp cu ranița în spate și cu toate lucrurile de folos pe front agățate de noi, de-am crezut că nu scăpăm vii, ehe, câte n-am mai făcut, dar asta le întrece pe toate, no, să mai luăm un rând, dau tot eu, ședeți blânzi, chimirul mi-e doldora, când s-a goli, vă las să cinstiți voi, azi rămâne plin, nu i-am spus ăstui că am crăitari la mine, că mă șumenesc și mă trage pe sfoară, vin mâine când sunt limpede la cap și plătesc ca popa, cum, dacă trece în catastif mai mult decât am băut, tăgășit să rămân, să-i fie de bine, cumva îi musai să trăiască și el, batăr mâine nu ne luăm la harță, las să treacă de la mine, și cum ziceam, multe am a vă înșira din cătănie, dar mă opresc la tărășenia în care m-am băgat de nu știam cum să mai scap cu obrazul curat, era iarnă, noi, cu tot batalionul nostru și cu artileria regimentului, ne aflam în aplicație,

departe de cazarmă, eram cartiruiți la poala unui deal, la marginea unui sat ca al nostru, de acolo, o luam pe coclauri și, vezi Doamne, ne luptam unii cu alții, cum ar veni, ne jucam de-a războiul, vreo trei săptămâni am stat în cantonament, ziua, luptă, vorba vine, noaptea, repaus, odată, zic eu către moșu-tău, mă, iarnă îi, sat aproape avem, feciori și fete or fi, că nu-i sat fără ei, post nu-i, așa că am putea și noi să merem la bere, mă, copiii moșului, nu la o băutură, ci la petrecerea tineretului, azi nu se mai ține, tinerii au alte distracții, și dacă ne prinde, mă întreabă el, măcar să apucăm a trage un joc, că tare dor mi-e, îmi era dor și de altele, cum să nu-mi fie, dar nu m-am dus cu gândul până într-acolo, s-a învoit, așa că, într-o seară, cum, necum, am trecut de santinele și pe-aici ți-e drumul, nu ne-am oprit decât în sala căminului cultural, am intrat cu îndrăzneală, să vadă flăcăii că nu avem a ne teme la o adică, nu-i bere să nu se lase cu câte-o încăierare, de ce-ai jucat cu mândra mea, ba tu te-ai legat de-a mea, și gata-i sfăda, de la sfadă la bătaie e pas mic, pe lături, neveste și babe, se uită și sporovăiesc, așa-i peste tot, tinerii joacă și beau, numai feciorii beau, unii, până își beau mințile, toți au întors capetele spre noi, câțiva flăcăuani ne-au luat în roata lor, au auzit de cătane și de aplicația de pe dealurile satului, să le povestim cât de greu îi în armată, câte și mai câte, n-apuc a juca nici măcar un joc, că una, căreia îi fugeau ochii în toate părțile, se uită cu înțeleș la mine și-mi face semn cu capul să ies afară, mult nu mi-a trebuit, am găsit un loc la scuteală, în baraca de lemne din spatele căminului, și ne-am făcut de cap, era și faină, și focoasă, când am gătat, mi-a spus că știe unde suntem cartiruiți, dacă nu mă supăr și mai vreau, vine ea la mine, să ne întâlnim la mesteacănul de pe coama dealului în noaptea cealaltă, bine, zic, hai acolo, ne-am dus în sală pe rând, să nu se prindă lumea, că s-a prins ori ba nu intra la socoteală, de luat în seamă era faptul că m-am mai ostoit și eu oleacă, ne-am petrecut cu ortacul meu și cu sătenii, care ne-au primit cu bunăvoință și, cam la trei ceasuri după miezul nopții, ne găseam amândoi în cort, în noaptea următoare a venit la mesteacăn, ne-am drăgostit de două ori pe mantaua mea, eram însurat, dar eram și tânăr, așa ca voi, fierbea sângele în mine, atâta păcat să am, a venit și în cealaltă noapte, după dragoste m-a rugat să mai rămânem oleacă, am rămas, chit că era frig, trupul ei îmi ținea de cald, nu mă iei cu tine, m-a întrebat, nu pot, am nevastă, i-am retezat scurt în-suflețirea și nădejdea, a sărit ca din pușcă și dusă a fost, departe nu s-a dus, o să vedeți mai încolo, ascultați numai, cum n-aș fi luat-o, era faină și avea niște farmece de te băga în draci, dar ce să fac cu două, nu că nu m-aș fi descurcat, dar nu se face, îmi era dragă muierea ca ochii din cap, mă topeam de dragul ei, s-a stins, sărăcuța de ea, fără să bănuiască nimic, în zilele următoare s-a strecurat printre noi știrea că o zăludă dă târcoale cantonamentului și că,

noapte de noapte, își face de cap cu o cătană din plutonul nostru, când am auzit, a înghețat inima-n mine, doară nu m-or da de gol, două nopți am fost, drept îi, însă nu noapte de noapte, batăr că, după cum veți vedea, ea a dat târcoale noapte de noapte, mă muncea gândul că nici prin cap nu-i trecea să se lase de mine, a plecat ea ca din pușcă, însă poate voia să mi-o întoarcă grabnic cu prisosință, că nu aveam scăpare am fost sigur cu o zi înainte de a ne aduna catrafusele și de a părăsi cantonamentul, aplicația s-a gătat, după cină, comandantul de pluton ne scoate la instrucție fără armă, alte plutoane au rămas pe loc, ceva am bănuț noi, ne-a dus în pas viu până dincolo de deal, unde aștepta zăluda, când am văzut-o mi s-au înmuiat picioarele, ne-a oprit și i-a făcut semn să vină la noi, uită-te la ei și spune-mi care-i, a zis locotenentul, ea ne-a privit lung pe toți și l-a arătat pe moșu-tău, eu am rămas stană de piatră, comandantul l-a întrebat, vrei să o iei de soție, el a răspuns răspicat, ba, ea ne-a întors spatele și a luat-o la goană, noi ne-am întors la corturi, treaba a fost cam în felul următor, fără ca eu să știu, s-a drăgălit și cu prietenul meu, și la bere, și în nopțile în care s-a întâlnit cu mine, dar și în altele, mai câștigat a fost el, să vă zic de ce, el i-a făgăduit că, după liberare, o cată și o ia de nevastă, bolunda, ca să aibă o dovadă, voia o patalama la mână, cum, necum, a dat de locotenent și i-a povestit totul, locotenentul, tânăr, glumeț și pus pe șotii, a făcut treaba asta mai mult să vadă cine-i generică, ce te uiți așa aburit la mine, nu ți-a povestit moșu-tău, negreșit n-a vorbit despre pozna asta cu nimeni, baba lui încă e în viață, dacă ar știrici, ar fi totuna, doară nu l-a lăsa la etatea asta, amu nu te supăra că i-am zis baba, o fi ea moașă-ta, însă tot babă e, mă uit la voi și mai c-aș crede că ați mai cliposit când și când, nu v-o fi fost pe plac povestea, bine că mi-o fost mie atunci, mă, dragii moșului, după cum vă văd de hepleșiți, cred că-i vremea de mers acasă, crășmare, mâine-s bun de plată, iară voi, când aveți vreme și chef de-o poveste, dați-mi de știre.

Norocoșii

Lui Liviu Rebreanu

Soarele își arată când și când obraji roșietici printre nori, învăluind cu razele-i purpurii împrejurul, spinările împădurite ale înălțimilor, turla țuguiață a bisericii, acoperișurile de țigla roșie și de șindrilă înnegrită ale caselor ce împânzesc valea, plopii lunguieți de pe malurile râului, luciul apei, cele trei perechi de șine de cale ferată, cărarea bătătorită de alături și fețele a trei drumeți, un țaran cu o desagă pe umăr, un băietan și o babă puținică la trup, gârbovită și de ani, și de povara unei traiste purtate în spate. Cei trei tocmai au plecat din gară, după ce au pierdut trenul, luându-l pe cărăruia întinsă ca o curelușă alburie de-a lungul șinelor, cu gând să iasă la drumul mare, iar de acolo să o ia spre casă, bărbatul și feciorul spre a lor, baba spre a ei. Au pierdut trenul e un fel de a spune, întârziată n-au fost, doar s-au sculat cu noaptea în cap, și nu numai atât, au și fost primii sosiți în gară, când era încă îngropată în noapte și în somn, însă îmbulzeala de mai târziu de la casa de bilete, lipsa lor de îndrăzneală generată de bunul-simț și de rușine, nervozitatea șefului stației, indispus din motive doar de el cunoscute, graba mare de a nu rămâne de tren ce i-a zăpăcit în așa hal încât în loc s-o ia spre vagoane s-au îndreptat spre locomotivă, pierzând secunde prețioase, timpul scurt, un minut, de oprire a trenului și mai ales gestul conductorului, care l-a îmbrâncit pe țaran, împingându-l de pe scara vagonului, toate acestea la un loc au făcut ca cei trei să nu prindă trenul. Țăranul calcă îndeșat, privind înnegurat înainte, cu gândul la întâmplările neplăcute al căror personaj principal a fost, tânărul ține aproape, cătrănit și el, iar bătrâna, cu năframa neagră trasă pe ochi și cu povara în spate, lipăiește hârșăit, străduindu-se să țină aproape. Tată, se aude vocea tânărului ca o șfichiuitură în liniștea încremenită, uite o fântână, hai să ne așezăm colea și să te speli pe față, încă mai ești cu sânge, Bine, băiete, așa om face, dă curs invitației bărbatul, vorbind apăsător, cu ciudă și cu supărare neascunsă în glas, apoi ce să mai zic, lele, se adresează bătrânei, întorcându-se spre ea, rău îi ce ni s-a întâmplat, dar nu până într-acolo, încât să ne pierdem nădejdea, mergi sănătoasă, și poate om avea mai mult noroc mâine-dimineață, Dacă nu vă e cu supărare, se aud vorbele pițigăiate și tremurate ale femeii, mă opresc și eu să beau oleacă de apă, de spaimă mi s-a uscat gura, nu alta, și cine știe, poate prindem un motor, Ce motor, lele, se arată sigur pe sine tânărul, luându-i traista din spate și așezând-o lângă banca de piatră, aflată în preajma fântânii, la câte motoare trec pe-aici, stăm de ne vine acru, Și, continuă bărbatul spusele fiului său, la cât îs șoferii de îngăduitori să ia din drum niște proști ca noi, ne apucă nu noaptea, așteptând, ci moartea. Bătrâna, oftând din greu, se așază pe lespedea băncii și își trage suflul, în timp ce flăcăul scoate apă din fântână, învărtind cu mâna dreaptă mânerul roții, apoi blochează roata cu cârligul, vine în față, deschide portița de leături, se apleacă, prinde ciutura și o saltă pe marginea fântânii, ia cana de tablă agățată într-un cui, o umple și o întinde femeii, Mulțam, maică, iaca o gură numai, că mi s-a uscat gâtulejul de spaimă când l-am văzut pe tată-tău întins la pământ, cu fața plină de sânge în prundiș, bată-l

Dumnezeu să-l bată, de hoher, așa trebuie să se poarte conductorul cu oamenii, doară măniosul de șef de stație ne-a întârziat, nu noi, Lasă, lele, nu te mai necăji, ce-a fost a fost, zice țăranul, ținând palmele căuș și așteptând ca băiatul să-i toarne apă în ele, mai bine așa, că, Doamne ferește, se putea și mai rău, să alunec sub tren, bunăoară, Doamne ferește, întărește vorbele omului bătrâna, dar spurcată făptură conductorul, și să fi fost ciumați și tot nu s-ar fi purtat în așa hal cu noi, și nu numai el, n-ați văzut, când l-am întrebat pe hamal de nu cumva întârzie trenul, s-a răstit la mine și m-a spurcat cu vorbe, pe mine, femeie cu părul alb în cap, dar nu știu de ce mă tângui, că eu am scăpat ieftin, dumneata ai pățimit mai rău, întâi te-a apucat de guler vardistul și te-a scos din rând, nu i-ar ajuta Dumnezeu, apoi s-a ploconit și a răs domnului acela bondoc și umflat ca o budeșcuță, Așa-i lumea, lele, n-avem încotro, haina îl face pe om, cine a scos vorba asta a știut ce spune, n-ai văzut că și conductorul răcnea la țărani făcându-i boi, trăgând cu ochiul la un domn ce-i zâmbea cu îngăduință, Râd pe seama noastră, că de n-am fi noi talpa, ce s-ar face toți îmibuibații și sclifosiții ăștia, întreabă retoric femeia, n-ai băgat de seamă și la șeful stației, nu numai că te-a năpăstuit cu vorba, dar a și stopit după ce-a închis fereastra de la ghișeu, eram de față și l-am zărit, le e scârbă de noi, dar de lucrul mâinilor noastre nu, brânza, laptele și câte altele nu-i îngreșează, nu le întoarce rânza pe dos, Nu m-a durut și nu mă doare locul loviturii, nici fața și nici coatele, m-a durut și mă doare sufletul, m-am simțit un târâie-brâu și un coategoale, mi-a fost mai mare rușinea, în vagoane era plin de oameni, nici cu un câine nu te porți cum s-a purtat nenorocitul de conductor cu mine, de ceilalți doi nu mai zic, de asta-i tot spun băiatului ăștia, învață, copile, nu te lăsa pe tânjală, un pic de domn acolo să fii și tu, că așa se mai uită lumea la tine, că domnii făcuți din țărani altfel îs, știu ce înseamnă să trudești din greu la coarneză plugului, Cine n-are șapte ani de-acasă poate face școală pân-o bolunzi, obrazul subțire și inima bună nu se câștigă numai în școli, Așa-i, lele, confirmă țăranul, ștergându-se pe față cu poala cămășii de pânză, Tată, i se adresează feciorul, dă cu apă și pe cămașă, cum te-ai șters cu ea în gară și-e toată sânge, Oi da, bătrăne că mă-ta ce treabă are decât s-o spele, că și ea, cu gura ei spurcată, cobește, și uite că se-ntâmplă, își varsă omul năduful pe consoartă, aducându-și aminte de spusele ei, la plecarea spre gară, Dar ce-a cobit, se arată curioasă bătrâna, netezindu-și părul ieșit de sub basma și strângându-și mai tare nodul de sub bărbie, Păi, când am ieșit din casă, ca să venim la tren, m-am poticnit în prag, și ea a sărit cu gura la mine că nu-i a bună și că cine știe ce-oi păți, Apoi, n-aș vrea să te supăr, zice baba, dar îs semne care ne dau de știre ce și cum din vreme, eu, una, mă iau după ele, îs pățită, Dar în dimineața asta ai avut vreun semn, întreabă

țăranul, așezându-se pe bancă, lângă femeie, și cotrobăind în chimir după lulea, că și dumneata te afli în aceeași oală cu noi, Nu mi s-a arătat, răspunde baba, încercând să refacă în minte drumul de acasă până la gară, în speranța găsirii unui fapt ce-ar fi putut s-o pună pe gânduri, Păi, vezi, concluzionează bărbatul, mulțumit că dreptatea a fost de partea sa, și scupă subțire printre dinți.

Dinspre gară adie un miros pătrunzător de cărbune ars, aerul e răcoros și umed, de vină fiind ploaia de peste noapte, dar și dăra de aburi lăsată în urmă de trenul plecat nu de multă vreme. Împrejurul e atins de lumina prăfurie a dimineții în răstimpuri, după cum norii adunați buluc spre răsărit catadicsesc să lase ferestre deschise prin care soarele somnoros își împrăstie cu dărnicie ponderată strălucirea sângerie, nehotărâtă. Așezarea, întinsă de o parte și de alta a râului, înconjurată de înalțimi silvestre, se trezește la viață, zgomote firești se aud ici-colo, câțiva localnici, aflați încă sub puterea gândurilor și a viselor de peste noapte, trec grăbiți și zgribuliți pe străduțele înguste, mărginite de clădiri mohorâte, fiecare dintre ei cu treburile zilei ce stă să înceapă, din când în când câte o căruță hodorogită, trasă de cai, coboară drumul principal ce străbate pădurea dinspre răsărit, venind din capitala provinciei, căruțele trec podul de peste râu, apoi, calea ferată, hurducându-și roțile, se îndreaptă spre intersecția ce marchează începutul localității, unele trăsuri luând-o la dreapta, spre satele înșiruite în susul văii, altele, la stânga, urmând strada largă ce taie așezarea în lungul ei, oprindu-se în târg sau ținând calea mai departe spre comunele învecinate. Din locul unde se află, cei trei năpăstuiți pot vedea cu ușurință o bună porțiune din șosea, podul și trecerea la nivel, dar și o bucată din strada principală înfățișată privirii de largul uliței ce duce la gară. După trecerea a patru, cinci atelaje, la câteva minute își face apariția o dubă neagră, cu ferestrele laterale și cele din spate zăbrelete, oprește la trecerea de cale ferată, apoi se pierde după case, spre a apărea în scurtă vreme în ulicioara gării și a opri, într-un tușit scurt și sec de motor, în spatele clădirii, mai exact în dreptul ușii de acces în biroul de mișcare. Țăranul urmărește cu interes deplasarea vehiculului, pufăind din pipă, și, într-un târziu, rostește mai mult pentru sine, Nu-i a bună, motoare de astea se văd rar și numai atunci când cineva s-a certat cu legea, Ce să fie oare, întreabă femeia preocupată, muncindu-se cu mintea să înțeleagă rostul prezenței acestei mașini în gară, Cine știe, răspunde omul, dezlegând cu mișcări încete, calculate, gura desagilor, apoi, dacă tot ne-am așezat, băiete, și dacă tot e fântâna lângă noi, eu zic să ne punem rânza la cale, cum graba a fost mare n-am apucat a ciuguli nimica, dumneata ai mâncat, lele, Ba, dar am două plăcinte cu urdă, oi îmibuca și eu, amu, că m-a îngăduit spaima, o îmibucațură mi-a prinde bine, Hai, băiete, dă-te mai aproape, gustăm ceva, mai bem oleacă de apă, că-i

bună și rece, și o luăm spre casă, că ce-om face. Țăranul scoate din desagă merindarea din pânză de cânepă, o așază pe lepedea de piatră, îi desface nodul și o întinde, netezindu-i colțurile, ia cele două cepe curățate gata, le scobește miezul mustăților și le împarte în patru, presărând peste ele sare dintr-o cutiuță, pe urmă taie, cu o brișcă, dintr-o dărăbă de slănină fâșii subțiri și scurte, le rânduește între grunzul de brânză și bucata de mămăligă. Din spatele unei magazii de tablă ruginită, ce odihnește la câțiva pași în spatele fântânii, își face apariția, atras de miros, un câine oacheș, animalul se întinde pe labele din față și își arcuiește spinarea, dezmoțindu-și trupul, își scutură blana ponosită și se apropie grijuliu de oameni, dând vartos din coadă. Dar pricâjit și amărât mai ești, bată-te amarul, ia de-aici, zice țăranul aruncându-i câteva bucăți de slănină și un boț de mămăligă pe care potaia le înghite la repezeală, lingându-se pe bot și așteptând ca bunăvoința omului să se manifeste din nou, Deocamdată îți ajunge, îi ghicește acesta dorința, îi fi tu flămând, dar nici noi nu stăm mai acătării, pe urmă, adresându-se femeii, nu vrei, lele, să guști, Nu, mulțam frumos, și așa plăcinta asta e prea multă, mai am una, dacă poftiți, Eu, unul, nu, poate băiatul, vrei, îl întreabă pe flăcău, Nt, face acesta, mestecând arar, fără prea multă tragere de inimă.

Mai târziu, sătui și cu lucrurile adunate, țăranii s-au înșiruit pe cărăruie, bărbatul în față, urmat de tânăr și de babă, luând-o tăcuți și fără grabă spre drumul principal, în spatele lor, câinele, după ce-a înghițit bucata de mămăligă și cea de plăcintă lăsate anume pentru el și după ce-a mușinat în zadar locul, așezat pe labe lângă bancă, privește după oameni, mulțumit că ziua, pentru el, a început cât se poate de bine. Ajunși la șosea, țăranul i se adresează bătrânei, No, mergi cu Dumnezeu, lele, noi ne vedem de drumul nostru, femeia nu apucă să rostească o vorbă, că din pădure își face apariția un camion cu prelată, huruind și scoțând fum negru în urmă. Băietanul, ieșit deja pe carosabil, face câțiva pași în spate, spre a elibera calea, și se întoarce cu spatele la comunicație, vehiculul trece calea ferată, se apropie de cei trei, trage pe dreapta, se oprește, scârțâind din toate încheieturile și eliberând din abundență, pe țeava de eșapament, un fum gros și înecăcios. Vă duc undeva, întreabă șoferul, scoțându-și capul pe geam și afișând doi ochi negri, vioi și pătrunzători, o mustăcioară zglobie și un zâmbet binevoitor pe buze, un tânăr nu cu mult mai în vârstă decât fiul țăranului, cel puțin așa îl arată înfățișarea, Dar unde mergi, întreabă omul cu desaga în spinare, Acolo, vine răspunsul, Vai, păcatele mele, exclamă cuprinsă de bucurie bătrâna, taman unde vreau eu să ajung, Numai Dumnezeu ni te-a scos în cale, zice bărbatul, apropiindu-se de camion, eu cu băiatul mergem mai încoace, până în comuna vecină, am scăpat trenul, dacă ești bun și ne iei venim cu toată fuga, Hai de urcați,

dumneata și lelea, în față, flăcăul să salte sus, în ladă, până unde mergeți nu-i tare mult, și chiar dacă-i nițel răcoare, tânăr cum e nu simte, dați-i lui sarsanalele, Dumnezeu să te aibă în pază, îngână femeia cu lacrimi în ochi după ce se vede urcată în cabină și așezată confortabil între cei doi, să ai parte numai de bine, Am de intrat în gară să las două lăzi cu mere, nu zăbovesc, le las și-i dau talpă, zice șoferul, înscriindu-se cu vehiculul pe banda drumului, dar ce-ai pățit, bade, te văd cu nasul umflat și roșu, întreabă acesta privind atent la șosea, Lasă-mă în păcatele mele, că mi-e și groază să spun cui va ce-am pățimit, iaca așa și așa, povestește, în câteva cuvinte, pățaniile cu gardianul, cu șeful gării și cu conductorul de tren, Oameni haini, asta e, concluzionează tânărul, trăgând de volan spre stânga și intrând pe ulița gării.

Camionul face un ocol scurt, trecând prin fața depozitului de combustibil, și revine în străduță, oprindu-se pe dreapta. Șoferul coboară din cabină, se duce în spatele mașinii și-l roagă pe flăcău să-i împingă lăzile până în margine, le dă jos, le așază una peste alta și le ia în brațe, Vin să te ajut, se arată băietanul binevoitor, pornit să sară jos, Stai acolo, nu-s grele. Din locul său, țăranul observă mașina cea neagră, staționată în spatele gării, și vreo cinci, șase persoane strânse roată dincolo de ea, la câțiva metri, îl vede pe șofer ducând cele două lăzi pline cu mere și pe un bărbat ieșit în grabă afară spre a-l întâmpina și a-i da ceva lămuriri, tânărul, dând din cap, semn că a înțeles, lasă lăzile jos, lângă peretele sălii de așteptare, privește lung spre vehiculul negru, cu ferestre zăbrele, aruncă o privire scurtă spre geamul biroului de mișcare, apoi revine la camion, se urcă la volan, îi dă cheie și o ia din loc. Ceva miroase urât acolo, se adresează celor doi abia după ce, cotind la stânga, iese la șosea, Și eu am zis asta, își dă cu părerea țăranul, în vreme ce femeia privește ascuțit când la unul când la altul, încercând să înțeleagă mai multe, Mi-a spus să las lăzile afară, că le-or lua ei mai târziu, continuă tânărul, apăsând pe accelerație și privind cu atenție în față, Dar cine era, se interesează interlocutorul, Unul, de-al gării, habar n-am, Și ce-a zis, Că șeful e ocupat, are niște domni în birou, batăr că eu n-aveam treabă cu șeful, ci cu gardianul, merele erau ale lui, ori cel puțin lui trebuia să i le dau, numai că și acesta era înăuntru, la șef, cu domnii veniți, cred, cu mașina, Ai zărit ceva pe ferastră, Ba, am auzit doar vorbe, însă n-am deslușit nimic, nici n-am vrut să zăbovesc, dar nici omul ce mi-a ieșit în cale nu m-a lăsat, a zis să-mi văd de drum, n-ați văzut că erau și niște localnici strânși în apropiere, Am văzut dară, Niște curioși, când vezi mașina asta știi că cineva se află la ananghie, deși tuturor le e frică de ea, când o văd, se adună ca albinele la stup, Așa-i, confirmă partenerul de dialog, Cine știe ce matrapazlăcuri or fi făcut, șeful gării și gardianul, vreau să zic, că ăștia-s mână-n mână, numai ei știu ce învărt și ce împart, Mă gândesc, cu

mîntea mea de muieră, se bagă în discuție baba, că ceva tot or fi știut sau or fi bănuț, din pricina asta erau zburliți și puși pe hartă, și vardistul, și șeful stației, Că bine zici, lele, se dumirește omul din dreapta, prea erau oțărâți, n-ai băgat de seamă că șeful ne-a lăsat baltă lângă ghișeu și s-a dus la telefon, cine știe ce veste rea o fi primit, așa pricep și eu mai bine de ce s-a răstit la mine, când mi-a dat biletele, și de ce mi-a trântit fereastra în nas, Poate că a stopit nu de sila noastră, îl completează femeia, ci de amarul din vintre, Știe Dumnezeu, eu, chit că mi-a amărât viața cu vorbele și cu apucăturile sale, nu mă bucur nici cât negru sub unghie de necazul lui, nici de-al altora, fiecare doarme după cum își așterne, Așa-i, Și cum ziceai, bade, te-a împins conductorul de pe scară, întrebă tânărul de la volan, schimbând oarecum subiectul discuției, Împins dară, Păi ce-a avut cu dumneata, Știe-l binele, că zăpăcit cum eram și zorit să nu scap trenul n-am băgat de seamă unde s vagoanele pentru țărani și m-am năpustit spre locomotivă, Vagoanele pentru boi, îl completează bătrâna, iscând curiozitatea șoferului, care întoarce scurt capul spre ea privind-o întrebător, Da, pentru boi, că așa le-a strigat unor amărâți, că vagonul cu boi e mai hăt, în coadă, barem ăia, ocărăți așa, au apucat să urce, noi am rămas uitându-ne după tren, adică lelea asta și băiatul meu, că eu, năpăstuitul de mine, eram căzut pe jos, în prundiș, cu fața plină de sânge, însă, bag seama, Dumnezeu mi-a ascultat vorba, Ce vorbă, bade, întrebă tânărul, apăsând ușor pe frână și reducând viteza, îi musai să oprim la trecerea de cale ferată, știu că-i dus trenul, dar regulile-s reguli, ce vorbă, reia întrebarea după ce se asigură din stînga și din dreapta și repune camionul în mișcare, Iaca am zis și eu, ca tot omul cu apăsare pe suflet, să nu le-ajute Dumnezeu-sfântul, că nu m-a durut nimica altceva decât sufletul, om fi noi proști și fără școală o seamă, dar nici așa, să fim făcuți în fel și chip, ba și împinși de pe scara trenului jos, am zis o vorbă la amărăciune, batăr că tare-aș înturna-o de-ar fi cu puțință, Lasă, bade, nu te amări, ce-au avut de pățimăt pățimesc nu din pricina dumitale, ci dintr-a lor, Apoi, dragul lelii, Dumnezeu nu doarme, și când spun asta n-am în cap numai năpasta ce-a căzut peste autoritățile gării, cât mă gândesc la norocul ce-a dat peste noi, Dumnezeu să-ți răsplătească fapta bună, Mulțam, lele, dar, bade, dacă-i așa cum crezi, blestemul dumitale s-a legat doar de unii, cine te-a bruftuluit mai abitir a scăpat basma curată, Să scape, mai bine așa decât să mă învinovățesc și pentru te miri ce belea căzută pe capul conductorului.

Îeșit din localitate de mai bine de zece minute, camionul străbate drumul ce șerpuieste printre dealurile despădurite, de această dată, și acoperite ici, colo de livezi cu pruni și meri, urmând, în cea mai mare parte, firul apei și calea ferată, ce, odată traversată, își întinde în stînga șoselei șinele ca două lame de cuțit, lucitoare în bătaia razelor când soarele iz-

butește să străpungă cu sulitele-i luminoase pânza de nori ce învelește partea lui de cer. Șoferul aude zgomotul altei mașini, își aruncă privirea în oglinda retrovizoare și observă intenția vehiculului din spate de al depăși, trage puțin de volan spre dreapta și reduce din viteză, se lasă depășit și-și vede mai departe de condus. O fi înghețat băiatul sus, își dă acesta cu părerea, Prea cald nu-i, chit că soarele asta tomatnic se mai ițește când și când, răspunde tatăl flăcăului, dar îi un băiat viguros și-n putere, să-i pară bine, că așa noroc mai rar, Ce se vede în depărtare, se arată interesat și nedumerit tânărul de la volan, încetinind camionul și aplecându-și capul în față, spre a privi prin parbriz cu atenție mărită, ceva nu-i în regulă, Nu, nu, zice bărbatul, uitându-se și el cu mai mare luare-aminte, din câte îmi pot da seama pare a fi trenul, Trenul, oprit, și lume pe lângă el, Dar ce s-o fi întâmplat, Doamne apără-ne și ne păzește, adresează celor doi întrebarea bătrâna, care, cu vederea slăbită, abia de zărește până acolo, Tii, drace, exclamă șoferul, bătându-se cu palma dreaptă peste frunte, pare-se că a deraiat trenul, Ce-a făcut, își exprimă femeia neînțelegera, A ieșit de pe șine, lele, Dar cum așa, Dracu știe, mai sar și ele în lături, îi musai să opresc, poate-i nevoie de-o mână de ajutor, zice acesta, apăsând ușor pe frână.

Din locul unde au ajuns, în rampă, locomotiva și primele vagoane nu se văd, fiind ascunse de o buză de pământ și de mărcinișul des crescut deasupra, însă cele două din coadă se înfațișează vederii, în jurul lor roiesc călători care, cu paloarea spaimei întipărită pe chip, au coborât să vadă ce și cum s-a întâmplat, printre ei, conductorul, cu cascheta dată pe ceafă, agitat și roșu la față de nervi și de necaz, stă aplecat lângă roțile sărite de pe șine ale ultimului vagon. Șoferul camionului, după ce trage mașina pe marginea drumului, ieșind cu roțile din dreapta mult în afara carosabilului, oprește motorul, trage frâna și sare cu vioiciune din cabină. Stai, lele, aici, zice țărănul, mă duc și eu să arunc o privire, și-l urmează pe tânăr, în timp ce flăcăul din lada camionului, dând prelată la o parte, se mulțumește să privească de-acolo scena dezastrului.

Care-i baiul, întrebă șoferul, apropiindu-se de un grup de țărani care, având mâinile îndesate în buzunarele pantalonilor sau prinse după chimirul lat, privesc cu deznădejde când la roți, când în lungul trenului, doar, doar se va produce vreo minune, și garnitura va putea să-și reia mersul, Ce bai să fie, zice unul dintre deznădăjduți, ridicându-și pălăria verde de pe cap cu o mână și scărpinându-se în clăia de păr cu cealaltă, iaca un nesăbuit a tras semnalul de alarmă și, dacă tot s-a oprit trenul dintr-odată, bag seama, vagonul ăsta a săltat de pe șine, Și se știe cine-a făcut ghidușia asta, Adică să tragă semnalul, Da, Amu fac cercetări, conductorul și gardistul trenului, îs duși în față să întrebe lumea, Eu îs cu un camion, cam rablagit, dar nu trebuie împins de la

spate, merg acolo, cine vrea să urce în ladă îl duc bucuros, îi anunță amabil tânărul, Apoi noi mergem mai departe, mă, strigă bărbatul cu pălăria verde către mulțime, faceți oleacă de liniște, ia auziți aici, voinicul ăsta merge cu camionul până acolo, îi careva interesat să urce în ladă, Și-apoi, cu biletele ce-om face, întrebă unul, Ce să faci, i le dai conductorului să și le bage undeva, Faină treabă, dar ne ia mult, întrebă-l, Nu, omule, îi răspunde șoferul râzând, mai puțin decât ai dat pe bilet, că nu-i tren de clasă, e un hodorogit de camion cu prelată, dar n-am loc decât sus, în cabină-i ocupat. Abia atunci oameni îl descoperă pe țaranul coborât din mașină și oprit pe marginea șoselei, puțin mai încolo, Mă, vrea să se edifice unul din mulțime, nu cumva ăl din drum îi omul cu desaga, ce-a căzut din tren, El e, bade, dar n-a căzut, se vede obligat tânărul să lămurească situația, l-a împins conductorul, Cine, întrebă contrariat țaranul cu pălărie verde, Cum ai auzit, conductorul, Dar ce boala lui a avut cu el, Nu știu, întrebă-l pe conductor, că văd că vine spre voi, no, care vreți haideți la camion, că am oră fixă de sosire, nu vreau să fiu luat la împins vagoane de șef, și zâmbește cu înțeleș.

Printre călătorii coborâți din tren împing aerul și doi domni, unul, înalt și slab, celălalt, mai mic și gras peste măsură, acesta din urmă, înaintând spre șofer cu gând să-i adreseze o întrebare dă cu ochii de țaranul proptit în marginea drumului și îl recunoaște. Tinere, i se adresează acestuia, ai un loc și pentru mine, merg exact unde mergi tu, Câte vrei, domnule dragă, dar numai sus, în ladă, în cabină se înghesuie deja o bătrână și badea din drum, Nu cumva el a pierdut trenul, întrebă domnul cel gras, El, dar se pare că acum alții l-au pierdut, Vorba prost să fii noroc să ai se potrivește de minune acestei împrejurări, zice mătăhălosul, surâzând răutăcios, și-i întoarce ostentativ spatele, luând-o printre oameni spre vagoanele din față. No, cei ce v-ați hotărât luați-vă sarsanalele și imbarcarea, că pierdem vremea, îi îndeamnă șoferul, urcând din trei pași taluzul drumului, și, apropiindu-se de țaranul nostru, îi spune, hai, bade, că o luăm din loc. Omul nu-i răspunde, privește peste mulțime în lungul trenului, la cineva anume, mai exact la conductor, care, văzându-l la rândul lui, s-a oprit locului, încercând să-l repereze în minte și recunoscându-l în cele din urmă. Pentru câteva clipe, privirile celor doi se încrucișează precum săbiile într-un duel, unul se uită cu muștrare, triumfător, celălalt privește cu năduf și răutate, înfrânt.

Din volumul de proză
Capăt de linie, Editura EIKON, Cluj-Napoca, 2012

Aurel Domide - Șanțanu *Din lacrița cu amintiri*

Terminasem liceul, mare bucurie pentru orice tânăr, și, împreună cu prietena mea, conform unei hotărâri mai vechi, cu ajutor financiar ca recompensă, greu de înfăptuit pe atunci, am hotărât să mergem la mare. Vremuri de vis, dar și unice în felul lor. Asta pentru că la mare, pe care, până atunci, nu o văzusem decât în filme, ne-am făcut proiecte de viitor, așa cum și le fac tinerii. Ne consideram maturi pentru o astfel de hotărâre prin care s-au derulat momente unice, pe care le-am trăit și care a ocupat un colț din „Lacrița cu amintiri”, unde adeseori mă refugiez.

Iată ce am notat atunci, la 18 ani, cu un pas spre maturitate împlinit: La mare cu prietena, vremuri de vis. Aflându-ne pe plajă priveam întinsul albastrului de valuri ce spălau umbra de păcat a nopții, purificându-ne pentru zorii în care ne-am așezat cumiți. Apoi ne-am plimbat pe faleză apropiați ca o metaforă a vieții la marginea universului. Am revenit pe plaja încinsă de soarele darnic, ea dăruindu-se mării, eu preferând căldura nisipului argintiu. După o îmbăiere plină de farmec albastru a revenit lângă mine, răsfirându-și pletele încinse de splendoarea razelor de soare. Privind-o, părea o sirenă albă-crem, născută din spuma năvălaşă a valurilor. Frumusețea ei era o formă de comunicare sufletească. Totul se derula pentru a rămâne undeva în spațiul nesfârșit al amintirii. Se-nțelege că feminitatea și proaspătul tinereții se revărsau plăcut. Eram amândoi într-o situație unică și-n același timp într-un spațiu al devenirii. Ne simțeam bine, liberi și fericiți. Au trecut imperceptibil cele trei zile, urmând amintirea și drumul cunoașterii de sine, presărat cu un alt fel de tip de relații, acela al scrisorilor pline de palpitațiile vremii, ale inimii și visării.

Astfel am găsit rugina aurie încărcată de emoția unică a ceea ce a fost cândva, amintirea ultimei vacanțe de vară, purtând, totodată, fiorii anilor, jocul plin de lumină al acelor clipe pe care, atunci, le-am așezat în cămașa hârtiei, bucurându-mă și astăzi de neuitarea lor.

Adela Cotul

Pompierul

În acea dimineață de sfârșit de iulie, Vlad se trezi cu un sfert de oră înainte ca alarma telefonului să sune. Nu mai zăbovi deloc în pat, se ridică încețitor să nu o trezească pe Eva, soția sa, ieși tiptil din dormitor, parcurse desculț holul și intră în baie. Îi plăcea senzația de răcoare la tălpi pe care o simțea atunci când pășea desculț pe gresia rece, mai ales vara, când era caniculă. Deși nu era nici ora șase, soarele răsărise și se anunța încă o zi fierbinte de vară.

A apucat cu degetele marginea tricoului de pijama, iar când a ridicat brațele în sus, să-l dezbrace, a simțit un junghi puternic în brațul stâng, de la umăr până la cot. A zâmbit amar, durerea asta îi era prea familiară ca să-l mai îngrijoreze, iar gândul i-a fugit la întâmplările petrecute în urmă cu patru luni. Au început a i se derula prin fața ochilor acele imagini de coșmar: o dimineață mohorâtă dintr-un martie ploios, cel mai ploios din ultimii zece ani, colegul său Petre Barosanu' înjurând furios în clipa în care dispecerul a anunțat incendiul din micul sat, vecin cu orașelul lor, chiar când mai era doar o jumătate de oră până ce ei ar fi trebuit să iasă din schimbul de noapte. Revăzu, cu ochii minții, cum, obosiți, s-au urcat în cabina autospecialei, el la volan, iar cei doi colegi în dreapta sa, și, pornind sirenele, au plecat, cu viteză mare, spre satul vecin, ei făcând parte din cea mai apropiată stație de pompieri. Își aminti apoi, cum a zărit în oglindă ambulanța roșie SMURD, de prim ajutor, care i-a depășit imediat ce au intrat în sat. „De ce se bagă ăștia în dreapta?”, a întrebat Barosanu'. „E o scurtătură la capătul uliței, drum de țară la deal, printr-o livadă, dar ajungi cu vreo cinci minute mai repede decât dacă mergi roată, prin centru!”, i-a răspuns, căscând, Lică, celălalt coleg, care era de loc chiar din sat. „Stau undeva mai la deal, niște necăjiți, au ceva animale, el lucră cu ziua prin sat, ea îi tânăruță, o copilă, nu-i de pe la noi, au și un bebeluș de vreo două, trei luni, ș-o babă, ceva străbunică de-a lui, pe care o grijesc pentru ceva amaru' avere”, a continuat acesta povestea, în timp ce mașina lor urca pe plai la deal, în urma ambulanței. Se simțea deja mirosul de fum, semn că erau destul de aproape, ambulanța a încetinit pentru că drumul era foarte ud, moale și alunecos, iar, în clipa următoare,

re, autospeciala lor zăcea răsturnată pe partea stângă, iar el nu putea să respire, nici să se miște, prins sub trupul Barosanu', care căzuse peste el. „Ce naiba?!”, îl auzi pe acesta mormăind.

Paramedicii i-au scos repede din mașină, nu părea să fie rănit grav nimeni. Drumul de țară, fiind îmbibat cu apă, se surpase sub greutatea autospecialei, într-o margine, nu foarte mult, dar a înclinat-o suficient ca apa din cisternă să o balanseze și să se răstoarne. Între timp, a sosit un tractor ce remorca o cisternă, era echipajul de pompieri amatori din sat. Lică și Barosanu' s-au urcat în tractor, el în ambulanță cu paramedicii, continuându-și drumul. Incendiul izbucni la o anexă, un fel de bucătărie de vară, separată, aflată la o distanță bunicică față de casă, probabil de la vreun lemn ce căzuse din sobă. Vremea mohorâtă și ploaia mărunță, de data asta, le-au fost de ajutor. Din păcate, bebelușul dormea cu bătrâna înăuntru, în timp ce mama lui trebăluia pe la grajd.

Când au ajuns, au fost întâmpinați de țipetele unei femei tinere, foarte agitată, ținând în brațe un bebeluș ce părea leșinat și de o bătrână care sta rezemată de trunchiul unui pom și trăgea cu disperare aer în piept.

Au început acțiunea de stingere a incendiului, se auzeau deja alte sirene prin sat, semn că se apropiau și alte mașini de pompieri.

Pentru micul pui de om nu s-a mai putut face nimic, cu toată strădania paramedecilor, apoi a medicului și a asistentei de pe salvarea care sosise și ea la fața locului.

Nu va putea să uite degrabă răcnetul acela straniu, parcă inuman, al tinerei femei atunci când a înțeles cumplita realitate. Și nici privirea ei goală, de mort viu... Bătrâna, căzută în genunchi, încerca a face cu moartea târg. „Moarte, moarte! Lasă-l pe Duțu, ia-mă pe mine, moarte neagră! Nu-i rândul lui!”, se dăuiea ea, în zadar.

Vlad a necesitat o operație la umărul stâng, chirurgii i-au pus și un șurub, pe care urmează să i-l extragă după un an. Probabil își smintise ceva când se răsturnaseră cu autospeciala, iar faptul că și -a forțat ulterior umărul nu i-a făcut bine, a agravat problema. După două săptămâni a fost externat, iar după încă o lună a început și gimnastica medicală

de recuperare, la un centru specializat. După acele evenimente, azi era prima lui zi de lucru.

Vlad își privi chipul în oglinda de deasupra chiuvetei. Capul a început să-i vâjâie și a revenit din nou senzația aceea de sufocare. S-a aplecat sprijinindu-se cu palmele de cadă și a încercat din nou să tragă puternic aer în piept, dar aerul se oprea undeva, nu putea pătrunde în plămâni. Nu trebuia să intre în panică, și-a curbat coloana vertebrală în sus și a inspirat din nou, profund, alungând din minte toate gândurile. De data aceasta, aerul a reușit să pătrundă acolo unde trebuie. A mai tras lacom încă niște guri de aer, apoi s-a ridicat drept și, zărindu-și chipul în oglindă, a decis că trebuie să se bărbierească, fiind prima zi de lucru cu siguranță va fi chemat la șefu', iar colegii precis i-au pregătit o surpriză, așa, în stilul lor caracteristic. Acest gând, oarecum sugubăț, îi aduse o urmă de zâmbet pe față. Trăgând un sertar, a scos un pământuf, o cremă de ras și un brici. Îi era drag briciul, îl primise de la bunicul său atunci când acesta l-a învățat să se bărbierească. „Așa se rad bărbății adevărați, cu briciu', ca în armată!”, îi spusese atunci bunu' Vasile. Și el așa o făcea, cu briciul!

Își aminti ce scriseseră atunci ziarele, vuisse internetul, toată lumea își dădea cu părerea. Citise mii de comentarii adresate lor, cele mai multe răutăcioase și disprețuitoare: „Halal salvatori, numai cât i-au încurcat pe cei de la SMURD!”, „Cum de au reușit să angajeze toți incompetenții, să fie plătiți din banul public?!” sau „Noroc cu echipajul de pompieri amatori, că profesioniștii... am văzut de ce sunt în stare!” Dar cel mai mult îl duruse o remarcă dintr-un articol al unei ziariste, care sugerasese ceva de genul: „Poate, dacă paramedicii ar fi ajuns mai repede și nu aveau de ajutat pompierii care s-au răsturnat cu autospeciala, ar fi reușit să salveze bebelușul...”

Când îl vizitaseră la spital Lică și Barosanu', printre altele, i-a întrebat:

„Voi ați văzut ce scriu ăștia despre noi?”

„Cine mă?! Zgaiba aia cât o clăie, care se crede mare ziaristă? Dă-o, mă, în gātu' mă-sii de proastă! Numai Dumnezeu dă zile, nu cei de pe SMURD și nici doctorii! Atât i-a fost scris la bebelușul ăla să trăiască, dacă mai avea zile, i se găsea leac! Dar n-a mai avut, și gata! Nu e nimeni de vină!”, a conchis Petre Barosanu'.

„Nu e vorba numai de aia, ne-au dat la Știri pe PRO TV, și n-ați văzut ce comment-uri bagă toată lumea pe Facebook?”, a insistat el.

„De cine grăiește bine lumea, măi, Vlade?! Când cu pandemia de Covid, nu scriau ăștia pe Fb că asistentele și doctorii omoară oamenii în spitale?! Când se dau rezultate de la BAC, dacă nu învață pruncii, și pică, nu-i așa că sunt de vină numai dascălii?! Lasă-i în plata Domnului, fă-ți un bine și nu mai citi ce scriu toți năucii”, i-a sugerat și Lică.

„Oricum, când te întorci la Secție, te trimite șefu' să te consilieze un pic domnuca psiholoagă Așa-i procedura!”, mai adaugă Lică și-i trase cu ochiul.

„Cu domnuca aia, mai că m-aș consilia și eu vreo tură, două, că-i faină femeie!”, răsese și Petre.

Dar lui Vlad nu-i dădea pace un gând. Dacă era adevărat? Dacă a contat faptul că paramedicii au ajuns cu o mică întârziere? Vina era doar a lui, doar a lui, el a fost la volan...

Eva îl puse să jure că nu mai citește presa sau comentariile de pe rețelele de socializare. A făcut-o pentru liniștea ei, dar el nu și-a respectat jurământul, a citit și răsцитit tot ce s-a scris, nopti la rând, după ce ea adormea.

Din oglindă îl privea acum un străin, cu ochii goi... Simți o senzație stranie de durere în piept, dublată de o jale dictată de neputință, amestecată cu vina de a fi singurul responsabil de moartea micului suflețel. Undeva, în depărtare, se auzea răcnetul de disperare al mamei copilașului, apoi acesta a crescut în intensitate, se auzea din ce în ce mai tare, mai puternic, semn că femeia era tot mai aproape, și mai aproape... Apoi o zări în oglindă, îl privea lung, era ea, mama copilului, cu privirea fixă, cu ochii băgați în orbite, cu o paloare a feței de un alb nefiresc, îi întindea ceva, poate copilul mort, învelit într-un giulgiu străveziu... nu, nu era copilul mort, era un brici, briciul de la bunu' Vasile... Simți, apoi, o altă prezență. Mai era acolo cineva! Da, da, era și ea, bătrâna... cu respirația ei greoaie, ca un șuierat... miros de fum... Înainte de a o zări, auzi îndemnul ei șoptit: „Nu-i vremea lui... e vremea ta... e vremea ta... e vremea ta...” Apoi a întins mâna ei slabă spre el, cuprinzând cu palma sa mâna în care el ținea briciul și, cu o putere nefirească pentru degetele ei strâmbe și zbârcite, l-a forțat pe bărbat să-și ducă briciul la gât, apăsând din ce în ce mai puternic, până ce lama sa as-

cuțită a pătruns adânc în piele. A auzit, mai apoi, un fâlfâit de aripi... era el, bebelușul... era un înger...

Eva s-a trezit, cuprinsă de o agitație ciudată, pesemne că visase ceva urât, dar nu -și amintea ce. Se ridică rapid din pat și ieși grăbită din dormitor. Spera ca Vlad să nu fi plecat deja la lucru, voia să-i dea vestea cea mare. Soțul ei, în ultima vreme, fusese trist, trist într-un fel aparte, cum nu-l mai văzuse nicicând. Dar, cu siguranță, vestea că va fi tătic îi va alunga soțului ei tristețea. Își doreau amândoi un copilăș, să dea un nou sens vieții lor, încercaseră permanent în ultimii trei ani și, iată că, în urma unor tratamente pe care le urmase ea, minunea era pe cale a se produce.

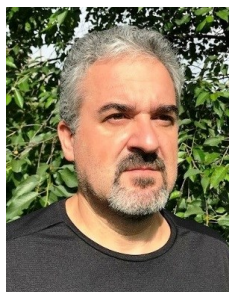
Când a deschis ușa de la baie, Vlad zăcea căzut pe jos, într-o baltă de sânge cald, iar în mână ținea încă briciul de la buinicul său. L-a strigat pe nume, dar el nu i-a răspuns. Tremurând toată, a apelat de pe telefonul mobil 112.

Primii au intrat cei doi polițiști, exact la timp pentru ca unul dintre ei să o prindă pe tânăra femeie care tocmai se prăbușea, urmați de medicul și asistenta de pe salvare.

„Victimă de sex masculin, în viață, posibil tentativă de sinucidere”, a transmis prin stație unul dintre polițiști, apoi a urmat medicul: „Pacient în stare de inconștiență, posibil comă. Plagă deschisă în zona gâtului, hemoragie puternică, are semne vitale, necesită intubarea, încerc să opresc hemoragia, solicit elicopterul SMURD pentru transportul pacientului, trebuie operat de urgență!”

L-au operat. Deși operația reușise, doctorii s-au declarat foarte rezervați în privința șanselor sale de supraviețuire. Toată unitatea de pompieri, în frunte cu șeful acesteia, au donat sânge, într-o disperată încercare de a-l ajuta pe tânărul pompier. După două săptămâni de comă pe secția de terapie intensivă, Vlad a părăsit această lume.

„Poate, dacă aș fi apucat să-i spun vestea...”, se gândea Eva, privind pierdută florile albe ce împodobeau sicriul soțului său. Undeva în spatele ei, o auzi pe bunica Varvara șoptindu-i, printre lacrimi, bunului Vasile: „Doar o clipă i-a luat necuratu' mințile și nimeni n-a mai putut să ni-l aducă înapoi! Dumnezeu să-l ierte!”

Grigore Cotul

Ritualul recoltării scamelor

Scamele au apărut imediat după renunțarea la... frunza din față. Rolul scamelor în istorie începe abia atunci când posesorii încetează să și le culeagă singuri, și, simultan cu această decizie, apar cei dispuși să le adune.

Scamele nu se culeg oricum, ele trebuie prinse, cu finețe, între degetul mare și cel arătător, iar apoi smulse cu mare grijă. Pe parcursul acestei operații foarte laborioase, posesorul scamei/ scamelor trebuie înduioșat cu vorbe onorante, glas lingușitor și gesturi tandre. De asemenea, trebuie menționat că așa-ziii culegători de scame sunt, și ei, la rândul lor, posesori ai unor scame mult inferioare celor pe care le culeg.

E de la sine înțeles că scamele sunt de mai multe categorii și nu sunt distribuite echilibrat, constant, după un anumit algoritm. Ele nu apar aiurea, nu sunt semănate și trebuie culese atent, nu înlăturate abuziv, fapt ce poate duce la deteriorarea îmbrăcăminții. Pentru un ritual desăvârșit, fiecare scamă trebuie culeasă pe fondul unei rugăminți, laude sau bârfe, după caz. Acest lucru trebuie intuit, nu este o rețetă anume. Totul se raportează la stări și poziții. Starea psihică și poziția ierarhică ale posesorului.

Cel mai facil se recoltează scamele lăsate intenționat la vedere, numai că, în acest caz, doar culegătorii versați le pot identifica. Cei mai dezavantajați sunt posesorii de scame fără culegători sau cei ai căror scame nu trezesc interesul.

În rândul scamelor, în funcție de valoarea acestora, este întâlnit extrem de rar un singur culegător. Totuși, concurența îi păstrează doar pe aceia care au dobândit aptitudinile necesare.

Meseria de culegător se fură. Odată deprins cu secretele acesteia, apar și rezultatele remarcabile. În mod clar, acestea nu se raportează numai la numărul scamelor recoltate, ci și la diversitatea hainelor de pe care sunt culese. Cu alte cuvinte este vorba de... stofă.

Scamele cedau mai ușor sau mai anevoie, în funcție de disponibilitatea pe care o afișează posesorul, de rolul său în societate și printre culegătorii versați, locul unde are loc procesul (se preferă așa-zisa recoltare „între patru ochi”). Istoria a demonstrat că doar culegătorii desăvârșiți pot fi în același timp și posesori rasați.

Conform ultimelor date statistice, această îndeletnicire este extrem de întâlnită pe teritoriul patriei noastre, se practică pe scară largă și se datorează faptului că, la noi, migrarea scamelor se face nu doar între păturile sociale, ci și între instituții.

Ritualul recoltării scamelor este mult mai rapid și mai plăcut atunci când posesorul și culegătorul sunt de sexe diferite. Dar mai multe despre asta, într-un număr viitor.

Cornel Udrea

Onisâm's Stories

Gelozie extremă

În Ciubăncuța sunt tri crîșme, un bar de noapte, deschis tătă ziua, un centru de scoatere a aerului din glaje, pe bază de umplere cu furtunelu', două alambicuri ilegale, în bună regulă, fiind ale vicelui Tăriță Emanoil Biciușcă.

Cel mai fain făgădău îi ăla de lîngă temeteu, îi zice „Kaput-sens unic” și una-ntr-una îi plin pînă-n gît de clienți: unii așteaptă înmormîntarea, alții or gătat-o, să bagă în făgădău și muieri, „bureți” le zicem, da' nu că -s ciuperci, ci că suje fiarele prin orificiu, cu zorbire completă, stilul smuls, de cazi în admirare spontană. Una din'e ele, îi hamisă rău, dupe ce trece de-o fele: Izidora Palușcă Beteag dă cu capu'! Cînd o vezi că își desface nodu' la basmaua, știi că urmează un futut de cap în gură, individul, la primire, efectuînd or o adormire orizontală, or o ia la fugă, tăt înt'on guiț, cu mînurile la nas!

După ce l-o îmblătit păstă mestecău pă cîte unu' care nu i-o plăcut cum respiră, își trîntește tri rînduri de cruci și guiță, tătă o durere: „Mă vezi, Doamne, îmi știi suferința, dar spune și Dumneta, nu merita Coșovei Băliguț, o fontanelă-n gură, de prost ce îi și fost secretar comunal de partid?”

Aici să oprea, asculta, cu urechea fînută pîlnie, de parcă vorbea cu Cel de Sus, dădea din cap, ca albitri de fotbal, cînd li se văruieste o fază cu pricină, dupe care se înturna spre societatea de față și zicea, liniștită și senină: „Analizat, aprobat votat în unanimitate, să se consemneze în procesul verbal, mulțumescu-Ți, Doamne!”

Aici se dezbate politică esternă, unii trumpiști se încaieră cu partizanii lui Bideu, în spatile crîșmei, lîngă căcăstoarea oxigenată, alții vorovesc porcoșaguri dispre femeile românce la care nu le-o plăcut la cratiță și la descălțat barbatu' biat, de s-o făcut politicianiste, ba că-i țurcană, ba că-i pomohace, or muierie gumilastică. Așe le zice la noi la curvetu' cu ifose, avem fo tri în comună, întoarsă acasă, dupe ce or efectuat stajiu de cunoaștere a limbii italiene și vorovesc cu „Ciau, cara!”, sau, „Che piacere come stai, rapiță?”

Filegoria me, aprigă bolunda și consumatoare de steroizi din fundu' grădinii, o auzit-o pă Bianca lu' Mîneciu Bășină, cu „come stai?” și numa' ce o vād că încalecă gardu' și drept în pleată la sireaca fată: „no, come stai pă loc, că îți zmulg păru' din nas, cîrlionț ți-l făc, dacă măcar o dată te mai uiți la Onisîm, curvoancă patrupeadă!” Săraca fată, nici nu știa că egzist, da' io trăbuit pretest la Filegoria s-o șmotrocească.

Crez că s-o fost potolită, dupe ambuscadă? Vezi -ți de trabă, mi-o scos nebuna de Filegoria vorbe folclorice că sunt „on curvariu escepțional dotat și harnic”, ceea ce corespunde unui mare neadevăr istoric, fîncăci, nici în nopțile cînd aveam cîte o zi bună, nu hărniciam io, și o dată, fîn minte, am și adornit în timpul cît efectoam pent' că ierea monton, fără sunet și cu lompa stînsă.

S-a zvonit că vor să închidă făgădăul, pe motiv că conturbă decedații morți și perturbează slujbile de „adieu, mătușă dragă, amu' șazi cu normă-ntreagă”.

Am bănoit noi cine-i făptașu', pîrîciosu', popa cela tiner, nou-venitu', care citea „Tatăl Nostru” di pe telefon, că nu îl știa tătului-tăt, și cînd o vinit comisua sanitară și de la prefectură, să ne cote-n cur și gură, ce să vezi?

Trizăci de țărani agrari din Ciubăncuța, distanțați, cît o lăsat brațu' să duci păharu' la gură, cîntau cu avînt și însuflețire, numai cîntice bisericesti, cu masca pă figură, oamini buni, că dinafară se auzea ca cum niște cîrțițe în călduri, să tomnesc, înt'on magazin de ochelari, de li s-o înmuiet jerunții la injeri, darămite, ciontucale la comisie?

Așe că făgădău funcționează, numa' ezterior, și în schimb avem popă nou, fiindcă înt-o noapte, la tri zile de la pățanie, în fîrnaț la casa popii s-o ciripit numa-n italienește...

„Proletaru”

Se duce Onisîm, cam la 2 ani de la Rivoluție, la sfînta beserică să să spovedească. Popa îl primește, începe spovada.

– Fiule, fă bine și nu zbiera, că s-aude în tot județul ce păcătos cu repetir ai fost!

– Apăi, domnule, părințele dragă, strig că așa mi -i hongu': am fo' lucrată 20 de ai' pă șantier! Șef de brigadă!

Părintele, zîmbind, în șoaptă:

– Și eu am fost pe șantier, da' numai 8 ani... Și acolo am învățat să strig în tăcere!

– Nebănuite-s șantierele Domnului, tovarășe!

– Ei, vezi că se poate? Și unde zici că șade Frușinuța Elkeș? Poate o spovedim la domiciliul, un fel de catering!

– Dacă ai cu ce, în meniu, să poate, părinte!

Valer Pop

Din spital

Nu întotdeauna ajungi unde vrei. Când sănătatea se șubrezește, locul potrivit poate fi chiar și spitalul. Așa că iată-mă ajuns și în spital. Acum situația era mai gravă decât oricând.

În salonul parcă nesfârșit de lung, cu pereții albi, de un alb obositor, era liniște. O liniște care durea. Prin ferestrele larg deschise pătrundea soarele din belșug, salonul fiind expus spre sud. Întinși în paturile lor, bolnavii se străduiau să adoarmă. Câțiva erau strânși lângă o fereastră și sporovăiau încet, de parcă se temeau să nu întrerupă liniștea celorlalți. Numai în fundul salonului, un om adus aseară se zvârcolea, gemând mereu. Stăteam întins pe pat, cu fața în sus, fixând un punct din tavan. Aș fi vrut să citesc ceva, dar ochii obosiți alunecau peste rânduri. Cuvinte încrucișate nu puteam dezlega, neputându-mă concentra suficient. Am închis pentru un timp ochii și încercam să-mi aduc aminte de momente plăcute din viață. Așa este recomandabil. De afară răzbătea vuietul înfundat al orașului în sărbătoare. Era primăvară și merii începeau să înflorească. Era Paștele, și eu stăteam pe patul spitalului, în aerul îmbâcsit de miros de medicamente. Fără să vreau mi-am simțit ochii umezi și, rușinat, am trecut încet peste ochi măneca moale a cămășii de pijama. Vecinul meu, un tânăr blond, cu fața suptă și glasul domol, s-a sculat și a luat din noptieră un pachet mare, primit de acasă, a tăiat o felie de cozonac și mi-a întins-o. Parcă niciodată nu mi-a părut cozonacul mai bun ca atunci. Ceilalți bolnavi se uitau pofticioși la noi. A dat apoi fiecăruia câte o felioară. Nu știu de ce, în acele momente, spitalul nu mi-a mai părut atât de trist.

Erau două zile de când doctorul mi-a dat voie să mă cobor din pat. M-am ridicat încet și, clătănându-mă ca beat de cap, m-am rezemat de pervazul ferestrei, privind afară. Tânărul blond a venit și s-a așezat lângă mine. Eram vecini de pat de ceva vreme și niciodată nu schimbaserăm o vorbă măcar. Eram prea slăbiți ca să ne ardă de discuții. În ziua aceea însă aș fi vrut să-i vorbesc. Ne uitam amândoi la jocul bizar al apei din curtea spitalului, un fel de fântână arteziană, și zâmbeam ca doi copii. Omul din fundul salonului gemea mereu.

- Cât suferă!
- Doctorul a spus că are să moară.
- Păcat.
- De ce? Poate că e mai bine așa.
- Vezi dumneata, pe mine m-ai găsit aici,

am venit cu mult înaintea dumitale, și, poate, vei pleca, iar eu voi rămâne. Vor mai veni încă mulți, vor sta și apoi se vor duce, iar eu voi rămâne tot aici. Apoi, asta-i viață?! Nu e mai bine să mori, s-o sfârșești odată, să nu te mai chinui? Ce-mi folosește mie viața, dacă nu voi mai fi niciodată om?

– De ce vorbești așa?

– Fiindcă știu ce spun. Nu poți să-ți închipui cât sufăr, cât mă doare gândul că n-am scăpare. Dar cu gândul acesta, totuși, am început să mă obișnuiesc. Și la urma urmei cu ce sunt eu vinovat? Ce-am făcut eu? Dumneata poate că ai fi trăit, ai avut bucuriile și necazurile dumitale! Eu n-am avut niciodată nimic. Sunt născut să răsplătesc greșelile altora, care s-au bucurat prea mult de viață. De mic copil m-am târât numai prin spitale. Stăteam până mă dădea afară și atunci mă duceam în altul..., așa am colindat mereu până am ajuns aici. Măine-poimăine, parcă văd, o să-mi dea drumul; unde am să mă mai duc, ce am să mai fac? Am vrut să mă omor, dar n-am avut curajul. În nopțile în care dumneata dormeai, eu blestemam această lume, blestemam pe aceia care mi-au dat viață, căci numai lor le datorez nenorocirea mea. Ei au murit, dar mi-au lăsat moștenire păcatele lor. Iată de ce invidiez pe omul pe care l-au adus aseară; cel mai târziu mâine el va fi fericit, va pleca spre cer, pe când eu sufăr, sufăr mereu.

– Dar nu mai ai pe nimeni?

– Ba da, o mătușă bătrână care-și amintește din când în când de mine. Ea mi-a trimis pachetul. Când va muri și ea atunci voi fi cu adevărat singur. Și voi muri, fără ca nimeni să mă plângă, fără să fi înțeles nimic din viață.

A tăcut, ochii îi erau umezi. O rândunică ră-tăcită s-a așezat pe pervazul ferestrei sfâșiind tăcerea cu un ciripit zgomotos. Afară merii împovărați de floare se legăneau obosiți. Omul din fundul salonului horcăia zvârcolindu-se, apoi s-a întins ca ușurat de-o povară ce-i apăsa pe umeri. A adormit pentru totdeauna. În salonul alb și nesfârșit de lung, toți tăceau. Cineva s-a apropiat de pat, și-a făcut cruce și i-a acoperit fața cu pătura cenușie. Apoi două asistente au adus niște panouri cu care l-au înconjurat, ca noi să nu-l vedem. Am închis ochii și-n gând am spus o rugăciune pe care o știam încă de când eram copil. Vecinul meu plângea cu fruntea rezemată de fereastră.

Merii își legăneau crengile înflorite în bătaia vântului.

Poezie

Ioan Pinteș

clipa

n-am avut somn nici odihnă
 mă trezeam odată cu găinile
 și asemenea pescarului somnambul am forțat
 toate mările patriei
 precum amiralul nebun mi-am înecat toate corăbiile
 se prea poate să fi fost o iluzie
 se prea poate să fi fost un aisberg ascuns
 undeva aproape de rotterdam
 pe malul mării nordului
 unde în martie anul acesta
 am cules împreună cu cristi scoici
 pentru iubitele noastre soții
 oricum a fost ceva romantic vântul bătea cu putere
 peste valuri a apărut hokusai
 aveam părul ud și dinspre port ca un corb uriaș
 privea stalinist industrializarea
 recunosc
 am avut întotdeauna ambiția să sparg
 cele mai scumpe obiecte cu zgomot
 o, dar clipa aceasta îmi cere pregătire specială
 cu multă grație mi-am așezat uneltele
 pe un covor fermecat
 am șlefuit piatra până când din vanitate
 și ea a primit o strălucire anume
 am spălat-o în uleiuri
 și am cufundat-o în vase bizantine
 la un loc cu parfumuri, mirodenii și arome
 nici nu știu bine cum să numesc această ceremonie

bârfa

prooroc și împărat, scriu negru pe alb poezii
 scribii și criticii literari
 poet scrib și împărat, vorbesc pe la colțuri proorocii
 prooroc scrib și poet, urlă în fața mulțimilor împărații

nici unul dintre ei însă nu știe
 mai bine decât batșeba nevasta bietului urie heteul
 cine este el cu adevărat
 zice Dumnezeu

o așa mare iubire

am scos toate instrumentele din debara
 și toate cd-urile și plăcile din vinilin
 și am deschis plicurile speciale în care
 mătușile baroce
 i-au împachetat între gramofone și picupuri
 pe zavaidok și pe jean moscopol
 toate vocile toate sunetele
 absolut toate acordurile și dezacordurile
 mi-au umplut dintr-o dată viața
 cu frunze și flori de lavandă
 le-am așezat pe etajera din hol
 și cu un diapazon englezesc
 încerc să gădesc tonul după care aș putea
 reinventa păpușa rusească
 orchestra exersează vizavi de blocul de beton
 în care locuiesc de douăzeci de ani
 și încântă elita care își cumpără cămășile
 de la magazinele steilmann și castraveții
 de la aprozarul din colț
 eu am devenit aproape o găză singuratică
 borcanele din care am consumat cu voluptate totul
 și sticlele de lapte goale pe care le așez
 în fiecare dimineață pe pervaz
 trădează din plin un atare comportament
 cu cd-urile astea cu plăcile astea de vinilin
 mă străduiesc din răspuțeri să vă conving
 că zgomotul lumii e de fapt muzica mea interioară
 aș fi vrut să-i întâlnesc cândva pe mozart și bach
 pe john lennon
 dar n-am avut norocul acesta
 au murit cu toții
 departe de blocul meu de beton undeva la orizont
 Dumnezeu cântărește sufletul lui nietzsche
 în cântar stau unii peste alții stivuiți sute de îngeri,
 heruvimii cei cu ochi mulți
 și serafimii cei cu câte șase aripi
 din când în când sunt cuprins de remușcări și
 nu-mi vine să cred că totuși
 după toate câte-am făcut
 vom avea parte de o așa iubire

Ioan-Pavel Arap

În toamna veche

În toamna veche galbenă ca banii
trăgeau țărani brazdă sfântă-n cer
se opinteau și înjurau talanii
și îngeri li se încurcau în păr

se depărtau încet și o mireasă
îi aștepta blajin îmbătrânind în gând
eram copil din mâna mamei aspră
îmi curg pe față lacrimi de pământ

* * *

Nu furați fumul lumânărilor
pierdeți-vă urmele
șterge-ți zăpada de sub unghii
uite sufletul meu, ca o batistă albă
imaculată
singurul antidot împotriva fricii e
iubirea, acest sentiment livresc
corodează inima destul de repede
moartea vine pe nesimțite
ca îmbrățișarea brutală
a unui meloman îndrăgostit de
fiica măcelarului
de vis-à-vis

* * *

lasă-ți aripile desfăcute
într-o precoce senzualitate
ca într-o fotografie
de mult
voalată

Atâta vreau doar să știți

N-am să mai scriu poemul acesta, n-are rost,
Oricum îl știu pe de rost.

Atâta vreau doar să știți:
E un poem cu îngeri decrepiți;

E un poem cu femei eminamente fatale,
Lipsite total de prejudecăți sexuale;

E un poem abstract și discret –
Sfios precum gândul unui amant poet;

E un poem cuminte și trist,
Cu care s-ar mândri orișice artist;

E un poem despre viață și durere
– Un poem de cinci stele! –;

E un poem ca un glonț de argint...
...Dar iată că l-am scris și-am început să mint!

FIAT LUX

Un înger îngâmfat peste măsură
Cu-aripile duhnind a băutură
Și-n urma lui – ca o căpușă –
Lumina se strecoară pe sub ușă...

Căderea în lume

Cuvintele mai păstrează freamătul buzelor tale
vântul îmi suflă amintiri netrăite prin păr
lacrima îmi cade ca o monedă în palmă –
se spală ochiul lumii cu noi de adevăr

Julian Patca

Rămân nevindecat de tine

Mă mir de propria-mi mirare
că-mbătrânesc păreri de rău,
când numai de privesc o floare
mă fac bujor de dorul tău.

Și nu-mi mai pasă cum trec anii,
și n-am să le mai pun perdea,
dau slujbe și mai fac litanii
cu gândul să te pot vedea

măcar în treacăt, o nălucă
cu pletele rebele-n vânt,
să n-aibă dorul dor de ducă,
ci întrupare în cuvânt.

Iubito,-n vremea care vine,
îți spun cu tonul cel mai grav,
rămân nevindecat de tine
și-mi place să rămân bolnav.

Mai este loc

Când visul magic se destramă-n zori
și pier în neant noptaticile astre,
pe cerul meu mai trec cocori
ce te duc spre alte zări albastre.

Și cât aștept să vină iarăși seara,
cu tine visul meu să îl refac,
să te încățusez cu drag în ceara
clipelor în care plâng și tac.

Și iar voi face din iluzii foc
cu amnarul flăcării dintâi –
în inimă, iubito, încă este loc
să te răsfeți cu dor și să rămâi!

Marină

Nimfe și sirene lenevesc pe plajă
Tolânindu-și coapse pe nisipuri fine,
Te-aștept cu-nfrigurare, ca-ntr-o vrajă,
Să ieși din mare, să revii la mine.

Dar cred că tu te-ai dus demult în larg
Pe paturi reci de alge și meduze,
Iar valurile dintre noi se sparg
Cum spart rămâne strigătul pe buze.

Și singur sunt ca-n cel din urmă act
În care mor încet cu mângâieri de gâde,
Ca-ntr-un tablou aiurea și abstract
Din care soarta biciuie și râde.

Pe plaja toropită de dogoare
Cu tanga și topless-uri nemișcate
Se scurge vara și se duce-n zare
Să te găsească în eternitate.

O, cum aș vrea să te-nsoțesc o vreme,
Pe spuma mării ce te duce-n larg,
Înconjurați de nimfe și sirene,
Legați pe veci cu lanțuri de catarg!

Starea de dor

Mi-e dor de tine și m-apucă teama,
Mi-e dor de tine cum nu pot să spun,
Că-mi vine câteodată să-mi fac seama
De-atâta așteptare și surghiun.

Ți-am pus fierbinți mesaje în ocean,
Am dat anunțuri prin ținuturi străine,
Și vești despre tine nutresc an de an,
Dar semnul pe care-l aștept nu mai vine.

Din rânduri calde și cuvinte reci
Îți conturez întruna chipul
Și-ți las doar dorul să-l îneci
Cum se afundă-n val nisipul.

Durerea frunții-i în bandaje,
De dorul tău mai am frisoane,
Îți tot trimit pe mări mesaje
În neliniștea unor oceane.

Căci sunt cu tine și nu sunt,
Doar gândul ne aduce mai aproape,
Tot mai însingurat și mai cărunț
De parcă-ar vrea trecutul să-l îngroape.

Eu îți trimit mesaje an de an
Cu gândul pustiit de dor, săracul,
Chiar dacă știi că totul este-n van
Și vor pluti-n derivă prin tot veacul.

Ovidiu Purdea - Someș

Profesorul de estetică

A îmbătrânit profesorul de estetică
 Azi a adormit la cursuri
 Și un fluture s-a așezat
 Pe ochiul lui drept.
 Imaginea asta mi s-a părut
 O lucrare despre singurătate...
 Era mai singur decât Iisus
 La Cina cea de Taină.
 Noi râdeam ca niște studenți tâmpiți
 Și ne adăposteam în neștiință...
 Dar el
 El, profesorul de estetică,
 Vorbea în singurătatea lui
 Despre moartea fluturelui care plânge.

Merele din sat

Într-o noapte am mâncat
 Toate merele din sat
 Nu mi-a fost milă nici de merii
 care plângeau
 Nici de sufletul lunii ce se odihnea în
 frunzele merilor
 Eu mâncam și mă lingeam pe degete
 Și degetele mele luceau ca o lamă
 de cuțit...
 Lângă o fântână din hotar
 Era un măr ce nu făcea mere
 Dar eu i-am mâncat frunzele
 cu coajă cu tot.
 Merele din curtea bisericii aveau gust
 de tămâie
 Dar eu le-am mâncat cu miros cu tot
 Și aș mai fi mâncat mere
 Dar m-a prins popa
 M-a ridicat în brațe sus, sus de tot
 Deasupra satului
 Și m-a întrebat ce văd
 Văd o mulțime de oameni
 Ce caută mere
 Sau măcar o înghițitură de păcat

Muza de pe strada cu biserica Bob

Locuiam în Cluj, la două străzi de ea
 Era mai singură ca niciodată într-o casă cu pereții înalți...
 De la geamul meu semăna cu o iederă albastră
 Ce cobora din cer peste clopotul bisericii Bob
 Și picura din frunze tămâie
 Peste pașii Veronicăi Micle în rochie de mireasă.
 Ce întâmplare! Ce minune!
 Să văd o femeie albastră
 Rezemată de un clopot la două străzi depărtare.
 Numai mie mi se poate întâmpla asta!
 Mi-am adus aminte că într-o ladă cu cărți am o sticlă cu vin
 Primită de la o mireasă care în noaptea nunții l-a visat pe Nichita
 Și-am băut-o pe jumătate cum bei un ceai în noaptea de Sânziene
 Să dormi și să nu vezi îngerii plângând după femei...
 Apoi iar am privit înspre biserică
 Și biserica Bob era cu o stradă mai aproape
 Și o femeie picta și lega străzile cum leagă Dumnezeu altarul de cer
 Și Veronica Micle arunca buchetul de mireasă
 Și vântul îl ridica înspre cer, și Dumnezeu îl înrăma într-o icoană...
 Nu, asta e prea de tot. Cum să mi se întâmple mie toate astea
 Și am mai băut jumătatea de vin, iute ca un tâlhar
 Și biserica Bob era chiar în fața mea și femeia lipită de privirea mea...
 M-am fâstâcit și am început să cânt un fel de acatist într-o limbă ciudată
 Și din sticla goală s-au prelins câteva înghițituri din sufletul meu
 Le-a băut pe nerăsuflăte și-a plecat murmurând
 Ce vin bun! Ce vin bun! Miroase a cuvânt...

Ion din Gârbău

Ion din Gârbou
 A fost primul pământean
 Care a emigrat pe Lună
 L-a prins fiscul cu cazanul
 de pălincă pe foc
 A fugit cât îl țineau puterile
 Dar până pe Lună a obosit de tot
 Istovit și-a ales o piatră aparte
 Și a adormit fericit...
 Nu se mai știe nimic despre el
 Dar când e lună plină
 De pe cel mai înalt deal din Gârbou
 Se vede scris pe o piatră selenară
 „Băă,ăștia sunt barbari!
 Unul nu dă o pălincă!”

Al. D. Funduianu

N. 1 martie 1953, loc. Costești - Răchiți, jud. Botoșani;
 Profesor de matematică, pensionar;
 Activitate publicistică și editorială în specialitate, didactică, literatură, istoria culturii etc.;

Debut editorial: *Și iată...* (versuri), Ed. Eidos, Botoșani, 1995;
 Redactor fondator și coordonator al publicației *Din valurile vremii...* (1998 - 2018); Redactor, după 1990, la revista *Freamăt de codru* (serie nouă); iar, în perioada 2010-2017, la *Luceafărul* (Botoșani);

Inclus în *Dicționarul scriitorilor botoșăneni* (1945-2000) și în edițiile ulterioare apărute la Editura Agata: *Scriitori și publiciști botoșăneni. Dicționar biobibliografic*, autor Silvia Lazarovici.

dileme

fără stele pe cer
 nu știu cum mi-ar fi mersul
 fără pasăre-n zbor
 nu știu gândul ce-ar face
 fără pace întâi
 oare cum mi-ar fi versul
 oare
 eu aș mai fi
 fără vers
 fără mers
 fără pace

cuvintele

cuvintele sunt...
 – cum să vă spun –
 ca o tavă cu jeratec în
 mijlocul unei herghelii
 în care
 uneori și
 numai
 cu aripi poți pătrunde

cuvintele au întotdeauna
 rădăcini
 nu poți fi grăbit să
 le mături fluierând în
 poeme

cuvintele sunt miraje de
 gând
 de care nu te poți apropia
 decât
 cu mâna pe inimă

iubire de
 taină și strigăt în pustiu –
 cuvintele

neîndemânatic

noaptea
 plutesc
 merg pe ape
 zburd liber pe cer –

doar pe pământ
 ziua
 pășesc și mă împiedic

poetul

un
 semănător
 ce își așterne
 trăirile pe hârtie

și care
 își vede împlinită
 opera
 numai atunci când
 versurile scrise încep să
 cânte

doar visele

confiscați-mi albastrul și
 voi supraviețui
 combinând verdele cu un cântec de
 pasăre

confiscați-mi fântâna și
 voi trăi săpând
 alta

confiscați-mi toate
 toate bunurile și le voi reconstitui din
 amintiri

confiscați-mi visele și
 mă veți condamna la
 moarte

de neamul cărtăreștilor

cei vrednici
 făuresc
 autostrăzi de cuvinte

undeva
 o veioză și
 eu

în tăcere
 scrijelind opera
 pe un bob de orez

reverie

ca un copil
 în jocul vieții prins
 eu
 scutur seara cerul plin de
 stele și
 troienit adorm –

și-apoi în
 vis
 trec pasări albe
 deasupra nopții mele

herghelia
 din vis –
 cai verzi pe pereți

Din volumul
Viața într-o lacrimă,
 Ed. Quadrata, Botoșani, 2023

Gabriela Marin

copacul sfânt care crește-n cer

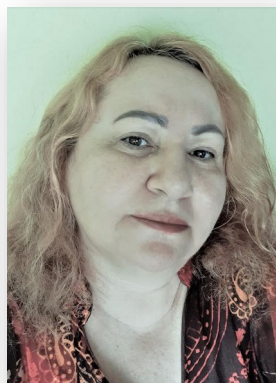
îi văd rădăcina mare în pământ
 îi știu tulpina dreaptă de cuvânt
 îi aplec creanga lungă de avânt
 îi ascult mugurul proaspăt de cânt
 îi cred frunza verde de descânt

îi miros inflorescența de gând
 îi simt acum petala renăscând
 îi gust fructul perfect crescând
 îi creez sămânța rând cu rând
 îi înțeleg esența doar respirând

îi privesc alura falnică de vis
 îi percep iluzia fumurie de abis
 îi imaginez ochiul larg deschis
 îi admir zboru'-nălțător desprins
 mă-mbie dorul lui de necuprins

oglinză

apă pură înghețată
 suprafață argintată
 nuferi albi plutind pe apă
 realitate reîntrupată
 distanțare-apropiată
 reflecție imaginată
 cunoaștere disimulată
 adâncime spiralată
 concentrare estompată
 simetrie radiantă
 regăsire alternantă
 ființare multiplicată
 închipuire inversată
 părere - inventată?

victorie

bombardament cu gânduri bune
 împușcături cu sentimente frumoase
 explozii cu mângâieri apăsate
 lupte corp-la-corp cu dezmierdări
 artilerie grea cu sărutări dulci
 grenade cu-mbrățișări strânse
 tunuri cu dragoste adevărată
 tranșee pline cu cântece de dor
 prizonieri în paradisul iubirii eterne
 pace și destin de amoruri și plăcere
 la ieșirea din războiul forței vieții
 care se-nfiripă-ntre oameni mereu

infini în nemărginire de tezaur

stelele nerăsărite se reflectă sublim
 pe apele nerăscolite de furtuni acum
 se cufundă neconfundate în bolta cerului
 pentru a răsări din nou în lacul albastrului
 infinit

în sufletul meu liniștită strălucirea le-apare
 când tac adâncit într-o neagitată mare...
 spirale de sori și stele aleargă-n gândurile mele
 ca să-mi amintesc că nu eu le-am aprins pe ele
 în nemărginire

când nenăscuții noi vom pâlpa la fel de tare
 în unduirea neînceputului și nesfârșitului cer
 ele se vor fi transformat de mult în stropi de aur
 pur ca raze de lumină diafană din strălucire
 de tezaur

poezioară în minuscule

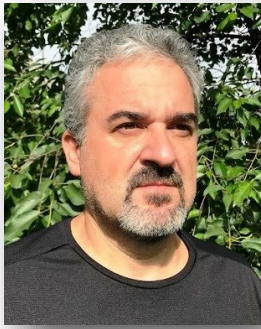
diafană boare
 impresii de soare
 trăiri ușoare
 dulce licoare
 vorbe de valoare
 verbe inspiratoare
 gânduri în vâltoare
 multă candoare
 rimă visătoare
 pomi în floare

stropi de veșnicie

ploaie de luni și stele
 în cerurile mele
 eterne
 ploaie de sori și comete
 în universurile mele
 concrete
 ploaie de planete și culoare
 în inima mea
 iubitoare
 ploaie de lumină divină
 în ființa mea
 deplină
 ploaie de iubire infinită
 în sufletul meu
 care-ntruna palpită

cu bucuria la genitiv

mulțumirea inimii
 euforia sufletului
 preaplinul minții
 beatitudinea gândirii
 veselia spiritului
 optimismul rațiunii
 împlinirea visului
 frumusețea vieții
 iubirea aproapelui
 binecuvântarea sinelui
 măreția infinitului

Grigore Cotul

Fabulă

Mândrie de cocos

Într-o fermă oarecare,
 Construită în vecini
 De pe fonduri bugetare
 Și mulți bani de la străini,
 De curând, au fost aduse
 Patru-cinci găini de rasă,
 Și-un cocos – patronu-i spuse:
 „Fă-le să se simtă-acasă!”
 Deci, din astă zi cu soare
 El avea o misiune
 Ce-l pune la încercare
 Și sub mare presiune,
 Că-n ograda lui el fuse
 Singur șef, precum se știe,
 Iar la viața lui seduse
 Zeci de păsări, peste mie.
 Nu-i secret că e viril,
 Toată lumea știe-n fermă
 Că-i rasat și are stil,
 Și e donator de spermă.
 Pân-aicea, toate bune,
 Doar că nu s-a adaptat...
 Ori găinile-s nebune
 Și s-au cam emancipat,
 Ori că marea bunăstare
 Oferită de coteț,
 L-a adus la disperare –
 Ar fugi cu orice preț.
 A trecut un an sau doi,
 Și noroc de la... hazard,
 După un sezon de ploi,
 A găsit un loc sub gard
 Și-a plecat la drum, semețul,
 În condiții grele, dure,
 Căci era vecin cotețul,
 Înspre nord, cu o pădure.

După marea evadare,
 Zile, nopți, l-au căutat,
 Dar, crezându-l mort, se pare,
 Totuși, au abandonat.
 El, pitit sub rugi de mure,
 Își dorea să-i iasă-n cale,
 O găină de pădure,
 Colorată, lată-n șale
 Și sălbatică, țâfnoasă,
 Să se-nvârtă-n cercuri scurte,
 În pădurea-ntunecoasă...
 El să-i poată face curte.
 S-a-ntâmpilat, o știm precis,
 I-a ieșit în cale-o divă –
 O găină... ca din vis,
 Dar o fire restrictivă!
 Astfel, ea i-a explicat
 Cum că în sălbăticie
 Trebuie, neapărat,
 Să te-ascunzi, că nu se știe...
 Însă el, crescut la țară,
 Ca orice... domesticit,
 Nimerise, într-o seară,
 Într-un loc călduț, ferit,
 Ce-i era culcuș la vulpe,
 Foarte bine-amenajat...
 Și-ncerca să se disculpe,
 Cum că n-ar fi deranjat...
 Vulpea dornică de pulpe,
 Grabnic, l-a înfulecat.

Morala:

Să nu o iei ca pe-un reproș,
 Chiar de suportați condiții dure,
 În curte, poți să fii cocos...
 Dar niciodată, în pădure!

Valer Pop

Haiku

modă de primăvară –
 toți copacii se îmbracă
 în verde

*

se anunță ger –
 moșul mai clădește sub sobă
 un braț de lemne

*

vrăbii guralive –
 pisica pândind lipită
 de o creangă

*

toamnă lungă –
 pe aceeași creangă
 un măr și o floare

*

vremea dudelor –
 toți copiii au
 buzele negre

*

crapă pietrele –
 rațele își încălzesc
 picioarele în râu

*

lacul înghețat –
 vântul poartă în voie
 o pană de corb

*

cal priponit –
 iarba păscută
 în formă de cerc

*

arșița amiezii –
 sub mașina parcată
 adăpostit câinele

*

supraveghere video –
 după colțul perdelei
 ochii curioși

*

urcând muntele –
 sunt urmărit atent
 de o marmotă

*

veverița
 se răstește la mine –
 nu mai culeg alune

*

prin pădure –
 în horă de vrăjitoare
 ciuperci pestrițe

Laura Cîrcu Munteanu

Vară cu miros de toamnă

Aș inventa o mie de motive
Să nu dispară-această verde stare
Și câteva-nserări decorative
Să le ascund tacit în buzunare

Aș face pact cu Dumnezeii lumii
Să-mi dea pentru o linie de destin
Verdele crud din frunze de petunii
Să mă îmbrac în el definitiv

Aș sechestra în lanțuri acest verde
Care mă-nvie, care mă condamnă
Dar de departe... tot mai pal se vede
Și vara-ncepe să miroase-a toamnă

Lecție de zbor

- în memoria părinților mei -

„Eu nu plecarea
vreau să te învăț,
ci zborul.”

Spunea
smulgându-se
din inimă-mi,
cocorul.

Lupi albi - zilele mele

Iată! Brazii încă se înalță spre nemurire!
Crengile – scări verzi sfidând anotimpuri –
poduri spre munții
așezați pe fruntea-mi încă verde și ea

Cât de familiale tâmplele mele, lupilor albi!
O lupoaică își plimbă puii prin ele, căutând pădurea de brad –
singurul argument plauzibil
al unui paradox: nemurirea efemerității –

Iată! Trecând poduri,
urcând scările verzi
tot mai mult îmi iubesc zilele!
Tot mai mult privirea se îndreaptă în sus, căutând vârful bradului
cu spiritul verde
iubindu-l

Toridele veri

Dacă ai să plângi cu ochii mei
Trecerea acestei veri toride
Te vei oglindi pe veci în ei
Înviind câmpiile aride

Pașii tăi rămâne-vor în lut
Martori ai întoarcerii la mine
Pentru cel mai vinovat sărut
Mâzgălit pe linii de destine

Vor rămâne din această vară
Începuturi fără de teme
Devenindu-ți veșnică povară
Dacă ai s-o plângi... cu ochii mei

Singurătăți în exil

La marginea lumii ne-așteaptă
Singurătăți în exil
Hai vino, mai urcă o treaptă
Gardianul se plimbă civil

Se-mparte azi ultima stâncă
Iubirea se-aruncă spre cer
Prăpastia lumii adâncă
E plină cu aripi de fier

La marginea lumii rămâne
Doar zborul acela stingher
Cu aripi sculptate-ntr-un mâine
Captive în clipa de ger

Hai vino, mai urcă o treaptă
Spre marginea lumii-n exil
Pe stâncă aceea uitată
Iubirea... e încă, copil

Crizanteme de ceară

Înflorească-mi pe sâni
Crizanteme de ceară
Copii nu mai sunt
De alăptat
Laptele lor
Cu miere-ndulcit
Nu mai hrănește
Pruncii flămânzi
Izvorul demult a secăt
Și-i iarnă și tremură
Sânii lumii afară
Înflorească-mi pe sâni
Crizanteme de ceară

Festivalul Național de Epigramă „La izvorul Someșului”, ediția a III-a, Șant, 1.09.2023

A consemnat: **Grigore COTUL**

Festivalul „La izvorul Someșului” s-a desfășurat *online*, la fel ca edițiile trecute. S-a concurat la două secțiuni: *epigramă* și *parodie*. Tema la secțiunea **EPIGRAMĂ** a fost „*Vara... la țară*”. S-au cerut două epigrame la temă și două la temă liberă. La secțiunea **PARODIE**, cerința a fost să se parodieze poezia „*Gelozie*” de **George Topîrceanu**. Am primit, pe adresa de e-mail a festivalului, **57** de grupaje la secțiunea *Epigramă* și **48** de *parodii*, fapt ce ne onorează. Alte detalii găsiți la sfârșitul materialului. Iată rezultatele.

Secțiunea **EPIGRAMĂ**

Premiul I
Nicolae
BUNDURI,
Brașov

Tema: „Vara... la țară ”

ÎNTOARCEREA LA NATURĂ

O să merg din nou la țară,
Pe tăpșanul milenar,
Unde mă așteaptă-o vară
(Îmbrăcată mai sumar).

VARA LA ȚARĂ

În vară - spune înțeleptul,
La țară unde viața-i grea,
Își face sanie deșteptul
Și prostul chiar se dă cu ea.

Temă liberă

REPERCUSIUNE

De bețiile de-a rândul,
Ce le fac la sindrofii,
Să mă las, mă bate gândul,
Dar nevasta și mai și.

ȘOMER DE LUX

Rămas șomer la drumul mare
În actuala conjunctură,
Patronul meu ar fi în stare
Să-mi ia și PIZZA de la gură.

Premiul al II-lea
Ioan
MAMAISCHE,
Botoșani

Tema: „Vara... la țară ”

ATMOSFERĂ ÎNCĂRCATĂ

Cu vecinii mei, la țară,
Oameni simpli, dar maturi,
După ce petrec o seară,
Și țânțarii... sunt mahmuri!

PROBLEMĂ BUGETARĂ

Numai nervi și supărare,
Pe la instituții... vara,
Șeful e plecat la mare
Și-i rămasă... secretara!

Temă liberă

O BOMBOANĂ!

Femeia-i ca o acadea,
E o dulceață, un șerbet,
O savurezi, te-nsori cu ea
Și-n doi, trei ani... ai diabet!

COMPETIȚIE CONJUGALĂ

Soțu-i meșter priceput
Și câștigă... în afară,
Dar nevasta l-a-ntrecut:
Că-i meseriașă-n țară!

Premiul al III-lea
Ion
MORARU,
Independența, Galați

Tema: „Vara... la țară ”

ȚĂRANII ROMÂNI

Vara, la prășit, la coasă,
Nu-i mai vezi, ca-n vremuri grele,
Fi'ndcă „talpa țării”-i roasă
Și degeaba-i pui... „pingele”!

ȚARA NOASTRĂ

Toată vara, dând din mâini,
Stau țărani la palavre:
Țara-i „satul fără câini”
Care este plin de... „javre”!

Temă liberă

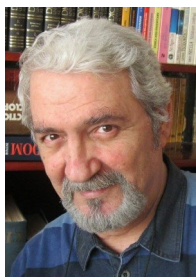
UNUIA CĂRUIA I S-A

„FABRICAT” DOSAR PENAL
Judecat și-apoi închis,
A simțit din plin mândria
Pe dosar văzând că-i scris:
„Fabricat în România”!

PARADIGMĂ

Era o cugetare-adâncă:
„Nu tot ce zboară se mănâncă”,
Dar s-a schimbat total acum
Când sunt insectele-n consum”!

Mențiunea I
Ștefan
CIOCIANU,
Cluj-Napoca

Tema: „Vara... la țară ”

VARA LA ȚARĂ

O zi și-o noapte-am stat la țară,
Sedus fiind de blânda vară
Ce-mi înfoia șăgalnic părul,
Doar până când ne prinse vărul.

LA ȚARĂ

M-am dus, în vară, la bunici
Să scap de vipia din bloc
Și m-au lăsat s-aștept pe prici,
C-aveau un „story” pe TikTok!

Temă liberă

CONJUGALĂ

Viața bate filmul! - zice
Scurt, nevasta, dimineața.
Și constat, c-un răs factice:
Eu sunt filmul, dânsa - viața!

MEDITAȚIE

Tăcerea soaței e un vis
Frumos, pe care ni-l dorim,
Dar, din păcate, ne e scris
Să-l prindem numai când dormim.

Mențiunea a II-a
Janet
NICĂ,
Ostroveni, Dolj

Tema: „Vara... la țară ”

VARA, DEFINIȚIE

Definiția-i ușoară,
Cu precizie de-algebră:
Vara e o primăvară
Ce-a răcit și are... febră.

MÂNIA DE A FI ROMÂN

Ogorul moare-adeșea, vara,
Dar eu întreb, pe drept cuvânt:
De ce e secetă, când țara
E tot o apă și-un pământ?

Temă liberă

ÎMBINARE DE GUSTURI

La mare, pentru prima dată,
Va fi grozavă aventură,
Știind că marea e sărată,
Iar soacra mea, o acritură!

UNUIA

Cum totu-i la clară vedere,
Mă-ntreb: după mersu-i agale,
Cu vin și cu votcă și bere,
Mai este în apele sale?

Mențiunea a III-a
Teodora
PASCALÉ,
Oltenița, Călărași

Tema: „Vara... la țară ”

VARA, LA FERMĂ

La interviul de-angajare,
Culegătorii-au întreat
De vor primi pe câmp mâncare
Și aer... condiționat.

VACANȚĂ LA MARE?

Secvențe live din croazieră,
Pe „feisbuc” a postat o vară,
Cu ea-n prim-plan, ca pasageră...
(În spate-i balta de la țară).

Temă liberă

RUTINĂ CASNICĂ

Nevasta-i ține casa lună,
Dar face și exces de zel
Când, fără veste, îi cășună
Să șteargă iar, pe jos, cu el.

„Omul potrivit la locul potrivit”

Cu glezna cea subțire,
Femeile-l seduc
Și-l țin (să le-o admire!)
Aproape... sub papuc.

Tema: „Vara... la țară ”

VARA... LA ȚARĂ - 1

N-am dus o viață prea ușoară
Dar nici ca azi, să n-am un șfanț;
Îmi place vara și la țară
Dar nu credeam s-ajung în...
ȘANȚ!

VARA... LA ȚARĂ - 2

Frumoasă e vara... la țară;
Mă bucur și eu cât mai pot
În patria mea milenară...
Cât nu ne-au furat-o de tot!

Premiul special
al juriului
Viorel
MARTIN,
București

Temă liberă

VARA LA ȚARĂ

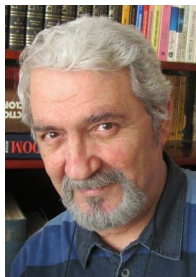
Pe cărările înguste,
Scotolesc prin ȘANȚ, se știe,
S-adun greieri și lăcuste...
Să le pun în farfurie!

CARE RĂZBOI?

Vă spun, mi-e groază de război,
Dar nu-nțeleg, din toate cele...
Ori vin războaiele spre noi?
Ori noi ne ducem peste ele?

Secțiunea PARODIE - premii

Premiul I
Ștefan
CIOCIANU,
Cluj-Napoca

ALESULUI

Dacă n-ai fi candidat
(Printr-o tristă întâmplare),
Cei cu mintea la mâncare
Poate nu te-ar fi votat...

Poate n-ar mai fi ce-a fost
În frumoasa noastră țară,
Dacă și a doua oară
N-alegeam pe cel mai prost!

Am avea și viitor
De-am fi înțeles, în fine,
Că ți-e silă... și pe tine
Nu te doare de popor.

Dar așa... îți cânt ca popa:
Să te ierte Dumnezeu
Pentru ce-ai făcut, că eu
Te salut... din Europa!

Premiul al II-lea
George
EFTIMIE,
Buzău

ACCIDENT

Dacă nu te-aș fi lovit
(Absolut din întâmplare),
Tu precis că din parcare
Demarai ca un smintit.

Dacă nu te-opream din drum,
Ai fi dat, pun mărturie,
Peste cei din berărie,
Sau făceai mașina scrum.

Omorai și vreun copil
Conducând ca idiotul,
Paradeai în urmă totul
Că te știi de imbecil.

Dar așa... ce tamjă mare,
Peste-o lună n-ai nimic,
Că te-am ciufulit un pic...
Absolut din întâmplare!

Premiul al III-lea
Vasile
VAJOGA,
Iași

GELOZIE

Am decis să scriu la Șanț
(Absolut din întâmplare),
Pentru că prin buzunare
N-am, de-o vreme, nici un sfaț.

Și gândind la un pitac,
Am tocmit o parodie
La vestita „Gelozie”
A lui Top, de-acum un veac...

Nu mi-i gândul să-i înfurii
Pe confracții cărcotași,
Însă eu, naiv din Iași,
Am încredere în jurii.

Doar atât... că premiul mare
Ce de mulți a fost râvnit,
Unul... nu-l spun!... l-a primit
Absolut din întâmplare!

Premiul special
al juriului
Mirela
GRIGORE,
Buzău

NEROZIE

Dacă eu nu te iubeam
(Absolut din întâmplare),
Eram om, aveam valoare
Și-n suc propriu, nu fierbeam!

Dacă nu m-aș fi-ncurcat
Cu-al tău neam de trei parale,
N-avem conturile goale
Și tu nu m-ai fi tocat.

Unii spun c-aș fi molâu,
Alții-afirmă: „Idiotul,
La ce spune, pune botul,
Că n-o poate ține-n frâu!”

Dar așa... îmi ești soție,
Tu mi-ai dat moștenitori,
Chiar dacă-s copii din flori...
Absolut din întâmplare!

Mulțumiri tuturor
participanților,
felicități premianților!

Mulțumim sponsorilor
Alpina Blazna SRL,
Montana Iugan SRL,
Sangeosilv SRL
Silvania Internațional SRL,
Magazin PUNCT SRL,
cu sprijinul cărora au fost asigurate sumele necesare pentru plata premiilor și editarea unei antologii ce va cuprinde materialele primite la cele trei ediții ale festivalului.

Secțiunea PARODIE - mențiuni

Mențiunea I Teodora PASCALE, Oltenița, Călărași

NUNTĂ LA ȚARĂ

Dacă nu aș fi venit
(Obligat de soacra mare)
La a ta însurătoare,
Aș dormi azi liniștit.

Dacă nu aș fi fost scrum
De la vin de razachie,
Tu ai fi avut soție
Și vă giugiuleați, acum.

Recunosc, sunt imbecil
C-am furat-o pe mireasă,
E în casa mea, sfioasă,
Sub macatul de textil.

Chef, să plece, cum nu are
Și de mine s-a lipit,
O s-o iau, că-s ispitit –
Aoleu! E soacra mare!

Mențiunea a II-a Mihai HAIVAS, Iași

POLITICHIE... CU DICHIS

Șef de „clan” am fost numit,
Dând o șpagă foarte mare
Unui personaj cu stare
Din partidul potrivit.

Am urmat același drum,
Căci aveam o strategie,
Năzuind la ce-o să fie...
Treaba merge strună-acum.

Orișicând am fost servil
Și supus mereu în totul;
Așteptând să-mi pice potul,
Cu-al meu boss eram umil.

Uite-așa (ce lucru mare!)
Iute m-am îmbogățit,
Iar acum sunt renumit,
Însă... NU din întâmplare!

Mențiunea a III-a Grigore CHITUL, Bistrița

GELOZIE

Dacă nu-ți dădeam „Accept”
Cu-al meu „mouse” din eroare,
Îți găseai, la întâmplare,
Tot pe Facebook, alt „deștept”.

Dacă nu-ți postam pe „Mes”
Inimi mici nenumărate,
Te vrăjea vreun tip ce, poate,
Ți-ar fi dat „Ador” mai des.

În final te-ar fi fi sedus,
Și curând (nenorocitul!),
Ca să-i crească lui profitul,
Te-ar fi scos și la produs.

Dar așa... rețeaua are,
Virtual, doi noi amici
Ferițiți că pot aici
Să-și dea „like” din întâmplare!

Materialele la cele două secțiuni, **EPIGRAMĂ (57 concurenți)** și **PARODIE (48 concurenți)**, au fost primite pe adresa de e-mail a festivalului (festivalisant@gmail.com), până la data de **20 august 2023, ora 24:00**.

S-au centralizat într-un singur document pentru fiecare secțiune și s-au trimis juraților, doar numerotate, fără motto sau date despre autor.

Au fost două echipe de jurați:

- La secțiunea *Epigramă* - **Constantin MOLDOVAN** și **Florin ROTARU**;
- La secțiunea *Parodie* - **Petru-Ioan GÂRDA** și **Lucian PERȚA**.

Clasamentul complet și toate materialele primite pot fi găsite pe site-urile:

www.uniunea-epigramistilor.ro

și www.acris.ro

Valentin David

Epigrame despre dietă

La două capete

Să lepezi urgent kilograme
Implică funeste urmări:
Bogații doar rabdă de foame...
Sărăcii... mănâncă răbdări!

Dietă de succes

Cum într-adevăr slăbesc,
Fără pâine și cartofi,
Pot acuma să-mi zăresc
Vârfurile la pantofi!

Condoleanțe culinare

La un birt, ca pe-un lițoliu,
Datu-mi-au ciolan cu bame,
Și un șervețel de doliu...
Căci știau că-s mort de foame!

Jumi-Juma

Mănânc fripturi și parmezan,
Chiar dacă-n mod neîndoios
Pe jumătate sunt vegan...
Dar jumătatea cea de jos!

Huliganism

Azi, cântarul sictirit,
Într-un mod ciudat,
Nu mi-a spus cât am slăbit...
Ci m-a înjurat!

Mâncarea e fudulie

Cu diabet, eu înțeleg
Și de la dulciuri mă abțin,
Ba chiar e bine să mă dreg...
Cu un pahar de vin pelin!

Unde dai și unde crapă

Cum burta-mi dă flagrant pe dinafară,
Observ când sui, cu jale, pe cântar,
Că nu îmi crește masa musculară,
Ci-n mod bizar, dulapul muscular!

Labiș redivivus

Chiar dacă foamea în viscere,
Adânc, cu gheara sa mă scurmă,
Mănânc slănina cu plăcere...
Și plâng apoi amar, la urmă!

Masochism

Dieta-i un tanc cu șenile,
Provoacă și chinuri și stres:
Bogații să scape de kile,
Sărăcii că n-au de ales.

Un fel de Cupidon

Iubesc fripturi, stufat, chiftele,
Și multe feluri de mâncare,
Dar n-am pe burtă pătrățele...
Ci platoșă cu inimioare!

Ce am fost și ce-am ajuns

Pe vremuri abuzam cumplit
De cărnuri, slană și stufat,
Dar astăzi sunt mai fericit...
Când am un tranzit regulat...

Dieta perfectă

Urmez dietă, mi-o asum,
E simplă, e o nebunie:
Îmi număr coastele acum...
Și-apoi le fierb într-o iahnie!

Rețetă naturistă

Românul a găsit urgenta
Rețetă-n vremuri de rahat:
E mult mai bine să freci menta...
Că te constipi imediat!

Meniu pentru dietă

Femeile de azi te bagă
De-a dreptul în încurcătură:
Îți dau Viagra mai degrabă
Decât o tavă de friptură!

Cântec interior

Urlă de diete dure
Și de foame infernală,
Precum lupul în pădure...
Fauna intestinală!

Dietă de Crăciun

Cu piftii și antricoate
Mi-am făcut din plin safteaua;
Chiar de am mâncat de toate,
Totuși, am slăbit...cureaua!

Război psihologic

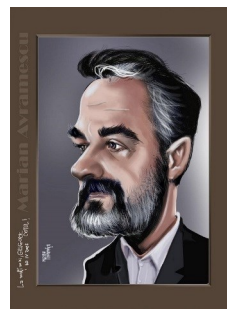
Tot blocul mă invidiază,
Miresmele trezesc ispite,
Pe-ascuns, îi simt cum salivează...
Căci azi gătesc răbdări prăjite!

Dietă sănătoasă

Îmi pune sărăcia rupte straiе,
Dar burtă n-am, căci foamea mi-o alin:
Frigând aproape zilnic, la tigaie,
Răbdările..., dar cu ulei puțin!

Grigore Cotul

Definiții epigramatice

Portret realizat de
Marian Avramescu

ALO

Când sună ea și sare calul,
Cuvântul ăsta-i un șablon
Ce-l tot repeți la telefon,
Să creadă c-ai pierdut semnalul.

NĂRI

Văzându-l uneori drogat,
O spun chiar traficantii săi,
Că droguri el ar fi luat
Pe două căi.

ITĂ

Cum ghinionul, negreșit,
În forme de tot soiul,
Când una i s-a prăpădit,
A și ncețat războiul.

TOACĂ

Să-i mai ierte din păcate
(că era mai slab de fire),
A promis că o va bate,
Zi de zi... la mănăstire.

CAVIAR

E scump și ți-l permiți cam rar,
Dar dacă vei gusta, firește,
Dezamăgit, vei spune clar,
Că are, totuși, gust de pește.

ȘTERPELIT

Când ai constatat
Urmele „curate”,
Știi că e furat,
Cu... abilitate.

RAȘI

Bărbații, dup-un ritual
În care nimeni nu-i deplânge,
Chiar dacă, până la final,
Pot apărea vărsări de sânge.

NEANT

E un vid nemărginit,
Însă îndoieli nu-ncap
Că a fost descoperit
La parlamentari în cap.

AUR

Nouă sute dintr-o mie
O să spuneți că-s perfid,
Dar o mare bogăție
Tocmai a ajuns... partid.

RARITATE

Unii sunt dispuși să dea
Chiar întreaga lor avere,
Însă tot n-o pot avea,
Că e scumpă la vedere.

STRĂ(bunic)

Cum fiul meu e-acum tătic,
Iar eu am devenit bunic,
Pe tatăl meu, l-a prins la fix
Acest... prefix.

SERTAR

La familii mai sărace
Sau de viță nobilă,
El întotdeauna face
Parte dintr-o mobilă.

ABIA

Multe variante n-ai:
Unii-i zic dificultate
Sau un fel de chiu cu vai,
Tipic pentru... greutate.

REA

Asta-i și părerea mea -
Chiar de-i oarecum comună -
Când se spune despre ea
Că-i deosebit de bună!

RACLE

Sunt modele diferite,
Pe mărimi sau pe culori,
Și-s din vreme pregătite...
Poți să mori!

REGINĂ

Umblă-ntruna-n lung și-n lat,
Dar de va cădea la... pat,
Fii convins că are-o miză:
O remiză!

TEASTĂ

O chestie-n care
Ideile-ncap,
Cu minte-n dotare,
Dar tare... de cap.

JUSTIȚIE

Magistrații – cu temei –
Sunt în mare sărbătoare
Și marchează ziua ei
Aprinzând o lumânare.

CRITIC

Câte unul dintr-o mie
A primit pe lume rost:
Cât trăiește, el să scrie
Că oricine scrie prost.

OM

În anale n-au trecut
Cu exactitate data,
Însă-i clar c-a apărut
Când a năpărlit primata.

FIRAVĂ

N-au de unde s-o cunoască,
Însă toată lumea spune
C-ar avea o slăbiciune...
Omenească.

STRIGĂTURI

Sunt cuvinte care dor,
Intonate cu putere,
Regăsite în folclor,
Auzite... la durere.

ARTĂ

Peste tot, în lumea mare,
Oamenii - cu miile -
Sunt atrași de una care
Umple galeriile.

PCR

Dacă judecăm un pic
Cine-s șefi sau camarazi,
E un fel de străbunic
Al partidelor de azi.

AC

O să-l dau în urmărire,
Începând de astăzi pân'
Cineva, mai slab din fire,
O să-l caute și-n fân!

PAS

Fie mic sau de-anvergură,
Chiar de pare... fapt divers,
Reprezintă o măsură
Pentru bunul nostru mers.

DISTANT

E un tip - aș spune eu -
Care-n starea sa normală,
Manifestă, mai mereu,
Forme-acute de răceală.

Prietena mea, poezia

Veronica Georgiana HODOROGA

Clasa a IV-a

Școala Gimnazială „Enea Grapini”, Șanț

Prof. învă. primar: **Lucreția Candale**

Albinuțele croitorese

Într-o țară cu ființe miciuțe,
Trăiesc niște albinuțe
Hârniceuțe și drăguțe.

În țara cu ființe mai mari
Trăiesc neamurile lor, niște bondari.

Albinelor le place să coase
Haine frumoase, călduroase.

Dacă vreți haine pufoase
Cum se mai găsesc prin case,
Albinele vă pot face
Croșetată-n două ace,
Din puf de albină,
Cu ață scoasă din smochină,
Haina promisă,
De culoare închisă sau deschisă.

De vreți din piele, poșetuțe,
Vă pot face din piele de furnicuțe.
Dar eu mă întreb:
„Cum pot lua albinele pielea furnicilor?”
Și observ:
Atunci când furnicile năpârlesc,
Le dau albinelor pielea căzută,
Când se întâlnesc.

Ca să fie poșetele mai frumoase,
Cu fir de păpădie le coase.
Parcă firul de păpădie
S-a transformat în aur, prin magie!

Și în loc de năsturel,
Albina așază frumușel
Câte-o margaretă,
Frumoasă și cochetă.

Orice haină vă doriți
Veniți în țara ființelor mici,
Albinele vor termina de cusut comanda toată,
Bineînțeles, cu acele din coadă!

Bondari, bondari...

Vreau să vă spun
Că eu acum
Simt că mă frământă brutarii.

Motivul îl știu,
Și-n poezie vi-l scriu:
Ce să mă fac cu bondarii?

Oare sunt mici?
Oare sunt mari?
Ce pot să zic despre bondarii?

Sunt neamurile albinelor,
Poneii pufoși ai zânelor,
Dar, pe lângă alte insecte, sunt uriași!
Niște adevărați frunțași!

Și, pe lângă tine, el
E atât de mititel!

Hai să vă zic o poveste despre bondarul Teodor,
Care, probabil, vă va da răspunsul tuturor.

Teodor neînfricatul și echipa sa de bondari
Erau regii insectelor cu aripi, căci erau cei mai mari.
Într-o zi, un fluture cu aripi de culoare închisă
Le-a zis bondarilor că sora lui fusese prinsă.

A mai zis că o ființă uriașă (care era, de fapt, un om)
O prinse pe surata lui într-un fel de cub enorm.
Atunci, ceata de bondari se strânse într-un grup uriaș,
Și merseră ei merseră la viespii ucigași.

Le-au spus viespilor ce s-a întâmplat,
Și atunci, rapid, spre casa omului au plecat.
Omul s-a speriat când a văzut viespi și bondari,
Iar atunci au salvat fluturele cu aripi mari.

Ce ziceți?
Puteți răspunsul să-l aflați?
Sunt mari sau mici bondarii?
Aștept răspunsul să mi-l dați!

Prietena mea, cartea

Cărțile abia așteaptă să fie citite,
Sunt niște lucruri nemaipomenite.
Despre prinți viteji și prințese răsfățate,
Despre zâne și floricele parfumate.
Poți citi în ele tot ce îți dorești,
Ce frumos este să citești!

Pot fi școlărițe care merg la școală,
Poate fi bunicul cu nepoții-n poală,
Pot fi fluturași, pot fi și albine,
Sau cavaleri, care ne fac bine.

Pot fi basme despre bunătate,
Pot fi povești de lume uitate,
Pot fi o mulțime, numai ca să vrei,
Povești sunt infinite, din raft să le iei.

Orice poveste o dorești,
O poți afla, numai să citești!

Fluturii

Cu mult timp în urmă, se spunea
O legendă – adevărată era.
Numită „Legenda Fluturilor”.
Era un lucru uimitor,
Cum că un fluture, de fapt,
Era demult necolorat!

Toți fluturii, de la adulți la copiii mici,
Erau destul de pitici,
Și cam urâți,
Necolorați, așa erau ei.

Un cărăbuș artist a vrut să coloreze
Aripile unui fluture, să le picteze.
A pictat în mijloc Luna, minunatul astru,
Astfel s-a inventat fluturile Morpho Albastru.

Un nou fluture a venit la el
Și i-a cerut să-l facă frumușel.
L-a pictat cu un maro ca scoarța de portocal,
Astfel a apărut fluturile Regal.

A venit alt fluture,
Voia o operă de artă,
Așa s-a născut fluturile Frunză Moartă.

Și tot așa s-a întâmplat,
Până ce fluturii au plecat,
Și-acum povestea s-a-ncheiat.

Școala Gimnazială „Enea Grapini”, Șanț

Piticii și ciocolata

În Țara Lucrurilor Mici
Trăiau niște pitici,
Atât de mici! Cât capacul de lipici.

Copiii de pitici nu puteau dormi
noaptea toată,
Fiindcă mâncau... ciocolată!
Ciocolata-i ține treji noapte de noapte,
Chiar și ciocolata cu lapte!

Mama-pitic a venit cu idei speciale:
Ce-ar fi să facă o ciocolată din portocale?
Acolo era plin de portocali!
Chiar de mult culegi, în pom destule ai!

Mama vrea ciocolată fără zahăr să facă,
Dar pentru asta i-am recomandat să tacă.
Dacă ar afla piticii că ciocolata nu e dulce,
Sigur mama o s-o-ncurce.

De aceea mama pune miere cu găleata,
Ca celor mici să le placă ciocolata.

Așa că aduce ciocolata pe tavă,
Și toți piticii se întrebă:
„De ce e ciocolata portocalie,
A făcut cumva mama magie?”

Ciocolata s-a dovedit a fi delicioasă,
Și toți copiii au adormit cu capul pe masă!

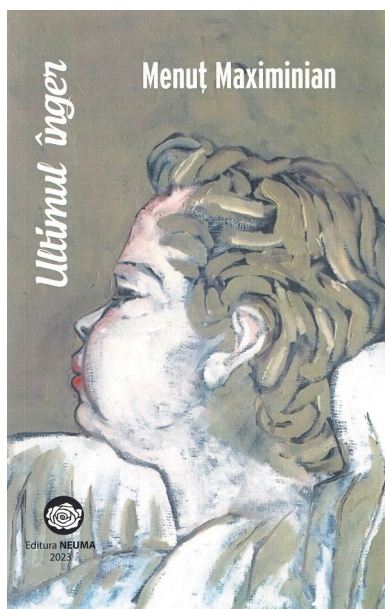
Cartea cu înger a lui Menuț Maximinian

Icu CRĂCIUN

Director al cotidianului *Răsunetul*, președinte al Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, cu emisiuni reușite la diverse televiziuni unde are invitați din multe categorii sociale, cu poezii, cronici literare și eseuri publicate în reviste prestigioase, adunate în volume bine primite de critica de specialitate, cu pregătirea doctoratului în etnografie și folclor, dl Menuț Maximinian este o pasăre rară în spațiul cultural-geografic actual. Hărnicia lui a ajuns să fie socotită proverbială, încât mă întreb, la rândul meu, de unde are atâta energie și disponibilitate contaminatoare pentru cultură, pentru spirit. El se investește cu entuziasm, competență și plăcere într-o sumedenie de proiecte spirituale de anvergură în care crede cu adevărat și pe care le duce la bun sfârșit. La vârsta lui, se poate considera un om împlinit, iar generația sa are, prin el, o referință culturală demnă de urmat.

În recentul volum de versuri, intitulat *Ultimul înger (poezii pentru cei mari și cei mici)*, ilustrat de pictorul Marcel Lușe, tipărit la Editura Neuma, în 2023, materia primă este viața cea de toate zilele, trăită în vederea unei construcții spirituale autentice, oferită de întoarcerea la copilăria din lumea satului, fiindcă „Doar poezii au poarta deschisă/ După ce își rostesc versurile/ Toate se umplu de lumină/ Pământul, apele și cerul/ Și biserica din mijlocul Raiului...”. Deși în mai toate poemele îngerul este nelipsit, nu este vorba de o credință habotnică creștină, aproape bigotă, ci de o purificare a sufletului prin retrăirea acelor vremuri pe care nu le poate uita, purtându-le mereu cu sine. În felul acesta, experiența existențialistă, începând cu vârsta inocenței și până la maturitate, se convertește într-una estetică și intelectuală. Aceasta este, cred, cheia în care trebuie citită cartea, ținând cont de faptul că el își prezintă retrospectiv propria copilărie în calitate de poet care înțelege limbile îngerești, consolidându-și astfel acest statut. Odată instalat la oraș, gospodăria țărănească pe care a părăsit-o este văzută cu aceiași ochi ai curățeniei sufletești de altădată, încercând să recupereze lumea satului, spațiul populat cu personaje dragi: bunicii, părinții, prietenii, rudele apropiate ori îndepărtate, nutrindu-se cu amintiri de neuitat. Nostalgia și regretul se simt în intimitatea spirituală a poetului recurent (a se vedea *Am dat gândurile zilei deoparte*), de aici sentimentul „eternei reîntoarceri” în bună tradiție creștină la candoa-

rea pierdută cu implicațiile sale cardinale, când „îngerul cu față de om” îi spune că „Rostul lumii s-a pierdut”. Crescut la țară, evocarea bunicii, care frământă „pâinea cea de toate zilele”, îi oferă prilejul să amintească de sfaturile „mamii bătrâne” legate de conviețuirea cu „Îngerașul”, sfinții „cu chipuri de țărani”, serafimii și heruvimii, coborâți pe pământ, de respectarea câtorva norme creștinești: închinarea în fața icoanei Maicii Domnului, pomnirea strămoșilor, cântatul colindelor, sărbătorirea Nașterii lui Christos, „Lumina Învierii de Paști”, Anul Nou, Rusaliile „Și (...) toate rânduielile bătrânilor”, credința, fiind, de fapt, drumul drept pe care orice om trebuie să-l urmeze pentru a se apăra de tentații necurate. Elementul ficțional, combinat cu realitatea și nutrit de poveștile copilăriei, este ilustrat prin întruparea acestor ființe, de obicei „de abur”, întâlnite mai cu seamă în poveștile bunicii, în ființe care beau ceai „din florile culese de Mama”, poartă barbă „aspră și colțuroasă” ca țărani istoviți

de muncă, câte unul are „chipul bunicii”, iar când vorbește, glasul lui se aseamănă cu cel al tatălui, sau devin păsări ce „te scot în lumină”, el, îngerul, viețuiește când în cer și apă, când pe uscat, „se odihnește în podul casei” părintești, are viață diurnă și nocturnă, părul lui încărunțește, devine muritor, „cântă de pe o creangă pe alta/ Veselia tuturor neamurilor”, fiind frate cu semenii săi. Câteodată, îl „ia de mână/ Peste ape involburate” și adoarme „sub aripa lui/ Deasupra abisului”. Alteori, acești „îngerii păsări albastre”/ Privesc spre pământ zâmbind” sau îți poartă Crucea și cer iertare „în numele tău”. Când „Bătrânii se prind în rugăciuni/ Cuvintele îi aduc acasă pe cei ce nu mai sunt/ Timp al întâlnirii/ Născut din amintiri” scrie convingător autorul. Îngerul său păzitor „are o roată/ Învârtește timpul înainte și înapoi/ Și tinerețea se rotește pe axul vieții”, iar sub aripa sa mare se adăpostesc „împărații, preotul și tot poporul”.

S-ar putea glosa mai mult pe marginea acestui volum, inclusiv pe simbolistica încărcată de metafore, fiindcă autorul lui este un bun cunoscător al obiceiurilor și tradițiilor mai cu seamă al celor din satul ardelean, dar mă opresc aici.

Cert este că poezia sa are un efect terapeutic purificator. Citind-o, dobândești o liniște interioară mult căutată ce te îmbie să te bucuri de viață.

Prin focul Sodomei contemporane

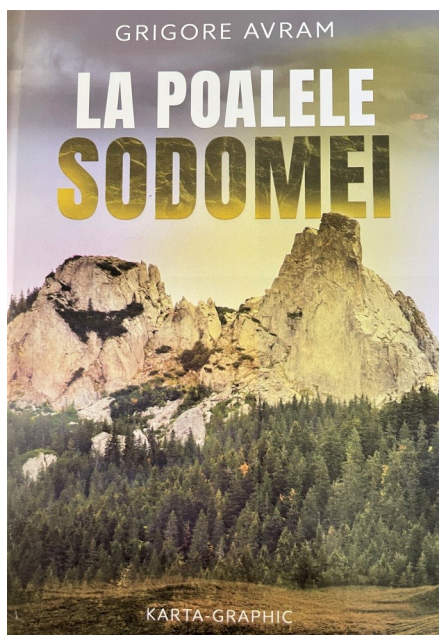
Vasile V. FILIP

Scriitorul Grigore Avram este un gânditor profund, de filon liric (a publicat până acum cinci volume de versuri, trei de eseuri și trei romane), dimensiune care l-a apropiat de pădure și a funcționat, foarte probabil, ca *primum movens* pentru formarea și devenirea lui profesională: este inginer silvic cu doctorat și cu funcții de răspundere în domeniu, la florilegiul literar mai sus amintit adăugându-se alte trei volume de specialitate. I-am urmărit, în ultimii 15 ani, mai ales activitatea de prozator și eseist, inclusiv ca prefăcător al volumului său de eseuri *Contra râului din noi* (2010); provocare cu care m-a onorat și la care am răspuns cu un text pe care l-am inclus apoi în sumarul volumului meu *Între etnologie și literatură* (2019).

Ultimul său roman, *La poalele Sodomei* (Editura Karta-Graphic, 2022, 361 de pagini), ilustrează în bună măsură mai sus amintitele dimensiuni ale personalității sale. Grigore Avram, născut la Maieru, este mai degrabă un om al locului, decât unul al timpului său/nostru. În sensul că este, în plan moral și spiritual-religios, produsul de vârf al fibrei tradiționale a acestor locuri, de pe Valea superioară a Someșului Mare, cu extensie în Maramureș și în întreg Ardealul de nord-est. Formula sa romanescă nu este vreuna novatoare, ci clasică, alcătuită din mănunchi de destine ce curg spre albia celui al protagonistului, agentul economic (al comerțului cu lemn) Emil, fost profesor de chimie la Liceul teoretic din Borșa.

Protagonistul pare a cumula (pe linia dimensiunii lirice) cel mai mult din personalitatea autorului însuși, dar într-o narațiune la persoana a treia, cu un efort de obiectivare, nelipsit de accente critice și autocritice. Dar interesul major al romanului rezidă în imaginea fundalului social actual, cu puternice mărci locale, pe care se proiectează devenirea acestor personaje. E o lume cu un *background* în care la mare preț e bunătațea, credința și o anume frumusețe morală, dar dominată acum de „un optimism subtil și o poftă de viață feroce” (p. 214). Fundal care nu doar că influențează și determină destinul personajelor (perspectiva realistă), ci este, la rândul-i, rezultatul modului lor de a fi și a gândi (perspectiva liric-holistică, a lumii ca întreg).

„Pământul reacționează la conduita morală a omului” este gândul declanșator al tramei epice, întrerupt, în meditația nocturnă a protagonistului, de un foc de armă ce va urni acțiunea, scoțând lucrurile din indeterminarea lor inițială.

Această formulă de *incipit* – cea a „coborârii” dinspre universalul infinit spre un anume loc, spre o anume viață ca succesiune de destine concrete, declanșate de un mic eveniment, ce pare doar o undă pe suprafața liniștită a lacului – este comună la Grigore Avram, conștient sau nu, cu cea a marelui său consătean, Liviu Rebreanu, din primul roman al acestuia, *Ion*. Diferența specifică rezidă în accepțiunea pe care cei doi o dau sferei de universalitate din care se desprind lucrurile: una a lumii terestre, exterior-obiective, la Rebreanu (simbolizate de șoseaua ce vine de-a lungul Someșului), respectiv una a cerului valorilor absolute, revelate prin textul Bibliei, la Grigore

Avram (al cărui roman este presărat cu citate de acest fel). Lucru vizibil încă din titlu, unde Sodoma este spațiul emblemă al păcatului, pomenit încă în amintitul volum de eseuri: „Jeșirea din Sodoma este posibilă doar dacă noi înșine vom fi mai întâi prezenți în ea. Cu toate riscurile la care ne expunem, fără s-o cunoaștem, nu vom putea niciodată să-i apreciem dimensiunile.” (*Contra râului din noi*).

Așadar, o vizită expiatoare și purificatoare prin infernul Sodomei a protagonistului (înzestrat cu torța pâlăitoare a ideii de „păcat”) va fi prezentul roman al lui Grigore Avram. Nu întâmplător, tocmai „teoria păcatului și a consecințelor acestuia” este subiectul primei discuții dintre protagonist și soția sa, Magdalena, contabilă la IFET Borșa, prea puțin permeabilă la asemenea subiecte „ușor filosofice”.

O foarte exactă formulare a temei romanului o regăsim însă spre final, la cealaltă femeie din viața lui Emil, Vladiana, iubita semi-prostituată care, trecând prin imediată vecinătate a morții (din cauza vieții pe care o duce), se convertește miraculos spre înțelegerea celor esențiale ale vieții și observă: „Răutatea este omniprezentă. Dacă ar avea o formă concretă s-ar vedea din satelit. A ajuns la metastaze și este pe punctul de a ne distruge” (p. 287).

Emil este o fire de o sensibilitate cu momente de exaltare: „De când se știa, își fixase ideea că într-o zi va putea să zboare” (p. 185). Sensibilitate care îl va duce inexorabil spre moarte, pentru că – insuficient cultivată – această sensibilitate nu-și va fixa obiective cultural-spirituale, nici măcar didactice, nu va dobândi o structură morală fermă și bine așezată, ci va funcționa oarecum primitiv, prin recul, ca invidie la adresa celor mai descurcăreți în plan material. Inclusiv după ce, părăsindu-și postul de profesor, va dobândi o anumită prosperitate materială, ca agent economic al comerțului cu lemn, dar își va cenzura cu greu invidia pe un fost coleg de școală, care, pe căi dubioase (ca traficant de fete), făcuse avere în Italia și revenise pe locurile copilăriei anume pentru a și-o etala prin afișarea nu doar a unei singure amante frumoase, ci a două (din care, cu una îl va tenta pe Emil): „Nu că lui Emil i-ar fi lipsit ceva, dar la cât muncea, la câte riscuri a fost expus de când s-a privatizat și la cât de mult a răbdat până când s-a pus pe picioare, i se părea că e o mare nedreptate ca unul ca Mânzul, care în toată viața lui n-a făcut nimic constructiv, s-o ducă atât de bine.” (p. 325). Altfel spus, în termenii „înțelepciunii” actuale, „să moară și capra vecinului”; iar în ai celei tradiționale: „Calul moare de drum lung, iar prostul de grija altuia”. Iar din acest punct de vedere, Emil este un autentic exponent al societății noastre actuale. El se lasă mereu luat de val și devine o giruetă în calea vânturilor tentațiilor de orice fel, deși o voce interioară îi vorbește mereu despre *păcat* („Abține-te și nu mai păcătuie!” – p. 322), deși își iubește familia (are doi copii) și se teme să nu o piardă ca urmare a aventurilor extraconjugale, deși punctual este capabil de gesturi generoase, trecând peste faptul că fusese de atâtea ori înșelat de prieteni și parteneri de afaceri (Boierul, Dumitru Șuiului, zis Mitică, apoi nașul său, judecătorul Roman etc.), dar mai ales de Vladiana, cea pe care o iubește în taină și pentru care, tot în taină (dar insuficient asumată), va dona sângele necesar unei operații salvatoare. Treptat, prosperitatea materială e dublată de temeri multiple (mașina i-ar putea fi furată, copiii – răpiți pentru răscumpărare, soția l-ar putea înșela tocmai bodyguardul angajat s-o păzească etc.). Abia în ziua din urmă a vieții, în drumul cu mașina spre pădure, ca într-o „viziune” retrospectivă ce – zice-se – precedă moartea, Emil se va deschide spre frumusețea naturii și a „doinei neînțelese” a pârâului Vișeu, își va aminti de marile modele de demnitate istorică ale locului, dar și de primele iubiri, din liceu, se va revolta împotriva corupției șefilor de ocoale silvice care sacrificaseră spre meschinul bine propriu (inclusiv al său) cea mai mare parte a patrimoniului forestier național. Iar moartea va veni nu atât ca o răzbunare a pădurii (bradul tăiat de propriii săi muncitori se va prăbuși peste mașina sa), cât ca visatul „zbor” din copilărie, ca o reprimită a sa, după o lungă și buimacă rătăcire prin lumea de jos (a Sodomei), în „liniștea adâncă” a naturii. Cartea se încheie – simetric, în raport cu „focul de armă” din incipit – cu un nou citat biblic: „după foc a fost un sunet de liniște adâncă” (p. 361, cf. 1 Regi, 19, 12).

Dacă destinul lui Emil e guvernat în principal de partitura lirică a textului, și mai convingătoare mi se pare a fi cea realist-critică, ce îi absoarbe mai ales pe „prieteni” protagonistului (de afaceri, de aventuri erotice, de partide de poker, de „concedii” mai degrabă orgiastice decât odihnitoare etc.). Pe această linie, Grigore Avram se dovedește un bun cunoscător și observator al mediului social contemporan. Ilustrativă este, mai întâi, gama poreclelor celor ce intersectează linia vieții lui Emil: Vasile Coman, zis Veșca, „entomolog și fiziopatolog” de vocație la stațiunea pomicolă din Bogdan Vodă, care va eșua în alcoolism; Grigore Iuga, zis Boierul, om de afaceri și patron de restaurant, cartofor și „un mincinos și un prăpădit de nu avea pereche”; Nemțucu și Brelacă, partenerii de poker ai Boierului, care vor funcționa mai ales ca paravan pentru jecmânirea lui Emil; Călbază care, din prudență, nu bea tărie, ci doar... 16 beri; apoi Buricu, Mădularul, Mânzul, Zile Grele, Gicu Mamiu etc. Fiecare din aceștia vine cu propria-i poveste de viață, ce presupune nu o dată trafic ilegal (de lemne, de țigări, de droguri, de fete) și confruntare sângeroasă (iscată, într-un loc, de o etimologie populară, adică de lipsa de înțelegere a cuvântului *scrupule*). Astfel că mediul periculos a dezvoltat prudența și neamestecul în forme de-a dreptul vinovate, pe care preotul din Moisei le argumentează cinic, cu „înțelepciuni” biblice: „Ca unul care apucă de urechi un câine este cel care trece și se amestecă într-o dispută care nu este a lui” (p. 163, cf. *Cartea proverbelor*, 26:17). Pentru că – îi spune el tânărului și neexperimentatului polițist de proximitate Matei Rădăcină, care era pe punctul de a se implica și a-i despărți pe combatanți – : „lasă-i să termine ce au început, pentru că după ce vor fi terminat, unul va fi al meu, iar celălalt al tău. Așa va fi cel mai bine pentru amândoi.” (p. 163).

Cartea se citește pe nerăsuflăte. Nu oricine cunoaște lumea de azi cum o cunoaște Grigore Avram. El ne derulează în fața ochilor minții medii sociale diverse, de la sărăcia și marginalitatea extremă (vezi viața soților Simion și Zamfira, părinții Boierului), la opulența etalată la cote de-a dreptul periculoase pentru viață (vezi petrecerile de la Felix și împrejurimi ale perechilor Mitică-Elisabeta, respectiv Emil-Magdalena, ultimii ajungând să dea bir cu fugiții de la monstruoasele chiolhanuri, „ca și când ar fi scăpat din infern”). Există scene de o violență extremă, atât în plan fizic (precum violul interlopului Mădularul asupra Vladiane), cât și în plan moral, căci se pierd și se câștigă averi la jocul de cărți (folosindu-se chiar drogul în cafeaua „fraierului”), la licitații trucate, la negocieri tensionate secrete sau în tribunale, în care „dreptatea, mai nou, nu se administrează, se cumpără” (p. 298), trecând prin „stomacul” unor judecători, ca acel Gheorghe Roman, nașul lui Emil, sinistru și medieval „stăpân absolut” al dreptății din Vișeu de Sus și împrejurimi, „inamovibil și infailibil” (p. 242).

Se tolesc și se comentează în pasta groasă a romanului aspecte senzaționale, gen „știrile de la ora cinci” (crimele de la Caracal, moartea în exercițiul

funcțiunii a unor pădurari) și „afaceri” definatorii pentru rapacitatea lumii anilor din urmă (precum Microsoft EADS, Alro Slatina, PETROM, vânzarea flotei, înstrăinarea fondului funciar agricol și silvic, pesta aviară și fermele avicole etc.) Încât obișnuitele limite dintre ficțiune și realitate se șterg, iar lumea cărții pare o tumoare igno-rată până acum, ce macină interior un organism demult șubrezit.

O figură emblematică a acestei lumi este Grigore Iuga, zis Boierul, care completează fericit, din punct de vedere literar, cea mai viguroasă tipologie din literatura română, cea a parvenitului abject, înscriindu-se în seria prestigioasă a lui Dinu Păturică, Iancu Urmatecu, Lică Trubadurul, Gore Pirgu, Stănică Rațiu, Tănase Scatiu. Să nu uităm că un Grigore Iuga există și în *Răscoala* lui Rebrea-nu, boier sadea acolo, de un prestigiu și de o autoritate reale, deși medievale. De la boierul lui Rebrea-nu, la „Boierul” lui Grigore Avram e distanța de la lumea tradițională, așezată (deși nu neapărat dreaptă, nici aceea), la „lumea pe dos”.

Spre deosebire de toți cei mai sus amintiți, Boierul are o di-mensiune umană ascunsă (lucru ce face personajul cu atât mai con-vingător), constând în dragostea pentru Vladiana. Mai puțin convin-gătoare, însă – convertirea finală a acestuia în spirit justițiar (ni se sugerează că îl ucide pe interlopul Mădularul, care reușise să scape de justiția oficială), chiar dacă psihologic motivată; iar literar – so-luție scaldată fericit într-un mister ce va rămâne nedezlegat.

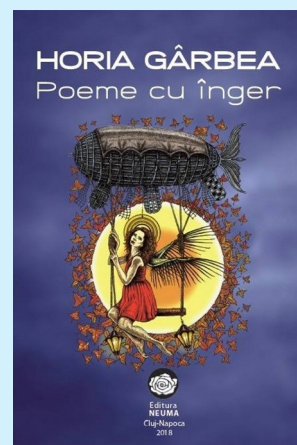
Tot puțin convingătoare (altfel decât ca ilustrare a unei teze morale creștine) rămâne și convertirea Vladianeii, de la agresivitatea și cinismul prostituatelor, la condiția muceniceii atotiertătoare și atotîn-telegătoare.

Stilul lui Grigore Avram pendulează de la sarcasm, la so-lemnitatea citatului biblic. Primul ar fi fost de dorit să se manifeste nu atât direct, prin cuvintele naratorului, cât prin cele ale personajelor, acestea din urmă prea puțin caracterizate prin limbaj. Se folo-sesc uneori chiar cuvinte neverosimile în gura unor Brelacă sau Nemțucu, despre care ni se spune că „erau indivizi nu prea dotați intelectual” (p. 66), că aveau „puțini neuroni în cap, legați la rândul lor prin sinapse slabe” (p. 132), dar care folosesc fraze lungi, cu sintaxă complexă, cu termeni și sintagme ca: „vremuri memorabi-le”, „ți-ai făcut renume celebru”, „amănunte irelevante”, „frustrat”, „circumstanțe”, chiar „calendele grecești” (ultima sintagmă fiind, ce -i drept, problematizată intratextual).

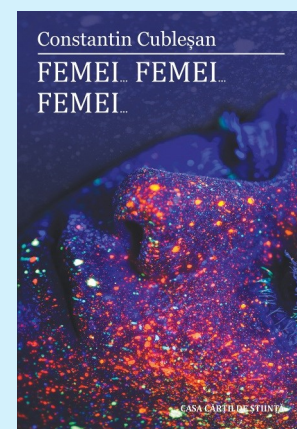
Citatul biblic vine pe canavaua liric-sapientială a textului și e așezat astfel încât pare a sublinia dimensiunea infernală a lumii ca Vale a Plângerii, dată nouă parcă anume pentru a ne purifica prin suferință: „Săracii sunt pășunile celor bogăți” (p. 237); „În poalele hainei se aruncă sorții” (p. 230); „Tovărășiile rele strică bunele mo-ravuri” (p. 182); „Taina regelui e bine s-o ții ascunsă” (p. 61); „Darul orbește ochii înțelepților și pervertește cuvintele dreptilor” (p. 251); „Mânia îl ucide pe cel nebun și gelozia îl omoară cel pe naiv” (p. 342); „Toate îți sunt posibile, dar nu toate îți sunt de folos” (p. 326) etc.

Ca într-o ciorbă groasă, țărănească, tragicul, comicul și gro-tescul se amestecă în romanul lui Grigore Avram, hrănind substanțial pe cei ce vor să înțeleagă în ce lume trăiesc. Dar în subsidiar, ro-manul *La poalele Sodomei* este strigătul în pustie al unei sensibili-tăți ultragiante, chiar profetice, care împrumută aici masca intelectua-lului strivit între Scylla și Caribda, care nu găsește ieșire decât prin moarte din această Vale de râsu’-plânsu’ în care a fost aruncat. În totul – cea mai convingătoare din realizările literare ale lui Grigore Avram de până azi, o realizare ce ar merita absorbită între valorile literare naționale.

Cărți primite la redacție

Horia Gârbea, *Poeme cu înger*,
Editura Neuma,
Cluj-Napoca, 2018

Constantin Cubleșan,
Femei... Femei... Femei...,
Editura Casa Cărții de Știință,
Cluj-Napoca, 2019

Dumitru Cerna, *Cartea de toamnă*, Editura Scaptea,
Cluj-Napoca, 2020

Surâsul enigmatic al Giocondei lui Leonardo da Vinci și al *NOREI* lui Tofeni

Macavei Al. MACAVEI

S-a făcut multă vâlvă și s-au produs multe ecouri la lansarea cărții *O mie și una de dimineți – NORA* (Editura Castrum de Thymes, Giroc, Timiș, 2023) de Macedon Tofeni, în comuna Rodna din județul nostru. Vâlva și ecoul s-au propagat din mai multe motive. Atât ea (eroina cărții), cât și soțul ei au părăsit scena vieții atunci când erau cei mai îndreptățiți să se bucure de ea. Adică după o viață de zăbucium, așa cum este a majorității dintre noi. Ar fi îndreptățiți la un pic de liniște, tihnă, reculegere și fericire. Dar n-a fost să fie. A sosit Doamna cu coasa și le-a retezat existența amândurora.

Vine apoi Tofeni Macedon, autorul romanului de mai sus, cu o mărturisire de îndrăgostit al celei în cauză ca să intensifice vâlva și ecourile. Și poate să o facă nemuritoare pe ea și povestea de dragoste dintre doi tineri. Lucru care amplifică notorietatea Norei, vâlva și ecourile produse.

Astfel, în esență, cartea de mai sus are ca temă dragostea dintre doi tineri din deceniul opt al secolului trecut. Tineri care lucrează la aceeași școală: primul, pedagog, zis și Gogu, al doilea, profesoară de istorie. Povestea este impregnată cu elemente esențiale autobiografice, presărată cu multe cunoștințe de artă, mai ales pictură (pasiunea și vocația lui Gogu).

Autorul își prezintă creația făcând o paralelă sau similitudine cu cartea *O mie și una de nopți* vs. *O mie și una de dimineți* – numai că acțiunea se petrece ziua, iar Gogu suferă noaptea. Ambii eroi ai celor două cărți trăiesc pe muchie de cuțit. Șeherezada trebuie să inventeze în fiecare noapte o altă poveste, să o întrerupă în zorii zilei asigurându-și încă o zi de existență. Procedând în alt fel ar fi fost ucisă. Gogu din romanul *Nora* își prelungește existența în speranța că în dimineața următoare va fi mai bine decât în precedentă. Speranța nu moare niciodată.

Debutul dragostei celor doi tineri are o dată precisă: L-M. 1974.

Nu se cunoșteau unul pe altul. Încet-încet, de la un capitol la altul, autorul le definește portretul. Cititorul este ajutat să-i cunoască și datorită îngemănării celor două jurnale, al lui, care este cartea propriuzisă, al ei oferit spre lectură, citit și răsцитit de Gogu, pentru ca, în final, să-l ardă. Jurnalul are darul să clari-

fice unele lucruri, inclusiv faptul că dragostea lor nu s-a împlinit, de ce n-a avut un happy-end.

Inspectoratul școlar o repartizează pe Leonora Dreptate ca profesoară de istorie la Școala din Gersa, comuna Rebrîșoara. Intră la director în secretariatul școlii, acolo se afla și Gogu, care se îndrăgostește iremediabil..., pierdut (am adăuga noi cu o notă prevestitoare). Era frumoasă, dar ceea ce a cântărit mai mult a fost poate stilul davincian al acestei ființe feminine. Or, Gogu era un pasionat al picturii, iar pe Leonardo da Vinci îl adora.

Primii fiori ai dragostei se declanșează în timpul acțiunii de descindere la casele părinților cu copii care nu erau trimiși la cursuri în săptămânile de început ale anului școlar. Cei doi aveau de parcurs lunca unui pârâu de câțiva kilometri, traseu care îi obliga să-și dea mâna unul altuia ca să nu se ude. Atingerea mâinilor a dus și la atingerea inimilor. Masa comună la cantina internatului și ascultarea împreună a unor melodii în vogă la acel timp au contribuit la cimentarea relației protagoniștilor. Cei doi erau simpatizați de toți colegii din școală în afară de director care nu vedea cu ochi buni idila dintre ei. De la gesturi s-a trecut la fapte. Gogu era om bun sau potrivit la toate. Pentru învățatorii cu elevi de clasa întâi planșele lui Gogu erau indispensabile. Astfel că s-a ajuns, ajutat și impulsivat de Nora, ca tânărul să deschidă prima expoziție de pictură în școală. Tot astfel au hotărât să petreacă Crăciunul în sânul familiei Dreptate la Miceștii de Câmpie. Totul a fost deosebit de frumos și fericit până când sora Norei a deschis problema titrării, știindu-se că Gogu a dat și a căzut de mai multe ori la Institutul de arte plastice din Cluj. Criteriile de notare ale candidaților de către profesorii examinatori nu se potriveau cu felul de a fi și de a practica pictura de către Gogu, care era un om talentat la pictură, dar nepotrivit pentru ceea ce se cerea la momentul respectiv. Titrarea pentru vremurile acelea era o problemă. Gogu a fost pus în fața primei dileme: titrare sau urmarea vocației? A ales vocația, harul de a picta, fără a avea o diplomă universitară. Asta nu înseamnă că nu s-a realizat în viață.

Cei doi protagoniști ai romanului aveau firi diferite. Autorul creionează câteva dintre trăsăturile fiecăruia. Astfel, Gogu era prietenos, harnic, îndatoritor,

apreciat, stimat, îndrăgit de toată lumea. La pagina 35, spune despre el însuși: „De când mă știu am fost foarte ascultător”. Nora era o fată frumoasă, fire romantică, misterioasă și capricioasă, chiar enigmatică și își recunoștea anumite defecte. Ceea ce ieșea în evidență la ea era „privirea lăsată să curgă în jos” (p.12). O privire indecisă, un viitor incert. Gogu a îmbrățișat activitatea culturală, absolvind și o școală populară de artă, obținând și pe tărâm artistic succese remarcabile. Nora își vede de catedra ocupată și de încheierea cursurilor universitare. Chiar dacă uneori se conjugă punctele de interes comun ca perspectivă lungă, de viitor erau puține.

Prejudecata protago-niștilor cărții lui Tofeni și a generației mele este rezumată astfel: „dacă nu ai o facultate ești un nimeni... ești un nimic...” (p.41). Prejudecată rezumată și mai concis în sintagma: a fi sau a nu fi titrat. Poți sau nu să te realizezi în viață și fără o diplomă universitară. Răspunsul pozitiv la această dilemă îl dă chiar eroul cărții care s-a realizat plenar în toate laturile vieții: profesional, material, sentimental sau familial, precum și social.

Acțiunea cărții continuă cu alte episoade din viața actanților, romanul având 21 de capitole, până când se ajunge la alte dileme, născute din alte răspunsuri grele la întrebări pe măsură cu privire la existență.

Punctul culminant al acțiunii romanului este atins în episodul unei petreceri la Gersa ca răspuns la Crăciunul de la Micești, având ca invitați de frunte pe părinții Norei, atunci când Nora în plină veselie a participanților îi părăsește pe toți și, sub privirile lor încremenite, se urcă împreună cu misteriosul domn G. - singurul personaj toxic al cărții – într-un autobuz și dusă a fost. Un act de o cruzime cruntă, de o mare trădare. Altă problemă, altă dilemă ridicată de roman: se poate ierta așa ceva? Compromisul în dragoste este de acceptat sau nu? Rana se vindecă și cicatrizează întocmai ca degetul lui Gogu ca atunci când a încrustat literele L și M pe scoarța unui copac dintr-o pădurice din Micești, sau rana nu se vindecă, puroiază continuu?

Încercări timide de împăcare a lansat Nora, însă fără rezultat (invitația la Anieș a familiei Dreptate a fost ca o ciorbă reîncălzită). Nu s-a mai legat nimic. Rămânea o singură enigmă de dezlegat: de ce a trădat Nora dragostea atât de promițătoare? Sărmanul Gogu a încercat tot felul de soluții: inclusiv bisericesti sau mis-

tice, psihologice sau filozofice. Un prieten i-a spus că singura soluție este uitarea, lecuirea printr-o altă dragoste, eventual cu o altă fată și mai frumoasă decât Nora. Ceea ce s-a și întâmplat.

În jurnalul Norei, înmănat lui Gogu mai mult să se dezvinovățească pe ea însăși, citit și răscitit de destinatar, comentat cu puținii apropiați ai lui Gogu, pentru ca să sfârșească în flăcările focului, se pot descifra câ-

teva idei, privind trădarea în dragoste a Norei. „Sunt din ce în ce mai convinsă că Gogu mă vede ca pe o zeitate, o muză, facem parte din două lumi paralele, total diferite” (pag. 95). În cea de-a doua referire, din pagina următoare, Nora inserează: „De fapt G. e un băiat simpatic și vesel”. Este o asemănare izbitoare cu Cătălin a lui Eminescu din poemul *Lucașfărul*.

Acum, se ridică alte probleme. Se puteau sau nu împăca? Cine trebuia să facă primul pas? Gogu spune la un moment dat (p. 159) : „O simplă explicație din partea ei ar fi spulberat bariera dintre noi”. Nu s-a întâmplat lucrul acesta. Fiecare trăia separat. Poate că amândoi sufereau.

La un moment dat Gogu avea treabă la Rodna pentru reactivarea căii ferate Ilva Mică-Rodna. A stat de vorbă cu soțul ei, directorul școlii. Când a intrat în școală i-a auzit glasul, a știut și că și-a schimbat culoarea părului, cunoștea și faptul că are preocupări literare, ne referim la reportajul *Rodna mea și țiganii*, a putut să o vadă și să stea de vorbă, dar n-a făcut-o.

Ultima lor întrevedere s-a petrecut în autogara din Bistrița. Atunci Nora i-a spus că s-a măritat, păduricea cu arborul lor incrustat a fost rasă de pe fața pământului, casa părintească și părinții ei nu mai există în Mircești. A fost o întrevedere de adio asta și pentru că nu peste mult timp Nora va muri.

Așadar, suntem în compania unei cărți mici (ca dimensiune, doar 237 de pagini), dar mare prin problematica ridicată pe tema eternă a dragostei: primii fiori, tandrețe, gingășie, durere, suferință ca urmare a unui act de trădare, iertare sau neiertare, compromis sau intransigență. Toate redate cu mult talent și sinceritate, introspecție adâncă, captivantă (de la o dimineață la alta), încât parcă aștepți să apară un sărut sau o îmbrățișare. Zorile dimineții să împrăstie luminoase, voioșia și pofta de viață ar fi putut să cuprindă toată lumea. Dar n-a fost să fie așa.

Cartea vieții unui cărturar

Liviu PĂIUȘ

Fiecare localitate se înscrie în memoria colectivităților prin oamenii care se dăruiesc spre binele lor punându-și întreaga activitate pentru cultură și progres.

Așa se face că părintele Pamfilu Grapini, născut în 1855, este un renumit cărturar la vremea sa și un mare patriot, repus în atenția celor de astăzi printr-o carte¹ ce adună între copertele sale aproape toate ce a scris despre comuna sa, Șanț, într-o viață de om. Spuneam că a fost reeditat aproape tot, deoarece noi am mai descoperit unele scrieri literare ale lui Pamfilu Grapini, cel care aproape 60 de ani a fost preot, îndrumător și apărător al sătenilor săi în Primul Război Mondial.

Cartea de față repune în conștiința celor de azi figura legendară a părintelui Pamfilu, a activității sale pentru poporul său, dar și activitatea obștească și culturală a acestui preot cu figură de patriarh. Ea este prefăcută de prof. univ. George Muntean, cunoscut specialist al literaturii române, care vrea „să relaționăm în lumina faptelor, prezentul cu trecutul, dând, într-un fel sau altul, o șansă sau poate o perspectivă viitorului”. Volumul poate fi considerat unul omagial, deoarece a apărut în 2003, la 100 de ani de la publicarea primei monografii din ținutul nostru, în 1903, *Monografia comunei mari Rodna-nouă, din fostul district al Năsăudului (azi comitatul Bistrița-Năsăud) împreună cu Note istorice despre valea Rodnei* de Pamfilu Grapini, preot greco-catolic în Rodna-Nouă, Bistrița, Tiparul tipografiei A. Baciu, 1903.

Lucrarea este editată de Florea Grapini, un intelectual din comuna Șanț, care nu și-a uitat obârșiile, fiind, totodată, autor al altei lucrări despre viața social-democratului cu renume internațional Enea Grapini (fiu al preotului Pamfilu Grapini) intitulată *Enea Grapini și Ziua cea Mare* (1999).

Lucrarea este structurată în două părți: prima parte, scrisă de Florea Grapini, cuprinde o prezentare a cadrului istoric al acestui „colț de țară românesc”, prezentând cele mai importante evenimente istorice în care oamenii acestor locuri s-au implicat/ au fost de multe ori implicați, ajungând până la 1948, când Biserica greco-catolică a fost interzisă. Tratatând o perioadă destul de întinsă, de la 1241 la 1948, autorul apelează la surse istorice demne de încredere, pe care se bazează descrierea faptelor istorice ale acelor vremi, iar pentru perioada mai recentă, pe relatările bătrânilor filozofi ai satului, unul fiind Iosif Moisil, adevărat cronicar al evenimentelor întâmplătoare.

Cartea continuă cu prezentarea vieții și activității administrative ale părintelui Pamfilu Grapini (sub conducerea căruia se construiește noua biserică din

Șanț), precum și scrierile sale apărute în presa vremii, evidențiind rolul său de luminător al poporului, căci „Fără ei (preoții din satele românești) nu ar fi existat cultura și civilizația de azi” (Florea Grapini).

În partea a II-a a lucrării este republicată, cu ortografia actuală, „Monografia” din 1903, și apoi jurnalul scris de Pamfilu Grapini între 1903-1945, publicat după o copie aflată la urmașii părintelui, „Cartea Vieții”.

„Monografia” era necesar a fi reeditată, deoarece azi abia dacă mai sunt 2-3 exemplare, fiind „o operă de importanță deosebită pentru trăitorii de azi și de mâine ai Văii Someșului Mare”. Monografia este o lucrare foarte complexă care abordează toate laturile unei localități, de la istorie până la ultima îndeletnicire, aspecte tratate pe domenii de viață, oprindu-se la anul apariției.

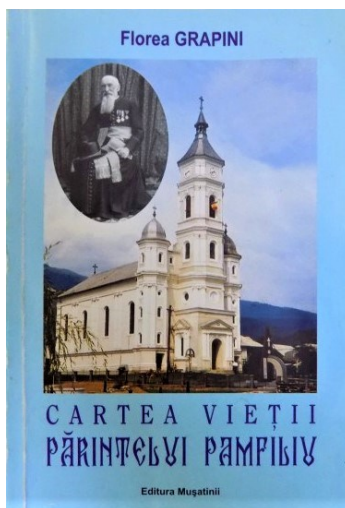
Părintele Pamfilu nu se mulțumește să considere acest subiect încheiat, ci caută să descrie, de această dată, pe ani, uneori pe zile, întreaga viață a comunității, „luând firul de la 1903, cu edificarea acestei biserici și pe altarul ei, a eterniza pre binefăcătorii ei, continuând până unde bunul Dumnezeu mă va lăsa și până îmi va zice că vrea a lua în seamă talantul încredințat”. Această lucrare unică în Valea Rodnei se oprea la anul 1944, iar în primăvara următoare, la 7 iunie 1945, se stingea din viață „un om, o personalitate a vremii, care și-a închinat întreaga viață, prin toate mijloacele de care a dispus, intereselor spirituale și materiale ale oamenilor”.

Unicitatea acestui jurnal constă în faptul că în el nu sunt consemnate evenimente minore din viața unei colectivități, ci jurnalul este o amplă radiografie a evenimentelor din țară și din străinătate, dovadă că acest om era abonat la diverse ziare și avea, pentru acel timp o raritate, aparat de radio, astfel, el era la curent cu toate noutățile interne și internaționale. Să nu uităm că preotul Pamfilu Grapini va fi părtaș la două războaie mondiale, fiind adeseori luat drept garant al vieții și averilor sătenilor săi, fiind prezent în centrul evenimentelor acestor ani de durere și nechez.

Cei ce vor scrie „monografia” comunei Șanț de la 1903 înainte vor avea la îndemână un vast material documentar.

Merită felicitat autorul acestei lucrări, ing. Florea Grapini, pentru osteneala de a aduna între aceste coperte scrierile părintelui Pamfilu Grapini și a le reda cititorilor de astăzi.

Notă: 1. Florea Grapini, *Cartea vieții părintelui Pamfilu*, Ed. Mușatinii, Suceava, 2003

Teatrul lui Marin Preda

Icu CRĂCIUN

Prozator canonic, autor al romanelor *Risipitorii*, *Moromeții*, *Marele singuratic*, *Intrusul*, *Delirul*, *Cel mai iubit dintre pământeni*, Marin Preda (1922-1980) a scris și teatru, iar în domeniul filmografiei este coscenarist, împreună cu Paul Călinescu, la filmul de lung metraj *Desfășurarea*, din 1955, după nuvela omonimă de Marin Preda, apărută în 1952, în regia aceluiași Paul Călinescu, cu actorii: Colea Răutu, Grațierea Albini, Ștefan Ciubotărașu, Nucu Păunescu, Fory Etterle, Ernest Maftei, Toma Dimitriu, Dem Hagiac, Emil Liptac, Vasile Tomazian ș.a., muzica semnată de Ion Dumitrescu, autorul scenariului pentru *Porțile albastre ale orașului* (1974), în regia lui Mircea Mureșan, în distribuție: Romeo Pop, Costel Constantin, Dan Nuțu, Ion Caramitru, Dumitru Furdui, Amza Pellea, Dumitru Rucăreanu, Emilia Dobrin, Matei Alexandru, Ion Cioranu, muzica semnată de Doru Stănculescu, pentru *Marele singuratic* (1977) după romanul omonim, apărut în 1972, cu actorii: George Motoi, Florența Manea, Gheorghe Dinică, Toma Caragiu, Ion Caramitru, Adriana Nemeș, Florina Luican, Jean Lorin Florescu, Florina Cercel, Petre Gheorghiu, Mircea Șeptilici ș.a. Amintim, apoi, filmele postume: *Imposibila iubire* (1984), după romanul *Intrusul*, apărut în 1968, în regia lui Constantin Vaeni, în distribuție: Șerban Ionescu, Tora Vasilescu, Valentin Teodosiu, Irina Petrescu, Amza Pellea, Remus Mărgineanu, Valeria Sitaru, *Întâlnirea din pământuri*, din 1984, după nuvela omonimă apărută în 1948, în scurt-metrajul, în filmul *De patru ori start*, alcătuit din patru scurt-metraje semnate de regizori debutanți; regia *Întâlnirii din pământuri* fiind semnată de Dumitru Dinulescu, în distribuție: Valeria Seciu, Mitică Popescu, Ernest Maftei, Titel Răducanu, Arina Savu, Marius Curteanu, Ionel Mihalache, *Moromeții* (1987), scenariul și regia semnate de Stere Gulea (după volumul I al romanului omonim de Marin Preda), în distribuție Victor Rebengiuc, Luminița Gheorghiu, Gina Patrichi, Dorel Vișan, Mitică Popescu, Petre Gheorghiu, Florin Zamfirescu și copilul Marius Badea, *Cel mai iubit dintre pământeni* (1993), scenariul și regia semnate de Șerban Marinescu, după romanul omonim, apărut în 1980, în distribuție: Ștefan Iordache, Victor Rebengiuc, Gheorghe Dinică, Mircea Albulescu ș. a.

Ca dramaturg, a scris drama în trei acte *Martin Bormann*, publicată în 1968 la Editura pentru Literatură, și a dramatizat romanul *Moromeții*, reprezentată post-mortem cu titlul *Tineretea lui Moromete*, dramă în două acte și nouă tablouri. Într-un interviu luat de Mina Iosif, interviu intitulat *Marin Preda despre teatru*, publicat în revista *Teatrul*, în 1970 (anul XV, nr. 5), autorul romanului *Cel mai iubit dintre pământeni* susținea că „dialogul din roman sau din povestire nu este totuna cu dialogul din teatru. Dialogul prozei are în subtext o viziune în plus față de dialogul din teatru, acesta, după

părerea mea, trebuie să includă și subtextul. În teatru nu există subtext, toate sensurile trebuie să apară limpede la suprafață în textul care se vede”.

Premiera piesei *Martin Bormann* a avut loc în 29 decembrie 1967, la Teatrul Național I. L. Caragiale din București, în regia Soranei Coroamă și scenografia semnată de Vladimir Popov, cu actorii: Constantin Diplan, Gabriel Dănculescu, Didona Popescu, Matei Gheorghiu, Marin Negrea, Alexandru Alexandrescu-Vrancea, Marian Hudac, Ilinca Tomoroveanu, Chiril Economu, Ion Hetner, Eva Pătrășcanu, Cosma Brașoveanu, Anatol Spânu ș.a. Deși poartă titlul *Martin Bormann*, această dramă în trei acte nu-l are protagonist pe secretarul Cancelariei Reichului hitlerist, este doar un pretext pentru „zugrăvirea unui scenariu aventuros, cu un ziarist șarmant, dezinvolt, spiritual și cutezător, desprins parcă din tabloul romantic al epicii polițiste englezești” (vezi *Marin Preda, dramaturg: o chestiune de subtext* de Grațierea Benga-Țuțuianu, în *Philologica Jassyensia*, anul XII, nr. 2 (24), 2016, p. 29). Acțiunea se petrece în jurul anului 1965. Eroul, tenacele Jean Paulescu, este un ziarist și poet francez de origine română, care înfruntă necunoscutul, acceptând provocări riscante, și ajunge în Trinidad, la colonia germană, de lângă orașelul Paboco, un fel de lagăr de concentrare sau falanster, cu deosebirea că aici coloniștii au venit benevol, convingși că toată viața vor beneficia de ajutorul comunității, în schimbul muncii lor. Gazetarul vrea să demaște niște adevăruri periculoase. El și-a lăsat la Paris pe misterioasa Marceline care îl va aștepta ca o Penelopă modernă. Din gura unei supraviețuitoare al „marelui dezastru”¹, află că Martin Bormann ar trăi undeva în Trinidad, în America de Sud. Ajuns în această țară, i se aduce la cunoștință că o mamă a trei copii și un tânăr „în preajma a douăzeci de ani”, au fugit din colonia agricolă germană, unde oamenii liberi erau transformați în sclavi, trebuind să cultive cereale, să crească vite sau să desfășoare alte munci; coloniștii, fie aveau mintea spălată, fie fuseseră educați să nu știe nimic despre nazism și atrocitățile lor. Și aici, pierderea libertății plutea „deasupra oamenilor ca un blestem”. Plecarea din colonie se făcea cu aprobarea unei comisii din care nimeni nu știa cine face parte. Cine încerca să evadeze și era prins era ucis. Cu „sprijinul necondiționat” al doctorului Max și al deputatului Ricardo, ziaristul de la *Trois colonnes* ajunge acolo, dându-se profesor de germană. Colonia Paboco este condusă de Schaeffer, bănuieț a fi nimeni altul decât criminalul de război Martin Bormann. Pentru a scăpa cu viață, ferocele Holz, aghiotantul lui Martin, va fi ucis de ziarist. Cât timp se va afla în această colonie, Paulescu se simte atras de tânăra Hanna Hecker, o persoană bântuită de tenebre; „... inima ei bate pentru mine, zice gazetarul, dar mintea ei e prizonieră unor obsesii ciudate”. Dialogul dintre ziarist

și Schaeffer este un adevărat duel verbal, de atac și de apărare din partea amândurora, fără a se cădea în patima ideologică. Neamțul recunoaște că în colonie se află și naziști. „Suntem aici, zice el, câțiva foști naziști, dar ne bucurăm de ocrotirea legilor acestei țări, pe care n-o interesează cine am fost înainte”. În consecință, „nici pe dumneata nu trebuie să te intereseze” și-l avertizează să se ferească a scormoni în trecutul său. După Paulescu, „germanii sunt un popor care nici nu se resemnează, nici nu disperă”, însă „omenirea e plină de oameni care nu pot împlini ceea ce gândesc”. Schaeffer a supraviețuit războiului timp de douăzeci de ani, dar Paulescu îi amintește că „Umiliința la care cineva e supus nu e o adevărată umiliință și înjosirea nu e o adevărată înjosire cât timp cu ele se plătește speranța de a supraviețui”. Maleficul neamț îi propune lui Paulescu să plece împreună cu Hanna pentru a se bucura de viață. Mănat de obsesia depunerii mărturiei într-un posibil proces împotriva ubicuului nazist, gazetarul se teme că va fi șantajat cu viața dubioasă a Hannei. El se va întoarce singur la Paris. Despre Hanna și presupusul nazist Martin Bormann n-a mai auzit nimic. Răul se poate întâlni oriunde în lumea asta dezolantă. Drama se încheie cu un dialog echivoc dintre ziarist și Marceline.

La vremea respectivă, piesa era considerată „un avertisment dramatic, demonstrând cu simplitate capacitatea de proliferare a virusului fascist în condițiile unei incubări prielnice”. Totuși, i s-au reproșat autorului „evidente stângăcii de tehnică dramatică și carențe de meșteșug”² (atât prologul, cât și epilogul încărcând inutil densitatea dramatică), deși o parte din eroi n-au auzit de lagărele naziste, de Hitler și nici de Procesul de la Nürnberg. Marin Preda avertizează și demonstrează că oriunde și oricând se pot naște mentalități monstruoase, fanatice, alimentate de un neonazism înfricoșător.

Mircea Iorgulescu, în *Istoria dramaturgiei române contemporane* (Ed. Albatros, București, 2000), scria că „Este o piesă de aventuri cu un erou desprins, parcă, din filmele polițiste. [...] Aventura guvernează subiectul, iar ideologia antinazistă, surprinzător, ocupă un loc auxiliar”.

În ceea ce privește dramatizarea romanului *Moromeții*, sub titlul *Tinerețea lui Moromete*, actorul Radu Beligan povestește în articolul *Rămășagul cu arta*, publicat în *Teatrul* (XXV, nr. 6, din 1980): „... a avut loc (întâia întâlnire cu Marin Preda, n. n.) în 9 februarie 1979 (la *Naționalul* bucureștean, n. n.), la distanță de numai o săptămână după ce-i fusese înmănat textul dramatizării romanului *Moromeții* (volumul I), dramatizare realizată de Liviu Dorneanu (acesta fiind în acea vreme secretar literar al Teatrului Național din București, n. n.). [...] În mai 1979, ne-am întâlnit din nou. Am convenit ca direcția de scenă să fie asigurată de Anca Ovanez, iar pe Ilie Moromete să-l joace Gh. Dinică”. Dar Preda a renunțat la dramatizarea lui Dorneanu, repetițiile s-au suspendat, iar romancierul s-a hotărât să scrie el însuși dramatizarea. În primăvara lui 1980 terminase corecturile romanului *Cel mai iubit dintre pământeni* și s-a apucat de *Tinerețea lui Moromete*, urmând să se întâlnească în 20 mai 1980 cu Anca

Ovanez. Scriitorul murise cu patru zile înainte. După decesul său, piesa a apărut în *Teatrul* (anul XXV, nr. 7-8, din 1980). Conform *precizării* regizoarei Anca Ovanez-Doroșenco, precizare publicată la finalul piesei din această revistă, au discutat împreună „scenă cu scenă”. „Citeam cu glas tare, scrie domnia sa, iar el comenta: îl interesa durata („Să nu plictisim, teatrul nu e roman, iar eu nu știu să scriu teatru”). [...] Asculta cu modestie desăvârșită, exemplară, orice observație, deși ținea cu încăpățănare la fiecare cuvânt, și elabora cu minuțiozitate. [...] Avea o răbdare și o putere de concentrare de-a dreptul extraordinare. Întrucât nu s-a mai întâlnit cu Marin Preda, lista de personaje cu ordinea intrării în scenă, împărțirea în tablouri și scene au fost făcute de regizoare. „Urma, zice Anca Ovanez-Doroșenco, să îmbogățească scena nunții Ilincăi”. Piesa a fost jucată postum, având în distribuție actorii: Gheorghe Cozorici, Silvia Popovici, Ileana Stana Ionescu, Olga-Delia Mateescu, Elena Sereda, Andrei Finți, Florina Cercel, Emanoil Petruț, Matei Alexandru, Emil Liptac, Traian Stănescu, Alexandru Drăgan, Emanoil Petruț, Andrei Ionescu, ș. a., dar nu a avut succesul scontat.

În familia lui Ilie Moromete, problema pământului este la ordinea zilei. Catrina, soția lui Ilie, se teme că acesta îl va aduce pe Achim de la București și-i va trece casa pe numele lui, urmând ca ea să fie aruncată pe drumuri. La rândul ei, Ilincă așteaptă ca tatăl său să-i dea două pogoane de pământ (chiar dacă i le va lua „colectiva”) drept zestre când se va mărita cu un pilot. Catrina îi părăsește și pleacă la cealaltă fată, Alboaica, îndemnând-o și pe Ilincă să meargă cu ea. Fata îl va căuta pe Niculae la sediul raional de partid și-i va povesti ce s-a întâmplat acasă. Totodată, îl roagă să vină să discute cu tatăl său, dar acesta refuză, motivând că a fost bătut de săteni când a încercat să-i convingă să intre în Gospodăria Agricolă Colectivă, și nimeni nu i-a luat apărarea.

Alboaica îi promite Catrinei că o va ținea la ea și o va îngropa cu condiția să-i treacă patru pogoane pe numele lui Sande, băiatul ei mai mic. Catrina îi spune că nu va trece pământul înainte, ci numai după ce moare ea. Spășită, femeia se întoarce acasă, dar, din nou, începe sfada cu Ilie. Acasă la Moromete se adună mai mulți țărani „liberali” în frunte cu Giugudel, Nae Cismaru, Costache a Joachii și Matei Dimir, care discută despre grâul cu neghină împrumutat de la stat, stat care, acum, pretinde să-l dea fără neghină. În timpul acesta apare și Niculae Moromete, „venit cu campania”, să-i lămurească din nou să intre în colectivă și să-și împace părinții. „Orice aspecte ar apărea în activitatea oricărui membru de partid” trebuie să se discute, zice acesta, în „organizația de bază”.

Moromete, care, vorba lui Țugurlan, a trăit într-o „veșnică nedumerire”, n-a împărțit pământul ca să nu ajungă la mila nimănui la bătrânețe, să nu fie trimis „de la unul la altul cu mămăliga în mână, că n-o să mai aibă cu ce s-o mănânce”.

În actul al II-lea, din tabloul 5, ne aflăm la treierat, „pe una din cele șapte arii ale satului”. Țăranii sunt în pauza de prânz și-l iau în târbacă pe Ilie din cauza lui

Niculae, omul partidului. Filosofia lui Ilie, în privința „colectivei” este simplă: „Înțeleg să vii să-mi dai, nu să-mi iei. Eu nu zic să-mi dai, că nu sunt nebun să-ți cer dacă nici tu n-ai de unde, dar măcar nu-mi lua”. El nu crede că va trăi vremurile „liberului consimțământ”, trâmbițate de fiul său, Niculae. Unii doresc să predea cotele (grâul) la stat, dar baza de recepție nu-l primește pe motiv că este plin de neghină, uitându-se că grâul a fost dat de stat pentru semănat și a fost plin de neghină. Unul dintre ei, Ilie a lui Moacă izbucnește: „... ăștia nu se mulțumesc să-ți ia vita din grajd, dar te mai pune pe urmă să iscălești că ai dat-o de bună-voie”.

Țăranii de la aria Cotigeaia au fugit cu grâul acasă, fără a-l preda la baza de recepție.

Acțiunea din tabloul șase se desfășoară la Sfatul popular, când campania de strângere a recoltei s-a sfârșit. Vasile a Moașii este președintele comitetului executiv și-l ia la bătaie pe chiaburul Năstase Rădulescu și pe fiul acestuia, Dan, după care îi trimite sub escortă la raion. În tabloul șapte, Vasile a Moașii a mers acasă la țăranii Costache și Matei a Joachii și le-a confiscat aproape tot grâul din pod. Teoria lui Ilie Moromete cu privire la intrarea în „colectivă” este următoarea: statul să-i plătească pământul, fiindcă și el l-a plătit prin munca lui și „pe urmă n-are decât să-l ia și să treacă peste el cu tractoarele”.

Din păcate, personajele nu-și regăsesc autenticitatea și individualitatea cu trăirile lor intense din roman. Situația se înrăutățește, Niculae este mutat disciplinar în alt raion, iar Giugudel, amicul lui Ilie, se plânge acestuia că de-acum încolo n-o să poată vorbi ceea ce doresc. Moromete se mângâie cu faptul că fiul său, Niculae, în poziția în care se afla cândva, a încercat „cât a putut”, „cât e omenește posibil”, să ferească lumea de rele. Șeful de post, Isosică, îi reproșează lui Ilie că vinovat de ridicarea lui Vasile ca președinte este Niculae. Din punctul de vedere al Ficăi, sora primei sale soții, Rădița, Ilie „n-avea darul vorbirii”. Femeie măritată, cu copii, Fica îi mărturisește că ea l-a iubit de când l-a văzut. Scena 3, din tabloul opt, este pur fantastică. Inițial, asistăm la un dialog între Rădița, moarta, și Fica, sora ei, apoi, ca într-un rucursi, aflăm cum s-au cunoscut cei doi. Ilie se trezește la casa Ficăi, care îi cere să vină o dată pe săptămână la ea. Moromete îl roagă pe Țugurlan să se întoarcă în sat ca să-l poată înlocui pe Vasile a Moașii. Pesimistul Țugurlan îi promite. În final, în toiul nunții Ilincăi, Ilie pleacă la Fica; cu siguranță, conflictele din familie vor continua își va zice cititorul sau spectatorul, mai cu seamă că Alboaica și Catrina discută și aici despre pământ.

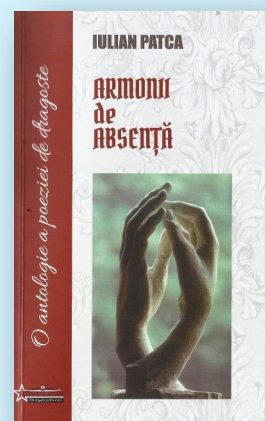
Nu există în această piesă o înfruntare decisivă a personajelor, un punct culminant, dar nici zeflemeaua sau persiflarea specifică eroilor rurali ai lui Marin Preda, cel sedus de teatru, care să-l facă pe spectator/cititor măcar să zâmbească, ori să-i zguduie sentimentele, ridicându-l de pe scaun.

Didascaliile sunt lungi (vezi, mai cu seamă cele din Tabloul patru, scena 2, monologul lui Ilie din timpul ploii), aidoma unor secvențe de roman; iată două mostre, adevărate fragmente de proză: „Vasile nu mai zise nimic, își puse pălăria în cap și plecă fără să dea bună ziua. Niculae se ridică și porni spre poartă, cu pași decizi ai celui care pleacă în sat chemat de tot felul de treburi. Ilinca se luă după el și îl prinse pe podișcă.” sau „Abia în clipa când avu această exclamație, se văzu că toate aceste mișcări și uitături, împreună cu acest *mda*, care voia să spună că lucrurile sunt ele încâlcite, dacă stai și te gândești, dar nici mintea care le vede așa nu se sperie cu una cu două, erau curat Moromete, cu care Niculae, în mod ciudat, semăna la fire, dar nu și la față, care era în întregime a mamei” etc.

Note:

1. Marin Preda, *Martin Bormann*, Editura pentru Literatură, București, 1968; toate citatele sunt preluate din această ediție și adaptate la grafia actuală
2. Mira Iosif, *Un avertisment dramatic*, în revista *Teatrul*, anul XIII, nr. 2, februarie 1968

Cărți primite la redacție

Iulian Patca, *Armonii de absență*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2022

Ovidiu Purdea-Somes, *Piatra lunii*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2017

Al. D. Funduianu, *Viața într-o lacrimă*, Editura Quadrat, Botoșani, 2023

Constantin Moldovan

Căutări...

Citesc atât de multe comentarii ce se vor „ultra docte”, legate de BISERICĂ, în care se pomenesc numele lui IISUS HRISTOS de parcă s-ar vorbi despre nea Popescu vecinul din colț și se invocă, absolut aiurea, batjocoritor chiar, lipsa de demnitate, de „verticalitate”, a celor care aleg - fie din convingere, fie din disperare - să creadă, să se deplaseze în genunchi în jurul unor biserici sau să se închine în fața raclelor cu moaștele diferiților sfinți pentru a cere ajutorul divin.

„Prin fiecare plecare de genunchi și ridicare arătăm cu fapta că, prin păcat, am căzut la pământ și că, prin iubirea de oameni a Celui ce ne-a zidit, am fost chemați sus, la cer.” (Sfântul Vasile cel Mare)

Până la urmă este dreptul fiecăruia să facă așa cum crede că este mai bine pentru el, pentru cei dragi, fără ca oameni cu alte convingeri să încerce a-i râde în nas, dând astfel „apă la moară” celor care nu cred în mai nimic. Credința unora nu merită ironii de proastă inspirație din partea altora, și asta cu atât mai mult din partea celor care se consideră ortodocși sau măcar creștini.

Sub soare este loc pentru toți, chiar dacă anumite interese oculte susțin altceva.

„Închinăciunea, metania și îngenuncherea - toate închipuie căderea omului în păcat și ridicarea lui, prin Jertfa și Învierea lui Iisus Hristos...”

De altfel, „sufletul poate îngenunchea, oricând, trupul!” și n-ar fi rău dacă am conștientiza, cu toții, acest adevăr.

Nu contest, desigur, dreptul unuia sau altuia de a posta ceea ce consideră de cuviință pe Facebook sau... aiurea, însă îmi rezerv - ca atâția alții - dreptul de a-mi spune părerea.

Suntem diferiți (ca înfățișare, funcție, situație materială, grad de instruire etc.), dar asta nu înseamnă că nu putem fi toleranți și buni unii cu alții... Măcar - sau mai ales - după o anumită vârstă!

Pentru că, așa cum spunea Cicero, marele orator latin: „Ut sementem feceris, ita metes” (Cum vei semăna, așa vei culege).

MELANCOLIE (prietenului Lian)

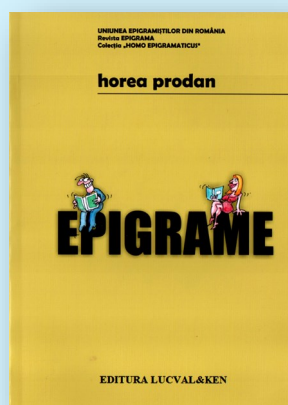
Am obosit călătorind
Pe cărările întortocheate ale vieții
Și mă simt de parcă aș fi ajuns
La marginea ei dinspre apus.
Prin gânduri bântuie fantomele trecutului,
Zgâlțâind poarta amintirilor,
Iar de sub gene țâșnește
Puhoi nestăvilat de melancolie.
Mi-e sufletul gol
Ca scorbură unui copac bătrân
Și totuși, Doamne,
Îngăduie să mai amân,
Cu câteva anotimpuri,
Clipa plecării...

Articol apărut în ziarul *Monitorul de Suceava*, în data de 6.07.2023
<https://www.monitorulsv.ro/Cioburi-de.../2023-07-06/CAUTARI>

Cărți primite la redacție

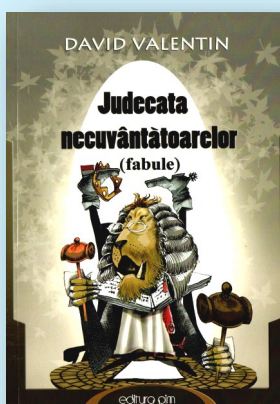
Nicolae Bunduri, *Asul din mânecă*, Editura LUCVAL&KEN, Petroșani, 2023

Horea Prodan, *Epigrame*, Editura LUCVAL&KEN, Petroșani, 2023

Ștefan Ciocianu, *Cine râde la urmă...*, Editura PIM, Iași, 2023

David Valentin, *Judecata necuvântătoarelor*, Editura PIM, Iași, 2021

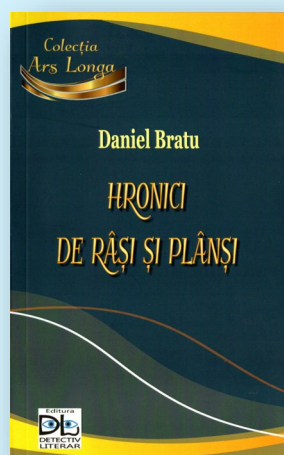
Sorin Poclitaru, *Oameni mici și bere*, Editura SMART, Gura Humorului, 2023

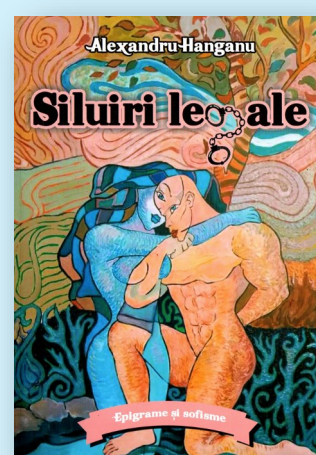
Mihai Haivas, *444 EPI(AFORI)GRAME*, Editura PIM, Iași, 2023

Sanda Nicucie, *Parcă, parcă...*, Poezie umoristică, Editura DETECTIV LITERAR, București, 2023

Daniel Bratu, *Hronici de râși și de plânși*, Editura DETECTIV LITERAR, București, 2023

Alexandru Hanganu, *Siluiri legale*, Epigrame și aforisme, Editura Centrului de Creație Brăila, București, 2021

Ioan Slavici și Artemiu Publiu Alexi

Demersuri și fapte care i-au unit

Alexandru DĂRĂBAN

Încheierea pactului dualist austro-ungar îi găsește pe românii ardeleni fără un partid politic și niciun program care să susțină lupta și combaterea asupra austriece și maghiare¹. În februarie 1869, a avut loc o conferință la Timișoara în care s-a hotărât înființarea Partidului național al românilor din Banat și Ungaria². În luna următoare, în 7-8 martie, a avut loc conferința de la Miercurea când s-a hotărât înființarea Partidului Național Român din Transilvania³. Conferința de la Timișoara s-a declarat pentru *activism*, adică prin participarea la alegeri și viața parlamentară, în timp ce participanții la conferința de la Miercurea au optat pentru *pasivism*, prin urmare, pentru neparticiparea la alegeri și viața parlamentară⁴. La cea din urmă conferință a fost reprezentat și Năsăudul în persoana lui Ioachim Mureșianu⁵. Adoptarea celor două tactici de luptă, *activismul* și *pasivismul*, a deschis drumul neînțelegerilor, nedovedindu-și niciun fel de eficacitate împotriva autorităților austro-ungare⁶.

Într-o asemenea atmosferă de învrăjbită erau și studenții români de la Viena, fiind și aceștia împărțiți în *activiști* și *pasiviști*⁷. Transilvănenii, mai încrezători în Curtea din Viena, susțineau *pasivismul*; bănățenii, *activismul* și asemenea bucovinenii, care aveau dietă provincială. Celor din urmă li se alăturară românii din Muntenia și Moldova care erau stabiliți la Viena⁸.

Capitala imperiului devenise, de o bună bucată de vreme, un important centru universitar, aici îndreptându-se, în fiecare toamnă, tineri din Banat, Transilvania și din Bucovina⁹. În acel climat, studenții români și-au întemeiat societăți literare în care să cultive limba și literatura națională¹⁰.

Societatea literară-științifică română din Viena a fost împiedicată ca să se dezvolte chiar de neînțelegerile care existau între români, aceștia fiind divizați în *activiști* și *pasiviști*¹¹. S-a iscat un conflict care a dus la desprinderea din societate a *activiștilor* care se considerau majoritari, întemeind o nouă societate, literară-socială, numită „România”¹². Din această societate au făcut parte, printre mulți alții, și năsăudenii Constantin Moisil și

Artemiu Publiu Alexi, care vor citi în ședințele societății lucrări literare și istorice. Constantin Moisil a citi dizertația *Despre descendența omului*, iar Artemiu Publiu Alexi, *O schiță istorică din anii 1848-1849*¹³.

Ioan Slavici

În 1869-1870 studiau la Viena români din Bucovina, Transilvania, Banat, Crișana și mulți din România. Din părțile Năsăudului se aflau la studii Artemiu Publiu Alexi, Paul Tanco, I. M. Lazăr, Constantin Moisil. Aceștia se găseau printre susținătorii acțiunilor politice inițiate de Eminescu și Slavici, viitori „tribuniști” și „memorandiști”¹⁴.

Societatea literară-socială „România” a luat inițiativa, în luna februarie 1868, de înființare a unei catedre de limba și literatura română la Universitatea din Viena, întocmind o petiție pe care își puseră semnătura în jur de 75 de studenți. Societatea a fost pusă într-o situație dificilă, deoarece nu aveau posibilitatea de a acorda salariul docentului, precum nici desemnarea acestuia. Președintele societății, Constantin Aronovici, și secretarul ei, Artemiu Publiu Alexi, adresară, la data de 12 iulie 1869, o petiție Astrei (din Arad și Bucovina)¹⁵:

Prezidiul societății literare-sociale

„România” conform dorinței generale a junimii române studioase din Viena își ia libertate a vă face următoarea înștiințare:

Junimea română studiosă din Viena, recunoscând neapărata necesitate de o catedră pentru limba și literatura română la universitatea vieneză, ce este atât de frecventată de către români și anume din toate provinciile Daciei Traiane, a înaintat încă în anul trecut 1868 o suplică, către înaltul minister de cult și instrucțiune, pentru ca dânsul, considerând marele număr al junimii studioase române, să binevoiască a încuviința catedra pentru limba și literatura română la universitatea de aici.

La această suplică a junimii studioase române, înalt ministerul de cult și instrucțiune a și binevoit încă în toamna aceluiași an a ne răspunde următoarele: „Ministerul de cult și instrucțiune nu poate crea o catedră de limba și literatura română, căci o atare nu există nici pentru una dintre celelalte limbi, afară de cea ger-

mană, ci numai docenturi, și cu crearea unei atare docenturi pentru limba și literatura română înalt ministerul de cult și instrucțiune este totdeauna coînțeleș și, totodată, aplicat a destina pentru ea o remunerațiune corespunzătoare (adică 400-500 fl. v. a.)”.

Deci dorința noastră ar fi încâtva împlinită și acuma. După informările primite de la decanatul filozofic, care, întreat fiind de către ministerul de cult și instrucțiune, „care e părerea sa în privința ocupării susnumitei docenturi?”, el a răspuns căci colegiul profesoral în unanimitate s-a exprimat contra denumirii unui învățător de limbă (*sprach-meister*¹⁶) și a arătat necesitatea unui bărbat instruit și adaptat cu literatura română. Așa n-a mai rămas nimica de făcut decât numai ca bărbatul competent, documentându-și calitățile cerute, să se adreseze către decanatul filozofic al universității din Viena, spre a fi în urma arbitriului colegiului profesoral, recomandat de către acesta înaltului ministru spre recunoaștere și întărire.

Însă pe acest bărbat ce va avea o chemare atât de mare și totodată atât de frumoasă de împlinit, adică de-a adăpa tinerețea română cu cunoștințele de patrie, literatură și istorie națională, de care, dintr-o fatalitate mare, până astăzi fu despuiată și predată până aici de cunoștințele cele mai necesare pentru viața unei națiuni, apoi, pe lângă altele, va avea și însemnata datorie de a înfrăți și a strânge mai aproape și mai tare legăturile frățești ale junilor români adunați aici de prin toate unghiurile românimii; după părerea noastră nimeni nu poate alege și recomanda pe acel bărbat decât asociațiunea literară, adică transilvăneană, arădană și bucovineană, care, înțelegându-se între sine cu acea seriozitate și sanctitate, pe care o reclamă însemnătatea și sanctitatea cauzei însăși, ar fi mai de aproape chemate și mai în stare a aprecia acest act de mare importanță după valoarea-i meritată și de a năzu a-l duce într-o îndeplinire.

Știind și comparând această împrejurare, prezidiul societății „România” vine în numele junimii române studioase și îndrăznește a se ruga ca să binevoiați a lua asupra rezolvării acestei cauze atât de însemnate; și fiindcă acel bărbat nu va putea să existe în Viena nici într-un mod numai cu susnumita remunerațiune acordată de către înalt ministerul, îndrăznește a se ruga:

1. Ca să binevoiască a studia totodată și această împrejurare, adică cum s-ar putea mări remunerațiunea aceasta până la suma cuvenită?

2. Onoratele asociațiuni literare nu ar fi și ele în stare și aplicate a contribui anual după puțință?

3. Că n-ar fi bine a se face o rugămintă către prea onoratul consistoriu greco-ortodox din Cernăuți ca să binevoiască și el a mijloci de la înaltul minister încuviințarea și sistemizarea unui salariu anual din fondul religios al Bucovinei?

Sperând într-o interesul ce-l poartă onoratele societăți literare pentru înaintarea culturii și instrucțiunii românești, suntem siguri de bunăvoința și seriozitatea lor în astfel de chestiuni ce trebuie să caracterizeze pe atari societăți¹⁷.

Asociațiunea transilvană și-a ținut adunarea anuală din 1869 la Șomcuta Mare, unde s-a discutat problema înființării catedrei de limba și literatura română, formându-se, în acest scop, o comisie care, în înțelegeră cu celelalte două asociațiuni – cea bănățeană și cea bucovineană –, să doteze catedra cu toate cele necesare, lăsând în seama ministerului să găsească persoana potrivită pentru ocuparea postului respectiv¹⁸.

În august 1870, s-au împlinit 400 de ani de la sfințirea Mănăstirii Putna. Studenților români de la Viena li se iviră ocazia de a organiza o mare serbare la mormântul lui Ștefan cel Mare. Se pare că prima inițiativă a organizării unei asemenea serbări a avut-o Iraclie Porumbescu, tatăl lui Ciprian Porumbescu¹⁹.

S-a alcătuit, în acest scop, un Comitet provizoriu care a întocmit un *Proiect de program pentru serbarea națională la mormântul lui Ștefan cel Mare la 15/27 august 1870* și un *Apel către universități și academii*²⁰. Serbarea de la Putna din anul 1870 nu a avut un mare răsunet, atenția opiniei publice fiind distrasă de războiul franco-german²¹.

La data de 18 martie 1871, la Viena, se formase un Comitet central pentru organizarea serbării de la Putna, a cărui componență era constituită din Nicolae Teclu – președinte, Ioan Slavici – secretar, și Valeriu Bologa – casier²². Serbarea s-a amânat și de această dată, datorită situației internaționale²³.

Eminescu, Slavici și alții cer convocarea adunării generale în ceea ce privește ținerea serbării de la Putna²⁴. Adunarea a avut loc în 28 mai 1871, la ea participând un mare număr de studenți. Comitetul pentru serbarea de la Putna s-a format din Nicolae Teclu – președinte, V. Bumbac – vicepreședinte, și Ioan Slavici – secretar²⁵.

În această perioadă s-au pus în mișcare și alte centre universitare frecventate de români. Un asemenea centru era Graz-ul, unde îl vedem implicat pe studentul sângeorzean Artemiu Publiu Alexi care ține legătură cu Slavici prin câteva scrisori ce dezbăteau problema ținării serbării de la Putna. La data de 8 iulie 1871, Artemiu

Artemiu Publiu Alexi

Publiu Alexi specifica într-o scrisoare adresată lui Slavici că:

Junimea română din Graz a salutat cu mare bucurie și satisfacțiune atât ideea unei festivități naționale la mormântul Marelui Ștefan la Putna, cât și modalitatea acelei serbări înscenate prin Junimea română din Viena și efectiv prin comitetul central.

Junimea română din Graz, în urma frățescului apel făcut din partea comitetului central, întrunindu-se în o conferință în 25 iunie, s-a constituit în un comitet-filială în numele căreia avem onoare a ne pune în corespondență cu Comitetul central.

*Vă salutăm de acuma pentru energicii pași ce-i faceți întru realizarea acelei întruniri festive, care credem că va avea o reușită favoritorie și va produce fructele de vițe în patria lui Ștefan și va genera peste tot pământul românesc, și vă rugăm să primiți simpatiile și încrederea noastră. Fraților! E timpul suprem de a integra mai mult ca oricând despre viitorul patriei și al națiunii și de a consulta despre dânsul. E timpul suprem de a ne consulta spre acest scop din toate unghiurile românești, a ne întruni sub flamura unității, a învăța a ne cunoaște unii cu alții, a ne cunoaște ideile și afecțiunile noastre române, a ne grupa sub drapelul Românilor, acesta a-l susține cu toate puterile. Să nu uităm că viitorul națiunii zace pe umerii noștri*²⁶.

Iată momentele ce fac pe Junimea română din Graz să salute cu bucurie și din inimă întrunirea de la Putna...

Nu numai împrăștierea memoriei Marelui Ștefan și eternizarea lui prin cântare și monumentul său va urma să fie împreunate cu acea sărbătoare, ci mai mult, ridicarea unui monument viu, care nu numai va eterniza memoria aceluia brav erou, dar va pune fundamentul unei ere noi în viața națiunii române, va croi un drum larg spre care vom putea realiza mai ușor zărilor, marile... aspirațiuni ale lui Ștefan, renașterea, unirea și înflorirea neamului românesc.

Nu știu încât vom putea satisface la toate punctele din apel, cu deosebire la acele de a contribui și de a aduna contribuțiuni, asemenea de a putea fi reprezentați la acea măreață sărbătoare. Fiind numărul nostru mic și pe lângă aceea izolați cu totul de elementul românesc, nu avem de la care să colectăm; cei ce vom merge însă pe acasă își vor îndeplini datorința. Asemenea, nu vom putea transmite pe nimeni de reprezentant, lipsindu-ne mijloacele materiale (spesele), dar cei ce vom merge prin patrie vom propaga ideea participării la acea serbare din toate puterile...

Ceea ce putem noi face astădată este, pe lângă presiunea sentimentului nostru, opțiunile noastre modeste, relative, la aranjarea acelei festivități, precum și a obiectelor pertractate [...].

După decurgerea sărbătoarei, după programă, a se ține o adunare generală în care ar fi a se retracta cam următoarele:

a) *Constituirea unui comitet central permanent cu reședința în Viena, București sau Paris*²⁷;

b) *Constituirea mai multor comitete-filiale permanente în toate părțile pe unde se află junime academice, de exemplu: Pesta, Graz, Cluj, Sibiu, Blaj, Gher-*

la, Arad, Oradea, București, Iași, Paris, Berlin etc., care comitete ar sta în componența directă cu comitetul central;

c) *Activitatea acestor comitete ar fi:*

1. *Promovarea înfrățirii și unirii între junimea română, cultivarea și unificarea ideilor și aspirațiilor române, formarea unei ligi care să combată cosmopolitismul și indiferentismul, să satisfacă ideile Românilor spre acest scop, să aranjeze în tot anul și în diferite locuri ale Daciei întruniri festive naționale „a la Putna” și cu deosebire pe acolo unde e mai pernică ginta romană.*

2. *A lucra pentru unirea și consolidarea gintei latine. Spre acest scop, a propaga prin membrii săi, printre junimea academică spaniolă, franceză și italiană ideea unui congres latin pan-roman de la care atârână valoarea și viitorul latinismului, cu aceasta și a românilor. Tot spre acest scop să se formeze prin Franța, Italia și Spania reuniuni mixte cu italieni, francezi, spanioli, în care să vedem în a ne cunoaște cauzele noastre ș.a.*

3. *Comitetul central va primi informații de la comitetele filialelor despre suferințele, asupririle și nedreptățile românilor din toate provinciile.*

Daco-Romaniei accepte a le publica prin broșuri, jurnale... cu mai hotărâre, ca lumea să cunoască că la noi domnește nedreptatea, calomnia și minciuna. Articolele bune din ziarurile române să se traducă în cele străine etc.

*Mijloacele materiale se vor câștiga prin centri bune, atât la comitetul central, cât și la cele filiale... Activitatea acestor comitete ar fi de a lucra din toate părțile și pe toate direcțiunile pentru victoria românismului realizarea aspirațiilor și satisfacerea datorințelor noastre românești, cel ce le va poate face numai dacă va face această ligă solidă și puternică...*²⁸.

Acestea ar fi aproximativ liniamentele celor ce ar fi a se dezbate, concluzia și realizările, după părerea noastră, la Putna.

Și dacă unele puncte, acuma cu asta ocaziune și iară se poate dezbate din ceva considerațiuni politice, atunci cel puțin acele să se realizeze care se vor putea.

Celelalte puncte până la altă realizare, când fiind mai bine favorizi de împrejurare, s-ar putea realiza... în România liberă.

Acele comitetului și ale festivităților se vor trece în broșuri, să accepte – în care s-ar cuprinde și vorbirile festive, precum și alte –, să se împartă în toată Românimea.

În ținerea vorbirilor cu ocaziunea serbării am opina ca acele să fie libere de orice cenzură și control, să se practice deplina libertate a cuvântului, căci aceste serbări numai atunci vor fi la culmea informaticii sale...

Aceste ne sunt, fraților, părerile noastre, căci ne rugăm să le luați în considerațiune și după apreciere -ne să ne încredințați despre forța lor...

*Din secvența comitetului filialei din Graz, pentru serbarea întru memoria lui Ștefan Marele de la Putna, ținută în 8 iulie la ora 18*²⁹.

Ioan Slavici va răspunde în două rânduri celor scrise de Alexi, prima dată la 9 iulie 1871, iar a doua oară în 17 iulie 1871, amândouă din Viena.

În răspunsul dat în 8 iulie 1871 Slavici menționa că:

Ne-am bucurat la citirea răspunsului dumneavoastră. Cauza ne cheamă pe toți; noi nu suntem competenți a vă mulțumi pentru că i-ați urmat. Vă mulțumesc în numele cauzei.

Am văzut cu plăcere cum că părerile dumneavoastră față cu serbarea nu e forțată, ci e o trebuință comună. Încât pentru câteva observări care le-ați făcut oarecum contra pașilor făcuți de noi, am observat cu bucurie cum că aceasta nu purcede decât din necesitatea expresiunilor noastre. Anume cenzurarea cuvântărilor e unul din punctele admise.

Fraților! Noi nu avem nici dreptul și puterea de a face aceasta; și dacă le-am avea, am fi în contrazicere cu principiile care le profesăm, dacă am năzui la dezvoltarea liberă a cugetelor fără a proiecta că exprimarea lor va fi liberă. Noi suntem români, voim mișcare liberă, ci nimic nu ne va împiedica de la aceasta. Cenzurarea nu poate fi dară față una cu una cuvântare; cuvântarea festivă care se va ține după deschidere... Pentru elaborarea acestei cuvântări s-a scris concurs: care va fi mai bună dintre cuvântările scrise, aceea se va rosti de la tribuna festivă. Spre acest scop s-a ales Comisiunea de etică. La banchet și în congres va vorbi fiecare după cum o va primi de cuviință. Suntem maturi, voim a crea: va ști fiecare ce are a zice și ce a reface. Într-atât, în echipă, se vor ține conferințe secrete în care își va putea ușura fiecare sufletul.

Vă facem, însă, în schița proiectului, planul de serbare... Definitiv nu le vom putea hotărî, decât după ce am auzit părerile tuturor. Vă rugăm, dară și pe dumneavoastră: exprimați-vă din nou.

Se face un portic festiv, un pedestal de marmură pentru urnă, se îngrijesc gazdele care contractară un bucătar, se cere concesiune de la guvern, cu un cuvânt Comitetul, care se propune în 1 august la Putna, pregătește serbarea și îi invită după aceea cu cel puțin 15 zile înainte de serbare publicul la participare. Corporațiunile și persoanele mai de frunte se vor invita „ad personam”.

1. În noaptea spre 27 august a.c. la ora 12 se anunță prin salve sosirea zilei de serbare.

2. La ora 8 se adună oaspeții în portic. Comitetul se adună în corpore, oaspeții, și deschide serbarea. Patru juri din patru zări aduc urna, o pun învelită pe un pedestal provizoriu, 8-12 aprozi, în costumele de pe timpul lui Ștefan, pășesc călare înainte, patru rămân până la mormânt.

3. Sfânta Liturghie.

4. Parastas.

5. Sfințirea, apoi, a urnei și a flamurilor primite de la juri înaintea porticului.

6. Cuvântarea festivă (după deschidere).

7. Conducerea festivă (reprezentanții celor 9 provincii duc urne).

8. Urna se pune pe mormânt (corul intonează imnul festiv compus de Alecsandri Flechtenmacher).

La ora 2 banchetul festiv în portic, serata muzicală.

În 28 conferințe. În 29, dimineața, congresul³⁰. Ordinea zilei (proiect)

1. Președintele deschide ședința și provoacă Congresul și Consiliul.

2. Se verifică membrii (vă întrebăm: cine are acest vot? numai acei dornici?...)

3. Se alege funcționarii.

4. Se purcede la discutarea următoarelor chestiuni:

I. În ce mod s-ar putea dezvolta întreaga Junime română academică omogen?

II. Prin ce ar putea contribui generațiile noi la generalizarea culturii?

III. În care direcție trebuie să purceadă Junimea română spre a putea câștiga condițiile unei dezvoltări sigure și permanente?

IV. Care ram al dezvoltării trebuie să atragă mai cu deosebire chestiunea noastră?

V. Când și unde să fie viitorul congres?

5. Propuneri eventuale.

6. Ședințele și congresul se încheie (după verificarea protocolului).

Noi am dori răspunsurile:

La I. Prin o organizațiune care face cu puțință ca toți junii români academici să se știe în neștrămutată atingere spirituală. Spre acest scop propunem:

1. Societăți academice pe la toate academiile vizitate de români.

2. Un organ literar-științific al Junilor români la care să conlucre toți.

3. Congrese mai adeseori.

La II. Prin o organizațiune care să facă cu puțință că deosebitele clase sociale ale națiunii să se atingă spiritul. Spre acest scop propunem:

1. Junii români inteligenți să formeze pretutindeni Comitete provinciale.

2. În baza provinciilor române să se înființeze câte un comitet central.

3. Închegarea întru sine și cu societățile academice care au centrul lor în redacțiunea organului.

La III. Combătând cosmopolitismul în direcția naționalismului, bineînțeles. Propunem:

1. Studiarea cugetării, închinăciunilor, datinilor, trebuințelor etc. ale poporului român în genere și în special³¹.

2. Să ne năzuim a fi conduși de trebuințele, convingerile și situațiunile generale, în loc de a conduce prin convingerile noastre speciale.

3. Să deșteptăm în popor conștiința, trebuințele sale latente, arătându-i calea spre a le îndeplini.

4. Să ne cunoaștem cugetarea originală română de la popor în loc de a generaliza cugetarea străină.

La IV. Dezvoltarea economică. Propunem: Atât comitetele, cât și societățile academice să introducă sistemul de prelegeri publice, lucrându-se cu păreri unite pentru crearea claselor pozitive (meseria, industrie, comerțul etc.).

La V. În Transilvania, în 1874, august, 19. Propunem:

1. Să se ridice o capelă modestă la locul unde s-a ucis Mihai Viteazul.

2. În 19 august 1874 să se sfințească biserica și să se aranjeze o serbare de amintire.

3. Congresul la care să fie toate comitetele provinciilor reprezentate.

Acesta este proiectul. Vă rugăm, din nou, de prezența dumneavoastră. Cele de până aici se vor lua la stabilirea definitivă în considerațiune. Nu credem cum că nu veți lua parte la serbare. Zelul naționalismului și însuflețirea dumneavoastră pare a fi cu mult mai mare decât să-mi permită aceasta. Serbarea este o manifestare care numai prin prezentare numeroasă va putea atrage atenția Europei. Și asta e ce mai voim.

Așteptăm răspunsurile dumneavoastră!

Salutările frățești ale noastre³².

Între timp, pregătirile pentru serbare atraseră atenția autorităților austriece, Eminescu și Slavici fiind chemați la poliția din Viena pentru a da explicațiile necesare. Li se făcuse promisiunea că guvernul nu se va amesteca. Dar, totuși, guvernul a dat ordine autorităților administrative din Bucovina să țină sub supraveghere manifestația studențimii române³³.

Înțelegând cum stau lucrurile, Comitetul central a luat hotărârea de a pleca la Putna, dându-și seama că, dacă nu se grăbesc, autoritățile locale s-ar putea să împiedice ținerea serbării. În 16 iulie 1871, Comitetul a înștiințat publicul că în următoarele zile își vor muta sediul în Bucovina, în vederea întocmirii planului de desfășurare a serbării³⁴. Probabil, datorită acestor mișcări, Slavici îi va da un al doilea răspuns lui Alexi în data de 17 iulie 1871.

Comitetul a primit cu cea mai bună bucurie știrea cum că vă veți reprezenta în congresul și respectiv la serbare.

Încât pentru părerile dumneavoastră comitetul e cu totul în acord cu dumneavoastră. Dorințele, care le exprimați în acea propunere, sunt dorințele românilor în genere: o asociațiune a elementului latin e garanția socială a acestor elemente; nu o poate dori decât fiecare român³⁵.

Noi, Comitetul central, avem dorința de a duce la cunoștința congresului toate dorințele care s-au exprimat față cu noi, din o parte ori din alta: asta e funcțiunea noastră organică. Cu atât mai bucuroși vom împlini însă în acest caz special această dorință încât a nu pretinde de la noi decât ce azi ne dorim.

Transmițând însă dumneavoastră un reprezentant, e mai consult atât formal cât și în privința practică, ca să-i dați acestuia oarecare instrucțiuni în astă privință, că așa noi și domnul să fim în acord complet³⁶.

Din partea mea vă asigurăm, în special, cum că fără de a fi membrul Comitetului Central m-aș lupta pentru acestei idei. Cu atât mai mult între împrejurările de azi. Încât pentru realizarea-i lipsesc condițiile. Sper însă cum că Congresul va preschimba ideea și se va năzui a câștiga condițiunile realizării.

Un lucru nu poate fi fără de a fi fost odată început. Noi nu avem de a apăra cu direcțiuni existente; noi trebuie să le încercăm, să le creăm oarecum și, dacă

vom afla odată direcțiunea nimerită, vom lucra cu păreri unite.

Comitetele se găesc a da cale.

Până în 1 august a.c. primește corespondența în Viena (Bumbacu, Universitate)³⁷.

Serbarea de la Putna a avut loc, aceasta încadrându-se între acele manifestări ale naționalităților din Imperiu, cătându-și să-și afirme existența ca popor, cu drepturi egale în viața statului. Au avut loc dezbateri în presă, s-au publicat articole, descriindu-se manifestările de la Putna, iar participarea românilor din toate provinciile vestind parcă, nu peste mult timp, prăbușirea gra-nițelor³⁸.

În anul 1873, s-a organizat la Viena o mare expoziție, România fiind admisă ca țară agricolă. În acest fel și-a putut expune produsele sale din acest domeniu. Ne-fiind în comitetul care reprezenta țara, Carol Davila plecase la Viena pe propria-i cheltuială, desfășurând o activitate susținută. S-au putut afla informații despre aceste lucruri din corespondența purtată cu soția sa, care devenise, îndată după expoziția de la Viena, directoarea Azilului Elena Doamna. Instituția Azilul Elena Doamna a cunoscut o intensă dezvoltare, chiar scoțând și o publicație intitulată „Educatorul” care a căutat să fie un organ pedagogic pentru toți românii. În atenția foii stăteau și adunările Astrei și cele învățătoarești de peste munți³⁹. Printre cele publicate a fost și reproducerea dizertației, foarte importantă, *Însemnătatea științelor naturale și reformele ce le reclamă studiul lor în școlile noastre*, susținută de Artemiu Publiu Alexi la Prundu Bârgăului (Năsăud) la o reuniune a învățătorilor⁴⁰.

Congresul studențesc de la Putna, din august 1871, a pus în discuție înființarea unui cotidian românesc dincolo de Carpați. Românii ardeleni aveau puține ziare, și care erau aveau o apariție de două-trei ori pe săptămână. S-a ajuns, după multe frământări și dispute, ca la 14/26 aprilie 1884 să-și înceapă apariția „Tribuna”, Ioan Slavici primind însărcinarea de director⁴¹. În jurul acesteia s-a declanșat o puternică mișcare literară, pe lângă cea politică.

Odată cu apariția „Tribunei”, existau în Transilvania multe probleme controversate, dar parcă cea mai iritantă a fost cea a limbii. Tribuniștii au procedat cu multă diplomatie, nepermițând publicarea în coloanele ziarului materiale care să declanșeze dispute în problema limbii. O singură dată au permis publicarea unui articol despre ortografie⁴² intitulat *Încă ceva despre conferința de la Blaj și despre ortografia scrierii românești*, semnat de Artemiu Publiu Alexi⁴³. Acesta era atunci profesor la Năsăud, declarându-se pentru fonetism, împreună cu ceilalți membri ai delegației năsăude-ne. Artemiu Publiu Alexi arăta că „Toată lumea lucră pentru simplificarea ortografiei și deosebit în școală, pentru că numai așa se poate ușura înaintarea popoarelor în cultură. Ortografia nu este un scop, ci numai mijloc. Scopul este cultura și răspândirea acesteia în masele poporului, iar ortografia este mijlocul. Numai cea ortografie este corespunzătoare și bună care poate să înlesnească mai bine răspândirea culturii în masele poporului”⁴⁴.

Această părere a avut reacții în „Foaia școlastică”, publicație a Reuniunii învățătorilor din Arhidieceza de Alba Iulia și Făgăraș⁴⁵. Artemiu Publiu Alexi a mai publicat în „Tribuna” o *Corespondență din Năsăud – 21 februarie 1889*⁴⁶ și mai multe episoade dedicate *Fondurilor grănicerești năsăudene*⁴⁷.

Atât în perioada studenției, a lui Ioan Slavici la Viena și a lui Artemiu Publiu Alexi la Graz, cât și după terminarea studiilor superioare, întorși acasă, îi găsim pe cei doi implicați în lupta națională, prin implicarea în diferite acțiuni, în cazul de față în cadrul serbării de la Putna, precum și în colaborări a lui Alexi în publicațiile conduse de Slavici, în special „Tribuna”.

Prin participarea celor doi la evenimente politice, îi putem considera și ca oameni politici, acest fapt fiind întărit prin activitatea lor publicistică, activitate care a urmărit statornic țeluri politice puse în slujba luptei de emancipare a poporului român.

Note:

1. Dimitrie Vatamaniuc, *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, București, Editura Academiei RSR, 1968, p. 78.
2. *Albina*, Viena, Anul IV, 1869, nr. 10, p. 1.
3. *Idem*, nr. 24, p. 2.
4. Dimitrie Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 78.
5. *Albina*, Viena, Anul IV, 1869, nr. 24, p. 2.
6. Dimitrie Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 79.
7. *Ibidem*.
8. *Ibidem*, p. 80.
9. *Ibidem*.
10. *Ibidem*.
11. *Ibidem*, p. 82.
12. *Ibidem*, p. 83.
13. *Ibidem*, p. 83-84.
14. *Ibidem*, p. 84.
15. *Ibidem*, p. 87.
16. Maestru de limbă.
17. *Transilvania*, Brașov, Anul II, 1869, nr. 23, p. 276-277.
18. Dimitrie Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 88.
19. *Ibidem*, p. 103.
20. *Ibidem*, p. 104.
21. *Ibidem*, p. 106.
22. *Ibidem*, p. 107.
23. *Ibidem*, p. 108.
24. *Ibidem*, p. 109-110.
25. *Ibidem*, p. 110.
26. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANB-N), Fond Liceul „George Coșbuc” Năsăud, Dosar *Corespondența dintre Artemiu Publiu Alexi și Ioan Slavici în legătură cu organizarea serbărilor de la Putna (1871)*, f. 1.
27. *Ibidem*, f. 2.
28. *Ibidem*, f. 3.
29. *Ibidem*, f. 4.
30. *Ibidem*, f. 4.
31. *Ibidem*, f. 5.
32. *Ibidem*, f. 6.
33. Dimitrie Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 111-112.
34. *Ibidem*, p. 112.
35. SJANB-N, Fond Liceul „George Coșbuc” Năsăud, Dosar *Corespondența dintre Artemiu Publiu Alexi și Ioan Slavici în legătură cu organizarea serbărilor de la Putna (1871)*, f. 7.
36. *Ibidem*, f. 8.
37. *Ibidem*, f. 9.
38. Dimitrie Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 120.
39. *Ibidem*, p. 250-254.
40. *Educatorul*, București, Anul II, 1884, nr. 12 și următoarele.
41. Dimitrie Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 277.
42. *Ibidem*, p. 350.
43. *Tribuna*, Sibiu, Anul II, 1885, nr. 124, p. 495; nr. 125, p. 499; nr. 126, p. 503; nr. 127, p. 507; nr. 128, p. 511; nr. 19, p. 515 și nr. 130, p. 519.
44. Dimitrie Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 350-351; *Tribuna*, Sibiu, Anul II, 1885, nr. 125.
45. *Foaia școlastică*, Blaj, 1885, nr. 14.
46. *Tribuna*, Sibiu, Anul VI, 1889, nr. 35, p. 138.
47. *Idem*, nr. 61, p. 241; nr. 62, p. 245; nr. 63, p. 249; nr. 64, p. 253-254; nr. 71, p. 282; nr. 72, p. 286; nr. 112, p. 436; nr. 113, p. 450; nr. 114, p. 453-454; nr. 115, p. 458; nr. 116, p. 462; nr. 117, p. 466; nr. 118, p. 470; nr. 120, p. 478; nr. 121, p. 481-482; nr. 122, p. 483-484.

Alexia-Ioana Hădărău

Autoportret în cuvinte

Sunt Hădărău Alexia-Ioana, absolventă a Școlii Gimnaziale „Enea Grapini” din localitatea Șanț, promoția 2021, și, în prezent, urmez profilul matematică-informatică, intensiv informatică, din cadrul Colegiului Național „Liviu Rebreanu”, Bistrița.

Sunt o fire introvertită, retrasă, însă dinamică prin faptul că sunt deschisă spre a experimenta și excela în cât mai multe domenii. Iar această premisă o consider ca fiind demonstrată de-a lungul celor 9 ani de studiu, în perioada școlii primare și a celei gimnaziale, precum și în cei 2 ani de liceu deja parcurși, prin premiile obținute la concursuri:

- *matematică* (Olimpiada Națională de Matematică – calificarea la etapa județeană în trei ani consecutivi: clasa a IV-a, a V-a și a VI-a, până la apariția pandemiei; premiul II la etapa județeană și mențiune la interjudețeană concursului „Olimpiada Satelor din România” – clasa a V-a) – prof. Laora Cișșă;

- *limba și literatura română* (premiul II în doi ani consecutivi și mențiune în cel de-al treilea an la Olimpiada „Universul cunoașterii prin lectură” – clasele V-VII; mențiune în cadrul etapei județene a Olimpiadei de Limba și Literatura Română

OLLR – clasa a VI-a; premiul I în doi ani consecutivi la concursul regional de creație literară „Aripi din cuvinte” – clasa a V-a și a VI-a; premiul III și mențiune pentru 2 secțiuni diferite la Festivalul Național „Bucuria lecturii”) – prof. Ana-Floarea Hanciuc (Timiș);

- *limba franceză* (premiul I la etapa județeană a Olimpiadei de Limba Franceză și calificarea la etapa națională – clasa a IX-a);

- *T.I.C. și științe sociale* (premiul I la etapa județeană și calificarea la naționala Concursului „Istorie și societate în dimensiune virtuală” – clasa a X-a);

- *arte* (calificarea la etapa națională a Festivalului - Concurs CDIdei în cărți – clasa a V-a) și altele.

Arta și scrierea literară dintotdeauna au constituit pentru mine un mijloc de detensionare, de descătușare, de regăsire a autenticității mele și de conservare a trăirilor puternice care mă încearcă în momentele de cumpănă, reușind să le dedic timp în ciuda amalgamului de sarcini prioritare, de la școală și de acasă, care mă așteaptă. Iar faptul că încercările mele și din aceste domenii, în mod ironic, total opuse profilului pe care-l frecventez, mi-au fost remarcate și, mai mult, recompensate generos, îmi aduce o profundă stimă și recunoștință față de persoanele care m-au pus în lumină, cu toate că pentru mine întunericul părea să fie o companie bună.

Cu acest prilej, țin să le mulțumesc profund și neconținut doamnei profesoare de limba română, Ana-Floarea Hanciuc (Timiș), pentru nominalizarea mea la titlul de „Micul scriitor”, în anul 2020, domnului scriitor Leon-Iosif Grapini, pentru acordarea acestui premiu, precum și doamnei directoare Reghina-Leontina Horga, pentru propunerea de a contribui cu un număr însemnat de lucrări la expoziția organizată de 1 Decembrie 2022, „România, colț de rai”. Totodată, datorez sincere mulțumiri pentru încrederea, sprijinul necondiționat și efortul depus doamnei profesoare de matematică Laora Cișșă și doamnei profesoare de limba engleză Cornelia Bureacă-Mihai, precum și tuturor profesorilor care m-au îndrumat până în acest punct. Le mulțumesc tuturor, în parte! Și, nu în ultimul rând, domnului diriginte Dan Filipoi, doamnei educatoare Maria Grapini și doamnei învățătoare Maria Forogău pentru baza solidă, clădită cu ajutorul lor, fără de care nu aș fi aici.

Creăție literară

Răzvrătiri ale viitorului

Într-o lume plină de angoase, în care, deși fiecăru-i lucru în parte i-a fost născocită o soluție, mai mult artificială decât firească, în normalitatea anormalității prezentului în care repudiem o astfel de perspectivă a viitorului, o realitate simulată în care orizontul își inhibă domol vivacitatea albastrului cristalin, într-o pânză de obscuritate ce mocnește adormitor asupra comunității amorțite, stârnind ivirea unor înghiontiri frenetice de lumini pale pe șerpuirea drumului ce unește sute de construcții identice, albe, în una dintre acele construcții, sub coviltirele lunii știrbe, răsfărânte pe fereastră, se frământă în gânduri sumbre, ciocniri de sentimente și rațiuni, o fată... O tânără tipică oricăror vremuri, trădată fiind doar de stilul său de viață.

Esra. Blondă. Ochi albaștri. Păr drept, tuns până la umeri. Naționalitate... cea a tuturor de pe întreg mapamondul, căci acum nu mai există etnii, rase, religii. Totul este un tot unitar, un tot nerecognoscibil, datorită uniformității sale. Totul este... un nimic, căci dacă totul ar fi fost un ceva, probabil că Esra ar fi adormit liniștită cu gândul că nu toți oamenii sunt meniți în a face exact aceleași lucruri.

Sfera de sub televizorul cu leduri albe, ce levi-tează deasupra noptierei de cleștar din camera Esrei, indică ora 3:45, dimineața. Încă două ore și urmează deșteptarea întregii comunități. Glasul fratelui său, care vorbește numai în somn, răsună de zor din camera alăturată.

– Iarăși, Jeffrey? Când vei înceta cu toată șarada asta? Nu înțeleg de ce nu ai putea fi și tu ca toți ceilalți... Doar deschide ochii și vorbește! trănțește Esra, iritată, un pumn în salteaua sa cu apă.

– Poate că fratele tău chiar este neputincios în a vorbi, se activează vocea asistentului-robot, o prezență obișnuită, regăsită în orice locuință din comunitate. Un studiu efectuat acum circa 127 de ani indică faptul că o serie de factori, precum puternicele leziuni de la nivelul cutiei craniene sau o puternică traumă psihologică din copilărie...

– Încetează, Roly! Știm amândoi că fratele meu a fost așa încă de la naștere... Isteață mișcare a universului... a fost scutit de obligația de a parcurge învățământul public... Un prilej de a evada din toată negura asta a uniformității. Uf! Cât aș da să fiu în locul lui!

Se aude un sunet de deconectare, urmat de repornirea asistentului, fiind o formă de resetare a caracterului pe care îl poate însufleți robotul.

– Esra, îmi pare rău că am întârziat! revine Roly, versiunea atașatoare, subiectivă a asistentului, fiind unicul robot din comunitate cu această opțiune, grație unei erori de sistem, neraportată încă administrației. Și astăzi te văd cam nefericită. Lasă-mă să ghicesc: este legat de colegiu?

– Da, și asta... Este atât de absurd faptul că oamenii trec cu așa o pasivitate prin viață, fără a urma ceea ce-i pasionează cu adevărat...

– Esra, nu uita de faptul că tu ești singura per-

soană cu conștiință, cel puțin din această comunitate. Și asta datorită întreruperii tratamentului colectiv de administrare a pastilelor zilnice, nu e prima dată când ți-o spun. Liderii vor să creeze din oameni un tipar secătuit de viață, tras la indigo. Cum să dezvolte o pasiune pentru ceva, când nu au nici măcar cunoștințe despre propria identitate și autocontrol?

– Ce e și mai absurd: să nu avem libertatea de a fi noi înșine, de a alege ceea ce dorim să facem... nu crezi?

– Cred că este o întrebare-capcană. „Libertate” este un cuvânt prea puternic. Doar știi câte nelegiuiri s-au produs de-a lungul istoriei, din pricina libertății covârșitoare a omenirii. Tocmai din acest motiv conducătorii noștri dictează asupra alegerilor pe care le avem de făcut. Libertatea este o povară, draga mea, pe care nu o vei conștientiza decât în momentul în care vei fi pusă în ipostaza de a alege. Știu că nu te regăsești în multe dintre criteriile impuse la colegiul comunității, însă asta este o situație minimală, față de ceea ce te așteaptă. Trebuie să continui, asumându-ți îndoelile, neplăcerile iluzorii și asimilând neîncetat ceea ce ți se spune. Uneori, satisfacția poate izbucni din greutatea pe care le întâmpini, dar, nu uita, să nu care cumva să-ți vinzi sufletul, încercând să devii ceva pentru care nu ești făcută! Am încredere că vei reuși să schimbi lumea.

Așa e...

Priveam destul de îndrăzneț către viitor
 Construindu-mi o biserică de speranțe
 În care să mă refugiez,
 Să-mi potolesc setea de nenorociri,
 Dar am rămas pierdută pe
 Șantierul acela.
 Nu s-a ales mai nimic
 De ceea ce am început să construiesc.
 Așadar, de atunci
 Mă tot plimb prin lume fără lăcaș,
 Fără vreo noimă
 Nu e ca și cum aș delira,
 Nu-i așa?

Și dacă...?

Și dacă aș merge
 Departe de lege,
 Departe de soare,
 De orice culoare...
 Căutând prin negrul-sur,
 Pentru mine pur,
 Oare liniștea o voi găsi,
 În această lume, zi de zi?
 Și dacă suspin,
 Cu lacrimi, căzând lin,
 Am să mă pot opri?
 E lumea ce mă va lovi...
 Dar dacă voi râde,
 Cu lacrimi mai blânde,
 Va fi mai bine-așa?
 Lumea... nebună mă va considera...

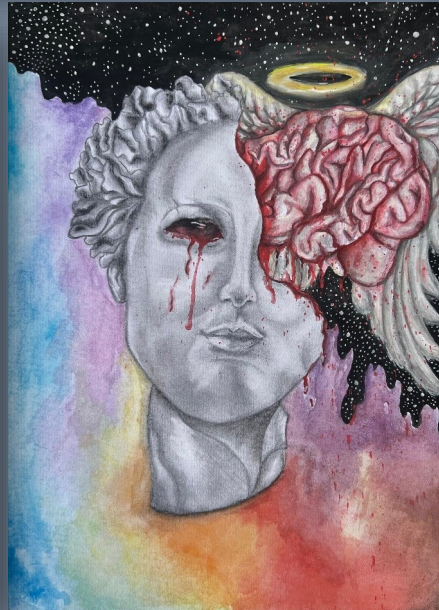

*Picturi
și
desene:*

Alexia

Ioana

HĂDĂRĂU

Dănilă Filipoi

Făcătura din Șesuri

Folclor

Mi-a povestit bunica mea Eleonora o întâmplare auzită de la bunica ei, care purta același nume, întâmplare petrecută într-un sat din comuna Cârlibaba, Bucovina.

Doi bărbați de la Șanț au plecat în Șesuri să lucreze la pădure. Ca să ajungă în timp util, distanța până acolo fiind destul de mare, au pornit cu o seară înainte de la Șanț, călătorind, astfel, toată noaptea, au trecut peste pasul Rotunda și au ajuns la podul Bistriței încă în puterea nopții. Îmi amintesc și eu o astfel de călătorie, și poate mulți alții își vor aduce aminte, citind povestea mea, de călătoria lor pe acest drum, căci tot așa procedam și noi când mergeam la munte „a brânză” în Țapu. N-am să uit niciodată cum, în copilărie, am plecat cu tata, cu bunicul și cu fratele meu, noi fiind pe atunci copii. Tata și bunicul mânau caii, iar pe noi ne-au pus, când ne-a luat somnul, noaptea, într-o vreme, pe fân în spatele forgonului. Pe fân era așternută o cergă, bunica ne-a pus de acasă o perină, iar cu o altă cergă ne-au acoperit, și așa am călătorit toată noaptea. Ne-am trezit pe la Stânca Țibăului. Cu noi mai era lelea Savinca lui Banu, ea mergea în munte la soțul ei. Baci era Savir Chisnăr. Dar asta e o altă poveste.

Tot așa au călătorit și cei doi bărbați, mai povesteau, cântau, fluierau, câte unul se mai așeza să se odihnească pe fânul din căruța pus ca hrană pentru cai pe timpul șederii la muncă în Șesuri. După ce au trecut de Podul Bistriței s-au îndreptat spre Șesuri. Era încă noapte de-a binelea, puțin trecut de miezul nopții.

Cum drumul trecea printr-o pădure, la un moment dat au auzit cântând o bufniță. Se zice că bufnița nu cântă a bine, mai ales dacă e pe casa sau pe fântâna cuiva, dar aici nu era cazul. Totuși, s-au temut să nu le cânte la vreunul dintre ei, dar, cum românul face haz din orice, se întrebau și ei: „Oare la care dintre noi ne cântă amu buha asta?”

Mai merg ce mai merg și prind a auzi pocnituri și sunete ciudate. „Doamne, zice unul, dar cine n-are somn amu, în puterea nopții, de bontănește așa de parcă ar bate cuie în ceva, și încă în pădure?”

La un moment dat ajung chiar la locul cu pricina și zăresc pe o luncă, dincolo de un pârâu, două femei care băteau o cioată. Aveau și un opaiț mic, cât să li se zărească. Șanțenii n-au dat mare importanță. „No, uite două nebune, zice unul, n-au ce lucra la ora asta.”

Dar caii au simțit că nu-i a bună, s-au speriat, au nechezat, s-au ridicat în două picioare și nu voiau să treacă mai departe. Cu câteva bice au rezolvat pro-

blema. Când au ajuns în localitate, la toată lumea erau lămpile stinse, numai la o casă era aprinsă lumina, iar din casă se auzeau vaiete de moarte și țipete de copii. Au intrat să vadă ce se întâmplă și au văzut o femeie tânără zbatându-se între viață și moarte, iar bărbatul striga lângă pat: „Doamne nu-mi lua femeia!”, și copiii se văicăreau: „Vai, mamă, nu ne lăsa!”.

Atunci, unul dintre șanțeni a zis către celălalt: „La femeia asta i-au făcut pe ursită nebunele celea pe lângă care am trecut”. Nu știau ei prea multe, dar ceva știau din ce au auzit pe la noi cam ce-i de făcut în astfel de cazuri. I-au spus omului să dezbrace femeia de haine și să i le dea pe dos, să întoarcă blidele/farfuriile de pe pereți pe dos, doar icoanele să le lase așa cum sunt, să stropească cu agheasmă, să facă cruce la ușorul casei, iar la intrarea în casă, înaintea treptelor, să așeze cruciș lopata și cociorba folosite la cuptorul de copt, să întoarcă pe dos absolut tot din odaie: masa, scaunele, păretarul, toate acestea, pentru a întoarce farmecele de unde au venit.

Călătorii s-au întors la acele femei, au luat bicele în mâini și, nici una, nici alta, s-au apucat să le bată, dar dădeau în ele așa ca în cai. Apoi au zis: „No, amu, până vă vedem, să dezbrăcați cioata de haine (cioata era îmbrăcată femeiește) și să scoateți tot ce ați bătut în ea, că de nu, vă tăiem din bice până se face dimineață”.

Au făcut ele așa cum li s-a poruncit. După ce au scos găvoazdele, cuiele și ce au mai bătut în cioată, le-au lăsat pe toate grămadă împreună cu hainele și au aruncat niște găteje peste ele. Unul dintre bărbați a adus cu furca o pală de fân din căruța și le-a poruncit femeilor să aprindă grămada și să ardă tot, ca nu cumva acestea să meargă cu acele lucruri și să-și înceapă lucrarea în altă parte.

Au dat foc la tot ce era acolo, dar, în timp ce lucrurile ardeau, se auzeau din foc niște pocnituri ca și când aprinzi o grămadă de găteje și pocnesc șerpuii cuibăriți în ea, săreau scânteii și fulgere în văzduh, cam așa cum se întâmplă în zilele noastre la artificii.

Cele două femei au fugit, iar bărbații s-au întors în sat. Când au ajuns la casa cu pricina, femeia își revenise. Aceasta le-a povestit că la ceva timp după ce au plecat ei, rând pe rând au lăsat-o junghiurile din trup, de parcă cineva i le-ar fi luat cu mâna. După ce șanțenii le-au relatat întâmplarea din pădure, unul i-a zis femeii: „Vezi, cum scoteau câte un cui sau un găvozd, cum te lăsa câte în junghi ori o durere...”.

Femeia și familia ei le-au mulțumit celor doi șanțeni, iar ei s-au dus la lucru, bucuroși că au putut face un bine.

Valer Pop

O propunere interesantă

În anul 1937, s-a propus ca la Facultatea de Filosofie și Litere din București să se studieze legăturile ce se pot stabili între snoavele din *Sindipa*, renumitul roman oriental, care a pătruns în aproape toate literaturile europene și în care sunt înfățișate vicleniile, necredința și nestatornicia femeilor, și între folclorul și literatura cultă românească, insistând asupra pildei a doua, a filosofului al șaptelea.

Pentru viitoarele studii ce se vor face asupra acestui motiv, semnalăm aici o snoavă culeasă de cercetătorul I.C.Cazan, în timpul cercetărilor monografice în satul Șanț din Năsăud, în luna August, 1935, de la femeia Elisabeta Gușe, de 39 ani, și care snoavă nu este altceva decât o parte din pilda a doua a filosofului al șaptelea, din *Sindipa*, cunoscută sub numele „Peștii pe brazdă”.

Redăm integral această interesantă snoavă apărută în revista SOCIOLOGIE ROMÂNEASCĂ, ANUL II, NR. 2-3, FEBRUARIE-MARTIE 1937, pag.137.

Peștii pe brazdă

Au fost odată... doi tineri, un bărbat și o femeie. Bărbatul era strașnic, apucat și nu lăsa pe femeie să grăiască defel.

Într-o zi, ea a zis că și ea va avea atâta putere cât să-l înnebunească pe el. Așa el s-a dus la muncă, la arat, cu o slugă. Și femeia s-a dus și ea mai târziu, cu de-ale gurii, cu de prânz. În drum, ea a trecut o apă, și acolo era un om, care prindea pește cu undița. Atunci ea s-a gândit să cumpere lipanul, că lipan era. Zise: „Vreau să-ți cumpăr peștele; cât îmi ceri?” Tocmeala se făcu, și femeia luă peștele și-l puse-n cofa pe care o purta cu ea. Când fu ajunsă la bărbat, până a nu se înturna, ea puse peștele pe brazdă. Cea, când se înturnă și văzu peștele, zise:

„Na, femeie, am prins un pește pe brazdă, ia-l și du-l acasă și diseară să-mi faci mâncare domnească din el”.

„Voi face!”.

Mai stătu ea o țără, cu bărbatu-su, și se-nturnă acasă. Făcu de cină și veni și bărbatul. Băgă boii în grajd și, când o văzu pe femeie, zise:

„Făcutu-mi-ai peștele?”

„Ce peste?”

„Care l-am prins pe brazdă”.

„Ce pește? Ai înnebunit? Vai de mine. Cine a mai văzut pește pe arătură, fără numai în apă!”

Minten el o prinde și-i dă o bătaie, de s-a dus femeia la lume și s-a plâns că ce zice bărbatu-su.

„Ați mai văzut oameni buni pește pe brazdă?”

Și ei au zis:

„Apoi... nu se poate, bade, să fie pește pe arătură, fără cât el numai în apă poate trăi!”

Femeia a zis:

„Faceți bine și-l legați, că este om apucat de toate celea!”

A doua zi el spuse iară:

„Măi, femeie, pește ți-am dat!”

Femeia o ținea întruna că-i apucat și că l-ar duce la popa să-l întorneze. A doua zi, dimineața, se duce la părintele și-i spune să citească lui bărbatu-su, să uite de pește. Popa vine și grăiește cu el, zice:

„Nu se poate, omule, pește pe brazdă”.

Popa îi pune patrafirul pe cap, omul de frică s-a lăsat. Apoi femeia a legat peștele de o sfoară și l-a prins sub fustă. Când s-a plecat în jos, omul de sub patrafir vede peștele și spune popei că ce-a văzut. Femeia s-a ridicat în sus și atunci nu s-a mai văzut. Atunci popa a zis:

„Asta-i nebun cu adevărat!”

După ce s-a dus popa, oamenii s-au luat iar la ceartă. El o sperie pe femeie cu bâta. S-a dus femeia la primar, și s-au strâns jândarii, să-l ducă la casa de nebuni. L-au pus în căruță să-l pornească. Femeia se cânta cu lacrimi pe lângă căruță. Ea voia să-și ia rămas-bun de la bărbat și zise:

„Eu mai am un cuvânt să spun. Tu, bărbate, să mă lași pe mine să grăiesc. Tu ai zis că o femeie nu poate grăi în fața bărbatului și nu poate să-i facă nimic, necum să-l înnebunească. Am vrut să-ți arăt că nu ai dreptate”. Atunci bărbatul a văzut ce poate femeia sa. Și au fost oameni, în pace, mai departe.

Și-am călcat pe-un cui și alta nu-i!

Liviu Păiuș

Pintea Viteazul (variantă)

El o fost un băiat. Și-o fost la oi. Îl tot ciufuleau păcurarii și baciul, îl tot alungau mai mult. El s-o dus așa, tot plângând, într-o parte și sub o stâncă s-o adăpostit de vreme rea. Pe stâncă, deasupra, o ieșit un drac și-și arăta fundul către cer, unde tuna și fulgera, și zicea:

– Dă, Ilie, dă!

El o crezut că spre el zice. El avea proașcă și o dat cu proașca și l-o omorât. Și o venit la el un înger și i-o zis că pentru binele acesta, că o pușcat pe dracu', ce ar cere el.

El dacă o socotit că o fost tot bătut, o socotit că ar cere putere să nu-l poată bate baciul și păcurarii.

Îngerul i-o dat putere și l-o dus în mijlocul pădurii și l-o pus la doi molizi care au fost mai groși, și Pintea i-o împins cu mâna și s-or prăvălit, atâta i-o dat o putere de mare.

Și de-acolo l-o luat îngerul și l-o dus la o fântână și l-o scăldat pe băiat în fântână și i-o spus la băiat așa:

– Pe tine dacă te-am spălat nu te mai prinde niciun fel de glonț, nici sabie, nici săcure. Și moartea ta va fi așa: cineva te-a pușca cu trei fire de grâu, cu trei fire de sare și trei fire de tămâie. Dacă nu îi spune toate astea la lume, vei trăi cât vei voi.

S-o dus și s-o făcut haiduc și și-o strâns ortaci doisprezece haiduci.

Mergea la boieri, le lua câte-o vită-două, de la altul lua bani și le da la cei săraci și umbla așa și hoinărea.

Și unul dintre ei atâta o stat de el să zică de ce nu-l prinde nici armă, nici nimic, să-i spună din ce-i stă moartea lui.

S-o scăpat Pintea și i-o spus la un prieten care o fost mai aproape dintre cei doisprezece: că de-l pușcă cineva cu trei fire de grâu, trei fire de sare și trei fire de tămâie, atunci el moare.

Ș-o trimis Pintea pe prietenul său la un boier să aducă acolo, în munte, ceva de-ale gurii. Și nu mai vin aceia doi haiduci, că i-or prins boierii și i-or bătut și i-or închis și nu i-or mai slobozit. Și atâta l-o bătut pe acela până o spus moartea lui Pintea. Pintea s-o dus

să vadă de ce nu mai vin. Și când o ajuns Pintea acolo, l-o pușcat cu trei fire de grâu, cu trei fire de sare și trei fire de tămâie, și atunci el o spus:

– Să nu dai vorba nimănui, că dacă o dai la un prieten îți mănâncă ție capul.

Și el o avut un topor mare și, cum o fost cu păr așa mare, și-o tăiat o șuviță de păr și o pus-o pe stâncă și și-o împlântat săcurea peste păr în stâncă, până-n mucie s-o băgat, și-o zis așa:

– Când a ieși săcurea din stâncă, atunci am să înviez.

Și atunci gata, o murit.

Culeg. prof. Liviu Păiuș, în anul 1973. Informator necunoscut. Manuscris în colecția personală.

Grădina Zânelor

La Stânca Albului de pe pâraul Albului, era o zăpodie cu aișor, ca straturile într-o grădină. Era „Grădina Zânelor”, din vârful Prelucilor, de la Valea Mare.

Bătrânii nu te lasă să iei aișor de-acolo. Se temeau că vin zânele și fac prăpăd că de ce ai intrat în grădinuță. N-aveai ce căta pe stâncă, trebuia s-o ocolești.

Păcurarii nu intrau cu oile acolo.

Un păcurar ficior avea darul să cânte la fluier.

Ca să ai daru' să cânți, fluierul trebuie îngropat în crucea ulițelor la 12 noaptea, a doua zi să nu te vadă nimeni. Să stai acolo și numai a treia noapte îl dezgropi la 12 noaptea să nu te vadă nimeni.

Se pune ceară de prim roi de albine și se astupă găurile. Pui și lapte în el: lapte de capră neagră, fătată întâi.

Dacă reușești să-l scoți fără să te vadă nimeni și n-ai voie să te uiți înapoi, ai daru'.

Feciorul a reușit. S-a dus la „Grădina Zânelor”, că și-a pus gându' la o fată frumoasă, și-n grădină i s-a arătat o ființă. După trei zile a fost găsit rupt pe la rădăcini. Până ce a ajuns acasă, a murit.

Din: Ion Lucian, „Povești din Țara Năsăudului”, p. 103-104.

Cornel-Leontin Moisil

Obicei de nuntă în comuna Șanț (În general, pe Valea Someșului Mare)

Șanț este o comună grănicerească, situată în partea de Nord-Est a județului Bistrița-Năsăud, la poalele vârfului Ineu din Munții Rodnei, așezată la o altitudine de aproximativ 650 m. Prin anii 1600, Șanțul era un cătun al comunei-mamă Rodna Veche, iar din anul 1773 devine comună de sine stătătoare, cu denumirea de Rodna Nouă, apoi, din 1925, prin decret regal, i se dă numele de Șanț. Numele de Șanț provine de la șanțurile de apărare săpate în această așezare, chiar prin locul actualei Primării, șanțuri amenajate pentru apărarea împotriva popoarelor invadatoare din răsărit, în mod special tătarilor. Comuna este formată din două sate: Șanț - reședință de comună (aprox. 3100 de locuitori) și Valea Mare (aprox. 300 de locuitori). Din raza teritorială a comunei Șanț izvorăște râul Someșul Mare, al cărui izvor principal este Izvorul Zmeu. Râul Someșul Mare are ca principali afluenți pe raza administrativ-teritorială a comunei Șanț pâraiele Valea Mării-lor (Măria Mare și Măria Mică), Valea Mare (Șarmpăul), Cârțibavul (cu Cârțibușul) și Cobășelul.

Fiind un sat de munte, principala preocupare a sătenilor a fost și este creșterea animalelor (oi, vaci și cai), cu procesarea tradițională a laptelui de oaie (prin producerea de lapte acru, caș și urdă pe timp de vară), exploatarea, debitarea și prelucrarea primară și finită lemnului.

*

Mai demult, după spusele bătrânilor, nunțile, de cele mai multe ori, se făceau din interes. De exemplu, se căsătoreau tineri care aveau proprietăți învecinate, sau, de regulă, cei care erau mai avuți (bogați) își luau partener pe măsură, păstrându-și poziția socială avută.

În general, „lipeala” o făceau părinții tinerilor. Aceștia se întâlneau și se înțelegeau: – Măi, *Cutare*, eu am un fecior scăpat de armată, numai bun de însurat, și văd că și tu ai fată de măritat. Ce zici, îi tălăluim (punem) laolaltă? – Îi tălăluim, dar ce îi dai la feci-

or? – Păi eu am locul acela vecin cu al vostru... Apoi, vine tatăl feciorului acasă și îi spune acestuia: – Dragul tatii, să știi că te însori! – Cu cine, tată? – Cu fata lui *Cutare*. – Da-i hădă, tată! – Nu-i nimic, dragul tatii, dar îi singură la părinți și are avere multă, ș-apoi numai tăiem răzvorul (răzorul) de la mălăiștile de *Acolo* și unim arătura, spargem gardul din locul *Acela* și îi totul dintr-olaltă... – Apoi, dacă dumneata zici, ce mai pot face? – Ce să faci, taci din gură și te-nsori! – Dar mie mi-e dragă *Aia*, tată. – Lasă, că și *Asta* ți-o fi dragă, că-i bună! Îi îndrăgi-o cu timpul! Dumini-că mergem la pețit!

Aș menționa faptul că feciorii de însurat erau doar cei care au terminat stagiul militar. Era o mare rușine pentru cei care, din diferite motive, nu făceau armata. Se spunea că-s „bgirgoși” (adică nu-s sănătoși) și nu-s căliți. Nu prea erau bărbați dacă nu au făcut armata.

Și uite-așa, duminica următoare, părinții viitorului mire luau cu ei o țuică (de obicei fiartă), un cadou pentru fată și se prezentau, împreună cu „mirele”, la casa fetei, la pețit (după ce, în prealabil, era aranjată treaba de către părinții ambilor tineri).

La pețit, tinerii se cunoșteau mai bine. Părinții tocmeau data nunții, zestrea, stabileau nănașii și câte altele. Nașii erau aleși dintre finii părinților sau prieteni ori apropiați ai familiei. De regulă, fetele mergeau nurori. Rareori se întâmpla să meargă feciorii gineri (numai dacă fata era singură la părinți, iar feciorul avea mai mulți frați și deci averea se împărțea în mai multe părți). Fetele erau bune de măritat de la 15 - 16 ani. Trebuiau să știe a toarce, a țese, a coase, a face mâncare, a spăla rufe și altele. Dacă erau mai multe surori, de regulă, trebuiau să se mărite în funcție de vârstă, cronologic, începând cu cea mai „bătrână”. Rareori se încălca regula.

După ce era totul stabilit, feciorul începea să meargă mai des pe la fată, ieșeau împreună prin sat, la joc etc. Duminica și în sărbători se plimbau de mână prin sat.

Miri cu alaiul (1936)

De reținut este faptul că până prin anii 80/90, la țară, sâmbătă-seara, duminică-seara sau în ajun de sărbători, în afară de cele mari (Paște, Crăciun, Bobotează), se adunau mai mulți feciori, luau câte o sticlă de țuică sau mai multe și mergeau „la fete”. Dacă oamenii erau culcați, un fecior mai îndrăzneț bătea la ușă sau la geam și striga să „facă lampă”. De cele mai multe ori se „făcea lampă”, feciorii intrau în casă și puneau pe masă țuica sau ce băutură au adus cu ei. Fata aducea pahare și, dacă țuica nu era fiartă, o pune la fiert, apoi unul dintre feciori, de regulă cel care era proprietarul sticlei, pune în pahare și servea pe toată lumea, începând de la tatăl fetei, continuând cu mama acesteia și așa mai departe. Apoi se apucau de discuții, glume, pilde etc. Fata mergea pe rând pe la fiecare fecior și, de multe ori, stătea în poala lui. Când era de plecat, feciorii plecau pe rând. Fata ieșea după fiecare „la petrecut” până în tindă sau în târnaț, îl săruta, apoi se întorcea în casă. Ultimul fecior care pleca era cel mai apropiat de fată. Cu acela fata stătea mai mult „la petrecut”. Se întâmpla adeseori ca o fată mai frumoasă, mai focoasă, să aibă mai multe rânduri de feciori „la fete” în aceeași seară. Asta se întâmpla și când erau două sau mai multe fete mărișoare în aceeași casă.

După ce se dădea veste că fata se mărită, feciorii mergeau mai rar la ea, mergea doar mirele „la fete”, când era mai aproape de nuntă acesta mergea și în serile de lucru la mireasă.

Nunțile se stabileau în funcție de cum găseau „ceterași” și câte o casă mare, încăpătoare, disponibilă, unde să se desfășoare nunta. Se arvuneau ceterașii, se arvunea o „socăciță” (bucătăreasă) care întreba cuscii cam câte persoane cred că o să fie la nuntă și le spunea acestora ce cumpărături au de făcut și ce trebuie să pregătească pentru ospaț.

După toate astea, părinții începeau demersurile de nuntă. Socrii mici pregăteau (dacă nu cumva aveau deja pregătite) cadouri pentru nănași, cămașă pentru mire, haine pentru mireasă și lada cu zestre a acesteia. Socrii mari se ocupau de cele necesare pentru nuntă. De cele mai multe ori aveau în gospodărie câte un junc sau o juncă, un porc sau oi. Dacă nu aveau din producție proprie, cumpărau țuică sau „spirt” (alcool dublu rafinat), și, cu două sau trei săptămâni înainte de nuntă, veneau nănașii și, împreună cu un om priceput, fierbeau țuica și o puneau în sticle.

După ce viitorii nași acceptau să cunune tinerii, mirii, până la fiertul jinarsului, mergeau cu „aronul” (arvuna) la nănași, la toți, pe rând. Duceau cu ei doi sau trei litri de țuică, o prăjitură sau un cozonac ori alte bunătăți.

Cu cel puțin două sau trei săptămâni înainte de căsătoria la Starea civilă, tinerii mergeau la Năsăud, pentru analizele medicale. Li se dădea răspunsul în 14 zile și numai dacă erau sănătoși avea loc căsătoria. Căsătoria civilă se făcea înainte de căsătoria religioasă cu ceva timp (o săptămână, două, trei) sau, în cazuri rare, chiar în aceeași zi cu cununia religioasă.

Înainte de nuntă, mirii erau/sunt „strigați” la Biserică, în trei duminici sau sărbători consecutive. Strigarea constă în faptul că preotul, după ce termină slujba și predica, anunță: „Pentru prima/a doua/a treia oară se vestesc pentru căsătorie tinerii, *Cutare*, fiul lui *Cutare* și *Cutare* din parohia noastră (sau din alta) cu *Cutare*, fiica lui *Cutare* și *Cutare* din parohia noastră (sau din alta). Dacă cineva cunoaște vreun motiv ce ar putea duce la împiedicarea căsătoriei este rugat să anunțe, iar, dacă nu, Dumnezeu să le dea sănătate, fericire și noroc!” După ce erau deja mirii strigați, părinții acestora umblau prin sat pe la rude, prieteni, vecini și chemau oamenii la nuntă. În ultima duminică dinaintea nunții, mireasa își lua cununa de mireasă pe cap și se plimba pe drum, prin centrul satului, însoțită de druște și de mire. Druștele, de asemenea, purtau cununițe pe cap.

„Socăcitul” (pregătirea mâncărilor pentru nuntă) începea, de regulă, în ziua de luni în săptămâna nunții și se făcea la mire acasă, sau, dacă feciorul mergea ginere, la mireasă. Nunțile aveau loc sâmbăta ori duminica. Acestea se organizau, în funcție de numărul aproximativ de persoane, în casele unor gospodari.

Casele erau formate din patru sau cinci încăperi. Erau case mari, din lemn, cu câte două camere și o tindă și cu una sau două cămări și aveau târnaț în față și pe laterale. Era o cameră de locuit, încăperea din spate (casa dinapoi), una de parade (casa dinainte, dinspre drum) și o tindă mare la mijloc. În spatele odăilor (dinainte și dinapoi) se afla câte o cămară, rareori era cămară numai la una dintre camere. Într-o cămară se țineau produse alimentare (berbințele cu lapte acru, cele cu brânză, precum și alte alimente), hamurile de sărbătoare ale cailor, clopotele oilor, zurgălăii de pe cai și, la unele case, în acea cămară era și scara de acces în pod, iar accesul în cămară se făcea din fundul tindei. Cealaltă cămară se folosea pentru dormit, ca și încăperea de lângă ea. În cămară dormeau bătrânii și copiii. Se intra în acea cămară fie din cameră, fie din tindă.

Camerele erau destul de simplu mobilate. În odaia din față (casa de parade) erau două paturi așternute cu cerge alese și perini de pene cu fețe țesute din bumbac în creștan, lada de zestre, dulapuri cu haine de sărbătoare, o masă, un lăițer și câteva scaune. Pe jos erau țoale țesute în stative (război). Pe pereți se găseau ruda cu procuțe și cu perinițe, cele mai frumoase icoane, „cingeauă (ștergare) în creștan”, „blide” (farfurii) de porțelan sau de lut agățate pe cuie, o oglindă și altele. Tot în casa de parade atârna din tavan o lampă frumoasă, cu abajur din mărgelă.

În tindă se aflau cuptorul și ploatănușul (soba din cărămidă cu plită), o ramă cu vase, o masă, un lăițer, un pat, un podișor (bufet), câteva icoane mai simple și, eventual, o laiță sau două pe care se ședea sau se puneau gălețile cu apă. Unii gospodari aveau în tindă, după ușă, și câte un lădoi (din scândură rindeluită și acoperit cu capac), în care țineau făina și alte

cereale. Tot în tindă, la cuptor și la ploată era și hornețul (coșul de fum), care deservea și ploată sau soba din casa dinapoi. Tinda, fiind camera cea mai mare, era folosită, toamna, pentru depozitarea știuleților de porumb până ce se „desfăcau” (depănușau). La „desfăcat” se făcea clacă.

În casa dinapoi, se găseau, la fel, două paturi așternute cu țoale „de purtat” (cerge în table) și cu perne cu fețe din pânză de cânepă, un lăițer, o masă înfundată în care se țineau alimentele ce se consumau rapid (mămăliga sau pâinea, sarea, zahărul, farfurii, merindarea etc., iar în sertarul mesei se păstrau tacâmurile), o sobă sau ploată, după sobă atârna pe perete rama cu vase uzuale (agățate în cuie), sub ramă, pe o laiță, se mai țineau gălețile cu apă, după ușă se găsea un podișor și o ladă cu haine de purtat. Pe pereți se

arătau vederii icoane, rame cu „bilduri” (poze), blide și cingeață, dar nu la fel de frumoase ca cele din casa dinainte. Lampa, mai puțin arătoasă decât cealaltă, agățată de tavan, atârna deasupra mesei. Familiile cu mai mulți membri aveau în această încăpere și un lăițer care, seara, devenea pat pentru copiii mai mici. Unele gospodine își puneau „stative” (război de țesut) în casa dinapoi, altele, în tindă. Acestea

erau sezoniere, se întindea teară de obicei iarna. Tot în tindă sau în casa dinapoi era agățat în tavan un sistem în care se prindea „urzoaia” (urzitoarea). În camera dinapoi erau un pat sau două și un ploată sau o sobă. Acolo se sta doar noaptea la somn.

Toate camerele erau podite cu scândură de molid. Mai demult, casele aveau „pod creț” (tavan din scândură de molid rindeluită, așezată să se vadă grinziile). Cu timpul s-a tencuit și tavanul.

În pod se ținea mălaiul (cucuruzii erau așternuți pe pod, dar se împleteau și cununi din porumbul cel mai frumos, cununi ce stăteau agățate la căpriori, din care erau sortate boabele pentru sămânță și se mă-

cina făina de mămăligă), lădoaie (pentru făină, porumb boabe și alte grâne), se păstra (iarna) cârnațul, caltaboșul și slămina atârnată la afumat, precum și diverse ustensile casnice care se foloseau sezonier.

Dar să revenim la nuntă.

În săptămâna nunții, mirii mergeau/merg la biserică și se spovedeau/spovedesc, apoi preotul îi împărtășea/ împărtășește.

Pe vremuri, satul nu avea cămin cultural sau sală de nunți, de aceea ospățul se ținea în casele celor mai buni gospodari. O nuntă mai mare se făcea în toate cele trei încăperi (casa dinapoi, tindă și casa de parade), iar una mai modestă, în casa din spate și în tindă. Rar era nuntă doar în tindă, poate un botez...

Tot pe vremuri, și mâncărurile erau mai simple: o zeamă de toșmagi (tăiței) în care se găluște (sarmale), aitură (stil prăjitură) sau cozonac, jinars și apă din fântână.

Așa cum spuneam mai înainte, socăcitul începea de luni, la nunțile mai mari, sau de miercuri, la cele mai modeste. Dar niciodată marțea!

De când se știa că începe socăcitul, rudele mai apropiate, vecinii, prietenii (preponderent femeile), începeau să ducă daruri la părinții mirilor. Darurile constau în găini, ouă, zahăr,

făină, ulei, cacao și alte produse alimentare necesare pregătirii mâncărurilor.

Femeile mai apropiate de familiile mirilor veneau la ajutor la casa unde se socăcea și, sub stricta îndrumare și supraveghere a socăciței, făceau ceea ce aceasta le dădea de lucru. Prima dată se întindeau turtele pentru toșmagi, deoarece acestea trebuiau să se usuce și, ulterior, să se taie toșmagii manual. Apoi se preparau diverse produse mai puțin perisabile, iar, la urmă, cele perisabile. Vinerea se tăiau găinile, se sacrifică animalul pentru gulaș sau, în timpul mai apropiat, pentru friptură, și se făceau găluștele.

Aspect de nuntă din Șanț (1935). Fotograf: Iosif Berman

Tineri în costum popular (anii 50)

Nunțile aveau loc cu preponderență iarna, fiindcă nu erau mijloace de păstrare a alimentelor la rece. Animalul se tăia în funcție de anotimp, porcul se pregătea doar iarna, în timp ce vara era sacrificată vita sau oaia. Vita era sacrificată și iarna.

Vinerea, la casa mirelui, se derula „seara steagului”. Se adunau colăcarii și druștele ca să pregătească steagurile. Fetele făceau „smocurile” (buchețele mici) de bărbănoc (o plantă cu frunzele frumoase, mărunte și verzi atât vara, cât și iarna), spicele de grâu, pregăteau năframele și petelele, iar băieții prindeau clopoței, întregeau cununa de bărbănoc și înstrușau steagurile. Steagurile erau/sunt compuse din: o bătă din lemn de esență tare, rotunjită și finisată, cu diametrul de aproximativ 4 cm, lungă cam de 1,5 m. Capătul superior al bătei este crăpat în patru, iar în crăpături se introduc două vergele în cruce, în jurul acelor vergele se pune un cerc tot dintr-o vergea mai subțire sau din sârmă mai tare. Cercul are un diametru de aproximativ 30 - 35 cm. Pe cruce și pe cerc sunt legați clopoței din schijă. Roată, pe lângă bătă, prin cruce, se pun și se leagă spicele de grâu, care întrec de la bătă în jur de 20 cm, apoi, în jurul spicelor și pe cerc, se face o cunună din smocurile de bărbănoc. De la cruce în jos se leagă pe bătă una sau două năframe mari din păr sau din mătase. O năframă de steag este de dimensiunea a patru basmale normale. După ce s-a legat năframa sau năframele de bătă (la fel cum se prinde drapelul tricolor, numai că nu se coase năframa pe o latură, așa ca drapelul, ca să intre bătă prin ea, ci se prinde cu piuneze), cu piuneze se prind și petelele din pânză multicoloră. La seara steagului, se consuma/consumă foarte multă băutură. La o nuntă cu miri mai bogați, se făceau/se fac patru steaguri, la una mai modestă, două sau cel mult trei. Steagurile erau/sunt purtate de colăcari.

Cu o seară înainte sau cel târziu în dimineața zilei nunții, nașii împreună cu apropiații familiilor, mergeau la casa nunții și scoteau mobilierul din camere (în afară de lățere), îl depozitau prin șură sau prin târnaț, apoi așezau mesele și lățile și le pregăteau pentru ospăț. Femeile mergeau și încărcau mesele, puneau tacâmurile, duceau mâncărurile în camere.

La nunta lor, mirii îmbrăcau/îmbracă obligatoriu costume populare noi, în funcție de anotimp. Câteodată, și nașii. Dar, de regulă, nașii mai tineri îmbracă costumele ce le-au avut ei de miri.

Mirele purta/poartă, iarna, căciulă, în care este cusut struțul de mire, cămașă cu mărgelă, ceptari (pieptar) alb și căput din pânură de lână neagră sau cojoc din piele, curea din piele cu pene colorate, tot din piele, cioareci din pânură albă și cizme din piele de box. Vara purta/poartă clop cu păuniță, cămașă cu mărgelă, pieptar alb, curea din piele cu pene, pantaloni din pânză albă de in sau bumbac și bocanci sau, mai nou, pantofi negri. Mirele purta pentru ultima dată păunița pe clop, apoi, după căsătorie, o vindea sau o păstra pentru copiii lui sau pentru frații mai mici (dacă avea).

Mireasa purta/poartă, iarna, cunună, făcută special de meșteri, cept (ie) cu mărgelă, ceptari alb, căput din pânură de lână neagră sau cojoc din piele (în funcție de ce purta mirele), poale albe din pânză de in, pânzături alese, briete, iar în picioare cizme sau botine din piele. Vara purta cunună, cept (ie) cu mărgelă, pieptar alb, poale albe din pânză de in, pânzături alese, briete, iar în picioare pantofi din piele. La gât aveau prinse coliere de taleri de argint sau mărgelă.

Întotdeauna pieptarele mirilor și căputurile sau cojoacele sunt perechi, făcute de același meșter, cu aceleași modele specifice zonei.

Unii miri purtau/poartă la brâu câte un colac împletit, legat cu ață roșie, agățat după cureaua mirelui și după brietele miresei, colaci pe care-i împărțeau/împart copiilor la ieșirea din Biserică, după ce s-au cununat.

În ziua nunții, cu două sau trei ore înainte de cununie, nașii mari împreună cu tarostele (ajutoarele nașilor), druștele (îmbrăcate la fel ca mireasa, numai că nu au cunună pe cap, ci o coroniță, iar în cozi aveau/au legate petele brodate) și nuntașii din partea mirelui se adună la casa acestuia. Nașii mici, împreună cu tarostele, cu doi colăcari (domnișori de onoare) și cu rudele miresei merg acasă la mireasă.

Bărbații-taroste duc pe umăr lumânările lungi și groase, împodobite cu flori și peteală, ale nașilor, de la casa nașilor, la casa mirilor și apoi până la biserică, iar femeile-taroste poartă colacul ornat cu floricele de mușcată sau cu alte flori pe un cingeu (ștergar) în creștan ori, mai nou, pe un macrameu.

Colăcarii călări se plimbă cu caii pe drum de la casa mirelui la casa miresei și invers, însoțesc nașii până la miri etc. Caii sunt țesălați, frumos împodobiți, au copitele vopsite negru sau date cu cremă neagră de ghetă. Colăcarii, atât cei călări, cât și cei cu steagul, sunt îmbrăcați la fel ca mirele, numai că nu au struț pe cușmă sau pe pălărie, poartă peste umeri brâu tricolor, iar cei călări au în plus și câte o ploscă plină cu țuică din care dau să bea tuturor bărbaților întâlniți pe drum.

Ceterașii și colăcarii cu steagurile merg întâiași dată la casa celui care iese primul din casă (de regulă, mirele). Cântă de joc și voie bună. Se face un joc sau două. La ieșirea din casă, un naș sau o persoană mai isteată citește un verș (compunere în versuri) scris de creatori locali, adaptat situației fiecăruia (mire sau mireasă), dacă nu este verș, atunci ține o cuvântare, apoi spune o rugăciune, după care se pornește la drum.

Mirele, însoțit de două druște (domnișoare de onoare), merge în fruntea alaiului, urmează celelalte druște, colăcarii cu steagurile, ceterașii, nașele, femeile-taroste purtând colacii, nașii, bărbații-taroste având lumânările pe umăr, părinții și nuntașii.

La ieșirea din casă, bărbații participanți la nuntă primesc câte o sticlă de o jumătate de litru cu țuică pentru drum, iar nașii și tarostele, câte o sticlă de un litru.

Pe timpul deplasării, colăcarii scutură steagurile în ritmul muzicii de marș și, în același timp, strigă tot felul de strigături frumoase de nuntă. Fiindcă sunt mai mulți colăcari, iar steaguri mai puține, aceștia se tot schimbă, pe rând, la scuturatul steagului. Colăcarii pe cai fac tot felul de vitezii cu animalele. Aleargă de

este însoțită de doi colăcari (domnișori de onoare), în rest, alaiul are aceeași componentă.

La întâlnire, mirii se sărutau/sărută cu patimă (depinde cât erau/sunt de rușinoși ori de amorezați), în aplauzele asistenților bulucii tocmai pentru a nu scăpa acest moment, apoi mama mirelui le dă, pe

Mire ofițer cu mireasă țărăncă (1925)

Miri (1963)

Miri cu colaci la brâu (1968)

Miri cu năframă de credință (1977)

Miri (2003)

Miri în biserică (2021)

colo-colo, călăresc cu spatele înainte, sperie femeile îndemnând caii spre ele și câte altele. Unii le dau de băut cailor, ca să-i asculte mai bine.

După ce sosește primul alai în centrul comunei sau la o răscruce ori, dacă sunt de pe aceeași uliță, la locul întâlnirii mirilor, ceterașii împreună cu colăcarii călări și cei cu steagurile merg la casa celui alt pretendent la căsătorie (de regulă, mireasa), unde din nou se cântă și se joacă. La ieșirea din casă se derulează același ritual: joc, verș ori cuvântare, rugăciune. Mireasa

rând, năframele de credință. Năframele, foarte frumoase și scumpe la preț, pot fi două sau mai multe, chiar șase, după cât de înstăriți sunt părinții. Mirii le apucă de câte un colț și, așa uniți cu năframele, intră în biserică însoțiți de nași, taroste, mamele mirilor, unii dintre nuntași care doresc să asiste la ceremonie, precum și femeile bătrâne evlavioase și copiii curioși. Tații mirilor merg la casa nunții pentru a face ultimele pregătiri și pentru a aștepta nuntașii.

La intrarea pe poarta bisericii, colăcarii se așază de o parte și de alta a porții și scutură steagurile în ritmul muzicii specifice acestui moment, iar alaiul trece pe sub steaguri. Tot de o parte și de alta stau și colăcarii călări.

Mirii, așteptați de preot în mijlocul bisericii, se așază cu fața spre iconostas, înaintea mesei preotului, masă pe care este pusă Sfânta Scriptură, Sfânta Cruce, o carte de ceremonii religioase, coronițele din argint pentru cununie, precum și paharul cu miere și pișcoturile. În fața mesei, pe pardoseală, este așezată o pânză albă pe care calcă mirii. Se spune că acela care pășeste primul pe pânză va fi șeful în casă, de aceea mirii încearcă să fie fiecare dintre ei primul care calcă pe pânză.

Mirele se așază în partea dreaptă, având de partea stângă mireasa, iar în dreapta lui se rânduiesc nașii, în funcție de gradul de rudenie cu mirele sau de poziția socială. Nașele se înșiruie în partea stângă a miresei, în aceleași condiții ca și nașii. Mamele mirilor stau înapoia acestora.

La Șanț se pun mai multe perechi de nași. De cele mai multe ori sunt 10 sau 12 perechi, dar au fost cazuri și cu 24 de perechi. De regulă, atât mirele, cât și mireasa are același număr de nași din partea fiecăruia, dar sunt și situații în care mirele, sau chiar mireasa, are mai multe perechi.

După ce s-au așezat în fața preotului, bărbații-taroste aprind lumânările și le înmânează nașilor, iar femeile-taroste așază colacii frumos ornați pe o masă în fața altarului.

Cantorul bisericii desface o panglică tricoloră pe care nașii, mirii și nașele o prind în mână și, astfel, stau uniți, prin această panglică, până la sfârșitul ceremoniei.

Preotul începe ceremonia cu întrebarea: – Cinstate mire, de bună voie și nesilit de nimeni iei în căsătorie mireasa aleasă? Mirele răspunde: DA, pe urmă se adresează miresei: – Cinstită mireasă, de bună voie și nesilită de nimeni iei în căsătorie mirele ales? Mireasa răspunde: DA. Pe urmă preotul zice: – Mărire Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor, Amin! Apoi oficiază slujba de căsătorie.

La un moment dat, sfinția sa ia coronițele de cununie și, după ce spune de trei ori: – Se cunună robul lui Dumnezeu *Cutare* cu roaba lui Dumnezeu *Cutare*, în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, dă coronița la sărutat întâi mirelui, apoi miresei și o pune pe capul mirelui, ajutat fiind de nașul de lângă acesta. După ce zice de trei ori: – Se cunună roaba lui Dumnezeu *Cutare* cu robul lui Dumnezeu *Cutare*, în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, dă coronița la sărutat miresei, pe urmă mirelui și o așază pe capul miresei. Apoi, nașul și nașa aflați lângă mire și mireasă înmânează lumânările mirilor. După acest moment, bărbații-taroste, având în mâini colacul în care au fost deja înfipite câte două lumânări aprinse, se rânduiesc înapoia mirilor și a nașilor. În momentul în

care preotul citește Sfânta Evanghelie, bărbații-taroste aflați dinapoia mirilor țin colacii deasupra capului mirilor (unii, în glumă, apasă colacul pe capul mirelui). După citirea Evangheliei (cu nunta din Cana Galileii), preotul spune: – Paharul mântuirii voi lua și numele Domnului voi chema, după care ia câte unul dintre pișcoturile de pe masă, îl introduce în paharul cu miere, îl dă de trei ori mirelui, de trei ori miresei și apoi câte o dată nașilor și nașelor, în timp ce cantorul cântă mereu „Paharul mântuirii voi lua și numele Domnului voi chema”. Din fiecare pișcot se îmbucă o singură dată, foarte puțin. Preotul dă acele pișcoturi mușcate copiilor sau femeilor gravide ori celor mai în vârstă.

Spre sfârșitul ceremoniei, se începe „înconjuratul”. Înainte merge cantorul, care ține în mână un sfeșnic cu lumânarea aprinsă, îl urmează preotul cu cădelnița cu tămâie, tarostele cu colacii și, cu lumânările aprinse, nașii, mirii și nașele. Nașii, mirii și nașele rămân, pe timpul „înconjuratului”, uniți prin acea panglică. Se înconjoară de trei ori prin fața altarului, după care tarostele duc colacii înapoi pe masă, iar ceilalți (nașii și mirii) revin la pozițiile inițiale. Unii taroste, în timpul înconjuratului, mai rup „pășărelele” de pe colaci și le dau copiilor sau femeilor gravide ori bătrânelor. După înconjurat, popa se îndreaptă spre mire și zice: – Mărit să fii mire ca Avraam..., îi ia coronița de pe cap, apoi, către mireasă: – Iar tu mireasă, mărită să fii ca Sara..., și îi ia coronița de pe creștet. După ce le ține o predică despre viața de familie, dând exemple de familii unite, le dă unele sfaturi și le urează succes în viață, în timp ce cantorul adună panglica tricoloră. La sfârșit, preotul spune un „Tatăl nostru”, și alaiul iese din biserică.

La ieșirea din Biserică, în fața acesteia, mirii, nașii, cei apropiați, precum și preotul, fac poze pentru posteritate.

În timpul ceremoniei de cununie, în drum, în fața bisericii, ceterașii cântau de joc. Aveau loc mai multe jocuri. Jucau colăcarii, druștele, precum și flăcăi și fete care nu mergeau la nuntă, chiar și femei măritate. Feciorii chemau fetele sau nevestele la joc. Mulți tineri jucau pentru prima dată „în drum”.

După fotografiere, alaiul se îndreaptă spre poarta bisericii unde așteptau colăcarii, druștele și ceterașii, și, în ritmul muzicii de marș, pleca spre casa nunții. Colăcarii scuturau steagurile și strigau.

Ajuns în fața casei nunții, alaiul era întâmpinat de un bărbat mai „dezghețat” (bun de gură) și de socăciță. Pe o masă frumos gătită, așezată în fața ușii de intrare, se găseau un colac cu un cuțit înfipit în el, un vas cu agheasmă și cu un buchet de busuioc. Bărbatul ținea în mână o sticlă cu țuică și un pahar și întreba mirii, nașii, că ce caută acolo, unde vor să ajungă și tot felul de întrebări și răspunsuri hazlii, dar decente. Apoi servea mirii și nașii cu câte un pahar de țuică, după care un colăcar cu steagul pornea să înconjoare masa urmat de mire, de mireasă și, înapoia tinerilor căsătoriți, de alt colăcar cu steagul. Aceștia înconju-

rau masa de trei ori, timp în care cei doi colăcari scuturau steagurile și strigau repetat: „Dă-ne grâu, nu ne da orz, că ni-e mirele frumos! Dă-ne grâu, nu ne da pleavă, că ni-e mireasa de treabă!”. După acest ritual, socăcița dădea mirilor colacul cu cuțitul înfipt în el, apoi lua buchetul de busuioc, îl înmuia în agheasmă și stropea mirii, nașii și nuntașii în timp ce intrau în casa nunții. O altă femeie arunca asupra mirilor boabe de grâu.

După ce alaiul intra în casa de ospăț, colăcarii mergeau acasă sau mai mulți la o altă casă și-și dădeau jos ploștile cu țuică, brâiele tricolore, iar cei călări duceau caii, de cele mai multe ori înspumați și oboșiți, în grajdurile lor, apoi se întorceau și ei la casa nunții.

Alaiul intra în casă. Mirii și nașii câți încăpeau se așezau în casa dinainte pe lăițer, după masă, la loc de cinste, apoi tot așa se așezau ceilalți nași, tarostele și nuntașii, în funcție de poziția socială și de gradul de rudenie.

După ce lumea era așezată la masă, cuscii, ajutați de alți bărbați (vecini, prieteni, rude), distribuiau țuica la mese. Prima dată se puneau câte doi litri la fiecare pereche de nași și câte un litru la miri și la fiecare pereche de nuntași. Fiecare sticlă avea câte un pahar mic pus peste dop. După miezul nopții, se distribuia a doua tură de țuică, la fel ca prima dată, numai că nu se mai dădeau pahare. La plecare, fiecare pereche de nuntași mai primea o sticlă de un litru cu țuică. Menționez faptul că în comuna Șanț o pereche de nănași primea/primește zece litri de țuică fiartă, tarostea, patru litri, o pereche de nuntași, trei litri, în vreme ce un colăcar sau o drușcă primea doar doi litri.

Pe masă erau așezate pâinea, cocărzile (cocardele) și cozonacii, iar după ce serveau câte un pahar/două de țuică, se puneau zeama de toșmagi. Socăcița, în cămară, puneă în blide zeama cu polonicul, iar femeile care ajutau, rânduie una lângă alta, dădeau din mână în mână blidele cu zeamă, începând din casa dinainte (miri, nași, taroste), casa dinapoi, tindă, până la ultimul nuntaș. Uneori, cum unele femei erau urcate pe lăiți (bănci) pentru a distribui blidele, mai vărsau, fără voie, zeama sau gulașul pe îmbrăcămintea nuntașilor. În timpul mesei, ceterașii cântau melodii de petrecere, ca apoi să zică de joc. Când era nuntă mare, nu prea era spațiu de joc. Jucau prin târnaț.

Este o vorbă la șanțeni: „O nuntă atunci îi făină când jinarsul îi fiert bine și îi muzica bună”. Atunci nu prea se îmbăta lumea.

Trecut de miezul nopții, după ce se servea și gulașul, soacra mică, ajutată de câteva femei, duceau darurile la nași și la taroste. Darurile nănașilor constau în: o cergă, o traistă de desagi în care se găseau doi colaci mari și diferența de jinars până la zece litri. Tarostele primea o traistă de desagi și doi colaci, căci jinarsul era deja dat.

După încă un joc, se pregăteau găinile pentru nănași. Găinile nănașilor erau de fapt cocoșii cei mai mari și mai grași, bine fierți, care se așezau pe o plăcintă special făcută pentru asta, cu picioarele înfipite în ea, găina fiind mândru înstruțată (împodobită) de către socăcița cu tot felul de mărgele, flori și alte ornamente făcute din aluat copt în ulei. Plăcinta în care era înfipită găina era pusă pe o altă plăcintă. Cu aceea socăcița mergea la nănași și le striga la găină, acompaniată de un violonist care o însoțea la masă. Era o strigătură comună tuturor nănașilor, dar, uneori, se adapta și la situația nănașilor cărora le striga. Nănașul sau nănașa, după ce primea găina, îi rupea capul cu gât cu tot, îl înfigea în plăcinta liberă, îi puneă ceva bani în cioc, apoi i-l dădea socăciței. Unii nași sau nașe îi și strigau socăciței, alții nu. De cele mai multe ori era un dialog hazliu, în versuri, între nănași și socăciță, așteptat cu interes de toți nuntașii. După ce se dădeau găinile la toți nănașii, se dădea câte o găină fiartă și la taroste, dar neînstruțată și nu cu plăcintă.

După alte jocuri, se trecea la făgăduit.

Se delega unul dintre nănași sau un alt bărbat mai dezghețat, care cunoștea bine oamenii, pentru a strânge banii. Alt bărbat aduna, într-o găleată nouă, banii, peste care puneă un blid lat, iar un altul, care scria frumos, nota cu un creion sau cu un pix nou, într-un caiet, numele și prenumele fiecăruia, precum și suma sau cele făgăduite. Pe timpul făgăduitului, ceterașii mâncau. Astăzi, darurile (bani) se pun în plic.

Nănașul sau bărbatul delegat să strângă banii începea adunatul de la nănașii mari, apoi, de la nănașii mici, de la taroste ș.a.m.d. Nănașul, sau tarostele, ori nuntașul zicea: – Din partea noastră, vă faceți cu voie bună cu suma de *atâția* lei, ori o oaie cu miel, sau un porc, sau ceea ce voia să făgăduiască. După care zicea: – De la noi mai puțin, de la Dumnezeu mai mult. Dacă se dădeau bani, cel ce aduna banii îi lua, îi număra în prezența mirilor aflați de față, cu lumânările aprinse în mâini, și striga: – Din partea lui *Cutare*, tânăra pereche primește suma de *atâția* lei, sau ce primea. Ne mulțumim frumos! Puneă apoi banii pe „talger” (blidul din găleată), iar cel cu găleata vărsa banii în găleată și îi astupa cu talgerul. În acest timp, cel cu caietul scria numele și prenumele persoanei, precum și suma sau darul făgăduit. Mirii le mulțumeau frumos și îi sărutau, atât pe bărbați, cât și pe femei. Ritualul dura destul de mult, în funcție de numărul de participanți.

După făgăduit, „echipa” și părinții mirilor se adunau în cămară pentru a număra banii. În acest timp, în sală se reluau jocul și distracția.

Când mirii se întorceau la masă (de cele mai multe ori bucuroși că au rămas cu bani), se serveau găluștele (sarmalele). Toată lumea era curioasă și întreba cât s-a adunat la nuntă. Câteodată se „răsuflă”, dar nu se anunța niciodată oficial. După ce serveau găluștele, unii nuntași plecau acasă. Dacă plecau mai mulți, se scoteau mesele și lăițele goale și se făcea loc pentru joc.

Se întâmpla, uneori, să fie furată mireasa, iar mirele, pentru a o recupera, era nevoit să plătească „hoților” ceea ce aceștia cereau la schimb. De regulă, cereau jinars, pentru că se consuma jinars mult cu „ferestarii”. Ferestarii erau feciori care nu luau parte la nuntă, dar aveau prieteni sau rude nuntași și trimiteau vorbă pe cineva la *Cutare* să iasă până afară. *Cutare* știa de ce-i chemat. Lua sticla cu jinars și ieșea din casă. De cele mai multe ori lăsa sticla ferestariilor.

Spre dimineață, se „juca mireasa în bani”. În centrul locului de joc, un bărbat lua într-o mână un talger și în cealaltă o monedă, și, cu un ceteraș alături, pe fondul unei melodii specifice acestui joc, bătea cu moneda în talger și striga: – Haidați, haidați colăcari de jucați mireasa-n bani! Și îi dați câte-o pițulă, că v-o dat „bugătă” (destulă) gură! Colăcarii, pe rând, puneau bani în talger și învăteau mireasa de câteva ori. Bărbatul puneau banii într-o găleată ținută de mama miresei. După câteva învățături, muzica se oprea. Colăcarul strângea mireasa la piept, unii o și sărutau, apoi ritualul se repeta. Mireasa era jucată în bani și de nași și de nuntași (toți cei care doreau acest lucru, atât bărbați, cât și femei). Pe tot parcursul acestui ritual, mirele își supraveghea atent mireasa pentru că era mare pericol de a fi furată. Uneori, chiar era furată și atunci. Cel care încheia jocul miresei era mirele. El puneau pe talger cea mai mare sumă de bani, o juca și încheia jocul printr-o îmbrățișare și un sărut pătimaș. După mire, nu mai avea nimeni voie s-o joace în bani. Banii adunați erau strict banii personali ai miresei.

Spre finalul petrecerii, se lua cununa (mai nou șlaierul/voalul) miresei. Aceasta stătea pe un scaun, în mijlocul locului liber pentru joc. Lângă ea era soacra mare și niște nașe. În jurul lor se făcea un cerc cu celelalte nașe, druște și alte femei care se țineau de mână și cântau. În acest timp, nașele de lângă mireasă îi desfăceau cununa. Soacra mare lua pe rând câte o năframă de credință (din cele cu care mirii au fost la biserică) și încerca s-o pună pe capul miresei (de acum nevastă). Unele dintre druște smulgeau năframa din mâna soacrei sau de pe capul miresei, întârziind, astfel, momentul în care mireasa devine nevastă. Până la urmă, ultima năframă (cea mai frumoasă) ajungea pe capul tinerei neveste.

După ce mireasa devenea teoretic nevastă, prin purtarea năframei, mai juca un joc cu mirele, apoi plecau acasă la noul lor domiciliu și urma cel mai așteptat moment. Mireasa devenea femeie cu ade-vărat!

Mai demult, foarte rar se întâmpla ca mireasa să fie femeie înainte de cununia religioasă. Acum, rar se întâmplă să nu fie deja.

Distracția dura până la ziuă. Ultimii plecau nănașii, însoțiți de ceterași până acasă. Dacă erau mai multe perechi de nași, ceterașii îi însoțeau doar până afară sau până la intrarea pe ulița lor.

Uneori se întâmpla să fie și scandaluri cu bătăi, dar a doua sau a treia zi împricinății se împăcau. Nu erau oamenii atât de răi și de dușmănoși ca acum.

După câte o nuntă, mai întrebau curioșii care nu au fost nuntași pe cei ce au participat: – Cum o fost la nuntă? Cine s-o bătut?

La „spartul nunții”, cuscii plăteau ceterașii, socăcița, apoi începeau a aduna de pe mese, a scoate mesele și laițele din casă, a spăla dușumeaua și a repune la loc mobilierul gazdei. Erau ajutați de rude, de prieteni și vecini. Mâncarea rămasă era împărțită celor ce ajutau, rudelor, vecinilor, precum și celor nevoiași.

După ce se plăteau toate datoriile, banii rămași erau ai tinerilor. Se întâmpla, uneori, mai rar, ce-i drept, ca să nu „iasă șpesele” (să nu se adune nici măcar banii cheltuiți). Asta se întâmpla tinerilor căsătoriti proveniți din familii de oameni mai necăjiți, care aveau de cumpărat toate cele de trebuință pentru nuntă. Ceilalți aveau de cele mai multe ori marea majoritate a celor necesare (carne, jinars, daruri) din producția proprie. Acestea erau și cele mai scumpe.

Cu timpul, lucrurile s-au schimbat. Vechile obiceiuri au început să se piardă. Mai ales după revoluție și, în mod special, după anul 2000. Se fac tot mai rar nunți tradiționale, vezi tot mai rar costume populare autentice. Miresele nu mai poartă acea cunună. De o bună perioadă de timp, miresele, atât cele ce poartă costum popular, cât și cele cu rochie modernă, poartă șlaier. Tinerii au renunțat o bună perioadă de timp la clopul cu păuniță. Abia după anul 2010, începe să reînvie moda și să se poarte, mai ales de către copii, în ziua de Paști sau la sărbători, această pălărie specifică Șanțului. Fetele nu-și mai împletesc de mult petele în cozi. Talerii purtați la gât au dispărut.

Mirii nu mai sunt „puși laolaltă” de părinți. Nu se mai ține cont de poziția socială, de avere etc. Tinerii se cunosc și stau împreună cu mult înainte de nuntă, ca să nu mai vorbim de relațiile intime!

Tinerii nu mai merg „la fete”, nu se mai fac șezători, jocuri populare în sat. Acum socializează prin mijloace moderne de comunicații.

Rareori se fac nunți autentice. Se mai pretează la asta doar tinerii cu respect față de datini și tradiții.

Ospățul are loc în căminul cultural sau în sala de nunți. Socăcițul a dispărut odată cu apariția firmelor de catering. Dacă, totuși, se socăcește, se face acest lucru la cămin sau la sala de nunți. Meniurile s-au schimbat. Nici vorbă de gulașul de altădată. Găiniile sunt tot mai puțin instruite. Darul de nuntă constă mai ales în bani.

Cu toate că mai demult tinerii nu se căsătoreau numai din dragoste, căsniciile durau până la moarte. Erau foarte puține divorțuri. Acum...

Anexe

Fecior bun de însurat (1984)

Mirele, acasă, cu nașii (2004)

Colăcar călare (2009)

Mireasa cu druștele (1968)

Mireasa cu druștele (1981)

Colăcari cu steaguri și călări (2003)

Colăcari călări (2021)

Colăcar călare însoțind alaiul (2021)

Alai de nuntă, în drum spre biserică (2021)

Oficierea cununiei religioase (2003)

Miri cu nașii (2003)

Mireasă cu nașele în biserică (2003)

Miri, înainte de a intra în sala de nuntă (2003)

Nași cu tarostea la masă (2000)

Joc la nuntă (2000)

Șanț (1935)

Șanț (2021)

Flori perene

Valer POP

Se auzise în urmă cu 45 de ani (1962) că la Sângeorz-Băi s-a înființat o „seră” nouă – Liceul Teoretic – cu grădinari cu multă experiență, dar printre ei și dornici de afirmare în cultura florilor. Materialul săditor a fost preferat cel din zonă, pentru că nu necesita eforturi mari de adaptare. După ce în primul an s-a lucrat doar un strat de flori, și oamenii au auzit ce bune rezultate se obțin, s-a reușit ca în anul următor să se înființeze încă două straturi denumite simplu: a VIII-a A și a VIII-a B.

Încă din primele zile, grădinarii au trecut la îngrijirea celor două straturi, fiecare după specializarea lui: unul le trata cu substanțe chimice, altul le cânta, altul le vorbea în limba română, altul în limba rusă, altul în franceză, altul făcea diferite socoteli, altul desena tot felul de forme și așa mai departe. Udarea se făcea după metode strict ecologice, dar, uneori, din direcții greu de dedus se mai putea observa că pe unele flori ajungeau și câțiva stropi nocivi, care erau imediat înlăturați.

Erau momente când se simțea nevoia ca aceste flori să fie scoase la aer (vezi plecările în excursii, vizionări de filme, efectuarea unor lucrări în timpul practicii).

Fiecare exemplar era monitorizat zi și noapte (vizite în timpul nopții, supravegherea la meditații etc.)

Ca urmare a acestor acțiuni s-a observat, după doi ani, o anumită diferențiere între flori și s-a decis o redistribuire a florilor în funcție de calitățile lor, pe două straturi, numite de acum a X-a R (reală) și, respectiv, a X-a U (umană). Această nouă distribuție s-a făcut cu scopul de a dezvolta acele calități care diferențiau unele flori de altele.

După încă doi ani, florile erau de toată frumusețea, cu aspect comercial, care putea să aducă profitul maxim pentru cei ce le-au îngrijit, și decizia a fost ca florile să fie scoase pe piață, dar nu înainte de a le face un ultim tratament la „sera” din Năsăud (Bacalaureatul), care avea tradiție de peste 100 de ani.

Din stratul R s-au extras pentru valorificare pe piață un număr de 29 de flori, observându-se pentru a nu știu câta oară că 17 erau flori femeiești, iar celelalte bărbătești.

Din stratul U s-au scos pentru piață un număr de 33 de flori. Dintre aceste flori 15 erau bărbătești și celelalte femeiești.

Nu au fost probleme cu valorificarea tuturor florilor (piața a absorbit toată cantitatea, și cunoscătorii știu de ce). Soarta a avut grijă ca de-a lungul anilor aceste flori să fie găsite aproape oriunde în țară, ba chiar câteva exemplare chiar și în străinătate. Unele flori au ajuns mai departe, altele mai aproape unele de altele, ba chiar câteva exemplare s-au polezizat între ele, încrucișările (căsătoriile) fiind foarte reușite.

Monitorizările însă au continuat chiar dacă nu cu aceeași intensitate, la intervale de 10 ani, 20 de ani, 30 de ani și respectiv 35 de ani. De fiecare dată s-a constatat o bună dezvoltare a lor și că foarte multe au produs urmași răspândiți astăzi pe întreg mapamondul și la fel de viguroși.

Din când în când ajungea și câte o veste foarte tristă, că un exemplar s-a ofilit sau s-a uscat și s-a ridicat la stele. Fie-le țărâna ușoară! Aceste flori au fost cu totul în număr de 8, în mod egal din fiecare strat.

Acum, pentru unele exemplare a sosit toamna (anii pensionării), iar pentru altele puțin mai târziu, dar să observăm că în ziua de azi toamnele sunt mai lungi ca altădată.

În final țin să aduc mulțumiri corpului profesoral al liceului, care a reușit să educe o promoție care le face cinste.

(Text scris cu ocazia aniversării a 40 de ani de la absolvirea Liceului Teoretic din Sângeorz-Băi, 26 mai 2007, publicat în Cuibul visurilor nr. 3/2007)

Păsările din arealul comunei Șanț *Șorecarul comun și acvila de munte*

Lucian Claudiu GRAPINI

În acest articol voi face referire la două dintre cele mai frumoase și maiestuoase ființe care se regăsesc în arealul comunei Șanț. Înainte de a vă povesti despre ele, voi face o scurtă prezentare a păsărilor prădătoare de zi. Subiectiv fiind, recunosc că aceste animale îmi sunt cele mai dragi, motiv pentru care am citit despre ele mai mult decât despre majoritatea celorlalte. Așa cum am menționat și în numărul trecut al revistei, viețuitoarele prădătoare nu sunt printre cele mai agreate de către cei mai mulți dintre noi. Nu voi intra în detalii cu privire la motivele din spatele acestei „animozități”, deoarece sunt destul de cunoscute. Totuși, un lucru este cert: animalele de pradă, indiferent de apartenența lor taxonomică, sunt cruciale pentru stabilitatea unui ecosistem și nu au nicio vină că trebuie să trăiască pe seama altora. Revenind la păsările de pradă diurne, este important de reținut că acestea se împart, conform studiilor de specialitate, în două mari ordine: *Accipitriformes* și *Falconiformes*. În cadrul primului ordin se regăsesc acvilele, șorecarii, ulii, găile și vulturii, iar în cel de-al doilea, șoimii și caracara. Pentru mulți ani, toate păsările de pradă diurne au fost clasate în cadrul aceluiași ordin, *Falconiformes*, însă, cu ajutorul studiilor genetice moderne, biologii au ajuns la concluzia că diferențele taxonomice dintre șoimi și restul speciilor sunt prea mari. Din acest motiv, noua clasificare a adus un nou ordin, *Accipitriformes*. Poate nu toată lumea știe că multe specii de păsări practică monogamia. Aceasta este mai vizibilă la păsările de pradă din cel puțin două considerente: sunt mai longevive, putând să trăiască zeci de ani în mod natural, și sunt, de cele mai multe ori, mai mari decât majoritatea celorlalte specii de păsări, ceea ce înseamnă că sunt mai aproape de vârful piramidei trofice și au mai puțini prădători naturali. De regulă, păsările răpitoare din zona temperată se împerechează la începutul primăverii, iar perechile se curtează sau își întăresc relațiile prin diverse acrobații aeriene, care de care mai intense, în funcție de specie. În cazul majorității păsărilor, dimorfismul sexual este în favoarea masculilor și este mai mult sau mai puțin accentuat. Spre exemplu, masculul speciei de cocoș de munte (*Tetrao urogallus*) poate fi de două ori mai greu decât femela, pe când diferențele dintre sexe la păsările cântătoare sunt mai vizibile în ce privește culoarea penajului decât masa corpora-

lă. Păsările de pradă fac excepție de la această regulă, femelele fiind aproape invariabil mai mari și mai puternice, cu aproximativ o treime sau chiar mai mult, decât masculii. O altă caracteristică deosebită și mai puțin cunoscută a păsărilor de pradă este cainismul, a cărei denumire este inspirată după personajul biblic, Cain. Acest proces implică uciderea puilor subdezvoltați de către frații acestora mai puternici și este mai des întâlnit atunci când resursele de hrană sunt mai slabe. În caz contrar, când adulții reușesc să captureze pradă din belșug, ambii pui pot să treacă de această primă etapă sau, în cazuri excepționale, pot supraviețui chiar trei sau mai mulți, în funcție de specia în cauză și de ponta depusă. Deși este de neconceput pentru firea umană, fenomenul în cauză face parte din selecția naturală, care este neîndurătoare, dar care asigură că doar cei mai puternici și viabili perpetuează specia. Nu în ultimul rând, voi aminti un aspect despre care mulți ați auzit și anume că păsările de pradă, dar mai ales speciile de acvile, au un simț vizual fenomenal. Mulți experți au ajuns la concluzia că acestea au o acuitate vizuală de până la opt ori mai bună decât a omului. Asta înseamnă că ele văd de la sute de metri detalii pe care noi le putem distinge doar cu ajutorul binoclului. Tocmai de aceea, păsările de pradă planează la înălțimi mari, de unde pot avea un câmp vizual foarte bun și unde sunt, de cele mai multe ori, în afara razei vizuale a prăzii lor. Însă, cum în natură nimic nu este infailibil și pentru orice ofensivă există o defensivă, această acuitate vizuală extraordinară are un minus: funcționează foarte bine doar pentru țintele mobile. Dacă prada este bine

camuflată și rămâne nemișcată, aceasta are șanse mari să treacă neobservată. Cu siguranță ați observat această tactică de apărare fără să vă dați seama în rândul păsărilor de curte, cu precădere în rândul puiilor. Atunci când un uliu dă atacul, și se instalează alarma generală, puii, în majoritatea cazurilor, se lasă la pământ, în iarbă, cât mai rapid, chiar dacă asta se petrece în zone deschise. Instinctul le spune să stea nemișcați, pentru a avea ocazia de a prinde și ziua de mâine. În momentul în care prada se mișcă, iar pasărea răpitoare a luat-o în vizor, aceasta din urmă cu greu o va mai pierde din ochi. Din acel moment, singura șansă a prăzii de a scăpa este de a schimba direcția în ultimul moment în speranța că prădătorul nu va anticipa această mișcare sau nu va fi destul de agil pentru a o contracara.

Înainte de a trece efectiv la descrierea celor două specii din acest articol, aș dori să fac referire, în câteva rânduri, la regionalismul „șilihoie”. Acesta nu este folosit exclusiv în comuna Șanț. El poate fi găsit inclusiv în DEX, sub forma „cilihoie” sau „cilioi”, și face referire și la o pasăre mare de pradă. Dacă ați citit și numerele trecute al revistei, mai concret dicționarul de regionalisme, veți fi aflat, deja, despre pronunția locală („ci/ce” se citesc „și/șe” de cele mai multe ori).

La Șanț, această denumire se folosește încă în mod curent, însă nu în totalitate corect. În trecut, era, cel mai probabil, folosită pentru a descrie acvila de munte, o pasăre demnă de un astfel de apelativ și capabilă să stârnească un oarecare sentiment de frică. Actualmente, datorită declinului ușor al acvilei de munte și restrângerii habitatelor cu foarte puțină influență umană, termenul „șilihoie” este folosit de șanțeni pentru a face referire la șorecarul comun, o pasăre răpitoare de dimensiune medie spre mare, destul de asemănătoare ca formă și culoare cu acvila de munte, vizibil mai mică, dar, în același timp, mult mai răspândită și care se adaptează mult mai bine prezenței umane. Prin urmare, „șilihoile” din trecut, cele despre care se povestea că erau capabile să răpească miei sau iezi mici și a căror imagine era folosită de către părinți pentru a induce o stare de teamă copiilor neascultători, nu au devenit mai mici și mai blânde. În realitate, au devenit mai rare și mai retrase, iar oamenii din Șanț și din localitățile învecinate au ajuns să atribuie involuntar această denumire unei specii mai mici, dar, per ansamblu, asemănătoare.

Acvila de munte (*Aquila chrysaetos*) este, în medie, a doua specie de pasăre răpitoare ca dimensiuni de pe continentul european, după codalb (*Haliaeetus albicilla*), deși diferența dintre cele două este mică și greu de observat în aparență. Acvila de munte este mare și puternică, subspecia europeană având o lungime de 80 până la 95 de cm, o anvergură a aripilor de 190 până la 225 de cm și o greutate situată între 3,5 și 6 kilograme. Este de culoare maronie, cu nuanțe roșcate sau aurii pe cap, gât și spate. O acvilă de munte este considerată ca fiind adultă din al șaselea an de viață. Fiind o pasăre retrasă și care nu tolerează prezența umană accentuată, preferă habitatele greu accesibile. Astfel, se regăsește, cu precădere, în zonele montane și alpine, păduri de la altitudini mari, iar, în nordul continentului, în taiga și la marginea tundrei. În România, specia apare aproape exclusiv în zonele înalte, dar poate fi prezentă și în zonele de deal care au pereți de stâncă de dimensiuni mari, cum este cazul Cheilor Turzii. Acest ultim aspect este

Acvila de munte

legat și de preferințele sale pentru amplasarea cuibului, deoarece pereții de stâncă cât mai inaccesibili sunt cei mai căutați de către păsările cuibăritoare. Din acest motiv, specia este, deseori, văzută oarecum mai frecvent în regiunile cu un accentuat relief carstic, chiar dacă acestea nu se află la înălțimi foarte mari. Cu toate acestea, păsările se adaptează după zonă și, dacă restul cerințelor sunt întrunite de habitat, pot cuibări la fel de bine și în copaci înalți, cu crengi puternice, capabile să susțină cuibul uriaș, ce poate ajunge la o greutate de câteva sute de kilograme. Conform ornitologilor români cu care am discutat și am colaborat, speciile de arbori cel mai frecvent vizate de către acvilele de munte sunt fagul și bradul. Molidul este mai rar folosit, pentru că ramurile sale sunt prea slabe pentru a rezista unei greutăți așa de mari. Dacă locurile de cuibărit pot fi multiple, teritoriul de vânătoare trebuie să cuprindă obligatoriu întinderi mari de pământ și cu puncte de observație amplasate convenabil. Acvilele de munte au nevoie de teritorii întinse pe mai mulți kilometri pătrați. Fiind păsări de talie mare, ele necesită un aport energetic consistent și își pot permite să atace prăzi mai impresionante din punct de vedere al masei corporale. Astfel, victimele lor obișnuite sunt iepurii, marmotele, cocoșii de munte, cocoșii de mesteacăn, ieruncile, dar nu se dau în lături nici de la vulpi tinere, jderi, dihori, iezi de capră neagră sau de la alte păsări de pradă mai mici decât ele, cum sunt șoreca-

rii, ulii și bufnițele. O sursă importantă de nutrienți sunt și leșurile. Poate părea ceva nedemn pentru o asemenea pasăre măiastră, însă în regnul animal nu există preconcepții și nimic nu se pierde. Multă vreme se credea la nivel global că acvilele de munte erau responsabile pentru pagubele aduse efectivelor de oi și capre. Deși sunt perfect capabile să doboare prăzi de câteva ori mai mari decât ele, le este imposibil să le și care la cuib. Pe lângă acest detaliu, astfel de atacuri sunt însoțite de un risc imens, în care pasărea poate suferi răni importante care îi pot amenința nu doar viața sa, ci și a puilor și partenerului său. În ciuda acestor impedimente, unele acvile își asumă ocazional astfel de riscuri, când se folosesc de toată puterea lor pentru a trage capre sau oi sălbatice de pe vârful stâncilor în hăurile dedesubt.

Îmi aduc aminte de o povestire scurtă, care mi-a rămas întipărită în minte, auzită de la regretatul badea Samson Grapini, un om deosebit și un șanțean veritabil, alături de care am petrecut multe clipe frumoase. Conform spuselor sale, într-o toamnă din tinerețea lui, își păștea oile în zona numită de localnici La Hoi-turi, aflată în Munții Bârgău, în apropiere de vârful Cucureasa (1392 m). Avea pe atunci un cățel mic, în vârstă de aproximativ o lună, care se ținea cum putea după el și după turma lui. La un moment dat, când nu era atent, a auzit un chelălăit brusc și scurt. Când s-a întors, a apucat doar să vadă o pasăre foarte mare care zbura cu bietul cățel în gheare. Când auzisem povestea eram mic și nu știam prea multe despre păsări, însă, pe măsură ce am crescut și am început să citesc despre animale, am realizat că singura pasăre capabilă de o asemenea ispravă ar fi fost o acvilă de munte.

Acvilele de munte sunt animale, în general, sedentare, care își părăsesc rar teritoriile chiar și în timpul iernii. Excepție de la regulă fac păsările imature, care vagabondează mult în căutarea unor teritorii proprii. La nivelul României, ornitologii apreciază existența unui număr de 90 până la 150 de perechi cuibăritoare, deci exemplare care trăiesc în permanență pe teritoriile autohtone. În cadrul suprafețelor comunei Șanț, specia ar putea, teoretic, să viețuiască în toate cele trei grupe muntoase care împrejmuesc localitatea: Munții Rodnei, Munții Suhard și Munții Bârgău. Personal, am observat specia de patru ori, de fiecare dată în Munții Rodnei, de la

distanțe relativ mici, între 30 și 70 de metri. În trei dintre aceste întâlniri, exemplarele au fost imature, dar imaginea lor a fost la fel de impresionantă. Prin urmare, nu confirmau prezența unor perechi cuibăritoare în această regiune. Noroc că am văzut și un specimen adult, la o altitudine de peste 2000 de metri, fapt care m-a bucurat nespus. Înainte de a trece la descrierea următoarei specii din acest articol,

aș dori să menționez că acvila de munte și speciile de acvile, în general, au un rol simbolic important pentru multe popoare, fiind reprezentate pe diverse steme și blazoane. Trebuie doar să privim stema României, unde putem vedea că acvila nu reprezintă doar statul, ci și regiuni precum Transilvania și Țara Românească.

A doua specie la care voi face referire este **șorecarul comun** (*Buteo buteo*), cea mai răspândită pasăre de pradă de pe continentul european. Este vizibil mai mic și mai suplu decât acvila de munte, având o lungime de 48 până la 56 de centimetri, o anvergură de 110 până la 130 de cm și o greutate cuprinsă

între 500 de grame și 1,5 kilograme. Penajul este, și el, asemănător cu al acvilei de munte, fiind maroniu-roșcat, însă, dacă distanța și lumina ne permit, putem vedea că fețele interne ale aripilor și cozii sunt întotdeauna albicioase sau gri-deschis, indiferent de vârstă, spre deosebire de acvila de munte, la care doar păsările tinere posedă asemenea caracteristici. Există variații mai mari ale coloritului penajului la nivel european, putând fi întâlnite exemplare aproape albe sau de un maro închis, dar și diverse forme intermediare. Cum spuneam, dacă am putea să alăturăm cele două specii, am observa că șorecarul comun este mai scund decât acvila de munte, având capul mai rotund, gâtul și coada mai scurte, iar picioarele, mult mai subțiri, sunt acoperite de pene doar pe jumătatea lungimii lor, în vreme ce acvila de munte le are înfășurate până la nivelul degetelor. Aceste detalii sunt greu de apreciat când pasărea este în zbor, motiv pentru care mulți dintre cei care caută acvile de munte și observă o siluetă cu aripi lungi care planează în depărtare se lasă păcăliți și consideră că au văzut pasărea mai mare. Printre aceștia m-am regăsit și eu nu doar o dată. Adevărul este că, în zonele unde habitatele celor două specii se suprapun, șansele de a vedea un șorecar comun în locul unei acvile de munte sunt nouă din zece, din punctul meu de vedere. Totuși, cu puțin antrenament

Șorecarul comun

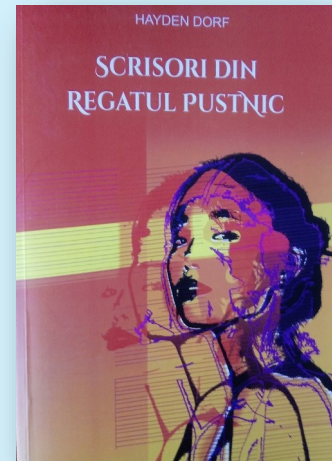
și cu răbdare, se poate vedea că un șorecar în zbor are bătăile din aripi mai rapide, iar atunci când planează este mai puțin stabil. Vântul puternic îl poate purta mult mai lejer, deoarece este o pasăre de câteva ori mai ușoară. La fel cum spuneam în articolul din numărul trecut al revistei, identificarea auditivă este de mare ajutor în majoritatea cazurilor. Acvila de munte este o pasăre silențioasă, „vociferând” de obicei în preajma cuibului, când puii sau femela care clocește cer hrană. Șorecarul este mult mai vocal, mai ales în zbor, când scoate sunetele sale ușor de recunoscut, asemănătoare unor mieunături. Revenind la răspândire, șorecarul comun este foarte des întâlnit, de la câmpie și până pe crestele montane. Dacă în cazul acvilei de munte îmi aduc aminte exact locul și data observațiilor, șorecarul comun este omniprezent și îl văd aproape zilnic în sezonul cald doar ieșind în curte sau grădină. Are nevoie de zone întinse de pajiști și fânețe unde să poată vâna și de păduri sau pâlcuri de copaci maturi unde să poată cuibări. Este mult mai puțin pretențios și face față impactului antropic foarte bine. Nu este o specie care să tolereze aglomerația orașelor, însă viața de la țară îi prieste de minune. Nu-și dezmente numele și se hrănește în cea mai mare parte cu specii de rozătoare, dar nu-i displac nici șopârlele, șerpii de talie mică, broaștele, puii de iepure sau păsările mici. Nu este o specie la fel de agilă precum uliul porumbar (*Accipiter gentilis*), de exemplu, și, ca atare, este mai puțin adaptat urmăririlor de mare viteză ale altor păsări. Cu toate acestea, poate prinde specii mai mici, pui sau exemplare cu probleme de sănătate. De când am crescut la țară, la bunici, și până în momentul actual nu am văzut șorecar comun care să dea iama printre puii din curte. Totuși, când foamea e mare, iar puii sunt mulți și mari, beneficiile sunt mai importante decât riscurile. Șorecarul comun este o specie parțial migratoare. Păsările imature, la fel ca în cazul acvilei de munte sau al altor specii similare, se plimbă mult în căutarea de noi teritorii și pentru a trece mai ușor peste iarnă. Deși adulții sunt mai legați de locurile de cuibărire, pot și ei să migreze pe distanțe scurte în timpul sezonului rece. Spre exemplu, la Șanț, în iernile mai aspre și cu multă zăpadă, când hrana este mai greu de procurat, văd șorecari comuni foarte rar sau deloc din decembrie până prin februarie.

Cam asta a fost pentru acest număr. Inițial nu intenționasem să scriu atât de multe rânduri despre aceste două specii, dar sunt atâtea de spus despre acvila de munte și șorecarul comun, încât abia dacă am reușit să prezint detaliile de bază. Sper că v-am trezit interesul de a afla mai multe despre ele, și, cum nimeni nu se naște învățat și are nevoie permanentă de un suport informațional, vă ofer mai jos câteva surse bibliografice pe care le-am folosit pentru a cunoaște mai multe și din care mi-am luat unele informații pentru acest material.

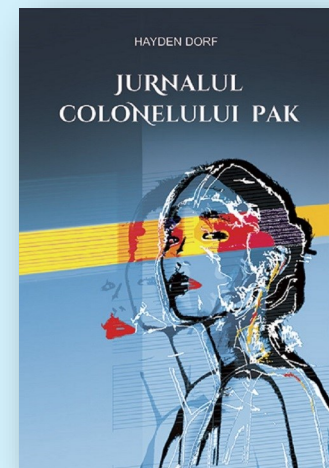
BIBLIOGRAFIE:

1. Lars Svensson, *Ghid pentru identificarea păsărilor din Europa și zona mediteraneană*. Versiunea în limba română – Societatea Ornitologică Română, 2017
2. David Alderton, *Enciclopedie completă ilustrată: Păsările lumii*. Versiunea în limba română – Editura Aquila '93, 2009
3. Societatea Ornitologică Română, BirdLife International și Asociația Pentru Protecția Păsărilor și a Naturii „Grupul Milvus”, *Atlas al speciilor de interes comunitar din România*, 2015
4. Wikipedia.org

Cărți primite la redacție

Hayden Dorf, *Scrisori din Regatul Pustnic*, Editura Charmides, Bistrița, 2020

Hayden Dorf, *Jurnalul Colonelului Pak*, Editura Charmides, Bistrița, 2022

Ioan Cioba, *Ioan din Satul Păgânilor*, Editura Charmides, Bistrița, 2013

Scrisorile de pe front ale unui veteran de război

Mircea DAROȘI

Cei care ne-au lăsat mărturie despre fața nevăzută a războiului sunt veteranii de război, martorii evenimentelor trăite pe câmpul de luptă, în tranșeele bântuite de suferințe și învăluite de umbrele morții. Mărturisirile celor care au supraviețuit acestor orori, dar mai ales scrisorile și cărțile lor poștale trimise de pe front celor dragi sunt documente cărora multă vreme nu li s-a dat importanța cuvenită. Din ele se poate desprinde atitudinea soldaților față de război, dar mai ales mesajele și sentimentele lor de dor, de iubire și de teamă că până la următoarea scrisoare expeditorul poate fi ucis. Istoria trăită de fiecare soldat în parte compune istoria celor peste o sută de ani ce s-au scurs până astăzi de la prima conflagrație mondială. Sunt unul dintre cei mulți care mai păstrează în cușorul de lemn mâncat de carii asemenea scrisori legate cu sfoară și îngălbenite de vreme. Ele sunt scrise de obicei cu creionul negru sau chimic pe un petec de hârtie cât palma, pe care încăpeau doar câteva cuvinte pline de afecțiune adresate familiei: „Dorită familie”, „Iubită soție”, „Dragi părinți și iubiți copilași” etc.

Un exemplu ieșit din comun este cel al **veteranului de război Gavrilă Istrate din Nepos**, tatăl renumitului cărturar Gavril Istrate din Iași. El a scris circa 600 de scrisori de pe frontul Primului Război Mondial, unele dintre ele versificate, care au și o adevărată valoare literară. Din maldărul lor aflat în biblioteca personală a profesorului ieșean, mi-au parvenit doar câteva scrisori obișnuite, iar pe cele în versuri le-am citit plin de emoție din culegerea intitulată *Dor și jale. Patimi și suferință*, publicată de Emil Precup în 1920 și reeditată de prof. univ. Dumitru Acu, în 1997. Iată cum își descrie, în 1916, Gavrilă Istrate dorul de casă și de cei dragi: „Doamne, doru-mi-i de hotarul nost și de toate cărările pe unde umblam odată cu plugurile și cu carul, cu coasa și cu secera. Doamne, mai adă zile de bucurie să mai umblu pe cărările pe care am crescut, să mai văd colbul care se ridică după carăle noastre, că de colbul de aici m-am săturat”. Într-o altă scrisoare din 22 iulie 1917, scrișă într-un spital, fiind rănit, descrie tragediile care se derulau în fața ochilor săi: „De două luni de zile am

de durere. Unii fără picioare, alții fără mâni, fără ochi, surzi de grozavul sunet al granatelor ce au căzut aproape de ei. Să ferească Dumnezeu ce prăpăd e aici. Eu mulțumesc lui Dumnezeu că am scăpat cu bine”. Ideile din scrisoarea trimisă în ziua de 24 decembrie 1917, din

Palanka (Serbia) vor constitui temeiul unei poezii scrise pe front, înainte de a intra în focul bătăliei: „Rămas bun, dragă Mărie,/ Eu mă duc la bătălie./ La oaste țara mă cheamă;/ Tu rămâi la copii mamă./ De-oi înturna vreodată/ Iar oi fi la copii tată./ De n-oi mai veni înapoi/ Să ai grijă de-amândoi.../ Roagă-te lui Dumnezeu/ Să-mi ajute-n drumul meu./ Să ne mai tâlnim odată/ Cu tine și al meu tată/ Și cu cei doi pui golași/ Domnița și Gavrilaş/ Mititei și drăgălași...” La 14 martie 1919, de pe frontul italian, se adresează tuturor celor dragi de acasă: „Dragă soțioară, iubiți părinți și doriți pușori, Gavriluș și Domnița, Trecut-a multă vreme de când nu v-am mai văzut, nici D-voastră pe mine. Cea din urmă scrisoare de la DV. am primit-o în 27 octombrie, între bubuitul tunurilor și urletul îngrozitor al bombelor. În noaptea de 22 octombrie se hurduca muntele de granate și de mine, așa că nu a mai stat piatră

pe piatră”. Din aceeași scrisoare reiese grija pe care o purta pentru consătenii săi din Nepos, aflați alături de el în tranșee: „Silivan Cifor, Grigore Istrate, Grigore a Cârlișului, Alexa a Mutului, David Bota, Petrea a lui Ilie Tomi. Ne bucurăm că suntem în viață”. Înzestrat cu un talent poetic rar întâlnit, Gavrilă Istrate găsește momente de inspirație în rarele clipe de liniște dintre bătălii, exprimându-și dorul de casă: „Aș vrea să-mi văd o dată/ Sătuțul meu iubit/ Biserica cea măreață/ Cu turnul poleit/ Să văd ieșind din dânsa/ Femei cu soții lor/ O zi de sărbătoare/ Și-apoi să mor, să mor./ Aș vrea să-mi văd o dată/ Căsuța văruiată/ Pe maica supărată./ Nevasta văduvită,/ Pe tata nins de vreme./ Copiii plini de dor./ Să-i mai sărut o dată/ Și-apoi să mor, să mor...” Întors de pe front cu grave urmări de sănătate, Gavrilă Istrate se stinge din viață la numai 42 de ani. Alături de scrisorile lui, sunt sigur că mai există și alte zeci și sute de asemenea mărturii, dar care sunt date uitării, și, fără îndoială, ele ar mai avea ceva de spus despre marile evenimente istorice.

ȘTEFAN BUZILĂ

(1865 - 1944)

Vasile IUGA de Săliște

Preotul Ștefan Buzilă s-a născut la 1 martie 1865, în comuna Rebrîșoara, județul Bistrița-Năsăud și a murit la 6 mai 1944, în satul Poiana Ilvei, comuna Măgura Ilvei, județul Bistrița-Năsăud. A fost preot greco-catolic și a deținut funcția de vicar. A fost un istoric literar.

A urmat trei clase primare la școala din sat, după care a trecut la norma din Năsăud și a absolvit clasa a IV-a. Între 1878 și 1886 a fost elev la Gimnaziul superior român greco-catolic din aceeași localitate. În perioada de licean se remarcă în activitățile cultural-literare ale societății și revistei elevilor. Ulterior, și-a continuat studiile la Teologia Greco-Catolică din Gherla, iar la absolvire, în 1890, s-a căsătorit cu Reghina Bal din Ilva Mare. A fost instalat preot în Poiana Ilvei. Sub păstoria lui s-a construit biserica nouă, școala, casa parohială și alte instituții de interes local.

A fost un înzestrat publicist și cercetător al trecutului românesc. Pe lângă scrierile literare de sorginte istorică, are numeroase studii, dintre care amintim câteva titluri:

- *Monografia comunei Sâniosif sau Poiana, Bistrița*, Tip. George Matheiu, 1910, 355 p.;
- *Documente bisericești*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, nr. 14/1932, 17/1935, 18/1936;
- *Proto-popii și vicarii Năsăudului*;
- *O cerere în căsătorie*;
- *O predică a vicarului Marian etc.*
- peste 350 p. numai în revista năsăudeană „Arhiva Someșană” (1924-1940).

Debutează cu articolul *Critică la operatul lui Ioan Rotaru, stud. cls VIII gimn., Intitulată „Răsărirea soarelui”*, poezie proprie, în „Musa Someșană”, Năsăud, a.1885/86, pp. 30-33.

Mai colaborează la „Minerva” (Bistrița), „Revista Graniței Năsăudene” (Bistrița) ș.a. Opera: *Ceva despre datinile și modul de serbare a nunții țărănești la poporul român*, în „Musa Someșană”, Năsăud, a. 1885/86, pp. 363-389; *Adause la biografia lui Florian Porcius și date despre Rodna*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1939, nr. 26, pp. 45-72; *Familia grânicerească Anton*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1929.

Familia vicarului Ștefan Buzilă (Din arhiva personală a lui Vasile Iuga de Săliște)

Din presa vremii

Pescuitul la Șanț (Năsăud)

Raul CĂLINESCU

Peștii din regiune. Peștii din regiunea Șanț aparțin la șapte specii și anume: *Bota* sau *Sglăvoacea* (*Cotus gobio* L.), *Boișteanul* (*Phoxinus laevis* Agass), *Grindelul* (*Nemachilus barbatulus* L), *Păstrăvul* (*Trutta fario* L.), *Păstrăvul american* (*Trutta iridea* L.), *Lipantul* (*Thymallus vulgaris* Nils.), *Chișcarul* (*Petromyzon pleneri* L.).

Repartiția speciilor. *Bota* trăiește în Someș și Cârțibav, în asociație cu *Boișteni* și *Grindei*, în apă și-potoasă, spumoasă, rece, ascunsă pe sub bolovani și pietre, neieșind decât dacă scormonim cu un băț sub bolovan sau mișcăm bolovanii. Acolo Botele stau la pândă și, cum văd prada, se aruncă asupra ei cu mișcări bruște. *Boișteanul* trăiește în Someș, la apă limpede, cu fund prundos. *Grindelul* trăiește de asemenea în Someș, la apă repede, cu fund pietros sau prundos, ascunzându-se, ca și *Bota*, sub bolovani. E pește răpitor mâncând, ca și *Bota*, viermi, larve de insecte, insecte și chiar ouăle altor pești. *Lipantul* trăiește și el tot în Someș, la apă limpede, hrănindu-se cu viermi, insecte, musculițe, pe care le prinde sărind afară din apă ca păstrăvii. Mai mănâncă și ouăle altor pești. Îi plac locurile umbrite de vegetația malurilor. *Păstrăvul* trăiește în Someș, de la Valea Mare în sus, mai ales în pârâul Zmeului, spre Rotunda, apoi în pârâul Necitaș, Preluci și Izvorul Gagilor, în Cobășel, de la băi în sus, în jos de băi dispărând din cauza ruginii ce se scurge în acest pârâu de la minele de pirită (sulfură de fier). Îi plac și-potele unde stă ziua ascuns la fund. Preferă locurile umbrite cu arbori, care-i procură insecte, hrana sa preferată.

Păstrăvul american e specie colonizată, crescută în păstrăvării sistematice și eliberată apoi în Someș.

Chișcarul trăiește în Someș, sub pietre, atacând peștii de care se lipește cu gura sa circulară, în formă de ventuză, rozându-le pielea și sugându-le sucurile organice, fiind astfel foarte vătămător pentru celelalte soiuri de pește din Someș - și mai ales pentru *Păstrăvi* și *Lipani*.

Folosința peștilor din regiune. Dintre cele șapte specii de pești care există în regiune, 6 se mănâncă; a 7-a, *Chișcarul*, nu se mănâncă, pentru că seamănă cu un vierme, înfățișarea sa producând repulsie. La aceasta se mai adaugă și obiceiurile *Chișcarului* de a se fixa cu ventuza sa de ceilalți pești și de a-i suga chiar și după ce aceștia au murit. Și, din cauză că nu se mănâncă și nici nu se distruge într-un chip oarecare, devine un animal foarte stricător pentru ceilalți pești pe care-i atacă, contribuind și el, în mare măsură, la împuținarea peștilor folositori, dat fiind că în Someș se află în cantitate mare.

Dintre cele 6 specii comestibile, *Păstrăvul* și *Păstrăvul american*, colonizat, sunt în fruntea listei, având carnea cea mai delicată.

Imediat după ei vin la rând *Lipanii* („*Lipenii*”), rude de-ale *Păstrăvilor*.

Carnea *Boiștenilor* e și ea gustoasă, bună pentru borș.

La fel, carnea *Botelor*, care, atunci când e fiartă, devine roșietică, se întrebuințează tot pentru borș.

Deși peștii din regiune nu se găsesc într-o cantitate atât de mare, încât să formeze o bază a alimentației, totuși, ei se pescuiesc și astăzi din când în când, altădată probabil mai mult.

Este sigur că altădată administrația avea mai multă solicitudine pentru înmulțirea peștelui și dezvoltarea pescuitului în această regiune.

Suntem informați că în dreptul văii „*Arinului*” a existat, înainte de război, o păstrăvărie sistematică din care se populau apele *Someșului* și ale pâraielor sale.

Această instituție, azi dispărută, a colonizat și *Păstrăvul american*, ce se mai prinde din când în când aici.

Azi, o „societate de pescuit din Rodna-Veche” se căznește a restabili vechea situație și a repopula cu pești apele de munte ale ținutului.

„*Societatea de pescuit din Rodna-Veche*”. E formată din 30 de membri, președinte fiind Prim-pretorul Emil Dumitru. Societatea numără și câțiva membri de la Șanț, printre care și notarul comunei.

Investițiile acestei societăți sunt slabe. Instalațiile lipsesc. Se simte, mai ales, lipsa unei păstrăvării în genul celei ale Direcției Silvice din dreptul „*Arinului*”, azi dispărută. Rolul societății se reduce doar la arendarea dreptului de pescuit și supravegherea pescuitului.

Condițiile de viață ale *Cârțibavului* ar fi excelente pentru creșterea *Lipanilor*. La fel condițiile *Cobășelului*, în sus de mine, și ale *Someșului*, în sus de Valea Mare, pentru *Păstrăvi*. Dar, neexistând *Păstrăvărie* sistematică (artificială), nu se poate face nimic.

Mai ales căci cu toată supravegherea societății, la Șanț dăinuie încă metodele cele mai primitive de pescuit, care fac mare rău faunei ihtiologice a regiunii, ce tinde să dispară chiar și din pâraiele comunei, precum a dispărut în mare parte din Someș.

Metode de pescuit. Pescuitul păstrăvului. În epoca depunerii icrelor, când păstrăvii urcă spre izvoare, fiind plini de icre, grei și la apă mică, țărani îi prind cu mâna, în modul cel mai simplu posibil, înainte ca peștii să-și fi depus icrele. Înțelege oricine că metoda aceasta de pescuit duce direct la stărpirea păstrăvilor

din pâraiele Șanțului. Stăvilarele prea înalte, greu de sărit, opresc, de asemenea, păstrăvii să urce spre izvoare pentru a-și depune icrele. Un stăvilar mai oblic, pentru o scurgere mai lentă a apei, nu ar duce la acest inconvenient.

Pe Cobășel, în sus de mine, sunt multe puncte, cu mici ostroave, unde se poate *răstoci*, adică seca apa pe una dintre cele două ramuri ce curg de-o parte și de alta a ostrovului. Secarea apei unei ramuri se face cu ajutorul a două stăvilare de cetină, dintre care cel din amonte este umplut cu brazde de pământ pentru ca să nu mai treacă apa.

Prin stăvilarul din aval apa se poate ușor scurge, nefiind întărit cu brazde de pământ.

Cum simt că se împuținează apa în răstoacă, păstrăvii urcă în sus pe ramura secată a pârauului, rămânând astfel nu numai la apă foarte mică, dar chiar direct pe uscat. Atunci țăranul îi culege cu mâna cu cea mai mare ușurință.

Această metodă, pe cât de ingenioasă, este dintre cele mai barbare, pentru că la un răstocit pier foarte mulți pui de păstrăv, fără niciun folos, lăsați neculeși și murind prin asfixie, deoarece țăranul uită sau neglijează a ridica stăvilarele și a da drumul apei din ramura secată a pârauului.

Alt mijloc de pescuit, tot atât de barbar, este *pescuitul cu dinamita*, la „hârbură” (groapă cu vâltoare a pârauului). Noroc că păstrăvul se ține vara și toamna din sus de hârbură.

Punându-se dinamita chiar în hârbură, așa cum obișnuiesc sătenii din Șanț, explozia omoară prea puțini păstrăvi (3-5), oricât de mare ar fi hârbura.

De altfel, metoda pescuitului cu dinamita este și prea costisitoare, din care cauză nici nu se prea obișnuiește.

De aceea, asemenea explozii se provoacă cu alte substanțe mai ieftine, cum este de pildă *carbidul*.

Se ia o sticlă și se umple cu bucățele de carbid care, după cum se știe, în contact cu apa dezvoltă acetalenă, un gaz care, comprimându-se, e capabil de a face o puternică explozie.

Sticla, odată umplută, se astupă cu un dop de plută în care s-a introdus în prealabil o țevă de pană, care ajunge cu un capăt la carbid.

Astfel pregătită, sticla se pune la fundul hârburii.

După câțva timp, intrând apa prin țevă, se produce explozia ca în cazul dinamitei.

Dar răutatea omului merge și mai departe, cu metoda *varului*.

Doi oameni pleacă la pescuit cu o cantitate oarecare de var nestins (3-10 kg) și cu un sac. Se alege o porțiune a pârauului bogată în repezișuri și bine populată cu păstrăvi. Această porțiune are o lungime de 300-500 de metri.

Un om fixează sacul în aval, la o strâmtoare.

Prin sac trece apa mai departe și rămân peștii care ar veni în jos.

Al doilea om se duce cu varul nestins în amonte și-l aruncă în pârau la 300-500 de metri de primul.

Venind în contact cu apa, varul nestins se transformă în hidrat de calciu (var stins), o substanță foarte caustică, ce irită și atacă branhiile peștilor.

Atunci, păstrăvii o iau nebunește la fugă, dar nu în sus cum le e obiceiul și de unde vine pericolul, ci în jos, căzând aproape morți în sac.

Pescuitul cu mâslad (gogoși de pește) se utilizează nu numai pentru păstrăvi, ci și pentru celelalte soiuri de pește, fiind o metodă tot atât de barbară, oprită ca și precedentele de Ministerul Agriculturii, dar încă se practică la Șanț.

Mâsladul (cuvânt de origine maghiară) este fructul unei plante tropicale (*Menispermum cocculus* L.), liană indo-malaieză și din Africa tropicală, fruct ce se vinde în comerț, la farmacii. Când e proaspăt, acest fruct (drupă) este roșu și de mărimea unei mici alune. Sâmburele acestui fruct conține o otravă foarte puternică, numită *picrotoxină*.

Pericarpul conține un alcaloid (*menispermina*).

În farmacii, fructele de mâslad se vând uscate, scorjite.

Pisat și amestecat cu miez de pâine, mâsladul este aruncat în pâraiele de munte, ca hrană pentru pești. Cum mănâncă din acest periculos aliment, peștii ameteșc și chiar mor. Peștii morți de mâslad pot fi primejdi-oși ca aliment pentru om.

Amețiți, păstrăvii și lipanii încep să plutească la suprafața apei, parc-ar fi morți, când se pot culege ușor cu mâna.

Se înțelege de la sine că și acest mijloc de pescuit este de condamnat, pentru că se distruge tot peștele dintr-un pârau, atât cel bun de mâncat, cât și cel care fiind prea mic n-are nicio valoare alimentară.

Mai rar se prinde păstrăvul cu *undita*, ca de altfel și ceilalți pești din ținut.

Pescuitul lipanilor. Lipanii se pescuiesc cu ajutorul *vârșelor*, așezate la gura *hăitașelor* (stăvilarelor) de pietriș, spre care se gonește peștele din amonte, cu ajutorul bătelor cu care se scormonește pe sub pietre și se face zgomot ca să se sperie peștii. Această metodă se folosește mai ales pe Someș, la vaduri de apă.

Pescuitul botelor. Botele sunt peștii cei mai ușor de prins și care nu necesită nici instrumente și nici amenajarea albiilor pâraielor. E suficient ca cineva să dea într-o parte o piatră pentru ca să vadă imediat o botă ieșind stângaci din locul în care era așezată piatra, mișcându-se greoi la fundul apei.

Se prind cu *mâna*, cu *furca* (*ostia*) și cu *furcuța* (*furculița*). Cu acest din urmă mijloc se îndeletnicesc mai ales copiii. De altfel, *împunsul cu furca* (*ostia*) – fără a se arunca instrumentul din mână – se folosește nu numai pentru bote, ci și pentru păstrăvi, lipani și grindele.

Pentru ca botele să se prindă, mai sigur, se întrebuițează și un *sac* așezat într-o prăjină care se pune lângă piatră și în care intră botele deranjate prin mișcarea pietrelor. *Pescuitul boiștenilor* se face cu *sacul*, *leasa* și *la gârduț*.

Preluare din *Sociologie Românească*, București, Anul I, 1936, nr. 3, pp. 23-25, de către **Alexandru DĂRĂBAN**

Reflexiuni

„Regna” și adunarea generală din 30 martie

Pamfilu GRAPINI

Nu știu din a cui îndemn și cu ce scop s-a statorit adunarea generală ordinară de la „Regna” pe 30 martie.

Mulți se miră de acest termen greșit ales. Interesul fiecărei comune grănicerești este și trebuie să fie: să poată lua parte, prin delegatul ei, la adunarea generală și să aibă timp de a cere informații detaliate – fie că ședința ar dura o zi sau 2-3 zile.

E vorba de averea noastră a tuturor, din care tragem foloase și pe care noi trebuie să o apărăm împreună cu cei încredințați de noi cu administrarea care, și așa, sunt rău văzuți și sinistru judecați din partea multora care nu pot ajunge la un os de ros, dorit de unii.

Vedem că s-a pornit un curent ostil împotriva „Regnei” și împotriva Direcțiunii Silvice, care de nu am fi avut -o, azi am fi ajuns ca moșii. Se fac conventicule¹ și în secret, dar și mai deschis, spre a desface – nu spre a corege² – ceea ce e făcut.

Pentru ce atâta grabă de a pune adunarea generală în chiar sâmbăta Sfințelor Paști?! Oare nu avea în consiliu și câțiva preoți a căror datorință era să zică: „veto”?

Toată lumea își ține praznicele și zilele mari; Săptămâna „Mare” spre Sfintele Paști, or nu-i pusă pentru o răsturnare sufletească în Hristos? Pe acest Hristos și legea lui sfântă trebuie, nu numai cu buzele, ci cu inima să-l adorăm și, prin fapte, să arătăm că doară suntem creștini, în orice slujbă să fim.

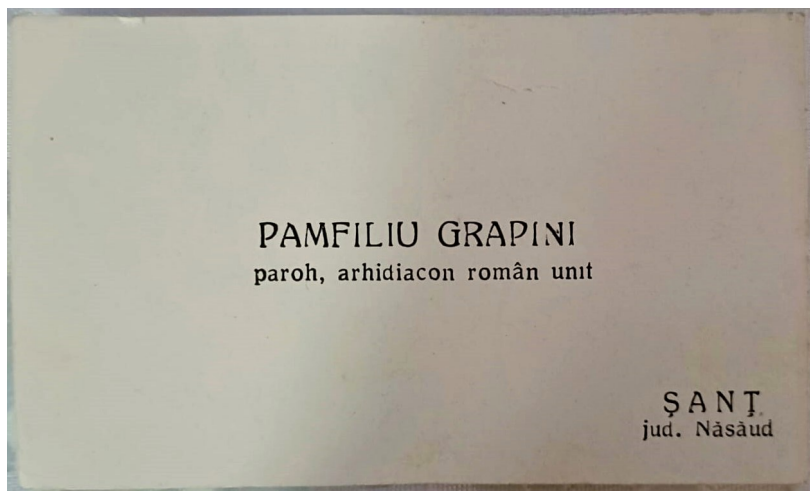
Întrebi, cine poate veni în 30 martie, la ora 10 a. m., să fie la adunare?

Când să plece cei din depărtări? Și când să se întoarne ca să nu-i apuce Sfânta Înviere pe drum; și cum, în un timp așa scurt, să poată un delegat nu numai de a auzi rapoartele, ci dacă ar dori să le și examineze.

Delegații din apropiere și câțiva țărani, fără o judecată profundă, poate să vie, care, ultimii întrebați, că „primiți, aprobați... bade” – răspund: pri-

mim Domnule, fără a ști ce primesc; și aceștia, încă, nu sunt toată grănicerimea, chiar de ar fi 23. Dintre preoți, care ar fi delegați, nu poate niciunul lua parte în acea sâmbătă, decât în cazul când acel preot nu pune chemarea sa în locul prim în acea zi.

În satul meu, dar și în vecinătate, după ce am citit despre adunarea pe 30 martie, se întrebă: oare domnii noștri nu sunt creștini? Și de ce atâta

grabă? De ce, în zile așa de mari, adunări? Parlamentul încă își ia vacanța pe aceste zile mari a săptămânii sfinte, cum de „Regna” noastră și Onoratul ei consiliu nu ține cont, nici de măreția zilelor, nici de putința ca să poată veni liniștiți delegații grănicerilor la acea adunare de mare gravitate și încă nu numai cu o traistă după cap, ci cu o inimă și un suflet pline de interesare și să aibă timp, nu numai de a asculta, ci a cerca și examina, fiind timp suficient și să se convingă dacă mergem bine sau rău și ce ar mai fi de îndreptat – iar nu de nimicit.

Onoratul consiliu de administrație să nu se supere dacă eu fac aceste observații *sine ira et studio*³, ci din motivul că ar fi fost bine altă zi aleasă pentru adunare, când să fi putut, dacă se cerea, să steie delegații 2-3 zile, să examineze, cerceteze și judece bine și liniștiți dacă: *Cartaginam esse delendam aut sustinendam*⁴ – ca să se delătore atâta ponegrire a „Regnei” și Direcțiunii Silvice împotriva cărora stau la atac cei rău informați și înarmați

ca și cu „Maschinengewehr”⁵ din dar de friptură și nu din darul susținerii intacte a unei mari comune.

Trebuie să îndreptăm ceea ce experiența atâtor ani ne-a arătat că nu-i perfect. Domnul Hristos încă a zis: *Nu am venit să stric legea și profețiile, ci să o desăvârșesc.*

Strămoșii noștri, simpli cum au fost, nu au lăsat să se fărâmițeze averea câștigată cu sângele lor.

Numai cu o înțelegere armonică și comună vom putea face să nu se clatine fundamentele puse la aceste două instituții, pe care unii ar vrea să le împartă pe suflete, că „domnii” au prea mari salarii, ca așa să ajungă părți după părți, din mâna celor slabi de înger, în mâna celor mai cu stare și în mâini jidovești, așa cum s-a întâmplat în Maramureș unde, prin agitații străine, s-au parcelat munții și pentru 5-10 florini – valuta de atunci – i-au vândut la jidani și bocotani și azi sunt cerșetori.

Eu văd și știu judeca, de la 1870, când fostul regim unguresc a impus prin lege administrația cumulativă, comunele au progresat, și averea nu s-a devastat. Iar de la înființarea „Regnei”, ni s-au împușinat evreei de la fabrici și din păduri unde mergeau cu vinarsul lor după tradiții lucrători.

Onoratul consiliu are datorința de a nu ne purta ca și cu trenul fulger, când e vorba de a ne sfătui, ci să convenim liniștiți și cu timp spre a delătura orice suspiciuni și de a îndrepta ce trebuie îndreptat. Formula de 23 prezenți încă nu e 44 de sate.

Șanț, în 8 martie 1929.

Note:

1. Adunări secrete (adesea ilegale).
2. A (se) corecta.
3. Fără ură și părtinire.
4. În plus, consider că trebuie să fie distrusă Cartagina.
5. Mitralieră.

Preluare din *Gazeta Bistriței*, Bistrița, Anul IX, 1929, nr. 6, p. 3, de către **Alexandru DĂRĂBAN**

N.R. Materialul este ilustrat cu cartea de vizită a preotului Pamfilu Grapini, aflată în arhiva dr. Gavrilă Iuga (1880-1940), ginerele preotului din Poiana Ilvei, Ștefan Buzilă (1865-1944), a cărei fotocopie ne-a fost trimisă la redacție de către Vasile Iuga de Săliște - președintele Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”.

Poezie populară din ȘANȚ

A consemnat: Valer POP

În *Revista Secției Sociologice a Institutului Social Român*, Anul I. Nr. 7-9, Iulie-Septembrie 1936, pag.8, cercetătorul I. C. Cazan a cules la Șanț, în septembrie 1935, de la Maria Filipoi, de 21 de ani, știutoare de carte, următoarea poezie:

Potecuța din pădure

Foaie verde de trei mure,
Ce mi-e mie drag pe lume,
Potecuța din pădure,
Așternută cu alune,
Cu alune mărunțele,
Să calce murgu' pe ele,
Să trosnească sub picioare,
C-așa-i place mândrii mele.

Foaie verde trei alace,
Fă-mă Doamne ce mi-i face;
Fă-mă pasăre de-argint,
Cu penele duse-n vânt,
Să mă duc unde am gând;
Fă-mă Doamne-o păsărea,
Să mă duc la mândra mea;
Și să zbor
Unde mi-e dor,
Și să trag
Unde mi-e drag,

Tu te-ai dus și m-ai lăsat!
Cine bade ți-a dat sfat?
– Sfăt mi-a dat frunza de fag,
Să iubesc pe cin' mi-e drag;
Sfăt mi-a dat frunza de prun,
Să iubesc și să nu spun;
Sfăt mi-a dat frunza de nuc,
Să iubesc și să mă duc.

Despre moartea memorandistului Gherasim Domide

Valer POP

În săptămânalul *Foaia Poporului* din 13 decembrie 1909, este publicată știrea cu titlul: † **Gherasim Domide**.

Am preluat integral știrea tristă despre această mare personalitate a Văii Someșului și mare luptător pentru drepturile românilor.

*

Încă nu s-au uscat lacrimile de durere vărsate din incidentul morții neuitatului bărbat, Dr. Augustin Bunea, poporul nostru e în doliu cernit încă și iată, doliu înnoit trebuie să punem, căci moartea nemiloasă a răpit din mijlocul nostru un alt fruntaș, un alt bărbat de valoare al neamului, pe **Gherasim Domide**.

Preot de model, repozatul nu s-a mărginit a fi numai slujitor al altarului și conducător și povăzitor al credincioșilor încredințați păstoriei sale, ci și-a extins activitatea și asupra altor terene naționale, îndeosebi asupra terenului cultural și politic. În urma zelului și activității sale, el lasă un gol simțit în șirurile noastre și, pentru meritele sale, el rămâne înscris în șirul aleșilor națiunii române. Fie-i odihna lină!

Date biografice

Gherasim Domide s-a născut la 1856 și, aplicându-se pe cariera preoțească, a fost numit paroh în Rodna-veche, apoi protopop în Bistrița. După renozarea lui Ciril Deac, a fost numit de curând vicar al Năsăudului, dar moartea l-a împiedicat a-și ocupa noul post.

Om deștept și dornic de muncă, repozatul a luat parte activă la mișcările culturale și politice române. A fost membru la multe societăți culturale și economice și a făcut parte din comitetul național. În procesul Memorandumului a fost osândit la doi ani și 8 luni, din care a împlinit o parte bună în temnița de stat din Vaț, până la grațiere.

Anunțul de moarte

Familia repozatului a dat următorul anunț:

Dr. Leonida Domide și Elena Bolcaș ca, copii, Amalia Domide născ. Puian Istade, ca noră, Lucian Bolcaș, ca ginere, Alma Bolcaș, ca nepoată,

Samson, Iosif și Floarea Domide, ca frați, în numele lor și al tuturor rudeniilor, anunță cu inima înfrântă de adâncă durere trecerea la cele eterne a scumpului și neuitatului lor tată, socru, bunic și frate Gherasim Domide, fost membru în comit. naț. vicariu foraneu episcopesc numit în vicariatul Rodnei, paroh gr.-cat. în Bistrița și protopop al tractului gr.-cat. al Bistriței, membru al comitetului și comisiunii administratoare de fondurile grănițerești Năsăudene, fost președinte al acestor fonduri, membru al comisiunii de opt administratoare de pădurile comunelor Năsăudene, membru al congregației, comitetului administrativ și comisiunii permanente a comitatului

Bistrița-Năsăud, president al „Reuniunii de cetire și gimnastică din Bistrița”, vicepresident al despărț. Bistrița al „Asociațiunii”, membru și sprijinitor al tuturor reuniunilor noastre culturale, membru în direcțiunea institutului „Bistrițana” etc., care după un scurt, dar greu morb și-a dat blândul și nobilul suflet în mâinile Creatorului în 16 Decembrie 1909 la orele 9 dimineața, în al 54-lea an al vieții și în al 29-lea an al preoției.

Rămășițele pământești ale scumpului defunct s-au așezat după ritul bisericeii gr.-cat. spre odihnă veșnică Sâmbătă în 18 Decembrie 1909, în cimitirul gr.-cat. din Bistrița.

Înmormântarea

La înmormântare a luat parte o mare mulțime. Ceremonia religioasă s-a început la casa mormântală, iar în biserică prohodul a fost pontificat de **canonicul Dr. O. Domide**, de la Gherla (născut la Șanț). Tot d-sa a spus și cuvântul funebru bisericesc, în care a insistat asupra frumoaselor calități ale răposatului.

Dl Dr. G. Tripon arată meritele câștigate de regretatul pe terenul cultural. Dl Dr. D. Ciuta vorbește în numele reprezentanței fondurilor grănițerești.

La mormânt a vorbit deput. Dr. Alexandru Vaida-Voevod, în numele clubului și comitetului național, iar în numele preoșimii din vicariat a vorbit **protopopul P. Grapini (Șanț)**.

ASTRA la Rodna Nouă (Șanț)

Valer POP

Am descoperit în ziarul *Românul* din 4 august 1911, un articol prin care Despărțământul Năsăud al Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) anunță că va ține ședința cercuală în data de 19 august 1911 la **Rodna Nouă (Șanț)**.

Este anunțată ordinea de zi a ședinței care se va ține dimineața și spectacolul care va avea loc seara. Se precizează că se poate vizita și o expoziție etnografică. Cred că șanțenii din acele vremuri au fost mândri că au găzduit un asemenea eveniment memorabil. Prezentăm mai jos articolul.

*

Despărțământul Năsăud al „Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român” invită prin aceasta pe toți membrii săi precum și pe toți binevoitorii și sprijinitorii acestei instituțiuni culturale la adunarea cercuală care se va ține sâmbătă, în 19 august 1911, **în frunța comună Rodna-nouă (Șanț)**, în edificiul bisericii vechi, cu următorul program: Deschiderea adunării prin președinte la orele 10 și jumătate dimineața; Raportul secretarului despre activitatea despărțământului în decursul anului expirat; Raportul casierului și preliminarul anului următor; Alegerea a 2 comisii: a) pentru cenzurarea rapoartelor; b) pentru înscrierea de membri noi; Istoricul „Despărțământului Năsăud al Asociațiunii” de la înființarea ei, până azi, de d-l Dr. Nestor Simon; Raportul comisiunilor de sub pct. 4 și darea absolutului comitetului; „Din relele noastre și mijloacele de îndreptare”, prelegeră populară de d-l Victor Motogna; Alegerea delegaților pentru adunarea generală jubilară a Asociațiunii, convocată la Blaj; Instituirea unei agenții și a unei biblioteci populare pentru comuna Rodna-nouă (Șanț); Eventuale propuneri, care vor fi a se înainta președintelui despărțământului cu cel puțin 8 zile înainte de adunare; Închiderea adunării; Cercetarea expoziției etnografice și împărțirea de premii.

Din ședința comitetului „Despărțământului Năsăud al Asociațiunii”, ținută în 30 iunie 1911, *Emil Tișca*, secretar, *Ioan Pecurariu*, președinte.

Seara, la 8 ore, va avea loc producțiune declamatorică-muzicală-teatrală cu următorul program: „Hora de la Crișana”, cor mixt; „Herșcu Boccegiul”, monolog de V. Alecsandri, predat de *Grigore Sas* econom; „Lenore”, baladă de Bürger, trad. de Șt. Iosif, declamată de *Em. Piorașiu* stud. abs.; „Mărioară de la Munte”, cor mixt; „Otrava de hârciog”, comedie de A. Kotzebue, reprezentată de tineri țărani; „Știi tu, mândro”, cor mixt.

Comitetul aranjator

Echipele regale în țară

Din realizările echipei regale
în comuna Șanț - Năsăud

La 14 iunie a. c., Duminica primei întâlniri de la instalarea echipei regale la Șanț, trimișii regali au organizat o frumoasă șezătoare. Desprindem din programul variat următoarele:

Raportul săptămânal de activitate a echipei, povestit sâtenilor de șeful echipei, prof. N. Popescu, care anunță:

- 320 consultații și 33 injecții executate de către secția medicală umană;

- 30 consultații și 4 operații la secția veterinară.

Ca realizări monografice, pe lângă recensământul locuințelor, din prilejul unei înmormântări, secția monografică a cules toate datele și obiceiurile acestor procesiuni. Pentru săptămâna viitoare, șeful echipei anunță începerea unui curs zilnic experimental la bucătăria echipei, condus de către maestre de menaj, anume pentru sâtence. Peste săptămână s-au fixat trei zile pentru șezători de seară cu sâtenii. S-a aranjat un curs duminical de „prim-ajutor” cu fetele satului.

Pe teren cooperatist: din elementele găsite în sat, o cooperativă de consum falimentară și alte de producție, începătoare, se crede că datorită solitudinii oamenilor din sat, doritori de cooperare, echipa va da ființă – așa cum se așteaptă de la ea – unei cooperative înțelept organizată, care va însemna pentru Șanț realizarea problemei economice, astăzi deficitară satului. De notat că șanțenii, în dorința lor de organizare, la sugestia dlui director și a lui Cosma Cotul, s-au constituit în „instrucție post-militară”, lucrul pilduitor de frumos, mai ales că este cel dintâi exemplu din întreaga țară. E de sperat că gestul acestor țărani de graniță năsăudeană va fi limitat pe întreg cuprinsul țării.

În restul programului, amintim cronica evenimentelor admirabil prezentată de doctorandul Ștefan Vulpe. Domnii Dumitru Imbrescu și C. Barbu au cântat doine românești, mult gustate de sâteni.

La urmă, dl inspector al echipei, dr. Fr. I. Popu, vorbește șanțenilor și anunță că echipa, prin concursul prof. I. Moldovan, directorul Institutului de Igienă de la Cluj, va face în această vară analiza Wasserman¹ a locuitorilor cu stabilirea procentajului de bolnavi, pentru a se putea începe din vreme tratamentul.

După șezătoarea din curtea școlii, tineretul satului a improvizat o horă cu jocuri locale, la care au luat parte cu mult suflet și veselie echipierii, înfrățiți în dragoste comună cu satul.

Din ziua de 15 iulie a.c., remarcăm ședința autorităților sâtești: biserică, școală, primărie, cămin – convocată la sugestia echipei – pentru coordonarea lucrărilor edilitare a satului.

Gestul dlui prefect de Năsăud, Dumitru Nacu, și porunca dată primăriei pentru ajutorarea înfăptuirilor echipei, plus ajutorul promis în materiale lemnoase de la Direcțiunea Silvică Bistrița, unde domnia-sa este președintele comisiei silvice, găsește ecoul celei mai sincere mulțumiri a Șanțului grăniceresc.

Notă: 1. Reacția Wassermann a apărut în 1906, inițial propusă de imunologul și epidemiologul german August Wassermann. Acest termen se referă, în prezent, la orice teste de laborator pentru anticorpi care pot detecta boala (<https://ro.dovemedicalclinic.com/vassermana-reakcija-cto-jeto.html> - accesat în 17.17.2023).

Preluare din *Țara Noastră*, București, Anul XIV, 1935, nr. 925, p. 2, de către **Alexandru DĂRĂBAN**

Locuitori din actualul județ Bistrița-Năsăud înaintați în centrul de triere al unităților de muncă (U.M.) în comuna Tudor Vladimirescu, județul Ilfov

Alexandru DĂRĂBAN

Când vorbim despre represiunea comunistă, ne gândim, în primul rând, la închisorile comuniste și la oamenii politici interbelici care au fost închiși în spatele gratiilor după 1945. Statul comunist a folosit însă pe scară și mai largă un alt instrument represiv, ale cărui victime principale au fost, în mare parte, oameni obișnuși, țărani, muncitori, pentru care politica nu era principala preocupare, dar au fost identificați de regim ca „dușmani ai poporului”. Este vorba despre unitățile și coloniile de muncă, un fel de lagăre de muncă forțată, în care oamenii erau închiși, în general, extrajudiciar, pe baza unei proceduri administrative controlate de Securitate.

Unitățile și coloniile de muncă au fost un important instrument represiv utilizat de autoritățile comuniste împotriva tuturor celor care erau considerați „dușmani ai regimului”. Internările administrative în aceste unități, în care era folosită munca forțată, se făceau pe baza unor acte normative abuzive, secrete, și în urma unor anchete și decizii ale Ministerului Afacerilor Interne (MAI), fără să fie nevoie de o decizie în justiție. Funcționarea acestor instituții recluzionare scoate în evidență cel mai bine dimensiunea totalitară a statului comunist și puterea discreționară a acestuia.

Unitățile de muncă au fost înființate prin Decretul nr. 6/1950, fiind menite să contribuie la „reeducarea elementelor dușmănoase R[epublicii] P[opulare] Române”. Decretul lăsa loc la abuzuri prin definiția vagă dată categoriilor de persoane ce urmau a fi internate în unități de muncă: erau vizați „[a]cei care prin faptele sau manifestările lor, direct sau indirect, primejduiesc sau încearcă să primejduiască regimul de democrație populară, îngreunează sau încearcă să îngreuneze construirea socialismului în R.P. Română, precum și acei care în același mod defăimează puterea de stat sau organele sale, dacă aceste fapte nu constituiesc sau nu pot constitui prin analogie infracțiuni”. Urmău a mai fi sancționați „[c]ondamnații pentru infracțiuni împotriva securității Republicii Populare Române care la expirarea executării pedepsei nu se dovedesc a fi reeducați”. Abuzivă era și procedura de internare: nu era nevoie de un verdict al justiției, decizia fiind luată de Ministerul de Interne, pe baza unei anchete a Securității sau Miliției. Durata detenției era de 6 luni până la 2 ani, cu posibilitate de extindere până la 5 ani. Intervalul scurs de la momentul arestării până la terminarea anchetei (care putea să varieze de la o lună la câțiva ani) nu era socotit în decizia de internare administrativă.

Categoriile de persoane vizate pentru a fi trimise în colonii de muncă au fost detaliate în Ordinul nr. 100/1950¹. În completare la acest ordin, la data de 14.09.1950 Direcția Generală a Securității Poporului din București a trimis în teritoriu ordinul nr. 117/UM/327.998 din 29 aprilie 1950 în care li se cerea întocmirea de tabele privitor la elementele încadrate în U. M. în dublu exemplar. Direcția Regională a Securității Poporului Cluj (DRSP), prin semnăturile colonelului de securitate Patriciu Mihai și a locotenentului-major de Securitate Breiner Gheorghe, trimite la centru, cu adresă către „tovarășul” colonel Birtaş, tabelele cu elementele încadrate în U.M., în dublu exemplar, după cum urmează, precum și câte un exemplar din dosarele respectivelor:

DRSP Cluj (Județul Cluj).....	200
Serviciul Turda.....	124
Serviciul Dej.....	161
Serviciul Mureș.....	80
<u>Serviciul Bistrița.....</u>	<u>80</u>
Total:	645 ²

În cele ce urmează dăm publicității locuitorii din actualul județ Bistrița-Năsăud care au fost trecuți în aceste tabele, sub semnătura aceluiași colonel de securitate Patriciu Mihai și a lt.-maj. de Securitate Walter Alexandru³:

1. MAREȘ GHEORGHE, născut la 31.08.1898 în comuna Medgidia-Constanța, de profesiune colonel deblocat, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
2. FERESAN TEODOR, născut la 13.03.1892 în comuna Nețeni, județul Năsăud, de profesiune avocat, origine socială țaran mijlocas, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud⁴.
3. SĂLĂJAN FAUST junior, născut în comuna Vișeu de Sus, județul Maramureș, de profesiune student, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
4. NILVAN NICOLAE, născut la 12.04.1915 în comuna Șomcuta Mare, județul Satu-Mare, de profesiune moșier expropriat, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
5. CUDRICI LUPU, născut la 5.05.1894 în comuna Bârsana-Maramureș, de profesiune moșier expropriat, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
6. KLEIN BELA, născut la 15.09.1909 în Nima-Someș, de profesiune moșier expropriat, originea socială țaran mijlocas, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
7. DAN TITUS, născut la 18.10.1900 în comuna Prundu Bârgăului, județul Năsăud, de profesiune funcționar particular, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
8. IMREH GAVRIL, născut la 14.09.1915 în comuna Boroșneul Mare, județul Trei Scaune, de profesiune fost proprietar de fabrică, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
9. ȘIRLINCAN IOAN, născut la 14.11.1902, în comuna Buduș - Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocas, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
10. LAZAR IOAN, născut la 15.10.1900 în comuna Cușma, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocas, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
11. MAGYAROSI IOAN, născut la 3.07.1911 în comuna Jeica, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocas, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
12. MELEIAN IACOB, născut la 7.10.1910 în comuna Sebeșul de Sus, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran sărac, cu ultimul domiciliu în comuna Petriș, județul Năsăud.
13. PUSCACIUC ȘTEFAN, născut la 7.08.1918 în Bistrița, Năsăud, de profesiune funcționar, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
14. LOY FRANCISC, născut la 4.10.1897 în comuna Mijlocenii Bârgăului, județul Năsăud, de profesiune mecanic, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
15. BANYAI ADALBERT, născut la 2.12.1921 în Turda, de profesiune pictor, originea socială muncitorească, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
16. GABOR GHEORGHE, născut la 28.08.1908 în Dorna Candreni-Câmpulung, de profesiune agricultor, originea socială țaran mijlocas, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
17. BUTA DUMITRU, născut la 18.07.1897 în comuna Șieu-Măgheruș, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur și factor poștal, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală⁵.
18. CRĂCIUN NICOLAE, născut la 27.12.1901 în comuna Sântioana, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
19. OTELEIAȘ SIMION, născut la 4.05.1900 în comuna Prundu Bârgăului, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
20. COSTIN VASILE, născut la 24.10.1909 în comuna Simionești, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
21. SUSTER MIHAI, născut la 16.01.1920 în Bistrița-Năsăud, de profesiune comerciant, originea socială țaran mijlocas, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
22. CANTOR IOAN, născut la 18.04.1904 în Cluj, de profesiune vopsitor, originea socială muncitor, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
23. SARKANY FRANCISC, născut la 30.01.1915 în Urmenișul de Câmpie, județul Mureș, originea socială mic burghez, de profesiune învățător, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
24. CANDEL DAVID, născut la 13.10.1904 în comuna Vișeu de Sus, județul Maramureș, de profesiune comerciant funcționar, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
25. MATHE IOAN, născut la 6.06.1924 în comuna Tonciu, județul Năsăud, de profesiune tâmplar, originea socială țaran sărac, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
26. MORAR ALEXANDRU, născut la 7.07.1905 în comuna Sângeorz-Băi, județul Năsăud, de profesiune fost plutonier-major de miliție destituit, originea socială țaran mijlocas, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
27. MĂRGINEANU ȘTEFAN, născut la 5.09.1904 în comuna Ghinda, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în Simionești-Năsăud.
28. FERENCZI MARTIN, născut la 20.05.1904 în comuna Tonciu, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
29. MĂGHERUȘAN ALEXANDRU, născut la 8.03.1893 în comuna Herina, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
30. GRIGA CONON, născut la 5.03.1916 în comuna Cușma, județul Năsăud, de profesiune învățător, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
31. CĂPĂȚĂNĂ IOAN, născut la 16.10.1909 în comuna Onițani, județul Orhei, de profesiune profesor com-primat, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud⁶.

32. PAVEL IOAN, născut la 1.05.1910 în comuna Bistrița-Bârgăului, județul Năsăud, de profesiune agricultor, originea socială țaran sărac, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
33. OLARU IOAN, născut la 18.01.1894, în comuna Maieru, județul Năsăud, de profesiune agricultor, originea socială țaran sărac, cu ultimul domiciliu în comuna Vișoara, județul Năsăud.
34. TALCIU MACEDON, născut la 5.03.1897 în comuna Prundu Bârgăului, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
35. HOMEI IOAN, născut la 13.04.1905 în comuna Telciu, județul Năsăud, de profesiune cârciumar, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
36. PUPĂZA PAVEL, născut la 22.03.1896, în comuna Telciu, județul Năsăud, de profesiune antreprenor, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
37. HOMEI IOAN, născut la 2.09.1907 în comuna Telciu, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
38. NATU PARAMON, născut la 22.04.1912 în comuna Telciu, județul Năsăud, de profesiune chiabur agricultor, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
39. TODICA P. IOAN, născut la 4.02.1904 în comuna Telciu, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
40. EREMIA AUREL, născut la 25.11.1903 în comuna Rebrîșoara, județul Năsăud, de profesiune avocat, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
41. BLUM HANANE, născut la 1.05.1914 în comuna Dumbrăvița, județul Someș, de profesiune agricultor chiabur, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în comuna Ceparî, județul Năsăud.
42. VASILICHI PAVEL, născut la 7.06.1907 în Năsăud, de profesiune afacerist antreprenor, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în Năsăud.
43. GRIGORE GAVRILĂ, născut la 24.01.1923 în comuna Mocod, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
44. POPESCU TOPOLOVENI NICOLAE, născut la 28.04.1909 în comuna Târgu Tarcinov, județul Muscel, de profesiune locotenent-colonel deblocat, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.
45. RUȘTI POMPEI, născut la 10.04.1913 în comuna Măgura Ilvei, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală⁷.
46. BIDIOGAN ERONIM, născut la 26.05.1901 în comuna Ilva Mare, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
47. DUMITRESCU NICOLAE, născut la 5.07.1913 în comuna Fântânele, județul Prahova, de profesiune inginer agronom, originea socială țaran sărac, cu ultimul domiciliu în Rodna-Năsăud.
48. TOMI ALEXANDRU, născut la 3.04.1898 în comuna Ilva Mare, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
49. GĂLAN DĂNILĂ, născut la 13.01.1917 în comuna Lunca Ilvei, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
50. JUCAN AUREL, născut la 10.05.1899 în comuna Ilva Mare, județul Năsăud, de profesiune avocat epurat, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
51. HALIȚĂ IOAN, născut la 1.10.1895 în comuna Sângeorz-Băi, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
52. MARCU DUMITRU, născut la 18.03.1893 în Năsăud, de profesie avocat epurat, origine socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
53. MIDRICAN DUMITRU, născut la 8.02.1914 în comuna Hepereni, județul Odorhei, de profesiune fost plutonier-major de jandarmi epurat, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în Năsăud.
54. VRABIE CONSTANTIN, născut la 18.10.1905 în comuna Valea Roșu, județul Brăila, de profesiune învățător epurat, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna Rebrîșoara, județul Năsăud.
55. POP PAVEL, născut la 20.02.1900 în comuna Tăure, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
56. BODIU PETRE, născut la 10.07.1913 în comuna Rebrîșoara, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
57. LUCA IOAN, născut la 3.08.1899 în comuna Sfântu, județul Mureș, de profesiune notar public, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în Năsăud.
58. CIOCĂRLĂ GHEORGHE, născut la 1900 în comuna Rebrîșoara, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
59. PETREAN VICTOR, născut la 2.08.1902 în comuna Mintiu, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală⁸.
60. LARI IOACHIM, născut la 24.03.1905 în comuna Salva, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
61. MOLDOVAN DUMITRU, născut la 25.07.1950 în comuna Mocod, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
62. COSTAȘ SIDOR, născut la 3.08.1900 în comuna Zagra, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

63. FETINCA TĂNASE, născut la 1896 în comuna Runcul Salvei, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
64. NISTOR SIDOR, născut la 18.02.1898 în Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în Năsăud.
65. CHITUL TRAIAN, născut la 20.03.1906 în Năsăud, de profesiune avocat epurat, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în Năsăud.
66. MANCIU GHEORGHE, născut la 12.05.1911 în comuna Tăure, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
67. SLĂVOACĂ VALER, născut la 30.03.1897 în comuna Lunca Ilvei, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
68. REDNIC IOAN, născut la 12.11.1903 în comuna Petrova, județul Maramureș, de profesiune învățător comprimat, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița.
69. GONDOS ERVIN, născut la 9.01.1915 în comuna Cușma, județul Năsăud, de profesiune fierar, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
70. SUTA EUGEN, născut la 15.04.1913 în Cluj, de profesiune funcționar, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița.
71. MARCU VASILE, născut la 5.05.1906 în comuna Câmpeni, județul Turda, de profesiune agricultor, originea socială țăran sărac, cu ultimul domiciliu în comuna Chiraleș, județul Năsăud.
72. LOGHIN TRAIAN, născut la 2.05.1895 în comuna Feldru, județul Năsăud, de profesiune magistrat comprimat, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița.
73. ROSENFELD MIHAI, născut la 24.06.1903 în Bistrița, jud. Năsăud, de profesiune comerciant particular, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița.
74. BĂLAN TEODOR, născut la 7.03.1914 în comuna Blăjenii de Sus, județul Năsăud, de profesiune funcționar notar comprimat, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală⁹.
75. CATANA IOAN, născut la 19.08.1907 în comuna Buduș, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țăran sărac, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
76. URSA EFTIMIE, născut la 20.05.1899 în Ardan, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
77. SZOCS FRANCISC, născut la 15.12.1905 în comuna Țigău, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
78. GRECU ȘTEFAN, născut la 20.12.1903 în Bistrița, de profesiune funcționar, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în Bistrița.
79. DIACUNU NICOLAE, născut la 8.05.1923 în comuna Bolgrad, județul Ismail, de profesiune electrician, originea socială muncitor, cu ultimul domiciliu în Bistrița¹⁰.
80. ASTALOȘ VALEA LUCIAN, născut în anul 1924 în comuna Sângeorz-Băi, de profesiune profesor comprimat, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.
81. TIMOCE NICOLAE, născut la 1.03.1912 în comuna Telciu, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur și cârciumar, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna Romuli, județul Năsăud.
82. MIHĂILĂ NICOLAE, născut la 20.09.1902 în comuna Urdarii de Sus, județul Gorj, de profesiune fost plutonier major, în prezent deblocat, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în comuna Romuli, județul Năsăud.
83. VLĂDESCU NICOLAE, născut la 29.09.1901 în Ploiești, județul Prahova, de profesiune fost chestor de poliție, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud¹¹.
84. SECAN PETRU, născut la 1.01.1915 în Kegyetheza/Ungaria, de profesiune funcționar, originea socială țăran sărac, cu ultimul domiciliu în comuna Rebrîșoara, județul Năsăud¹².
- Numiții mai sus menționați au fost înaintați cu lucrurile necesare la Centrul de Triere al U. M. în comuna Tudor Vladimirescu, județul Ilfov.

Note:

1. Adrian Cioflâncă, *Instrumentele statului totalitar: unitățile și coloniile de muncă*, în „Revista 22” din 18.08.2015.
2. Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.), Fond Documentar, dosar nr. 008754 - *Persoane arestate și internate în Unități și Colonii de Muncă pentru manifestări dușmănoase la adresa regimului democrat 1950*, fila 39.

3. *Ibidem*, fila 79.
4. *Ibidem*, fila 60.
5. *Ibidem*, fila 61.
6. *Ibidem*, fila 62.
7. *Ibidem*, fila 63.
8. *Ibidem*, fila 64.
9. *Ibidem*, fila 65.
10. *Ibidem*, fila 66.
11. *Ibidem*, fila 74.
12. *Ibidem*, fila 75.

Compoziția rasială a populației din Șanț (Năsăud)

1. FĂCĂOARU

O monografie antropologică izolată ar necesita menționarea condițiilor geografice și istorice ale satului cercetat. Cum lucrarea noastră privitoare la antropologia populației din Șanț se încadrează în monografia sociologică a acestei comune, lăsăm pe seama geografului și a istoricului precizările necesare¹.

Materialul² se alcătuiește din 200 de persoane: 100 bărbați și 100 femei. Cercetările s-au extins numai:

- asupra persoanelor adulte între 20 și 50 de ani;
- asupra persoanelor băștinașe în Șanț de 3 generații, adică persoanele cercetate, părinții și bunicii lor.

Respectarea consecventă a acestor condiții a făcut să atingem cu oarecare dificultate chiar și acest număr de 200 de persoane, proporția celor imigrați din satele vecine fiind relativ mare. Numărul este, totuși, suficient din punct de vedere al statisticii antropologice, spre a trage concluzii cu privire la compoziția rasială a întregii populații adulte din Șanț.

La urma articolului redăm câteva tipuri rasiale. Fotografii sunt luate de autor. Lipsa de spațiu ne-a obligat să redăm un mic număr de fotografii individuale, și acestea numai în 2 norme și numai în 2 grupuri neselectionate (unul de bărbați, unul de femei).

Tab. 1. Compoziția rasială a populației din Șanț (Năsăud). Elementele unirasiale.

		Alpină	Dinarică	Medite- rană	Orientală	Nordică	Esteuro- peană	Dalică	T o t a l
Bărbați	n	12	3	40	7	7	4	2	75
	o/o	16. ⁰	4. ⁰	53. ³	9. ³	9. ³	5. ⁴	2. ⁷	100
Femei	n	26	1	18	9	5	6	1	66
	o/o	39. ⁴	1. ⁵	27. ³	13. ⁶	7. ⁶	9. ¹	1. ⁵	100
Bărbați și Femei	n	38	4	58	16	12	10	3	141
	o/o	27. ⁰	2. ⁸	41. ¹	11. ⁴	8. ⁵	7. ¹	2. ¹	100

În **Tabelul 1** redăm distribuția frecvenței elementelor aparținând unei singure rase³.

Tab. 2. Distribuția frecvenței elementelor birasiale

		Alpină predom. + div.	Dinarică predom. + div.	Medite- rană predom. + div.	Orien- tală predom. + div.	Nordică predom. + div.	Esteuro- peană predom. + div.	Dalică predom. + div.	Nedet.	Total
Bărbați	n	2		11	3	1	5	1	2	25
	o/o	8		44	12	4	20	4	8	100
Femei	n	11		8	1	5	8		1	34
	o/o	32. ³		23. ⁵	3. ⁰	14. ⁷	23. ⁵		3. ⁰	100
Bărbați și Femei	n	13		19	4	6	13	1	3	59
	o/o	22. ⁰		32. ²	6. ⁸	10. ²	22. ⁰	1. ⁷	5. ¹	100

Tabelul 2 conține restul elementelor birasiale.

Tab. 3. Compoziția rasială a populației din Șanț, cu elementele uni și birasiale la un loc

		Alpină	Dinarică	Medite- rană	Orien- tală	Nor- dică	Esteuro- peană	Dalică	Nedeter- minat	Total
Bărbați	n și %/o	14	3	51	10	8	9	3	2	100
Femei	n și %/o	37	1	26	10	10	14	1	1	100
Bărbați și Femei	n	51	4	77	20	18	23	4	3	200
	%/o	25. ⁵	2. ⁰	38. ⁵	10. ⁰	9. ⁰	21. ⁵	2. ⁰	1. ⁵	100

Tabelul 3
însușește la un
loc ambele
categorii.

Diferențieri sexuale

Femeile din Șanț – ca de altfel și din alte sate ardelenne, cum sunt Măguri (Cluj) și Voșlăbeni (Ciuc) – aparțin tipului alpin într-o proporție de două ori mai mare ca bărbații. În schimb, pentru tipurile dinaric și mediteran, femeile sunt aproximativ de două ori mai puțin numeroase ca bărbații. Pentru toate celelalte categorii proporțiile rămân apropiate în ambele eșantioane. În *seria masculină* ierarhizarea numerică în ordine descrescândă a raselor este: mediterani, alpini, orientali, nordici, esteuropeni, dinarici și dalici. În *seria feminină* ordinea este asemănătoare, cu excepția elementelor alpine reprezentate în proporția cea mai mare. Am redat și proporțiile rasiale ale ambelor serii la un loc pentru a înlesni comparația cu populația altor sate. De reținut, în tabelul 1, este mai ales proporția foarte mare de elemente mediterane, care e mai izbitoare, dacă adăugăm varianta orientală.

Pentru a preîntâmpina vreo confuzie, precizăm aici ce înțelegem prin rasă orientală. Acest tip se deosebește de trunchiul mediteran, din care Eugen Fischer este de părere că derivă, prin câteva caractere de importanță secundară: occiputul e arcuit în partea de sus, nasul are dosul convex și puțin îndoit către vârf, cu rădăcina adâncită; bărbia mică, neconturată, dată înapoi; deschizătura palpebrală dă ochiului forma migdalei, iar uneori merge oblic în sus și în afară; tenul deschis sau palid gălbui. Caracterele principale; statura, indicele cefalic, facial și nazal, cum și complexul pigmentar sunt comune cu acele ale rasei mediterane. Înfașurarea fizică a acestui tip este diferită de aceea ce am fi înclinați să credem când e vorba de „tipul orientală”.

Populațiile din Extremul Orient (de origine extra-europeană), cum sunt armenii și evreii, aparțin în proporții masive rasei pre sau vest-asiatice (semitice sau hitite) ori rasei indice. Ca rezultat al unor cercetări asupra a 1.500 de studenți de toate naționalitățile de la Universitatea din Cluj, am găsit că printre studenții evrei tipul orientală se află într-o foarte mică proporție cu 1,6%, pe când rasa pre-asiatică dă proporția cea mai mare cu 41,9%. Iată de ce n-am fi făcut o eroare prea mare dacă am fi însumat varianta orientală la un loc cu rasa mediterană. Eroarea ar fi fost neasemuit mai mică decât aceea a lui Ripley, de pildă, care punea rasa alpină la un loc cu rasa dinarică, sau a lui Rosinski, care a însumat rasa nordică la un loc cu elementele esteuropene, pe care el le numește „subnordice”.

Armonia dintre cele două eșantioane e deplină, dacă socotim împreună tipurile rasiale brune față de tipurile rasiale blonde. De o parte rasele: alpină+dinarică+mediterană+orientală, de altă parte, rasele: nordică+esteuropeană+dalică:

	Componentele bogat pigmentate în %/o	Componentele sărac pigmentate în %/o	Total
B.	82,7	17,3	100
F.	81,8	18,2	100
B. + F.	82,3	17,7	100

Pigmentația se distribuie la fel în ambele sexe. Rămâne să vedem distribuția caracterelor descriptive singulare, lucru care ne va servi drept metodă de control a diagnozei rasiale.

Proporția elementelor birasiale e mică, de aceea și neregularitatea distribuției față cu eșantioanele elementelor unirasiale. Raportul între proporția raselor brune față de proporția raselor blonde se schimbă în favoarea raselor blonde pentru ambele serii:

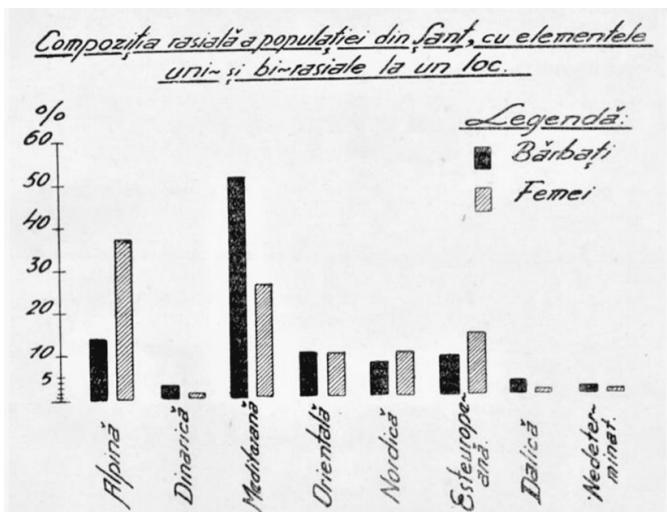
	Componentele bogat pigmentate în ‰	Componentele sărac pigmentate în ‰	Total
B.	69. ⁶	30. ⁴	100
F.	60. ⁶	39. ⁴	100
B. + F.	64. ²	35. ⁷	100

Iar dacă am considera elementele uni- și birasiale la un loc avem:

	Componentele bogat pigmentate în ‰	Componentele sărac pigmentate în ‰	Total
B.	79. ⁶	20. ⁴	100
F.	74. ⁷	25. ³	100
B. + F.	76. ⁸	23. ²	100

Încolo, regăsim în lotul elementelor birasiale aceeași preponderență a componentei mediterane în seria masculină și a componentei alpine în seria feminină, ca și în lotul elementelor unirasiale. Dintre rasele cu pigmentație slabă, componenta esteuropeană este cu mult cea mai numeroasă în ambele serii.

Totalizând ambele categorii, avem distribuția frecvenței pe rase în tabelul 3, iar **graficul 1** reprezintă intuitiv același lucru.

Cum reiese din înfățișarea proporțiilor, distribuția frecvenței este similară în ambele serii cu excepția componentelor dinarică și mediterană, în care bărbații sunt de două ori mai numeroși, și alpină, în care, în schimb, femeile sunt de 2,6 ori mai numeroase.

Specificul rasial din Șanț rămâne a fi mai de aproape precizat după ce vom fi publicat seria capitolelor cuprinzând întreaga structură morfologică a populației cercetate. Fără ca aceste date să fi fost publicate în prealabil, nu-i cu puțință o discuție amănunțită a acestei

chestiuni. Dacă ne-am fi îngăduit, totuși, să inversăm ordinea capitolelor și să anticipăm cu sinteza monografiei în loc să ne ocupăm mai întâi cu analiza caracterelor antropologice în parte, o facem din motivul că s-ar întârzia prea mult cu această parte a studiului nostru, în așteptarea publicării capitolelor în ordinea metodică. Adăugăm doar câteva precizări cu privire la acest specific al raselor din Șanț, pe baza materialului elaborat, deși acestea sunt prisoselnice pentru specialiști.

Nu ne putem aștepta să găsim la noi nordicul tipic din Scandinavia sau din Scoția și nici mediteranul din Sicilia. Un tip rasial este determinat de intensitatea bastardizării, adică de numărul raselor și de proporția în care fiecare rasă este reprezentată în populația totală. Cum aceste proporții diferă de la o provincie la alta sau de la o țară la alta, tipurile vor diferi și ele corespunzător. Locuitorii de rasă nordică din fiordurile norvegiene, din Alpii bavarezi și de pe coastele siciliene, deși aparțin aceluiași tip rasial prin trăsăturile morfologice generale, ei se deosebesc printr-un oarecare număr de variațiuni ale acelorași caractere. Fără ca diversitatea tipurilor să fie așa de mare, încât o clasificare a lor să devină imposibilă, ea este, totuși, de natură a ne obliga să ținem seamă de limitele abaterilor de la tipul clasic, găsit și descris inițial în focarul de răspândire al rasei respective.

În Șanț elementele rasiale cele mai apropiate de tipul clasic sunt alpinii în ambele serii și, mai ales, femeile, esteuropenii și varianta orientală a rasei mediterane. Se abat de la tip dinaricii, mediteranii și, mai ales, nordicii. Pentru nordici, complexul pigmentar nu-i destul de deschis, iar pentru mediterani același complex nu-i destul de închis. Ambele tipuri rasiale sunt branchi- și mezocefale. Dolicocefalia este cu totul absentă.

În rezumat:

1. Populația de ambele sexe din Șanț aparține tipului mediteran în proporția cea mai mare cu 38,5%. Urmează alpinii cu 25,5%, apoi esteuropenii cu 21,5%, varianta orientală cu 10%, nordicii cu 9%, iar dinaricii și dalicii sunt dispăreanți cu câte 2%.

2. Proporția componentelor rasiale brune este aproximativ echivalentă în ambele serii și este de 76,8%, considerând ambele sexe la un loc față de elementele de pigmentație săracă în proporție de 25,3%.

3. Cu privire la proporțiile rasiale în cele două serii, am găsit că tipul mediteran predomină printre bărbați, iar tipul alpin predomină printre femei.

4. Rasele cele mai apropiate de tipul clasic sunt rasa alpină și esteuropeană, iar cele mai îndepărtate sunt rasele nordică și mediterană.

Note:

1. Ne mulțumim să menționăm doar că satul grăniceresc Șanț sau Rodna Nouă e așezat pe Someșul Mare, în Munții Rodnei, la o altitudine de 584 m – locul pe care se află biserică. Aparține plășii Rodna și, după recensământul din 1930, are 2.352 de locuitori, cu 608 clădiri și 571 de gospodării.

2. Prelucrarea materialului o datoresc în cea mai mare parte d-nei Tilly Făcăoaru.

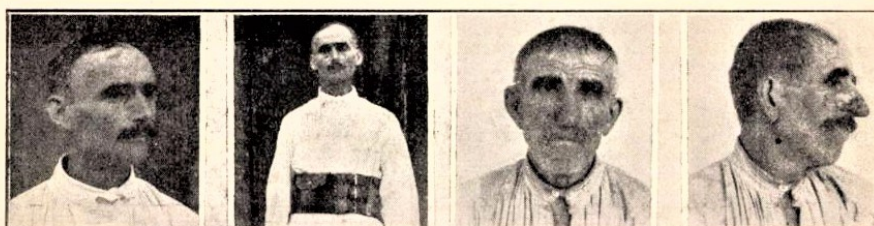
3. De definiția conceptului de rasă sau sub-rasă europeană, ca și de „criteriile diagnozei rasiale” ne-am ocupat în „Buletinul Eugenic și Biopolitic”, vol. VI, 1935, p. 341.

Rasă alpină

Rasă alpină

Rasă dinarică

Rasă dinarică

Rasă mediterană

Rasă mediterană

Rasă mediterană

Rasă orientală

Rasă orientală

Rasă orientală

Rasă nordică

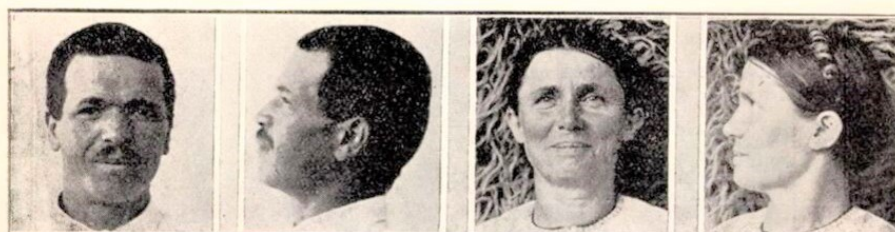

Rasă nordică

Rasă nordică

Rasă est-europeană

Rasă est-europeană

Rasă mongoloidă

a b c d e
 j k l m n

a=alpin 2; b=nordic-mediteran; c=mediteran 2; d=mediteran 2; e=mediteran nordic; f=mediteran 2; g=mediteran 2; h=mediteran 2; i=dinaric 2; j=mediteran 2; k=alpin 2; l=alpin 2; m=oriental 2; n=est european 2

 k f a g b h c d e
 l m n o

a=alpină 2; b=alpină 2; c=est europeană 1; d=mediterană 2; e=est europeană-alpină; f=est europeană 2; g=alpină 2; h=orientală 1; i=est europeană 2; j=orientală 1; k=dinarică 1; l=alpină 2; m=alpină 1; n=mediterană 2; o=mediterană-alpină.

Preluare din *Sociologie Românească*, București, Anul I, 1936, nr. 10, p. 12-20, de către Alexandru DĂRĂBAN

Vorbe de la Șanț

(Pseudo-dicționar de regionalisme
întocmit de Lucian Claudiu GRAPINI)

(Urmare din numărul trecut)

pălălaie s.f. – flacăra mare; văpaie
părădaisă s.f. – roșie (tomată) (*La aprozar: Dă-mi un kilom de părădaisă.*)
părătari s.n. – bucată de material, de aproximativ 0,8/1 m, de obicei din lână, țesută cu model, care se aplică pe unul sau pe mai mulți pereți, în scop decorativ
părcană s.f. – balustradă la pod; gard din nuiele; strat îngust, amenajat pe lângă zid sau gard, unde se plantează flori
pătulă s.f. – substrat din crengi sau din lemne subțiri, pe care se înalță o clăie
pâclă s.f. – ceață densă; aer încărcat cu fum
pârgăluit vb. – a prăji în untură (*Cureci pârgăluit*)
picicuruș s.n. – locul unde cad picuri de apă de pe acoperișul clădirii (*Pcicurușu-i fix pe mejde.*)
pcielhoacă s.f. – bucată mare de piele, de obicei a unui animal mare
pcietrar s.n. – teren pietros situat pe o terasă (*Ș-o făcut casă în pcietrar.*)
pcisoc s.n. – nisip (*– Unde te-ai pornit, băietă? – Să mă jioc în pcisoc.*)
pcistruică adj. – (Despre oi) care are pistrui pe bot
pcisuguri s.n.pl. – ansamblu de unelte; sărsamuri (*Meșteru' fără pcisuguri îi ca și calu' fără potcoave.*)
pcișolcă adj. – ocară dată copiilor care urinează des în pantaloni ori în pat
pepine s.m. – castravete (*Pepini murați*)
peritură s.f. – mortăciune (adesea folosit cu sens peiorativ)
pită s.f. – pâine
pleșcă s.f. – chelie (*Îi scâlpește pleșca de-l vezi de la o poștă.*)
plitoși vb. – a muta un lichid dintr-un vas în altul (*– Vai, mult mai stau bărbații aeștia la plitoșit jinarsu'. – No, da' tu crezi că numa' -l plitoșesc?!*)
ploată s.n. – plită
poclog s.n. – petic din cauciuc ce se aplică pe cizme sau pe opinci, prin lipire; (Despre oameni) neastâmpărat; obraznic (*Nu te mai hobăni pe gard, că mi-l rumpci, mă, poclogule!*)
pocmată s.f. – manșetă
podea s.f. – scândura din pardoseală
poderei s.n. – terasă; platou situat imediat deasupra vetrei satului
podî vb. – a instala pardoseala de lemn
podină s.f. – pătulă; substrat din crengi sau din lemne subțiri, pe care se construiește o clăie (*Nevastă, mă duc în pădure după găteje să fac podina la clăie.*)
pohoi s.n. – puhoi (*Doamne, o vinit pohoiul și ne-o luat șopru'.*)

Se scrie	Se pronunță
bi/be	bgi/bge
ci/ce	și/șe
fi/fe	și/șe (doar în unele cazuri); ex: fierăstrău - șerestău
gi/ge	ji/je
mi/me	mni/mne (doar în unele cazuri); ex: merty - mniertă, miros - mminos, amiază - amniaz
pi/pe	pci/pce
se	să (de obicei, la terminația formei de plural); ex: vase - vasă, case - casă
și	șî
vi/ve	ji/je (doar în unele cazuri); ex: vițel - jițal, vie - jie

poldă s.f. – idem lobdă
polog s.n. – iarbă cosită; fân
poloși vb. – a lucra la fân (*– Poloșiți, poloșiți? – Dă-l în posnă de polog, că ne-am hrănit de el.*)
pomărie s.f. – teren unde sunt cultivați pomi fructiferi
pomcie s.f. – drum în pantă (mare)
ponihos adj. – cu defecte de vedere; miop (*Dacă ești ponihos, pune-ți oceri.*)
porneală s.f. – început; ieșitul cu oile la pășune
porșor s.m. – căpiță de dimensiuni mici, folosită pentru păstrarea pentru timp scurt (câteva zile) a fânului (*Atâta -i de harnic de i-o putrezât fânul în porșori.*)
porumb s.m., adj. – porumbel; (Despre animale) sur (*Mi-am luat un cucoș porumb tare fain, da'nu-i bun nici la cucoșat, nici la cântat.*)
postată s.f. – porțiune de teren cultivat sau de fâneată (*La cosit: – Mai dăm o postată bună ș-apoi om sta de prânz.*)
poșinog s.n. – ghinion; bucluc
poșiumb s.m. – par scund; om scund și îndesat (peiorativ) (*Îi dus în pripor să bată poșiumbci pe mejde.*)
poștă s.f. – scândură lată și grosă
poștărholt s.m. – fiecare dintre lemnele așezate pe fundația casei, de care se prind, cu ajutorul cuielor, scândurile ce formează pardoseala
potanță s.f. – năzbâtie; pozna (*Năucu' aesta îi în stare să facă vreo potanță de te prinzi de cap.*)
potică s.f. – farmacie (*La potică: – Domnucă dragă, ai ceva leacuri de rânză?!*)
preașcă s.f. – bucată subțire de lemn; șipcă; leț (*Când o dus costrușu' în munte, era pătrat de gras. Amu, îi ca o preașcă.*)
prelucă s.f. – vezi pripor

- premândă** s.f. – plată în produse; drept (care aparține cuiva) (*Ți-ai mâncat premânda de la mine.*)
- pripalău** adj. – (Despre câini) vagabond
- pripor** s.n. – luminii; poiană
- prisacă** s.f. – (sens denaturat) gard din crengi și trunchiuri de copaci tineri, obținut fără prea mult aranjament; gard viu
- procuț** s.n. – covor de lână țesut cu motive florale (pus pe pat sau, ornamental, pe un perete) (*Țasă tăta zăua ca să gate procuțu' până la Paști.*)
- pudăr** s.n. – pudră pentru obraz
- pudări** vb. – a (se) da cu pudră pe față (*Fetele din ziua de azi se pudăresc de nu le mai cunoști care a cui îi.*)
- puhălu** vb. – a striga tare (pu, ho) pentru a alunga animalele sălbatice
- puic** s.n. – sertar mic (*Ie bani din puic și du-te de-mi cumpără o fele de jinars.*)
- purica** vb. – a căuta sau a lucra în detaliu; a prinde în cuie puricăturile pe un perete
- puricătură** s.f. – stinghie subțire, prinsă în cuie de pe rețele de lemn, pentru a susține tencuiala
- raiz** s.n. – orez (*-Bărbate, ce găluște să-ți fac, cu păsat ori cu raiz? - Amu și tu, cu raiz, dară.*)
- rapor** s.m. – porc slab și neîngrijit; râie (*Tuluoai, mă, omule! Ai dat atâția bani pe niște rapori?!*)
- răcădui** vb. – a se repezi să lovească pe cineva, abținându-se (*Când s-o răcăduit tata la mine, mi-o stat ini-ma-n loc.*)
- rămășag** s.n. – pariu (*Punem rămășag că în ziua de Paști plouă?!*)
- răncălu** vb. – (Despre oameni) a urla; (Despre animale) a rage, a mugii puternic (*L-am plătit să-mi cânte la nunta fișiorului, da' o răncăluit de mi s-or dus oamenii acasă înainte de făgăduit.*)
- rântaș** s.n. – rântaș, sos obținut din prăjirea făinii de grâu în grăsime
- rărunci** s.m. – rinichi (*Nu sta cu spatele gol pe pământ că te-or durea răruncii.*)
- răsplai** s.n. – creion sau alt instrument de scris (*Tâmplarul ține răsplaiul după urece.*)
- răstoacă** s.f. – baltă naturală sau artificială (făcută pentru a pescui)
- rățez** s.n. – zăvor (*Nevastă, ai tras rățezul la portă?!*)
- rățeză** s.n.pl. – lăntișor de metal cu care feciorii îți leagă cuțitul de curea
- răvășlui** vb. – a se tocmi; a se plăti de datorie
- răvent** s.n. – scandal (*- Știi ceva, de mai vii acasă băut și faci răventuri, aici te las și mă duc la mama! - No, no!*)
- rânceza** vb. – a necheza
- rânză** s.f. – stomac (*Poticarășul mi-o spus/ Leacuri pentru rânză nu-s.*)
- râzar** s.m. – om sărac, îmbrăcat sărăcăcios; persoană care adună haine uzate
- râză** s.f. – cârpă; se folosește și cu sens peiorativ, adresat femeilor
- rel** s.n. – cuptor la sobă
- rudă** s.f. – oiște
- rujiet** s.n. – loc unde crește multă mure (vine de la rug)
- runc** s.n. – fâneață aflată pe fața însoțită a unui versant, presărată, din loc în loc, cu pâlcuri de foioase
- săcăre** s.f. – chimen (*Io jinarsul nu l-oi be, / Numa' șert cu săcăre!*)
- săcătură** s.f. – fâneață aridă, cu iarbă păioasă, slab productivă
- săcriu** s.n. – sertar
- săhelbe** s.f. – zmeuriș (*Când să capătă aesta în săhelbe, mai mult mănâncă decât culeje.*)
- sălăriță** s.f. – solniță
- sălhă** s.f. – pădure foarte deasă, aproape impenetrabilă
- sălhuță** s.f. – idem sălhă, dar cu arbori foarte tineri
- sămădaș** s.n., adj. – dare de seamă; se folosește în sintagma „de sămădaș”, făcând referire la ceva de calitate, bun
- sărăpanie** s.f. – sărăcie (folosit rar); se folosește în expresia „du-te-n sărăpanie”, fiind o dojenire blândă, familială
- sărbezî** vb. – (Despre lapte) a se altera
- sărită** s.f. – cascadă
- sărsamuri** s.n.pl. – ansamblu de unelte
- sătișcă** s.f. – strecurătoare
- scorbaci** s.n. – bici
- scoșiorî** vb. – a săpa, făcând o gaură; a scormoni (*Încide portița, că vin găinile și scoșiorăsc în straturi!*)
- scoverze** s.f.pl. – plăcinte (*O făcut buna niște scoverze cu urdă de-ți plouă-n gură.*)
- sfadă** s.f. – ceartă
- sfetăr** s.n. – pulover, de regulă din lână
- sforac** s.n. – izvor (*- Mă, berbeșe! Ai trecut cu forgonul și mi-ai străcat sforacul! De unde să-mi mai ieu apă?! - Din mocirlă.*)
- smnidă** s.f. – teren greu accesibil, cu arbori căzuți, peste care au crescut buruieni, arbuști și arboret tânăr
- stalășăie** s.f. sing. – ușile și geamurile unei case (*- Ți-o lucrat bine stalășăia? - Îhî, atâta de bine că bate vântul în casă mai abitir ca înainte.*)
- stative** s.f.pl. – război de țesut
- stălajă** s.f. – corp de lemn alcătuit din rafturi suprapuse; cadru din lemn prins pe perete în care sunt agățate în cuie vasele de gătit
- stimosî** vb. – a se schimonosi; a desfigura (*L-o bătut de tăt l-o stimosât la față.*)
- stimosât** adj. – desfigurat; urât
- strâmtură** s.f. – drum săpat artificial pe cursul apei, situat între doi versanți apropiați
- strecătoare** s.f. – strecurătoare (*La stână: - Unde-i strecătorea, băiete, că mă apuc de caș? - O luat-o păcurariu' ca să-și strecoare jinarsu'. - Maicoșu' lui!*)
- strepță** s.f.pl. – trepte (*Am picat pe strepță și tăt m-am cilăjit.*)
- stroh** s.n. – fân sfărâmat (*Băiete, nu mai tot sări pe fân, că-mi vine strohu' -n oci!*)
- stropșat** adj. – afurisit; enervant (*Mi-am luat o vacă faină și bună de lapte, da' atâta poate fi de stropșată!*)
- strujac** s.n. – saltea umplută cu paie sau cu fân
- strujâncă** s.f. – felie, bucată subțire (de pâine, mămăligă etc.); parcelă pe pământ lungă și îngustă (*Pentru strujâncă aia de pământ or umblat în lege ai/ani de zăle.*)
- strungă** s.f. – trecătoare îngustă între dealuri sau munți
- struț** s.n. – buchet de flori; ornament (*Mirele poartă struț la clop, colăcarii, nu.*)

(Continuare în numărul următor)

Nouă personalități din fotbal - portrete de Marian AVRAMESCU

Dezlegarea careului din nr. 8 al revistei

LUMEA COPIILOR

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1		O	R	I	G	I	N	A	L	E
2	G	R	A	T	A	R		R	A	I
3	L	I	C	A	R		I	C	S	
4	A	B	A	N	D	O	N	A	T	I
5	F	I	N		U	N	O		A	M
6	U	L		T	R	O	C	U	R	I
7	R	I	T		I	R	E	N		T
8	I		A	V		A	N	I	M	A
9		C	U	I	B		T	C		R
10	J	A	R	D	I	N	I	E	R	E

Rebus

CASĂ, DULCE CASĂ...

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

SUDOKU

Sursa: <https://sudokukingdom.com/>

			9		2	1		
		8		3			2	
5		2				4	7	
	1	4				6		
6	8		2					
				1	8	3		4
			3		5		6	
		1		2				7
3	7		8					9

2					8	9		
6					2		3	8
	4		1	9				
	8		4					
9			2			1		7
1					3		2	
		1		2		3		9
				7			8	
		8	3					

Selecție de: **Valer POP**

ORIZONTAL: 1) Una care face ordine în casă. 2) Depășește nivelul de casă. 3) Casa în care sultanul intra cu plăcere – Colivie cu sticleți (od.). 4) A duce gunoiul – Acum sunt în cameră! 5) Pe muchie de cuțit – Blondul de la țară. 6) Resturi la casă. 7) Familie - s-o pui în ramă – Un număr oarecare... la apartament! – Fac casa (sg.). 8) Vă lasă la vilă! – A se ruina casa. 9) E cu casa la drum – Cămăruță în centru! 10) Cu el faci casă la capătul curții – Plecată de-acasă pentru un timp.

VERTICAL: 1) Ajunși în casă trecând prin curte. 2) A efectua lucrări în casă – Asigură protecția casei. 3) Cădere înregistrată la casă (pl.) – Ieșire de la boxe! 4) Rată achitată la casă – Rămăși de căruță. 5) Te primește sub acoperișul lui – Dat la canal. 6) Bună la cabană! – Situație când îți părăsești casa. 7) Centru pentru primari! – Cel mai bun din casă! – Ieșirea din cameră! 8) A trece prin casa de copii. 9) Plini de viață – Mică unealtă casnică. 10) Ieșirea din curte! – Se ține de ziduri la urcare.

Dicționar: MEAT, IMA.

Ștefan CIOCIANU – Cluj-Napoca

Comuna Șanț - Împrejurimi **(Fotografii de Lucian Claudiu GRAPINI)**

Poiana Anei Călinei, Munții Bârgău

**Prislop, Munții Bârgău – vedere spre Stăniștea,
Munții Rodnei**

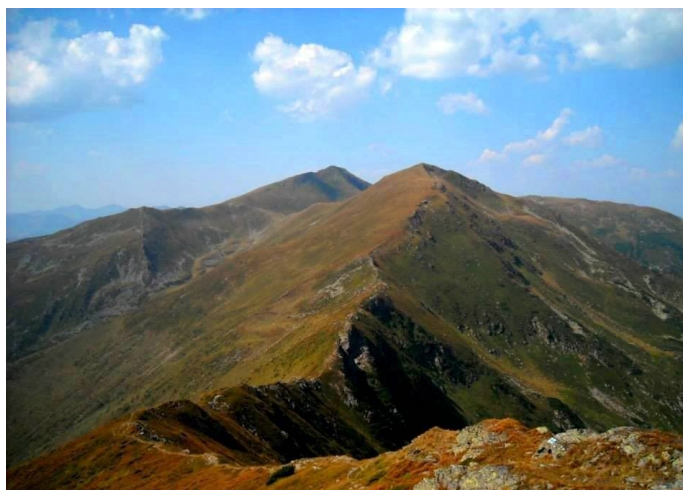
Vârful Cociorvii, Munții Suhard

Vârful Măgura Căturii, Munții Suhard

Vârful Poiana Mare, Munții Bârgău

Vârfurile Ineuț și Ineu, Munții Rodnei

Publicație socio-culturală trimestrială,
editată de **Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”**,
cu sprijinul Consiliului local Șanț, județul Bistrița-Năsăud

Director fondator: Grigore COTUL
Redactor-șef: Leon-Iosif GRAPINI
Redactori: Adela COTUL, Maria FOROGĂU, Ana-Floarea HANCIUC, Valer POP,
Dănilă FILIPOI, Alexandru DĂRĂBAN
Machetare și tehnoredactare computerizată: Grigore COTUL și Adela COTUL

Adresa redacției: Loc. Șanț, nr. 27, jud. Bistrița-Năsăud, 427285
Email: revista.izvorul.somesului@gmail.com
Web: www.acris.ro

Tipar:
Tipografia PIM, Iași
Tel. 0730 086 676

Redacția respectă grafia autorilor
Responsabilitatea materialelor
publicate aparține în exclusivitate autorilor

Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”

www.acris.ro

ISSN 2784 – 2959, ISSN-L 2784 – 2959

Persoanele care doresc să sprijine financiar
Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”
pot face donații în contul:

ACRIS cont nr. RO49CECEB00030RON2253387,
deschis la **CEC Bank,**
CIF: 46144640

